

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI**

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ÖZELLEŞTİRME: TEKEL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Tuğçen KARADAĞ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN**

ANKARA-2010

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE ÖZELLEŞTİRME:
TEKEL ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

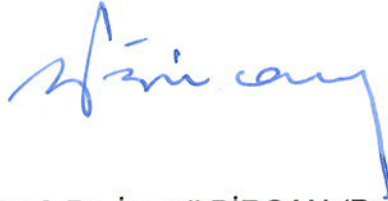
**Hazırlayan
Tuğçen KARADAĞ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN**

ANKARA-2010

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tuğçen KARADAĞ tarafından hazırlanan "Türk Kamu Yönetiminde Özelleştirme: TEKEL Örneği " başlıklı bu çalışma 29.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail BİRCAN (Başkan)

Prof. Dr. Anıl ÇEÇEN (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Fatma Ülkü SELÇUK (Üye)

ÖNSÖZ

Özelleştirme Türkiye'nin gündeminde uzun bir süredir yer almaktadır. Serbest piyasa ekonomisi bağlamında serbestleşme ve özgürleşmenin birer gereği olarak gösterilen özelleştirme, ülkemizde 1980'lerle birlikte uygulama konulmuştur.

Özelleştirme etrafındaki yoğun tartışmaları birçok bölümde ele almak mümkündür. İşçi sendikaları özelleştirmeye, sonunda yaratabileceği işsizlik açısından yaklaşırken, pratik düşünenler özelleştirilen kamu kurumlarının daha az kaynakla daha çok kar elde edebileceğini yani ekonomiye net katkıda bulunabileceğini ümit etmektedirler.

Türkiye 1980'li yıllardan beri elinde olan her şeyi yavaş yavaş satmaktadır. Üretim sektörü yabancıların hâkimiyetindedir. Ülkemizde olan sermaye yatırımları sadece mevcut kurumların el değiştirmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin borcu sürekli artmaktadır ve bunun için çözüm satmak yerine üretmek olmalıdır.

Özelleştirmenin teorik ve hukuki temellerinin, karşılaşılan zorlukların, karşıt görüşlerin, Türkiye'deki özelleştirme konusunun, küreselleşme sürecinde özelleştirmenin, özelleştirmenin uluslararası boyutunun ve TEKEL örneğinin ele alınıp incelendiği çalışmada emeği geçen değerli hocam Prof.Dr. Anıl ÇEÇEN'E, yardımını esirgemeyen Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanı Dr. Ayhan SARISU'YA, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın değerli çalışanlarına, yardım ve desteklerini esirgemeyen hep yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ankara, Nisan 2010
Tuğçen KARADAĞ

İÇİNDEKİLER

	Sayfalar
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar	xi
ŞEKİLLER	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU YÖNETİMİNİN TANIMI

1.1.GENEL OLARAK.....	5
1.2. KAMU YÖNETİMİNİN TANIMI VE ELEMANLARI.....	5
1.2.1.Yönetim Kavramı.....	6
1.2.2.Kamu Yönetimi.....	7
1.2.3.Kamu Yönetiminin Elemanları.....	8
1.3.TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE YENİDEN YAPILANMA.....	9
1.3.1.Küreselleşmenin Kamu Yönetimi Üzerinde Yarattığı Değişim.....	10
1.3.2.Kamu Kesimiyle Özel Kesimin Bütünlüğü ve Karşılıklı Etkileşimleri.....	10
1.3.3.Geleneksel Kamu Yönetiminin Karşılaşılan Sorunların Aşılmasındaki Yetersizliği.....	10
1.3.4.Vatandaşların, Temel Hak ve Özgürlükler, Siyasal Katılma ve Kaliteli Hizmet Yönünden Talepleri.....	11
1.3.5.Değişim Karşısında Ayakta Kalabilme Arayışları.....	12

1.3.6.Özelleştirme Hareketlerinin Yaygınlaştırılması.....	12
1.3.7.Tasarrufun ve Verimliliğin Arttırılması Gereği.....	12
1.3.8.Nitelikli Personel İstihdamına Duyulan İhtiyaç.....	13
1.3.9.Siyasal ve Yönetmel Karar Mekanizmasına Katılımın Sağlanması...	13
1.4.KAMU YÖNETİMİNİ İNCELEMEDE BAŞLICA YAKLAŞIMLAR.....	13
1.4.1.Yasal Yaklaşım.....	13
1.4.2.Kurumsal-Yapısal Yaklaşım.....	14
1.4.3.Sosyo-Psikolojik Yaklaşım.....	14
1.4.4.Sistem Yaklaşımı.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZELLEŞTİRME KAVRAMI VE İÇERİĞİ

2.1. GENEL OLARAK.....	16
2.2.ÖZELLEŞTİRMENİN TANIMI, KAPSAM VE AMAÇLARI.....	17
2.2.1.Özelleştirmenin Tanımı.....	17
2.2.2.Özelleştirmenin Amaçları.....	19
2.2.2.1.Ekonomik Amaçlar.....	21
2.2.2.2.Mali Amaçlar.....	23
2.2.2.3.Toplumsal ve Siyasal Amaçlar.....	24
2.2.3.Özelleştirmenin Faydaları.....	25
2.2.4.Özelleştirmenin Sakıncaları.....	26
2.3. ÖZELLEŞTİRME SÜRECİNDE KARŞILAŞILACAK SORUNLAR.....	27
2.3.1. Özelleştirmenin İşlevsel Sorunları.....	28

2.3.1.1. Zamanlama.....	28
2.3.1.2. Satış Biçimi ve Öncelikler.....	28
2.3.1.3. Aktifin Yeniden Değerlendirilmesi.....	28
2.3.1.4. Pazarlama (Satış) Yöntemleri.....	29
2.3.2.Özelleştirmenin Örgütsel Sorunları.....	29
2.3.3.Özelleştirmenin Politik Sorunları.....	29
2.3.4.Özelleştirmenin Toplumsal Sorunları.....	30
2.3.5.Özelleştirmenin Yönetsel Sorunları.....	30
2.3.6.Özelleştirmenin Ekonomik Etkinlik Sorunları.....	31
2.4. ÖZELLEŞTİRME YÖNTEMLERİ.....	31
2.4.1.Satış.....	32
2.4.1.1.Blok Satış.....	32
2.4.1.2.Halka Arz.....	32
2.4.1.3.Gecikmeli Halka Arzı İçeren Blok Satış.....	33
2.4.1.4.Çalışanlara Satış.....	33
2.4.1.5.Borsada Normal ve / veya Özel Emir ile Satış.....	34
2.4.1.6.Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklıkları – Menkul Kıymetler Yatırım Fonlarına Satış.....	34
2.4.1.7.Varlık Satışı.....	35
2.4.2. Kiralama.....	36
2.4.3.İşletme Hakkının Verilmesi.....	37
2.4.4.Mülkiyetin Gayri Ayni Hakların Tesisi.....	38
2.4.5.Gelir Ortaklığı Modeli ve İşin Gereğine Uygun Sair Hukuki Tasarruflar.....	38

2.4.6.Özelleştirme Benzeri Yöntemler.....	41
2.5.KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ÖZELLEŞTİRME.....	42
2.6.ÖZELLEŞTİRMENİN GEREKÇELERİ.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ VE ÖZELLEŞTİRME SORUNU

3.1.GENEL OLARAK.....	51
3.2.KİT KAVRAMI VE KAPSAMI.....	51
3.3.KİT'LERİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ.....	52
3.4.KİT'LERİN KURULUŞ NEDENLERİ.....	53
3.5.KİT'LERE İHTİYAÇ DUYULMASININ NEDENLERİ.....	55
3.5.1.Ekonomik Nedenler.....	55
3.5.2.Sosyal Nedenler.....	56
3.5.3.Mali Nedenler.....	56
3.5.4.Siyasi Nendeler.....	56
3.6.KİT'LERİN YAPISI.....	57
3.7.TÜRKİYE'DE KİT'LERİN ÖNEMİ.....	58
3.8.TÜRKİYE'DE KİT'LERİN SORUNLARI.....	59
3.8.1.Yatırım Sorunları.....	59
3.8.2.Finansman Sorunları.....	59
3.8.3.KİT'lerin İşletmecilik ve Teknoloji Sorunları.....	60
3.8.4.Yönetim Sorunları.....	60
3.9.KİT'LERİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME

4.1.GENEL OLARAK.....	63
4.2.TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRMENİN TARİHÇESİ VE AMAÇLARI.....	63
4.2.1.24 Ocak 1980 Öncesi Dönemde Özelleştirme Faaliyetleri.....	65
4.2.2.24 Ocak 1980 Sonrası Dönemde Özelleştirme Faaliyetleri.....	69
4.2.2.1.2983 Sayılı Kanunun Esasları.....	70
4.2.2.2.233 Sayılı KHK'de Özelleştirme.....	71
4.2.2.3.3291 Sayılı Özelleştirme Kanunun Esasları.....	72
4.3.ÖZELLEŞTİRMEYE YÖNELİK HAZIRLIK ÇALIŞMALARI.....	72
4.4.ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINA ALINAN KURULUŞLAR.....	74
4.5.TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME FAALİYETLERİNİN YASAL ÇERÇEVESİ.....	79
4.5.1.4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu.....	83
4.5.2.4046 Sayılı Özelleştirme Kanununda Yapılan Değişiklikler.....	84
4.5.3.4971 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler.....	85
4.5.4.5398 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler.....	86
4.6.ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA ÖZELLEŞTİRİLME.....	87
4.6.1.Tersine İşlem Kuralı Gereği.....	88
4.6.2. Anayasa'nın 7. Maddesi Yönünden (Yasayla Düzenleme Zorunluluğu).....	89
4.6.3.Her Özelleştirme için Özel Yasa.....	90
4.6.4. Anayasa'nın 35. Maddesi Yönünden.....	91

4.7.ÖZELLEŞTİRMENİN KURUMSAL YAPISI.....	92
4.7.1.Özelleştirme İdaresi Başkanlığı.....	92
4.7.2.Özelleştirme Yüksek Kurulu.....	94
4.7.3.Özelleştirme Fonu.....	96
4.8. ÖZELLEŞTİRMENİN ULUSLARARASI BOYUTU.....	99

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜTÜN, TÜTÜN MAMULLERİ, TUZ VE ALKOL İŞLETMELERİ ANONİM ŞİRKETİ (TEKEL) ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ

5.1.GENEL OLARAK.....	105
5.2.TEKEL'İN MERKEZ BİRİMLERİ.....	106
5.3.TEKEL HAKKINDA GENEL BİLGİ VE TARİHÇESİ.....	107
5.4. TEKEL'İN MİSYONU.....	112
5.5. TEKEL'İN KALİTE ANLAYIŞI.....	112
5.6. TEKEL'İN ÜRÜNLERİNİN SATIŞLARI.....	113
5.7.TEKEL'İN FAALİYET ALANI.....	114
5.8.TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİNE KARŞI OLUNMASININ NEDENLERİ.....	115
5.9.TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ.....	117
5.10. 4. PROJE GRUP BAŞKANLIĞI 2009 YILI FAALİYET RAPORU.....	120
5.10.1.Faaliyet ve Proje Bilgileri.....	120
5.11. TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRME PROGRAMINA ALINMASI VE YENİDEN YAPILANDIRILMASI.....	121

5.11.1. Alkol Üretim ile Alkol Pazarlama ve Dağıtım Kısımının Özelleştirilmesi.....	122
5.11.2.Sigara Üretim İle Sigara Pazarlama ve Dağıtım Kısımının Özelleştirilmesi.....	123
5.11.3. Puro Üretim Kısımının Özelleştirilmesi.....	125
5.11.4. Pipo- Nargile Üretim Kısımının Özelleştirilmesi.....	126
5.11.5. Tuz Üretim Kısımının Özelleştirilmesi.....	127
5.11.5.1.Kaya Tuzlaları.....	127
5.11.5.2.Göl Tuzlaları.....	128
5.11.5.3.Deniz Tuzlaları.....	129
5.11.6. Yaprak Tütün İşletmelerinin Özelleştirilmesi.....	129
5.11.7. Atıl Taşınmaz ve İşletmelerin Özelleştirilmesi.....	130
5.12. 2009 YILINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZELLEŞTİRMELER.....	130
5.13. TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ İLE BİRLİKTE ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR.....	131
SONUÇ.....	137
KAYNAKÇA.....	141
EKLER.....	152
ÖZET.....	216
ABSTARCT.....	217

KISALTMALAR

AR-GE	Araştırma Geliştirme
Ař	Anonim şirket
AYM	Anayasa Mahkemesi
BAT	British American Tobacco
DM	Deutsche Mark-Alman Markı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EURO	Avrupa Birliği Para Birimi
IMF	Uluslararası Para Fonu
İDT	İktisadi Devlet Teşekkölü
JTI	Japan Tobacco International
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİK	Kamu İktisadi Kuruluşu
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
ÖİB	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
ÖYK	Özelleştirme Yüksek Kurulu

SCF	Fransız Soceiete Des Ciments Francais
TENGE	Kazakistan Para Birimi
TL	Türk Lirası
TTA	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Anonim Şirketi

TABLÖLAR

Tablo 1: Yıllar itibariyle özelleştirme işlemleri.....	40
---	----

ŞEKİLLER

Şekil 1: 1986- 2009 yılları arasında özelleştirme işlemlerinin, özelleştirme yöntemleri itibariyle dağılımı.....	40
---	----

GİRİŞ

Bu çalışma, özelleştirmenin ne olduğunun tanımlanmasından, Kamu İktisadi Teşebbüslerinden, Türkiye'deki özelleştirme faaliyetlerinden, küreselleşmenin özelleştirme üzerindeki etkisinden, özelleştirmenin uluslararası boyutundan ve TEKEL'in özelleştirilmesinden bahsedilerek bu özelleştirme işlemi sonucunda meydana gelen sonuçların devlete, halka ve çalışanlara ne gibi etkilerinin olduğunu göstermek amacıyla yapılmıştır.

Ülkemizde 1930'lu yıllar, dünyadaki ekonomik krizin etkisi ve bizim de yeterli bir sanayi birikimine sahip olmamamız neticesinde, devletçilik politikalarının uygulamaya konulup devletin bir girişimci olarak iktisadi hayatın her alanında faaliyet göstermeye başladığı bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Ülkemizde ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde ortaya çıkan ve özellikle 1929 büyük ekonomik bunalımı sonrası, devlet eliyle bilinçli bir şekilde oluşturulan ve günümüze kadar varlıklarını artırarak sürdüren Kamu İktisadi Teşebbüslerinin sorunları da aynı oranda artarak ve zamanla nitelik değiştirerek günümüze kadar gelmiştir.

En genel anlamı ile özelleştirme, kamunun ekonomik faaliyetlerinin sınıflandırılması veya tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik olarak yapılan uygulamalardır. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de özelleştirme yöntemlerinin uygulandığı bilinmektedir.

Ülkemizde 1970'lere gelindiğinde, devletçilik uygulamaları sonucu kurulan Kamu İktisadi Teşebbüslerindeki sorunların ve dünyada yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle devletin iktisadi alanda faaliyet gösteriyor oluşu sorgulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda özel sektöre fırsat verilmesi söylemlerinin, 1980'lerle birlikte ülkemiz siyasi ve ekonomik hayatındaki yerini almaya başlamış, özelleştirmeyi savunanlar ile özelleştirmeye karşı

olanlar arasında ciddi fikir ayrılıkları yaşanmaya başlamıştır. Bir tarafta Kamu İktisadi Teşebbüslerinin devlet bütçesine zarar olduğu, devletin iktisadi hayattan çekilip asıl görevlerine dönmesi ile verimliliğin artacağı ve insanların daha iyi bir yaşam seviyesine kavuşabilecekleri görüşünü savunanlar yer alırken; diğer tarafta özelleştirme ile bağımsızlığın tehlikeye düşeceğini, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özellikle zarar eder hale getirildiğini, özelleştirmede asıl amacın halkın parasının belirli çevrelere peşkeş çekmek olduğunu ve özelleştirme neticesinde çalışanların işsiz kalacağı görüşünü savunanlar yer almıştır ve bende bu görüşün doğru olduğunu düşünenlerdenim.

Özelleştirme uygulamaları ile devletin ekonomideki payının azaltılıp, özel sektörün payının artırılması temel hedef olarak belirlenmekle birlikte, bazı sektörlerde optimal yatırım hacminin ve başlangıç masraflarının çok yüksek olması, özel sektörün gerekli sermaye donanımına sahip olmaması veya kar marjını yeterli görmemesi gibi nedenlerle kamu ekonomik girişimciliğinin ve kamu müdahaleciliğinin özelleştirme ile son bulması beklenilmemelidir.

Özelleştirme sonuçta kimi özel ama daha çok kamunun sahip olduğu firmaların dünya çapında elde edilmesi yoluyla kar arayışı, aynı zamanda küreselleşme sürecinde ana itici güçtür. Dolayısıyla küreselleşme ve özelleştirme, birbirlerine bağlıdırlar. Yani küreselleşmenin dayatması özelleştirmedir.

Birinci bölümde, Türk kamu yönetiminin tanımından, elemanlarından bahsedilecektir. Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma ve kamu yönetimini incelemede kullanılan yaklaşımları açıklayıp kamu yönetiminin ne olduğunu daha iyi anlaşılabacaktır.

İkinci bölümde, özelleştirmenin kavram ve içeriğine, tanımına, amaçlarına, fayda ve sakıncalarına değinip özelleştirme sürecinde

karşılaşılabilecek sorunlar, küreselleşme sürecinde özelleştirme ve özelleştirme yöntemlerini inceleyerek, özelleştirme için söylenenlerle yapılanlar aynı mıdır değil midir gibi başlıklara değinip bu konular hakkında bilgiler verilecektir.

Üçüncü bölümde, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) tanımı ve ortaya çıkış nedenleri ile birlikte, KİT'lerin yapısı, önemi ve sorunlarından bahsedip KİT'lerin özelleştirilmesi hakkında bilgiler verilecektir

Dördüncü bölümde ise, Türkiye'de özelleştirmenin tarihçesinden, amaçlarından, özelleştirmeye yönelik hazırlık çalışmalarından bahsedilecektir. Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlar, Türkiye'de özelleştirmenin yasal çerçevesi, Anayasa Mahkemesi kararlarında özelleştirme, özelleştirmenin kurumsal yapısı ve özelleştirmenin uluslararası boyutu hakkında bilgiler verilecektir.

Beşinci ve son bölümde Türk kamu yönetiminde özelleştirmeye örnek olarak TEKEK anlatılacaktır. Son bölümümde, TEKEK hakkında genel bilgiler, faaliyet alanları, TEKEK'in özelleştirilmesi ve özelleştirilmesine karşı olunmasının nedenleri ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanlığının 2009 yılı faaliyet raporundan bahsedilecektir.

Bu çalışmayı hazırlamada kullanılan araştırma yöntemi, nitel araştırma yöntemidir. Nitel araştırmalarda tümevarım ilkesi hakimdir. Nitel araştırmacının herkes tarafından kabul edilen bir tanımını yapmak kolay değildir.¹ Nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlenmesi olarak tanımlamaktadırlar.² Bu çalışmada tüm özelleşen kuruluşlar arasından sadece TEKEK'in özelleştirilmesi örnek olayı incelenecektir. Nitel araştırmalarda elde edilen bilgi incelenen olaya özgüdür ve bu olayla sınırlı

¹ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1999, s.18.

² Cemal Yükselen, **Pazarlama Araştırmaları**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2006, s.195.

kalmaktadır. Bu çalışmada ikincil kaynaklardan veri toplama yani doküman taraması yapılacaktır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman analizi, hemen her araştırma için zorunlu olan bir veri toplama tekniğidir. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabileceği araştırma problemi ile ilgilidir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarındandır. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan bilgiyi gözlem veya görüşme gerek kalmadan elde edebilmektedir.³ Bu çalışmada, kütüphanelerden ve internet kaynaklarından toplanan veriler, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanı Sayın Ayhan SARUSU ile yapılan konuşma ile göndermiş olduğu elektronik postalar ve Atatürk Orman Çiftliğinde bulunan TEKEL'den paylaşabildikleri kadar alınan bilgilerle dokümanlar oluşturulacaktır. Dokümanlar yoluyla elde edilen verilerin ayrıntılı olması araştırma sonucunda ulaşılan sonuçların güvenilirliğine ilişkin önemli bir göstergedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda, Türkiye'de özelleştirme konusu hakkında bilgilere, TEKEL'in özelleştirilmesinde halka, devlete ve çalışanlara ne gibi fayda ve zararlarının olacağına ulaşılabacaktır.

³ (Erişim) <http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/eay/eay/b0506/ymetin.doc>, 12 Aralık 2009.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN TANIMI

1.1. GENEL OLARAK

Bu bölümde Türk kamu yönetiminde özelleştirme konusuna girmeden önce Türk kamu yönetiminin tanımından, elemanlarından bahsedilecektir. Türk kamu yönetiminin özelliklerini ve kamu yönetimini incelemede kullanılan yaklaşımları açıklanıp kamu yönetiminin ne olduğunu daha iyi anlayıp, özelleştirme konusuna geçmenin daha doğru olacağını düşünmekteyim.

1.2. TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN TANIMI VE ELEMANLARI

Kamu yönetiminin en önemli aktörü olan devlet, Eryılmaz'ın tanımına göre, insanlar arasındaki ilişkilerin kurallara uygun olarak yürütmesini ve bu ilişkileri düzenlemeyi sağlayan; kamusal mal ve hizmetleri üreten, anlaşmazlıkları ortadan kaldırmaya çalışan en üst egemen yasal gücü temsil etmektedir. Fakat devletin kazanmış olduğu yeni görün, daha eski dönemlerle karşılaştırılamayacak kadar farklılık göstermektedir.⁴

Eryılmaz'a göre, devletlerin yürüttüğü hizmetler, ilk olarak nitelik yönünden ve sayı bakımından artıp gelişmiştir. Bunun sonucunda devletlerin işleyişi daha içinden çıkılmaz bir hale gelmiş ve devletlerin örgütsel yapıları büyümüştür. "Devletin hareket etme ve işleme aracı olan kamu yönetimi, bu görünümünün ve değişmelerin merkezinde yer almaktadır. Bu yönden kamu yönetimi, siyasi sistemlerin ortaya çıkıp belirli programları yürütmeye başlamasından bu yana varlığını sürdürmektedir."⁵

Ekonomik bunalım dönemleri, sanayileşme, kentleşme ve savaşlar geçen yüzyılda kamu yönetiminde anlayış değişikliğine neden olmuştur. Kamuoyu, devletin ekonomik yaşama daha çok müdahale etmesini onaylamıştır. Ergun ve Polatoğlu'nun da belirttiği gibi, kamu yönetiminin yetki

⁴ Bilâl Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, İstanbul, Erkam Matbaası, 2004, s.2.

⁵ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.2.

ve görevlerinin artmasının nedeni kamu gözetim ve denetiminin artmasındandır. “Yasalar, yönetime yeni görevler verirken, yönetimin kendisi de birtakım düzenleyici işlemlerde bulunmaktadır.”⁶

Kamu Yönetimi, genel bir kavram olan ‘yönetim’in bir bölümünü meydana getirmektedir. Bu nedenle öncelikle yönetim kavramını tanımlamak daha doğru olacaktır.

1.2.1. Yönetim Kavramı

Simon, Smithburg ve Thompson’nın da belirttiği gibi, geniş anlamda başkalarının yönlendirmesi üzerinden tanımlanabilecek olan yönetim, “ortak amaçları gerçekleştirmek için işbirliği yapan insan kümelerinin eylemleri olarak da tanımlanmaktadır.”⁷ Yönetim sistemlerini ve yöntemlerini anlatmak amacıyla kullanılan yönetim kavramının bir diğer amacı ise, belli bir örgütü ya da kuruluşları anlatmalarıdır. Yönetim olgusu büyük küçük bütün gruplarda söz konusudur. “Günümüzde yönetim faaliyetlerinin büyük bir kısmı, örgütler tarafından ve onların içinde meydana geldiği için ‘yönetim’ ve ‘örgüt’ kavramları adeta eşitlenmiş gibidir.”⁸ Bu tanımlardan sonra Eryılmaz’ın belirtmiş olduğu yönetimin özelliklerinden bahsedecek olursak:

1. Biçimsel örgütlerde hiyerarşik bir düzen için, yönetim meydana gelmektedir. Bir işte yapılması gereken rollerin önceden belirlendiği ve düzenlendiği sistem biçimsel örgüt sistemidir.
2. Birden çok kişinin bulunduğu bir grup içinde söz konusu olmaya yönetim denilmektedir.

⁶ Turgay Ergun, Aykut Polatoğlu, **Kamu Yönetimine Giriş**, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1992, s.311.

⁷ Herbert A. Simon, Donald W. Smithburg, Victor A. Thompson, **Kamu Yönetimi**, çev. Cemal Mihçioğlu, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1973, s.1.

⁸ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.3.

3. Yönlendirme, koordinasyon, düzenleme, gerekli kaynakları sağlama, planlama ve denetim gibi faaliyet ya da ögelerden yönetim meydana gelmektedir.
4. Yönetim, düzenli faaliyetlerden meydana gelen bir olgudur. Burada kullanılan 'düzen' kavramı, faaliyetlerin uyumlu ve sistemli olmasını ifade etmektedir.
5. Belirli bir amacın gerçekleştirilmesine yönelmiş çeşitli faaliyetler bütününden yönetim oluşmaktadır. Yönetimdeki amaçlar, plan ve programlarda somutlaşır. Belirlenen bu amaçları gerçekleştirmek örgütte çalışanların temel görevidir. Bu nedenle yönetim, bütünüyle amaçsal faaliyetlerden meydana gelmektedir.⁹

1.2.2. Kamu Yönetimi

Genç'e göre, yönetimin kuram ve ilkelerinin, kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanmasına kamu yönetimi denilmektedir.¹⁰ Kamu yönetimi bir başka tanımla, devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri, memurlar ve diğer kamu görevlileri yardımıyla yerine getiren yönetim dalıdır.¹¹ Ergun'a göre ise kamu yönetimi, devlette ya da ona bağlı kuruluşlarda etkinlikte bulunan ve bürokratik mekanizmayı oluşturan kişilerin ve toplulukların davranışlarıyla ilgili alanı belirlemektedir.¹²

Kısaca kamu yönetimi, "kamu düzeninin sürekliliğini sağlamaya ve kamunun ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretilip halka sunulmasına ilişkin bir sistemdir."¹³

Türkiye'de kamu yönetimi, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür. Kamu yönetiminin bu bütünlüğü, üniter devlet sisteminin bir gereğidir.

⁹ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.4-5.

¹⁰ Turan Genç, **Kamu Yönetimi**, Ankara, Başkent Klişe Matbaacılık, 1998, s. 15.

¹¹ Genç, **a.g.e.**, s. 16-17.

¹² Turgay Ergun, **Kamu Yönetimi Kuram/ Siyasa/ Uygulama**, TODAİE, 2004, s. 5.

¹³ Genç, **a.g.e.**, s. 18-19.

Eryılmaz'a göre temelde kamu yönetiminin iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yapısal diğeri ise işlevsel yönüdür. İşlevsel bir kavram olarak kamu yönetimi, genel kuralları ve kamu politikası kararlarını uygulama sürecidir. Yapısal bir kavram olarak kamu yönetimi ise, devletin örgütsel görünümünü yansıtmaktadır.¹⁴

Gözübüyük'ün de belirttiği gibi kamu yönetiminin kuruluşu, örgütlenmesi, görev ve yetkileri; kamu görevlilerin hizmete alınmaları, hak ve yükümlülükleri, çalışma koşulları; kamu kuruluşlarının hizmet ve malzeme sağlama yol ve yöntemleri, kanunlarla düzenlenmiştir. Günümüz sorunları arasında kamu yönetiminin kırtasiyeciliğe boğulduğu, kamu yönetimine politikanın karıştığı, kamu kuruluşlarında sorumsuz bir yönetimin egemen olduğu söylemleri yer almaktadır.¹⁵

Kamu yönetimi önce, ulusal devlet yönetimi, yerel yönetimler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve benzeri yönetim örgütlerinin, yasal, teknik, sosyal, beşeri ve siyasi bütün yönlerinin genel bir görüntüsünü ortaya koymakla işe başlamaktadır. Eryılmaz'a göre kamu yönetiminin amacı, "yönetimi meydana getiren unsurların, statü, örgüt, işlev ve davranışlarını olduğu gibi tanımlamak ve açıklamaktır." Bu kamu yönetiminin tanımlayıcı ve betimleyici özelliğini meydana getirmektedir. Kamu yönetimi ikinci aşamada, yönetim örgütlerinin var olma nedenlerini açıklamak, geliştirilmesini sağlamak ve işletme biçimini iyileştirmek, örgütlerdeki çalışanların davranışlarındaki ortak noktaları belirlemek ve bu davranışların üstünde yatan asıl nedenleri araştırmak; somut olayları, sistemli görüş ve şemalar haline getirmekle ilgilenmektedir. Kamu yönetiminin teorik işleyişini de bunlar oluşturmaktadır.¹⁶

1.2.3. Kamu Yönetiminin Elemanları

Eryılmaz'ın belirtmiş olduğu gibi kamu yönetiminin elemanları;

¹⁴ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.6-7.

¹⁵ Şeref Gözübüyük, **Türkiye'nin Yönetim Yapısı**, 6. Baskı, Ankara, S Yayınları, 1978, s.8.

¹⁶ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.8-9.

1. Halk, siyasi liderler, çeşitli tüketici grupları, yasama organı üyeleri ve baskı gruplarından meydana gelmektedir ve kamu yönetimini birinci elemanı, insanlardır; yani halktır.
2. Örgüt, kamu yönetiminin ikinci elemanıdır. Kamu mal ve hizmetlerinin üretilmesi ve halka sunulmasında temel araç örgüttür.
3. Kamu yönetimini üçüncü elemanı, kamu politikasıdır. Kamu politikası, toplumsal sorunları tanımlama ve bunların çözümlerini belirlemedir. Kamu politikası, daha çok siyasi yöneticilerin bir görevidir. Siyasi yöneticilerin, belirli sorunların çözümü için aldıkları kararlar ve izledikleri yöntemler kamu politikasını meydana getirmektedir.
4. Kamu yönetiminin dördüncü elemanı, norm düzenidir. İdeolojik düşünceler ve siyasi tercihler; Anayasa, kanunlar ve idari düzenlemeler kamu yönetiminin örgüt yapısını ve işleyişini düzenlemekte ve yönlendirmektedir.
5. Mali kaynak, kamu yönetiminin beşinci elemanıdır. Kamu maliyesi, kamu yönetiminin yapacağı işlerin belirleyici unsurunu meydana getirmektedir. Hizmetlerin seviye ve miktarı, eldeki mali kaynaklara bağlıdır. Bu nedenle kamu yöneticileri, mevcut kaynakların artırılması ve bu kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması sorunuyla da ilgilenmektedirler.
6. Kamu yönetiminin performansı, onu işleten personelin niteliğine bağlıdır ve bu nedenle kamu yönetiminin altıncı elemanı, örgütü harekete geçiren ve işleten kamu görevlileridir.¹⁷

1.3. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE YENİDEN YAPILANMA

Kamu yönetiminde görülen genel değişim eğiliminin, kamu örgütlerini esnek yönetim yaklaşımları çerçevesinde yapı ve süreçlerini gözden geçirmeye iten; başka bir ifade ile yeniden yapılanma gerekliliğinin

¹⁷ Eryılmaz, a.g.e., s.9-10.

tartışılmasına yol açan nedenler değişkenler vardır. Bunları kısaca açıklayacak olursak;

1.3.1. Küreselleşmenin Kamu Yönetimi Üzerinde Yarattığı Değişim

Hyde'in de belirttiği gibi, kamu hizmetleri alanında yeniden yapılanma düşüncesinin yerleşmesi, küreselleşmenin getirdiği değişimin doğal bir sonucudur. "Değişim baskısı altında kalan kamu yönetimleri, temel yapı ve süreçlerini küresel etkilerle oluşan yeni yorum ve yaklaşımlar çerçevesinde ele alarak kamu hizmetini daha kaliteli bir düzeye getirme arayışına girmişlerdir."¹⁸

1.3.2. Kamu Kesimiyle Özel Kesimin Bütünlüğü ve Karşılıklı Etkileşimleri

Saran, kamu yönetiminde değişim sorunu ele alınırken, siyasal ve toplumsal düzen içinde kamu kesimiyle özel kesimin bir bütün oluşturduğu, her iki kesimin birbirleriyle etkileşim içinde bulunduğunu ve bunlardan herhangi birinde ortaya çıkacak bir aksaklığın diğerindeki yapısal ve işlevsel düzeni de olumsuz yönde etkileyeceği göz önünde bulundurulmalıdır demiştir.¹⁹

Kamu ve özel kesimlerin ekonomik ve toplumsal sistem içindeki bütünleşik yapısı, bir kesimdeki verimlilik ve etkinliğin diğer kesimin başarısını da olumlu yönde etkilemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, toplumun ekonomik başarısı ve kalkınması için iyi bir kamu yönetimi düzeninin gerekli olduğu kabul edilmekte; kötü bir yönetimin ise doğrudan doğruya toplumsal ve ekonomik gelişmenin önünde bir engel oluşturacağından şüphe duyulmamaktadır.²⁰

1.3.3. Geleneksel Kamu Yönetiminin Karşılaşılan Sorunların Aşılmasındaki Yetersizliği

Kamu örgütlerinin geleneksel bürokratik anlayıştan doğan katı hiyerarşik yapıları, teknoloji ve iletişim sistemlerinin yetersizliği ve insan kaynaklarını verimsiz kullanmaları nedeniyle liderlik, karar verme ve uygulama süreçlerinde aksaklıklar ortaya çıkmakta; gerek bireysel

¹⁸ Albert C. Hyde, "The Proverbs of Total Quality Management: Recharting the Path to Quality in the Public Sector", **Public Productivity and Management Review**, No: 1, 1992, s.25-26.

¹⁹ Ulvi Saran, **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kalite Odaklı Bir Yaklaşım**, Ankara, Atlas Yayınları, 2004, s.112.

²⁰ Saran, **a.g.e.**, s.113.

ve toplumsal ihtiyaçları karşılamaları, gerekse bu yapılarıyla değişim gereklerini karşılayabilmeleri son derece güç hale gelmektedir.²¹

Saran'ın da anlattığı gibi, kötü işleyen ve verimsiz kamu yönetiminin halkın karşısına çıkardığı daha fazla vergi, kaynak israfı, bütçe açıkları, yüksek enflasyon ve işsizlik gibi sürekli olan sorunların geleneksel bürokratik yapı ve işleyiş düzeni ile çözüme kavuşturulamayacağı gerçeğinin ortaya çıkması, özel kesimde başarıyla uygulanan esnek yönetim modellerinin kamu yönetimi alanında da uygulanmasının bir çıkış yolu olarak benimsenmesinde etkili olmuştur.²²

1.3.4. Vatandaşların, Temel Hak ve Özgürlükler, Siyasal Katılma ve Kaliteli Hizmet Yönünden Talepleri

Kamu yönetimlerinin, tarihsel olarak sanayi çağından bilgi çağına geçiş, siyasal alanda duvarların yıkılması ve temel hak ve özgürlüklerinin yaygınlaşması, ekonomik alanda tüketim odaklı yenedünya düzeninin kurulması biçiminde kendisini gösteren küresel değişim karşısında sürekli artan, çeşitlenen hak ve özgürlük talepleri ve kaliteli hizmet beklentilerinin baskısı altında kalmaları; katı hiyerarşik yapılanmaya, gözetim ve denetim anlayışına dayanan klasik yönetim modellerini terk etmelerinde ve bireyin gücünden ve etkinliğinden yararlanmayı esas alan yönetim modellerine yönlendirilmelerinde etkili olmuştur.²³

Saran'a göre, vatandaşların daha fazla kaliteli kamu hizmeti, hak ve özgürlük elde etme isteklerinin kamu yöneticileri üzerinde demokratik yollar ve baskılar sonucunda, olayların sorgulanması doğal olarak kamu yönetimin daha farklı bir anlayışla, çeşitli çıkar gruplarının ve vatandaşların istek ve beklentileri doğrultusunda daha çok seçenek sunmayı gerekli kılmaktadır.²⁴

²¹ Kadir Ardıç, " Kamu Yönetiminde Sürekli ve Köklü Değişim Aracı Olarak Toplam Kalite Yönetimi ve Değişim Mühendisliği", **Kamu Yönetiminde Kalite İkinci Ulusal Kongresi Bildirileri**, s.57.

²² Saran, **a.g.e.**, s.115.

²³ Saran, **a.g.e.**, s.116.

²⁴ Saran, **a.g.e.**, s.116-117.

1.3.5. Değişim Karşısında Ayakta Kalabilme Arayışları

Değişimin getirdiği stratejik yönetimin başarılmasıyla, kamu kuruluşları ekolojik ortamdan gelen baskılar karşısında dengelerini koruyarak kendilerini geliştirebilir bireysel ve örgütsel ihtiyaçlarını karşılayabilirler.²⁵

1.3.6. Özelleştirme Hareketlerinin Yaygınlaşması

Son zamanlarda yapılan çeşitli araştırmalarda, kamu yönetiminin küçültülerek daha etkili hale getirilmesi, yönetim felsefesi içinde önemli bir yer tuttuğu gibi, tüm halk kesimleri içinde yaygın bir biçimde kabul görmeye başlanmıştır. “İngiltere’de ve Latin Amerika ülkelerinde radikal bir biçimde yürütülen özelleştirme uygulamalarının ülke ekonomilerinin yükten kurtararak kamu yönetimlerinin daha verimli bir yapıya kavuşturması, bu felsefenin devlet yönetimleri ve ekonomik yapıları darboğazda olan pek çok ülkede yaygınlaşmasını sağlamıştır.” Saran, kalite odaklı devlet yaklaşımlarının devletin çeşitli alanlarda küçültülmesiyle birlikte işlerlik kazanması bu bakımdan çok daha yararlı sonuçlar vereceğini düşünmektedir.²⁶

1.3.7. Tasarrufun ve Verimliliğin Arttırılması Gereği

Kamu kesiminin aşırı büyümesi, ekonomik süreç içinde kamu ekonomisinin nisbi ağırlığının artmasına, kamu gelirlerinin önemli bir bölümünün genişleyen devlet faaliyetleri, personel istihdamı ve kamu giderleri için harcanmasına neden olmakta; bu da yüksek vergi, borçlanma gereği, bütçe açıkları, yüksek faiz, yüksek enflasyon ve gelir dağılımının bozulmasını beraberinde getirerek toplumsal siyasal ve ekonomik sistemin yozlaşmasına yol açmaktadır.²⁷

Saran’a göre, verimliliğin, kalitenin önemsenmeden üretim süreçlerinin ve uygulama yöntemlerinin değiştirilmesi yoluyla sağlanması yerine kalite

²⁵ Ardıç, **a.g.b.**, s.57.

²⁶ Saran, **a.g.e.**, s.118-119.

²⁷ Mustafa Sakal, “Mali Savurganlıkların Önlenmesinde Denk Bütçe Önerisi” , **Yeni Türkiye**, Sayı: 26, Mart- Nisan 1999, s.159-167.

düzeyini arttırmaya yönelik uygulamalarla ve böylece mal ve hizmet kalitesinin artırılması yoluyla sağlanması çok daha etkili sonuçlar getirmiştir.²⁸

1.3.8. Nitelikli Personel İstihdamına Duyulan İhtiyaç

Nitelikli personel çalıştıramaması, kamu kesiminin en köklü ve yaygın sorunlarından birisidir. Yetenekli ve gerekli nitelikleri taşıyan personelin kamuda tutulmayışının en önemli nedenleri arasında katı personel rejimi, çabaya ve performansa prim vermeyen ücretlendirme sistemi, motivasyon eksikliği, inisiyatif kullanma ve yönetime katılma ortamının bulunmayışı sayılabilir.²⁹

1.3.9. Siyasal ve Yönetmel Karar Mekanizmalarına Katılımın Sağlanması

Saran'ın açıklamalarına göre, özel kesimde ya da kamu kesiminde, toplumdaki bütün bireylerin iç müşteri veya tüketici olsun siyasal ve yönetmel karar mekanizmalarına en yüksek seviyede katılmalarının sağlanması kaliteyi ve müşteri memnuniyetini sağlamaya yönelik yaklaşımların özünde bulunmaktadır. Kalite felsefesi ve kültürünün hayatın tüm ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarını kapsamaması nedeniyle, tüm alanlarda tamamen kalite düzeyi yükselmiş olacak toplumdaki iyileşme yalnızca ekonomik ya da yönetmel alanlarla sınırlı kalmayacaktır.³⁰

1.4. KAMU YÖNETİMİNİ İNCELEMEDE BAŞLICA YAKLAŞIMLAR

Yönetimin, yasal, kurumsal ve davranışla ilgili yönüne verilen farklı önlemlerden dolayı, çeşitli yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

1.4.1. Yasal Yaklaşım

19. yüzyılda, hukuka bağlı yönetim ilkesiyle ortaya çıkan bu yaklaşım, kamu yönetiminin İdare Hukuku içinde incelenmesi sonucunu doğurmuştur. Yönetim konusunu yasalarda öngörülen ilke ve esasları dikkate alarak

²⁸ Saran, a.g.e., s.120.

²⁹ Saran, a.g.e., s.120.

³⁰ Saran, a.g.e., s.121.

incelenen bu yaklaşımda başta Anayasa olmak üzere, çeşitli kanun ve yönetmelikler, yönetimin yapı ve işleyişini düzenlemektedirler.³¹

Bu yaklaşım, devletin yasama, yürütme ve yargı organlarının rollerini ve bu organlar arasındaki ilişkileri, yasal çerçevede ele alarak değerlendirmektedir.

1.4.2. Kurumsal – Yapısal Yaklaşım

Bu yaklaşım yönetimin örgütsel yapısına ağırlık vermektedir. Kurumsal – yapısal yaklaşımın ilgilendiği konular, kamu yönetimi örgütlerinin yapısı, merkezi ve yerel düzeyde konumlanmasını ve karşılıklı ilişkileri; işbölümü, hiyerarşi ve kontrol alanı gibi örgütlerin iç düzeni; bürokrasi ve kamu hizmetlerinin örgütlenme biçimleri gibi hususlardır. Eryılmaz’a göre, Kurumsal – yapısal yaklaşım, kamu yönetiminin incelenmesinde en çok kullanılan yaklaşım niteliğindedir. “Bu yaklaşım iki yönden eleştirilmektedir. Birinci eleştiri, bu yaklaşımın kamu yönetiminin çevre ile olan ilişkilerini ihmal etmesi; ikincisi de, kurumların içindeki personelin davranışını dışlaması üzerine yoğunlaşmaktadır.”³²

1.4.3. Sosyo – Psikolojik Yaklaşım

Bu yaklaşım, Psikoloji, Sosyoloji ve Sosyal Psikolojinin yardımıyla, yönetsel örgütlerdeki insanların davranışlarını sistematik olarak incelemeye yönelmiştir. Hawthorne araştırmaları, psikolojik ya da daha geniş bir anlatımla sosyal faktörlerin önemli olduğunu göstermiş ve yönetime beşeri ilişkiler yaklaşımını getirmiştir.

Psikolojik yaklaşım, moral nedir, morali etkileyen faktörler nelerdir, moral işin verimliliğine nasıl etkide bulunur, doğal grup hayatı, biçimsel örgüt yapısı ve bu örgütün amaçlarıyla ilişkileri nelerdir; hangi şeyler çatışmayı hangi şeyler grup ve örgütler arasındaki işbirliğini sağlar gibi konular üzerinde durmaktadır. Psikolojiye ağırlık veren yaklaşımın kurumsal yönünü Herbert Simon’ın eserlerinde görebilmekteyiz. Simon’ın “

³¹ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.29-30.

³² Eryılmaz, **a.g.e.**, s.30.

Yönetmel Davranış = Administrative Behaviour ” kitabı, böyle bir yaklaşımın temel eserleri arasında yer alır.³³

Bu tanımlardan yola çıkılarak, Sosyo – Psikolojik yaklaşım, olması gerekeni değil, daha çok gerçek durumun ne olduğunu araştırmayı amaçlamıştır.

1.4.4. Sistem Yaklaşımı

Yönetimi anlamının en iyi yolu, onu bir sistem ya da bir bütün olarak incelemek olduğunu savunan sistem yaklaşımına göre; sistem, birbirleriyle karşılıklı iç bağımlılıkları bulunan birden çok ögenin bir amaca yönelik olarak bir bütün oluşturması biçiminde tanımlanır. Eryılmaz’a göre, sistem yaklaşımı, yönetimi; personel, örgüt, norm düzeni, mali kaynak ve insanlardan oluşmuş bir bütün olarak değerlendirir. Sistemler, çevresinden, bilgi, talep, enerji ve malzeme (girdi) olarak ve bunları işleyerek değişik mal ve hizmet, karar ya da sonuçlar (çıkıtı) üretmektedirler. Örgütü harekete geçiren girdilerdir. Kamu yönetimi, toplumun diğer sistemleri olan siyasal, sosyo – ekonomik ve kültürel alt sistemlerini etkilediği gibi onlardan da etkilenmektedir.³⁴

Türk Kamu Yönetiminde Özelleştirme: TEKEL Örneği, konusuna kamu yönetimin ne olduğuyla ilgili bilgiler vererek başlamak diğer bölümlere kavramak için gereklidir. İkinci bölümde ise, özelleştirme kavramından ve içeriğinden bahsedilecektir. Daha sonraki bölümlerde konu daha detaylı bir şekilde incelenerek TEKEL örneğine geçilecektir.

³³ Eryılmaz, a.g.e., s.31.

³⁴ Eryılmaz, a.g.e., s.32.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZELLEŞTİRME KAVRAMI VE İÇERİĞİ

2.1. GENEL OLARAK

Bu bölümde, özelleştirmenin kavram ve içeriğine, tanımına, amaçlarına, fayda ve sakıncalarına değinip özelleştirme sürecinde karşılaşılabilecek sorunlar ve özelleştirme yöntemlerini inceleyerek, küreselleşme sürecinde özelleştirme ve özelleştirme için söylenenlerle yapılanlar aynı mıdır değil midir gibi başlıklara değinip bu konular hakkında bilgiler verilecektir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Özelleştirme Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre, 1970’li yıllarda dünya ülkelerinin karşılaştıkları ekonomik sorunlarının çözümünde kullandıkları yöntemlerden biri de özelleştirme. Özelleştirme, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin iktisat politikalarının önemli bir noktası haline gelmiş hatta günümüzde dünya çapında bir nitelik kazanmıştır.³⁵

Çetinkaya özelleştirmeyi, devletin ekonomik nitelikte olan ve özel kesimin karşılayabileceği tüm mal ve hizmetlerin üretiminden çekilmesi olarak değerlendirirken, özelleştirmeyi sadece devletin iktisadi işletmelerinin özele devredilmesi uygulamaları ile kısıtlamamak gerektiğini belirtmektedir.³⁶

Özelleştirmenin lehinde ve aleyhinde bazı görüşler ileri sürülmektedir. Işıklı’nın da belirttiği gibi, lehine görüşleri şu şekilde belirtmek mümkündür; özelleştirme demokratikleştirme getirir, özelleştirme devletten alıp halka vermektedir, özelleştirme girişim ruhunu destekler, özelleştirme servetin geniş kitlelere dağılımını sağlar, özelleştirme bütçeyi ve toplumu yükten kurtaracaktır, özelleştirme kamu kesiminde işçi fazlalığını önler, özelleştirme

³⁵ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), **Özelleştirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 1993, s.2.

³⁶ Özhan Çetinkaya, **Türkiye’de Devlet İşletmeciliği ve Özelleştirme**, Bursa, Ekin Kitabevi, 2007, s.167.

yolsuzlukları önlemenin yoludur, özelleştirme artan borçların ödenmesi için kaynak sağlamaktır.

Yine Işık'a göre özelleştirmenin aleyhine görüşler ise şöyledir, özelleştirme sendikasılaştırma ve sosyal korunmadan uzaklaştırma demektir, özelleştirme üretimi daraltmaktadır, özelleştirme ülke bütünlüğünü tehlikeye sokmaktadır, özelleştirme ülke bağımsızlığını tehlikeye sokmaktadır³⁷ gibi görüşlerdir. Bu görüşler her kişiye, her kesime, her kuruma göre değişiklik göstermektedir.

2.2. ÖZELLEŞTİRMENİN TANIMI, KAPSAM VE AMAÇLARI

2.2.1 Özelleştirmenin Tanımı

Özelleştirmenin tanımı uygulandığı ülkenin ekonomik yapısı ve devletin idari şekline uygun olarak farklı norm ve şekillerde açıklanmaktadır.

Özeleştirme, özellikle 1980'li yıllarda uygulama alanı bularak çok tartışılmıştır. Kepenk'e göre özelleştirme, para ile ölçülebilen kamu kaynaklarının veya kamuya ait malların özel mülkiyete geçmesi anlamına gelmektedir.³⁸ "Genel anlamda özelleştirme ise, kontrolün daimi devri anlamına gelmektedir."³⁹

Ülkemizde özelleştirme, devletin düzenleyici ve yönlendirici işlevlerini koruyarak sağlık, eğitim, kültür, güvenlik ve altyapı yatırımları gibi hizmetlerde gücünü ve kaynaklarını daha iyi kullanma olanağının sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır.⁴⁰

Günege'ye göre, özelleştirme, kamu mülkiyetinin özel mülkiyet haline dönüştürülmesi bir başka deyişle özel kişilere aktarılması olarak

³⁷ Alpaslan Işık, "Özelleştirme Ne İçin?", **Jeopolitik**, Sayı: 8, Güz 2003, s.20–29.

³⁸ Yakup Kepenek, **100 Soruda Gelişimi, Sorunları ve Özelleştirilmesiyle Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1990, s. 145.

³⁹ Önder Piyade, "17. Dünya Enerji Kongresi Ardından Liberalleşme, Özelleştirme, Globalleşme", **Enerji Dünyası**, Sayı: 22, Ankara, Şubat 1999, s.30.

⁴⁰ Deniz Giz, **Özelleştirme ve Karşılaştırmalı Türkiye Uygulaması**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2003, s.13.

tanımlanabilir.⁴¹ Özelleştirme herhangi bir işletmenin sadece mülkiyet devri değildir. Kamuoyunda tanımsal yapısı açıklığa kavuşmamış olan özelleştirmenin açıklığa kavuşturulması için bazı temel faktörleri belirlemek gerekmektedir. Bu faktörler Erol'a göre; özelleştirilecek her bir kamu işletmesinin yapısı ve durumu, özelleştirmeye konusunda hükümetin davranışları ve özelleştirme amaçları, özelleştirme kapsamına alınacak kurumların finansal durumlarının belirlenmesi, özelleştirilecek işletmelerin sektördeki yapıları, işlevleri ve etkinlikleri, özelleştirmenin getireceği ve götüreceği sosyo-politik sorunlar olarak sınıflandırılabilir.⁴²

Özelleştirme için dar ve geniş olmak üzere iki değişik tanımda yapılmaktadır. Dar anlamda özelleştirme, devletin sahip olduğu mal varlıklarının ya da para ile ölçülebilen kamu kaynaklarının satış ya da benzeri yollarla yerli-yabancı ya da kişi-özel hukuk tüzelkişilerine devridir. Kısaca, KİT'lerin satışı olarak tanımlanmaktadır.⁴³

Atasoy'a göre, dar anlamda özelleştirmede, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özel sektöre devri kısmen olabileceği gibi, tamamen de olabilmektedir. "Bir kamu işletmesinin tamamen özel sektöre devrini öngören şekil, katı özelleştirme olarak tanımlanırken, yumuşak şekil olarak nitelendirilen bir diğer şekil de, kamu işletmelerinin içine özel sektörün girmesi söz konusu olmaktadır."⁴⁴ Dar kapsamlı özelleştirmede Cevizoğlu'na göre bütün olarak mülkiyet devri temel ilkedir. KİT'in yarıdan fazla pay senedinin elden çıkarılması mülkiyetin özel kesime ait olabilmesi için gereklidir. Bunun gerçekleşmesi ile, yönetimin de özelleştirilmesi sağlanmış olur.⁴⁵ "Geniş anlamda özelleştirme ise, devletin ekonomik faaliyetlerinin tamamen ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesidir."⁴⁶

⁴¹ Uğur Günege, "KİT'lerin Özelleştirilmesi", **İstanbul Sanayi Odası Dergisi**, Sayı: 251, 1987, s.50-51.

⁴² Cengiz Erol, **KİT'ler ve Özelleştirme Dosyası**, Teksif Sendikası Yayını, 1995, s.9-10.

⁴³ M. Emin Ruhi, "Türkiye'de Özelleştirmenin Hukuki Boyutu", **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:9, Sayı: 3-4, Aralık 2005, s.236.

⁴⁴ Veyssel Atasoy, **Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Sorunu**, Ankara, 1991, s.183.

⁴⁵ Hulki Cevizoğlu, **Özelleştirme**, İstanbul, Beyaz Yayınları, 1998, s.11.

⁴⁶ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.11.

Özelleştirmenin en kısa tanımı ise Albay'a göre, karma ortaklıklardaki kamu payları ile kamunun sermayesine sahip olduğu KİT'lerin özel hukuk gerçek ya da tüzel kişilerine satılmasıdır.⁴⁷

Özelleştirmenin, özünde devletin ekonomik yaşamdaki rolünü azaltan siyasi otoritenin iradesinin yansıması niteliğindeki idari kararlar bütünü olduğu söylenebilmektedir.⁴⁸

Sarısu kavramsal olarak özelleştirmeyi; ekonomide verimlilik artışı veya kamu giderlerinde tasarruf sağlamak için mülkiyetin veya mülkiyetin sağladığı haklardan kamuya ait birimlerin yararlandığı hakların özel sektöre devri olarak tanımlamaktadır.⁴⁹

Bu kadar farklı tanımlardan sonra anlaşıldığı gibi özelleştirmede ortak bir tanım yoktur. Özelleştirmede ortak bir tanım üzerinde uzlaşma sağlanamamasının nedeni Baytan'a göre, özelleştirmenin temelde ekonomik bir değişim süreci olması ve sosyal sonuçlar doğurmasından dolayı toplumun her kesiminin yakından ilgilenmesi, ülke yönetiminde bulunan veya yönetime aday olan siyasi partilerin çoğunun siyasi tercihleri arasında yer alması gibi nedenlerden dolayı özelleştirme ile ilgilenen her kesimin (bilim adamları, iş çevresi, sendikalar, politikacılar vb.) özelleştirme tanımı farklılık gösterebilmektedir.⁵⁰

2.2.2. Özelleştirmenin Amaçları

Özelleştirmenin amaçları, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Son olarak, devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesini özelleştirme sağlamaktadır.⁵¹

⁴⁷ Atilla Aybay, "Özelleştirme", **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Mart 1988, s.2.

⁴⁸ Ayhan Sarısu, **Kamu & Özel İşbirlikleri**, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2009, s.128.

⁴⁹ Sarısu, **a.g.e.**, s.128.

⁵⁰ İlhan Baytan, **Özelleştirme; Hukuki Yapı Uygulamalar Sorunlar Öneriler**, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 1999, s.5.

⁵¹ Yüksel Yalova, "Türkiye'de Özelleştirme", **Yeni Türkiye**, Sayı: 27, Mayıs-Haziran 1999, s.440.

Üretimde etkinliğin artırılması, kamunun borçlanma gereğinin azaltılması, devletin ekonomiye müdahalesinin en az düzeye indirilmesi, kamu sektörünün sınırlarını iyi tanımlayarak sorunlar çözümünün kolaylaştırılması, hisse senedi mülkiyetinin yaygınlaştırılması, çalışanların bu tesislere ortak olmasının sağlanması şeklinde tanımlanabilmektedir. Ancak özelleştirmenin tek boyutlu bir kavram olmadığı da vurgulanmaktadır.⁵²

Ülkemizde yapılan özelleştirmeler öncelikle iktisadi amaçları gerçekleştirmek için yapılmıştır. Ancak özelleştirmenin ilk etkileri sosyal alanda ortaya çıkmaktadır. “Başarılı bir özelleştirmenin en önemli şartlarından biri özelleştirme sonrasında ortaya çıkabilecek olumsuz sosyal sonuçları gidermeye yönelik yasal ve ekonomik önlemleri özelleştirme öncesinde alma zorunluluğudur.”⁵³

Sarısü, özelleştirmeyi bir amaç olarak değil, ticari, iktisadi, sınaî kalkınma ve gelişme hedeflerinin gerçekleştirilmesi için bir araç olarak algılanabileceğini vurgulamıştır. Bu yönden bakıldığında, özelleştirme kolay bir süreç olmayıp ekonomik, mali ve idari yeniliklerin tümüdür.⁵⁴

Özelleştirmenin gerçek amaçları, izlenebilecek özelleştirme yöntemleri, karar vermede yetkili organların ve kurumların görev ve sorumlulukları, özelleştirmede değerlendirmenin hangi kurumlar ve kuruluşlar tarafından yapılacağı, sağlanan gelirin hangi amaçla nerelerde kullanılacağını açık bir biçimde belirlenmesi, özelleştirme koşul ve kurallarının kontrolünü sağlayacak denetim sisteminin ve kurumunun ne şekilde oluşturulacağı, ekonomik ortam koşullarının özelleştirmeye uygun hale getirilmesi özelleştirmenin başarılı sonuçlanması için önemli unsurlardandır.⁵⁵ Fakat temel olarak üç amacın ortaya çıktığı görülmektedir.

⁵² Gazi Erçel, “Özelleştirme”, **Finans Dünyası**, Sayı: 146, İstanbul, Şubat 2002, s.14.

⁵³ Gülten Ülgen, “Piyasa Ekonomisi, Özelleştirme ve Türkiye”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar**, Sayı: 10, Ekim 1999, s.50–51.

⁵⁴ Sarısü, **a.g.e.**, s.129.

⁵⁵ Erol, **a.g.e.**, s.10.

Bu amaçlar, ekonomik amaçlar, mali amaçlar ve toplumsal ve siyasal amaçlar olarak sıralanmaktadır.

2.2.2.1. Ekonomik Amaçlar

Glden nal'ın da belirttiği gibi, serbest piyasa ekonomisini geliştirmek, verimliliği artırmak, sermaye piyasasını güçlendirmek ve döviz gelirlerini artırmak bu grupta yer alan amaçlardandır.⁵⁶

Ralph ve Break'e göre, verimlilik daha çok parasal olarak çıktının ölçülmesini ele alır. Eldeki kaynaklarla en çok ürünün sağlanması ya da belirli bir ürünün mümkün olan en az kaynakla elde edilmesi verimliliği artırmak olarak tanımlanır.⁵⁷ Genellikle işletmeler için kullanılmaktadır. "Tüm dünya ülkelerinde kamu sektöründeki ortalama verimlilik oranı çoğu zaman özel sektrdekinden düşüktür."⁵⁸

Serbest piyasa ekonomisini geliştirmekten kısaca bahsedecek olursak, KİT'ler genelde fiyat ve kalite yönünden piyasa isteklerine karşı duyarsızdırlar.

KİT'lerin bir kısmı ekonomide tekелci ya da tekel eğilimli yapıları nedeni ile piyasanın denetimini ellerinde bulundurarak tam rekabeti engellemektedirler. Bu yüzden ekonomik verimsizlik artarken, kaliteyi iyileştirmek, fiyat ve maliyeti düşürmek gibi bir gereksinim duymamaktadırlar.⁵⁹

Çetinkaya, serbest piyasa ekonomisinin geliştirilmesinde bazı mal ve hizmetlerin üretiminin kamu tarafından özele devredilmesi yani özelleştirilmesi önemli bir etkindir⁶⁰ görüşünü savunanlardandır.

⁵⁶ Glden nal, "Dünden Bugüne zelleştirme", **Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar  Aylık Dış Politika Dergisi**, Sayı: 40, Bahar 2003, s.51.

⁵⁷ Earl R.Ralph, George F. Break, **Public Finance**, New York, The Ronald Press Company, 1961, s.64–67.

⁵⁸ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.18.

⁵⁹ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.19.

⁶⁰ etinkaya, **a.g.e.**, s.173–174.

Sermaye piyasasının gelişmesi, birikimlerin yatırımlara dönüşmesinde en önemli etkidir diyen Cevizoğlu, bunun için menkul değer arzının yeterli olması ve bu menkul değerlere karşı halkın özendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.⁶¹ Ancak, Çetinkaya'nın da belirttiği gibi, gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerde yeterli menkul kıymet arzı sağlanamadığından devletin menkul kıymet arz ederek sermaye piyasasının hareketlendirilmesi gerekmektedir.⁶²

Özelleştirme sonucunda piyasaya sunulacak pay senetleri, piyasada var olan menkul değerlerin miktarını yeterli düzeye çıkaracak, canlılık getirecek ve piyasayı geliştirecektir.⁶³

Döviz gelirinin artırmak, özellikle gelişme yolundaki ülkelerde görülen ödemeler dengesi açığını kapatmaya yöneliktir.

Özelleştirme ile yabancı sermaye yatırımını özendirerek ülkeye çekmek, dolaysız yatırımlar (direct investments) ve portföy yatırımları (portfolio investments) biçiminde gerçekleştirilir.⁶⁴

Dolaysız yatırım, yabancı yatırımcının devlet işletmesi satın alması ya da iştirak etmesi şeklindedir. Portföy yatırımı ise, yabancı yatırımcının faiz ya da temettü geliri sağlamak için oluşturulan sermaye piyasasından (menkul kıymetler borsası) menkul değerler satın alması şeklindedir.⁶⁵

Soysal'a göre, ekonomilerin düzelmesi için tek çözüm olarak özeleştirmeyi ortaya koyanlar, özelleştirmeyi başlangıçta büyük bir merakla bekleyip heyecanla benimsemiş olan toplumlar bile, ortaya çıkan bazı

⁶¹ Cevizoğlu, a.g.e., s.20.

⁶² Çetinkaya, a.g.e., s.174.

⁶³ Cevizoğlu, a.g.e., s.20.

⁶⁴ Erdoğan Alkin, **Uluslararası Ekonomik İlişkiler**, İstanbul, Güryay Matbaası, 1980, s. 207.

⁶⁵ Çetinkaya, a.g.e., s.175.

sonuçlardan ötürü bu yöntemin önceden düşünüldüğü kadar verimlilik ve mutluluk sağlamadığını görmüşlerdir.⁶⁶

2.2.2.2. Mali Amaçlar

Devlete gelir sağlamak özelleştirmenin mali amaçlarında ilk sırada yer almaktadır. Devlet, KİT'lerin özelleştirilmesiyle büyük mali sıkıntılara girdiği zamanlarda gelir sağlayabilmektedir.⁶⁷ “Bunu yapmasının nedeni, ülke içindeki küçük tasarrufların devlet tahvili ve hazine bonosu gibi kamunun menkul değerlerine olabilecek güvensizliğidir.”⁶⁸

Devletler harcamalarının finansmanını birkaç yoldan sağlarlar. Bunların en önemlisi vergilerdir. Vergiler harcamaları karşılayamadığında, borçlanma diğer önemli gelir kaynağı olur. Özelleştirmenin mali amaçları, devlete gelir sağlamak ve devlet işletmelerinin zararlarından kurtulmaktır.

Çetinkaya'nın da bahsetmiş olduğu gibi, devlet işletmelerinin çalışmaları sonucunda siyasi, idari, yönetsel sorunlar nedeniyle zararlar karşı karşıya kalmaları devlet bütçesinden bu zararların karşılanması için ayrılan kaynakların artmasına neden olmaktadır. KİT'lerin satılmasıyla zarardan kurtulmak ve dolayısıyla bunların bütçeye olan yükünü ortadan kaldırmak, zararlı olan KİT'ler için geçerlidir. Karı çok olan KİT'lerde böyle bir durum olmadığından bu işletmelerin özelleştirilmesi ile devlete gelir sağlamanın yanında özelleştirmenin ekonomik amaçlarının sağlanması gerçekleştirilmek istenmektedir.⁶⁹

⁶⁶ Mümtaz Soysal, “ Özelleştirmenin Felsefesi”, **Yeni Türkiye**, Sayı: 2, Ankara, Ocak- Şubat 1995, s.39.

⁶⁷ Ünal, **a.g.m.**, s.51.

⁶⁸ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.22.

⁶⁹ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.176.

2.2.2.3. Toplumsal ve Siyasal Amaçlar

Meryem Koray, devletler toplum üyelerinin rahatlık içinde ve mutlu yaşamalarından sorumludur ve toplum üyeleri arasında dengesizlikler olursa bunların giderilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır demiştir.⁷⁰ Bu sosyal politikanın önemli bir konusudur.

Sermayenin geniş kitlelere (tabana) yayılmasını sağlamak ve siyasal felsefeyi yürürlüğe koymak toplumsal ve siyasal amaçlar arasında, bulunmaktadır.⁷¹

Cevizoğlu'na göre, "sermayenin tabana yayılmasını sağlamak, sanayileşmiş toplumlarda görülen servet dağılımındaki dengesizlikler, gelişme yolundaki ülkelerde daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Servet dağılımındaki bu dengesizliğin önde gelen nedeni, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve bu gelirlerin kullanımıdır."⁷²

Siyasal felsefeyi yürürlüğe koymak, bireylerin ekonomik özgürlüğünü öne alan liberal felsefe, devletin ekonomiye karışmasıyla bu özgürlüğün kısıtlanacağını savunmaktadır. Liberal siyasal felsefenin savunucu olan hükümetler, devletin işlevinin rekabet piyasası içinde ekonomik değerleri özel sektörle paylaşmak olmadığı görüşünü benimsemişlerdir.⁷³

Özelleştirme ile ilgili amaçların belirlenmesinde ve sıralanmasında, Kepenek'in de söylemiş gibi, toplumun örgütlü kesimlerinin, üniversitelerinin, meslek kuruluşlarının ve özellikle işçi sendikalarının fikirleri alınmadan, sadece bu işi yapmaya kararlı belirli kesimlere amaçlar sorulmaktadır.⁷⁴

⁷⁰ Meryem Koray, **Sosyal Politika**, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2000, s.6-11.

⁷¹ Ünal, **a.g.m.**, s.51.

⁷² Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.22.

⁷³ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.23.

⁷⁴ Kepenek, **a.g.e.**, s.152.

Bu amaçların dışında özelleştirmenin bir takım özel amaçlarında bulunduğunu belirten Ünal, bunları “devlet müdahalelerinin önlenmesi, devletin küçülmesi, kamu borçlanma gereğinin azaltılması, yenileşme ve modernleşme için kaynak yaratılması, serbest piyasa ve rekabet ortamının yaratılması ve kapitalist yapının güçlendirilmesi olarak açıklamıştır.”⁷⁵

Soysal’ın da belirttiği gibi özelleştirme, neredeyse bütün insanlığa hizmetlerin kamusal niteliğini unutturmuştur. Bilimselliğin ikinci plana atılmasına yol açarak her şeyin kazanç hırsına bağlanmasını sağlamıştır.⁷⁶

2.2.3. Özelleştirmenin Faydaları

Cevizoğlu’na göre özelleştirmenin faydalarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

1. Ölçülü ekonomik kararların, serbest rekabet düzeni içinde verilmesi sağlanacaktır.
2. KİT’ler daha verimli çalışması beklenen anonim şirketlere dönüştürülerek ekonomiye daha çok katkı sağlanacaktır.
3. Sermaye tabana yayılacak, altın ya da taşınmaz mallara yapılan ekonomiye gelir getirmeyen yatırımların ekonomiye dönüşü sağlanacaktır.
4. KİT’lere yapılan kamu transferleri azalacağından, kamu finansmanına olumlu yönde bir katkı sağlayacak ve böylece devlet halkın öncelikli ihtiyaçlarına yönelik altyapı yatırımlarını artıracak ve yaşam standardı yükselecektir.
5. Ekonomide verimlilik artacak, tüketicilere daha kaliteli ürün ve hizmet sunulacaktır. Özelleşen kuruluşlar, ürün ve hizmetlerini piyasa taleplerine uygun sayı ve çeşitlilikte üretmek konusunda serbesti ve

⁷⁵ Ünal, **a.g.m.**, s.51.

⁷⁶ Soysal, **a.g.m.**, s.39.

karar yetkisine sahip olduklarından tüketici tercihleri en uygun seviyede karşılanacaktır.

6. Dış pazarda rekabet gücü ve bununla birlikte ihracat ülkeye yabancı sermaye girişi ve çağdaş teknoloji transferinin hızlanmasıyla artacaktır.
7. Var olan sistem içinde banka mevduatı ya da tahvil gibi tasarruf araçları ile bir anlamda borç karşılığı gelir elde eden halk mülkiyete ortak olma hakkına sahip olacaktır.
8. Demokrasi, halkın mülkiyete ortaklığı sonucu sermayenin tabana yayılmasının gerçekleşmesi durumunda güçlenecektir.⁷⁷

2.2.4. Özelleştirmenin Sakıncaları

1. Çetinkaya'nın belirtmiş olduğu gibi, devlet işletmelerinin ve sunulan hizmetlerin özelleştirilmesi ile istihdam seviyesi kısa dönemde düşer.
2. Özelleştirme ile eğer rekabet ortamı yaratılmaz ise özleşen tekel tüketici istismarına neden olması özelleştirmenin ilk dönemlerinde söz konusudur.
3. Devlet işletmelerinde özelleştirmenin blok satış şeklinde yapılması mülkiyetin ve sermayenin tabana yayılmasını engellemekte böylece gelirin dağılımını bozmaktadır.
4. Devletin özelleştirdiği mal ve hizmet üretimlerinin devralan özel sektör ekonomik açıdan karlı olmayan alanlara yatırım yapmayabilir. Çetinkaya'nın vermiş olduğu örnek, nüfusun ya da talebin az olduğu bölgelere posta, telefon, ulaşım gibi hizmetlerin götürülmemesidir.⁷⁸
5. Gürol, etkin olmayan üretim uygulamasına son verilmesi ile kaynakların serbest kalması ve bunun sanayi dışındaki vergi mükellefi ve tüketicileri olumlu yönde etkileyebilir demiştir. Bu durumda işgücü ve üretici kesimin güç durumda kalabileceği düşünülebilir. Pazar

⁷⁷ Cevizoğlu, a.g.e., s.26-27.

⁷⁸ Çetinkaya, a.g.e., s.179-180.

ekonomisine ayak uydurmak ve rekabet yapabilmek için bu tür uygulamaların kaçınılmaz olduğu bilinmektedir.⁷⁹ İlber Ortaylı'nın makalesinde de belirtildiği gibi, özellikle nitelikli elemanların üretim süreci dışında bırakılmaması önemli teknokrat ve uzmanların istihdamı ve karşılıklı fikir alış verişiyle yapılacak bir özelleştirme için gerekmektedir.⁸⁰

Etkin olmayan üretim uygulamalarına son verilmesi ile birlikte işgücü ve üreticiler zor durumda kalacaktır. Özelleştirilen kuruluşlarda istihdam edilen atıl işgücü, ekonomik olmayan istihdamın getireceği yükü taşımak istemeyecek olan özel sektör tarafından çeşitli yollarla tasfiye edilecektir. Bunun sonucunda da özellikle kısa dönemde yoğun bir işsizlik ortaya çıkacaktır.

Özelleştirmenin en tehlikeli yanı Sosyal'in değişimine göre, ülkenin ekonomisine yön vermek ve sağlıklı yapının gerektirdiği zorunlu yatırımları yapmak için kamunun elindeki en değerli araçların elden çıkarılmasına yol açmasıdır.⁸¹

2.3. ÖZELLEŞTİRME SÜRECİNDE KARŞILAŞILACAK SORUNLAR

"Ülkemizde özelleştirmenin en önemli sorunlarından biri özelleştirilen veya özelleştirme kapsamına alınan KİT ve kamu kuruluşlarının değerinin altında satılmasıyla kamuoyunda oluşan olumsuz düşüncelerdir."⁸²

Özelleştirmeye karar verilmesinden sonra, özelleştirmenin başarısını etkileyecek engellerle ve sorunlarla karşılaşılacak, özelleştirmenin

⁷⁹ Mehmet Ali Gürol, "Bir özelleştirme Yöntemi olarak Çalışanların Sermaye'ye Ortaklığı ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1987, s.6.

⁸⁰ İlber Ortaylı, "Özelleştirme ve Sanayi Geleneğimiz", Sayı: 2, **Yeni Türkiye**, Ankara, Ocak-Şubat 1995, s.42.

⁸¹ Sosyal, **a.g.m.**, s.39.

⁸² Süreyya Yıldırım, "Özelleştirme, Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları ve Sorunları", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 160, Şubat 2006, s.43.

gerçekleştirilmesinde de işlevsel, örgütsel, politik, toplumsal, yönetsel ve ekonomik etkinlik açılarından problemlerle karşılaşılacaktır.

2.3.1. Özelleştirmenin İşlevsel Sorunları

Zamanlama, satış biçimi ve öncelikler, aktifleri değerlendirme ve pazarlama (satış) yöntemleri özelleştirmenin işlevsel sorunlarıdır.

2.3.1.1. Zamanlama

Özelleştirme bir zaman dilimi içinde gerçekleştirileceği için. Bu süreçte yapılacak işlemler ve öncelikler belirlenmeli ve sıralanmalıdır. İşlemlerin başında, özelleştirilecek KİT'lerin belirlenmesi gelmektedir. Özel sektöre satılma şansları az olan KİT'ler önce yeniden yapılanma ile ekonomiye kazandırılmalıdır. Cevizoğlu'na göre, sözü edilen KİT büyük ölçekli ise, kendisine bağlı müessese ve bağlı ortaklıkları ayrılarak kiralama ya da işletme hakkının devri yöntemleri ile özel sektöre verilmelidir. Bunlar gerçekleştirilemiyor ise, bu kez tasfiye sürecine sokulmalıdırlar.⁸³

2.3.1.2. Satış Biçimi ve Öncelikler

Hangi KİT'in daha önce satışa çıkarılacağını belirlemek özelleştirmenin başarıyla sonuçlanması için önem taşımaktadır. Daha sonra, önceliği alan KİT'in pay senetlerinin satışı gündeme gelecektir. Cevizoğlu bu aşamada, pay senetlerinin kimlere satılacağına, hangi ölçüde satılacağına ve sermaye piyasasının yeterli olup olmadığına karar verileceğini vurgulamaktadır. Satılacak KİT belirlendikten sonra, satış biçimi belirlenmektedir.⁸⁴

2.3.1.3. Aktifleri Yeniden Değerlendirme

Devletin, özelleştirme ile zarar etmemesi için satılacak KİT'lerin aktifleri günün koşullarına göre yeniden değerlendirilmelidir. Değerlendirmenin doğru olarak yapılması çok önemli bir konudur. Doğru

⁸³ Cevizoğlu, a.g.e., s.32.

⁸⁴ Cevizoğlu, a.g.e., s.33-34.

olarak bir değerlendirme yapılmaz ise, özelleştirilmek istenen şirketlerin değerinin altına satılması ya da değerinden fazla fiyatla satışa sunulmasından dolayı alıcı bulamama riski ortaya çıkmaktadır.⁸⁵

2.3.1.4. Pazarlama (Satış) Yöntemleri

Pay senetleri satışında sermaye piyasalarından yararlanılacaktır. Özelleştirmenin başarısı için gereken şartlardan biri, bu piyasalardaki menkul değer borsaları ve aracı kuruluşların güçlü ve gelişmiş olmalarıdır. Satışlarda, öncelikli paylar gözetilmelidir. “Öncelikli paylardan anlaşılması gereken ise, çalışanlara ve kalkınmada öncelikli yöre halkına yazılı değer altında satış, vadeli satış ve sigortalı satış olmaktadır.”⁸⁶

2.3.2. Özelleştirmenin Örgütsel Sorunları

Özelleştirme programlarını uygulayacak kamu organları arasında ortaya çıkabilecek görev çatışmaları ile hukuki işlemler ve yasal düzenlemelerin birbirine ters düşmesi gibi durumlarla karşılaşılabilir.⁸⁷

Bu gibi durumlarda, özelleştirmeyi durdurmaya başlayan şartların kesinlikle ortadan kaldırılması gerekmektedir. Karar verme yetkisini elinde bulunduranlarla, alınan kararları uygulayacak olanlar birbirinden ayrılmalıdır.

2.3.3. Özelleştirmenin Politik Sorunları

“Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde karşılaşılan politik sorunlar farklı şekillerde ortaya çıkmakla birlikte, temelde milliyetçilik faktöründen kaynaklanmaktadır. Sosyal demokrat kesim dahi, devlet kuruluşlarının özel sektöre, hatta yabancılara ikram edileceği sloganıyla özelleştirmeye karşı çıkmaktadırlar.”⁸⁸ Bu durumda özelleştirme bağımsızlıktan vazgeçmek ile özdeşleştirilmektedir.

⁸⁵ Cevizoğlu, a.g.e., s.35.

⁸⁶ Cevizoğlu, a.g.e., s.35-36.

⁸⁷ Cevizoğlu, a.g.e., s.36.

⁸⁸ Cevizoğlu, a.g.e., s.37.

Aralarında Arjantin ve Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülkede askeri güvenlikle ilişkilendirilen sektörlerde faaliyet gösteren bazı kurumlar, Örneğin Türkiye'de Makine Kimya Endüstrisi Kurumu, Silahlı Kuvvetlerin ihtiyaç duyduğu silah ve malzemeleri ürettiği için özelleştirme programı dışında tutulmuştur.

2.3.4. Özelleştirmenin Toplumsal Sorunları

“Politikacılar, ekonomik karar alıcılar veya çeşitli toplumsal baskı gruplarının yürüttüğü kampanyalar neticesinde toplumun belirli kesimlerinde, sağlık, eğitim, barınma gibi kamu yararı öncelikli sektörlerde gerçekleştirilecek özelleştirmeye karşı bir tepki oluşmaktadır.”⁸⁹ Devletin bu sektörden çekilmesi halinde, doğal varlıkların kaybedileceği, zengin ile fakir arasındaki farkın büyüyeceğine inanan kesimler özelleştirmeye karşı çıkmaktadır.

2.3.5. Özelleştirmenin Yönetsel Sorunları

Cevizoğlu'na göre, yönetsel sorunlar hem KİT'lerden, hem de onların alıcılarından kaynaklanmaktadır. Birçok ülkede kamu sektörünün büyüklüğü, özel sektörün sermaye varlığını geçtiği için özelleştirme hareketleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Yönetsel sorunlar arasında bürokrasi en büyük yeri doldurmaktadır. Çeşitli bakanlıklara bağlı kuruluşların özelleştirilmesi ile bu bakanlıkların yetki alanlarının sınırlanacağını ve güçlerinin azalacağını düşünen bürokratlar özelleştirmeye tepki göstermektedirler.⁹⁰ Özelleştirilmesine karar verilen kuruluş ile alıcı ve/veya satıcı olarak ilişkide bulunan diğer işletmeler, devlet desteğinin ortadan kalkmasından dolayı söz konusu ürün veya hizmetlerin fiyatlarının artacağını düşünerek özelleştirmeye tepki gösterebilmektedirler.

⁸⁹ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.38-39.

⁹⁰ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.39-40.

2.3.6. Özelleştirmenin Ekonomik Etkinlik Sorunları

Kamu kuruluşlarının ekonomik yönden güçlü olmalarını da özelleştirmede sorun yaratabileceğini düşünen Cevizoğlu, etkin kaynak ve kapasite kullanabilen kamu kuruluşlarına, ekonomiye yararlı ve ucuz mal üreten kuruluşlar gözüyle bakmaktadır. Etkin kaynak kullanabilen kamu kuruluşları, düşük maliyetle çalışabilmekte ve ölçek büyüklüğünü üretime olumlu yansıtmaktadırlar. Bu durumda olan kamu kuruluşları tarafından üretilen ürünlerin fiyatları, rakibi olan özel şirketlerinkine kıyasla daha ucuz olabilmektedir. Doğal tekeller konusunda devlet kuruluşlarının en uygun yapı olduğu ve etkili çalıştığı savunulmaktadır.⁹¹ Doğal tekel konumundaki devlet kuruluşlarına örnek verecek olursak, Venezüella'da devlet mülkiyetindeki petrol şirketi, Brezilya'da ki uçak yapım şirketi ve Türkiye'de ise son bölümde anlatılacak olan TEKEL gösterilmektedir.

2.4. ÖZELLEŞTİRME YÖNTEMLERİ

Özeleştirme yöntemleri, özelleştirme programındaki kuruluşların mülkiyetinin ya da mal ve hizmet üretim birimlerinin kullanım haklarının, özel teşebbüse devrini sağlayan uygulama biçimleri olarak tanımlanabilir. Bu yöntemler, 4046 sayılı Kanunun 18. maddesinin (A) bendinde oldukça geniş bir şekilde düzenlenmiştir. 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkındaki Kanunun 18/A maddesine göre özelleştirme programına alınan kuruluşlar; satış, kiralama, işletme hakkının verilmesi, mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi, gelir ortaklığı modeli ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflar yöntemleri ile özelleştirilebileceklerdir.⁹²

Metin Eriş, özelleştirme programına alınan kuruluşların değer belirtme işlemlerinin, bu kuruluşların nitelikleri ile bunlara uygulanacak özelleştirme yöntemleri de dikkate alınarak yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁹³

⁹¹ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.42.

⁹² Baytan, **a.g.e.**, s.286.

⁹³ Metin Eriş, "Özelleştirmenin Dünü ve Geleceği", **Yeni Türkiye**, Sayı: 2, Ankara, Ocak-Şubat 1995, s.65.

2.4.1. Satış

Çetinkaya'nın belirtmiş olduğu gibi, özelleştirme kavramından bahsedildiğinde akla ilk gelen ve en çok başvuru alan, mülkiyetin devrini öngören satış yöntemidir.⁹⁴

Kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleriyle varlıklarının mülkiyetinin kısmen veya tamamen bedel karşılığı devredilmesi ya da bu kuruluşların hisselerinin tamamının veya bir kısmının kuruluşların içinde bulunduğu koşullar da dikkate alınarak, blok satış, halka arz, gecikmeli halka arzı içeren blok satış, çalışanlara satış, borsada normal ve/veya özel emir ile satış, menkul kıymet yatırım ortaklıklar ve/veya menkul kıymetler yatırım fonlarına satış ya da bunların birlikte uygulanması yoluyla bedel karşılığı devredilmesidir. Satışa konu teşkil edebilecek olanlar; kuruluşların aktifinde bulunan mal ve hizmet üreten birimler, varlıklar ve hisse senetleridir. Bunların tamamı devredilebileceği gibi sadece bir kısmının devredilmesiyle de satış işlemini tamamlanması mümkün olmaktadır.⁹⁵

2.4.1.1. Blok Satış

Özelleştirme programına alınan bir kuruluşdaki kamu paylarının tamamının ya da bir kısmının blok olarak diğer ya da bir grup halinde satışa çıkarılmasını Baytan blok satış olarak açıklamaktadır. "Blok olarak satılan hisse grubuna ait ortaklık hakları ve yükümlülükleri de hisse senetleri ile birlikte alıcıya geçmektedir." Blok olarak özelleştirmede dikkat edilmesi ve unutulmaması gereken ise, bu satışlar sonucu rekabetin azalabileceği ve sanayide tekelleşmeye doğru gidilebileceğidir.⁹⁶

2.4.1.2. Halka Arz

Uygulanması zor yöntemlerden biridir. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 3. maddesinde halka arz; sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan halka çağrıda bulunulmasını; halkın bir anonim ortaklığa katılmaya veya kurucu olmaya davet edilmesini; hisse senetlerinin borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda devamlı işlem görmesini; bu Kanuna göre halka açık anonim

⁹⁴ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.181.

⁹⁵ Reha Tanör, **Türk Sermaye Piyasası: Halka Arz**, İstanbul, Beta Yayınları, Cilt:2, 2000, s.446.

⁹⁶ Baytan, **a.g.e.**, s.290.

ortaklıkların sermaye artırımları dolayısıyla paylarının veya hisse senetlerinin satışını ifade etmektedir. Bu yolun kullanılması hisse senetlerinin yaygın tasarrufçu kitlesine ulaşmasını sağladığından, mülkiyetin tabana yayılması gerçekleştirilmiş olmaktadır.⁹⁷

“Halka arz yoluyla ilk özelleştirme uygulaması, Mart 1988 tarihinde Teletaş-Telekomünikasyon Endüstri Ticaret A.Ş.’deki % 40 olan kamu hisselerinin, % 20’lik bölümünün satışıyla gerçekleştirilmiştir.”⁹⁸

2.4.1.3. Gecikmeli Halka Arzı İçeren Blok Satış

Bu yöntem, “özelleştirilecek kuruluşun hisselerinin belli bir bölümünün blok satış işlemlerinin tamamlanmasından itibaren belli bir süre içinde halka arz edilmesi şartıyla, blok olarak satılması şeklinde tanımlanabilir.”⁹⁹ Kısaca halka arz satışına bağlı blok satış olarak da tanımlanmaktadır. İlhan Baytan’ının da bahsettiği gibi, halka arzı içeren blok satış yöntemi, 1989 yılında kısa adı ÇİTOSAN olan Türkiye Çimento ve Toprak Sanayi A.Ş.’ne ait beş adet bağlı ortaklıktaki kamu paylarının blok olarak özelleştirilmesine uygulanmıştır. Bu beş çimento fabrikasından, Söke Çimento Sanayi A.Ş., Balıkesir Çimento sanayi A.Ş., Pınarhisar Çimento Sanayi A.Ş. ve Ankara Çimento Sanayi A.Ş.’nin paylarının tamamı ile Afyon Çimento Sanayi A.Ş.’deki % 51 oranındaki kamu hissesi Fransız Soceiete Des Ciments Francais (SCF) şirketine satılmıştır. Bu hisselerin karar tarihinden itibaren 5 yıl içinde en az %40’ının çalışanlara ve halka arz edilmesine karar verilmiştir.¹⁰⁰

2.4.1.4. Çalışanlara Satış

Çalışanlara satış, hem hisse senetlerinin hem de varlıkların satışında söz konusu olabilmektedir.¹⁰¹ 4046 sayılı Kanunun 18. maddesindeki satış

⁹⁷ Tanör, **a.g.e.**, s.446.

⁹⁸ Nursel Öztürk, **Özelleştirme Ders Notları**, Ankara, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, 2002, s.5-8.

⁹⁹ Tanör, **a.g.e.**, s.447.

¹⁰⁰ Baytan, **a.g.e.**, s.295-297.

¹⁰¹ Tanör, **a.g.e.**, s.447.

yönteminin alt yöntemleri olarak ifade edebileceğimiz yöntemlerden biridir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na göre satış, kuruluşların ve bunlara ait özelleştirilebilir unsurların mülkiyetinin, kanunda belirlenen yollarla, bir bedel karşılığı devredilmesidir.¹⁰² Uygulamada şirket hisse veya varlıkları, çeşitli teşvik mekanizmaları ile birlikte çalışanlara satabilmektedir. TÜPRAŞ hisselerinin 2000 yılı içerisinde gerçekleştirilen halka arz uygulamasında, TÜPRAŞ çalışanlarına, daha düşük fiyat uygulama ve taksitlendirme gibi çeşitli kolaylıklar sağlamıştır.

2.4.1.5. Borsada Normal ve/veya Özel Emir İle Satış

Menkul kıymetler borsalarının kuruluşları ile ilgili çalışma usul ve esaslarına ilişkin düzenlemeler 91 sayılı Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmıştır. Söz konusu KHK'nin 3. maddesine göre, menkul kıymet borsaları, bu KHK'de yazılı esaslar dairesinde menkul kıymetlerin alım satımı, fiyatlarının tespiti ve ilanı işleriyle yetkili olarak kurulan tüzel kişiliği haiz kamu kurumları olarak tanımlanmışlardır. Aynı madde gereğince menkul kıymetler borsaları, Sermaye Piyasası Kurulunun teklifi üzerine Maliye Bakanlığının izni ile kurulabilmekte ve Sermaye Piyasası Kurulunun gözetim ve denetimi altında bulunmaktadır.¹⁰³

Tanör, bu yoldan yapılan satışların yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları tarafından karşılanması da yasa ile öngörülmüş satış yollarından sonuncusunu oluşturduğuna değinmektedir.¹⁰⁴

2.4.1.6. Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklıkları-Menkul Kıymetler Yatırım Fonlarına Satış

Aktan'ın da belirttiği gibi, Sermaye Piyasası mevzuatında yer alan yardımcı kuruluşlar; menkul kıymet yatırım ortaklıkları, menkul kıymet yatırım fonları ve aracı kurumlardır. Borsada menkul kıymetlerin arz ve talebinin karşılaştırılması aracı kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. "Aracı

¹⁰² Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasa.htm>, (Erişim) 28 Ekim 2009.

¹⁰³ Baytan, **a.g.e.**, s.308.

¹⁰⁴ Tanör, **a.g.e.**, s.448.

kurumlar, menkul kıymetler yatırım ortaklıkları ve menkul kıymetler yatırım fonları ile birlikte, sermaye piyasalarının yardımcı kuruluşlarını oluşturmaktadır.”¹⁰⁵

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 35. maddesine göre, yatırım ortaklıkları; sermaye piyasası araçları, gayrimenkul, altın ve diğer kıymetli madenler portföylerini işletmek amacıyla kurulan anonim ortaklıklar şeklinde tanımlanmıştır. Kanunun 37. maddesine göre ise yatırım fonları; Sermaye Piyasası kanunu hükümleri uyarınca halktan katılma belgeleri karşılığında toplanan paralarla, belge sahipleri hesabına, riskin dağıtılması ilkesi ve inançlı mülkiyet esaslarına göre sermaye piyasası araçları, gayrimenkul, altın ve diğer kıymetli madenler portföyü işletmek amacıyla kurulan mal varlığı olarak ifade edilmektedir.¹⁰⁶

Baytan, özelleştirme programındaki kuruluşlardan hisseleri İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görenlerin hisse senetlerinin, borsada normal sürelerde veya özel emir yolu ile ya da menkul kıymetler yatırım ortaklıkları veya menkul kıymetler yatırım fonlarına satış biçimi ile de özelleştirilmesi mümkün olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁷

2.4.1.7. Varlık Satışı

Özelleştirme programındaki kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıklarının mülkiyetinin kısmen veya tamamen bedel karşılığı devredilmesine varlık satışı denilmektedir. Varlık satışı ile özelleştirmeye konu olan birim, kuruluşun fabrikası ya da işletmesi olabileceği gibi, arazi, arsa, bina veya kayıtlı tanışır mallarda olabilmektedir.

Varlık satışı, uygulamada ana kuruluşun özelleştirilebilirliğini kolaylaştırmak için küçülmesine yönelik arazi, arsa ve üretim dışı birimlerin satışı şeklinde ve bir bütün olarak satılması hemen hemen olanaksız olan kuruluşların (Yem sanayi A.Ş., SEK Süt Ürünleri A.Ş., Et ve Balık Ürünleri A.Ş., Sümer Holding A.Ş., ORÜS orman

¹⁰⁵ Coşkun Can Aktan, **Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları**, TÜSİAD, 1992, s.88.

¹⁰⁶ Baytan, **a.g.e.**, s.309-310.

¹⁰⁷ Baytan, **a.g.e.**, s.310.

Ürünleri A.Ş., TURBAN turizm A.Ş. gibi) mal ve hizmet üreten tesis ve işletmelerinin satışı şeklinde gerçekleştirilmektedir.¹⁰⁸

Satış yöntemini en çok eleştirilen yönü, devlete ait malvarlığının özel kişilerin tekeline geçeceği endişesidir. Blok satış şeklinde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının eleştirilmesinin en önemli nedeni de budur. Satış yöntemi ile özelleştirilebilecek alanlar; havaalanları, elektrik hizmetleri, otoyollar ve köprüler, gaz hizmetleri, su ve atık su hizmetleri, geri dönüşüm fabrikaları, limanlar şeklinde özetlenebilir. Son bölümde bahsedeceğimiz TEKEL'in Alkollü İçkiler Sanayisinin özelleştirilmesine de varlık satışı / blok hisse satış yöntemiyle karar verilmiştir.

2.4.2. Kiralama

4046 sayılı Kanunun 18/A-b maddesinde kiralama; kuruluşların aktiflerindeki varlıklarının kısmen veya tamamen, bedel karşılığında veya belli bir süre ile kullanma hakkının verilmesi olarak tanımlanmıştır. Kiralama sürecine ilişkin sınırlama ise, kanunun 15. maddesinde en fazla 49 yıl olarak belirlenmiştir.¹⁰⁹

Tanör'e göre, özelleştirme programındaki kuruluşların aktiflerindeki taşınır ve taşınmaz mallar kiralamanın konusunu oluşturmaktadır.¹¹⁰

Eryılmaz ve Eken'in belirttiği gibi, hizmeti yürütmek için gerekli araç ve gereçlerin kamuya ait olması, yönetimi ve işletilmesinin özel kişi ya da kuruluşlara verilmesi kiralama yönteminin temelini oluşturmaktadır. Kamu hizmeti birimleri, menkul ve gayrimenkulleriyle, sözleşmede belirlenen süre için ve bir bedel karşılığında özel sektöre kiraya verilebilir. Bu sistemin imtiyazdan farkı, hizmet için gerekli yatırımın kamunun malı olmasıdır. Ayrıca kiralama yönteminde süreler imtiyaz yöntemine oranla daha kısadır. Kamu kuruluşları verimli çalıştıramadıkları işletmelerini, "özel sektörün yönetim ve denetim tecrübesinden yararlanmak için onlara kiraya verebilirler. Böylelikle

¹⁰⁸ Baytan, **a.g.e.**, s.311-313.

¹⁰⁹ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasa.htm>., (Erişim) 28 Ekim 2009.

¹¹⁰ Tanör, **a.g.e.**, s.448.

zarar eden kamu işletmelerinin daha karlı hale getirilmesi mümkündür. Kamu idaresi belirli sözleşme şartları içerisinde kiracıyı her zaman denetlemek ve değiştirmek hakkına sahiptir.”¹¹¹

Bu yöntemde kiracı, mevcut sistemleri devralarak, kamu hizmetinin sadece yönetimini ve işletmesini üstlenmektedirler. Kiracı kamu hizmetini ve her türlü ticari riski üstlenmektedir. Kiracı masraflarını, hizmetten yararlananlardan tahsil ettiği ücretlerden karşılamaktadır. Kiralayan tarafa (devlet, il, belediye) tesislerin finansmanı ve geliştirilmesi ile ilgili masrafları karşılamak üzere ödeme yapmaktadır. Hizmetin yerine getirilmesi ile ilgili tüm yasal sorumluluk kiracıya aittir ve bu amaçla kullanılacak teknik araçların seçiminde serbesttirler.

2.4.3. İşletme Hakkının Verilmesi

4046 sayılı Kanunun 18/A-c maddesine göre işletme hakkının verilmesi; kuruluşların bir bütün olarak veya aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimlerinin mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla bedel karşılığında belli süre ve şartlarla işletilmesi hakkının verilmesi şeklinde tanımlanmıştır.¹¹²

Kiralama yönteminden farkı, bir bütün olarak mal ve hizmet üretim biriminin diğer tarafa gerçekten tesliminin şart olmamasıdır. Sözleşmenin imzalanması ile taraflar karşılıklı olarak haklara sahip olup, yükümlülük altına girmektedirler. İşletme hakkının devir süresiye ilgili sınırlama kanunun 15. maddesinde 49 yıl olarak belirlenmiştir.

“Ülkemizde, işletme hakkının verilmesi yöntemi, özelleştirme programındaki kuruluşlardan Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.ne ait limanların özelleştirilmesiyle gerçekleşmiştir.”¹¹³

¹¹¹ Bilal Eryılmaz, Musa Eken, “Mahalli İdarelerde Özelleştirme Politika ve Uygulamaları”, **Türk İdare Dergisi**, Cilt:62, Sayı: 387, Haziran 1990, s.64.

¹¹² Tanör, **a.g.e.**, s.448.

¹¹³ Baytan, **a.g.e.**, s.323.

İşletme hakkının verilmesi yöntemi ile kiralama bazı benzer yönleri bulunduğundan birbirleriyle karıştırılma riski taşıyan iki yöntemdir. Bunları karıştırmamak için aralarındaki sınırları açıklamak gerekmektedir.

Buna göre, işletme hakkının verilmesinde kuruluşların işletilmesi hakkı bunların bütünlüğünü kapsamaktadır. Aynı kapsam ve bütünlük bu kuruluşların aktiflerinde yer alan mal veya hizmet birimleri gibi işletmeler için de geçerli olmaktadır. Kiralamada ise, arsa, bina, araç, gereç gibi işletme bütünüünün belirli parçaları bu yöntemin konusunu oluşturmaktadır.¹¹⁴

2.4.4. Mülkiyetin Gayri Ayni Hakların Tesisi

4046 sayılı kanunun 18/A-d maddesine göre mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi; kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıklarının, mülkiyeti ilgili kuruluşa ait olmak kaydıyla, Türk Medeni Kanununda öngörülen şekil ve şartlar dâhilinde, malike ait kullanma hakkına ilişkin bazı tasarruflara rıza gösterilmesine veya malikin mülkiyete bağlı haklarını kullanmasından vazgeçmesi sonucunu doğurmasına ilişkin hakların tesisidir diye tanımlanmaktadır.¹¹⁵

Mülkiyetin gayri ayni haklar sınırlı ayni haklardır. Tanör, hak sahibine, ayin (eşya) üzerinde kullanma, yararlanma, tasarrufta bulunma gibi belirli ve sınırlı yetkiler açıklanacağından bahsetmektedir. “Ayni haklar, taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde kurulabilen, kişilere maddi mallar üzerinde egemenlik ve yetki sağlayan ve varlığı herkese karşı ileri sürülebilen haklar olarak tanımlanmaktadır.”¹¹⁶

2.4.5. Gelir Ortaklığı Modeli ve İşin Gereğine Uygun Sair Hukuki Tasarruflar

4046 sayılı Kanunun 18/A-e maddesine göre; gelir ortaklığı modeli ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflar; kuruluşların özellikleri ve yapıları da dikkate alınarak

¹¹⁴ Tanör, **a.g.e.**, s.449.

¹¹⁵ Tanör, **a.g.e.**, s.449-450.

¹¹⁶ Tanör, **a.g.e.**, s.450.

yukarıda belirtilen özelleştirme yöntemleri dışında kalan ve genel hükümler ile özel kanunlarda belirtilen diğer yöntemler olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁷

Kanunda, gelir ortaklığı modelinin tanımına ve sair hukuku tasarruflarının neler olabileceğine ilişkin bir hükme değinilmemiştir. Tanör, gelir ortaklığı modelini, özel sektöre devredilen hizmetlerden kamunun da geliri paylaşmaya devam ettiği bir yöntem olarak açıklamaktadır. İşin gereğine uygun sair tasarruflar arasında ise; Finansal kiralamayı, Yap-İşlet-Devret' i, Dışarıya sözleşme ile iş yaptırılmasını ve hatta Hibeyi görmek mümkün olmaktadır.¹¹⁸

Söz konusu yöntemlerin her biri kendilerine göre avantaj ve dezavantajlar taşımaktadır. Sektörün özelliklerine ve özelleştirme beklentilerine göre en uygun yöntemin seçilmesi gerekmektedir. Örneğin, blok satış yönteminde kuruluş ve hizmetin özelliğine göre gerekli önlemler alınmaz ise, kamu tekeli özel tekele dönüşebilir. Sermayenin tabana yayılması ilkesi açısından en uygun yöntem olan halka arz yönteminde de, hisselerin büyük bir kısmının arz yoluyla devredilmesi halinde yönetim boşlukları oluşmaktadır.

Türkiye'de 1986–2009 yılları itibariyle gerçekleştirilen özelleştirme işlemlerinin, özelleştirme yöntemleri itibariyle dağılımı aşağıdaki tabloda ve şekilde gösterilmiştir.

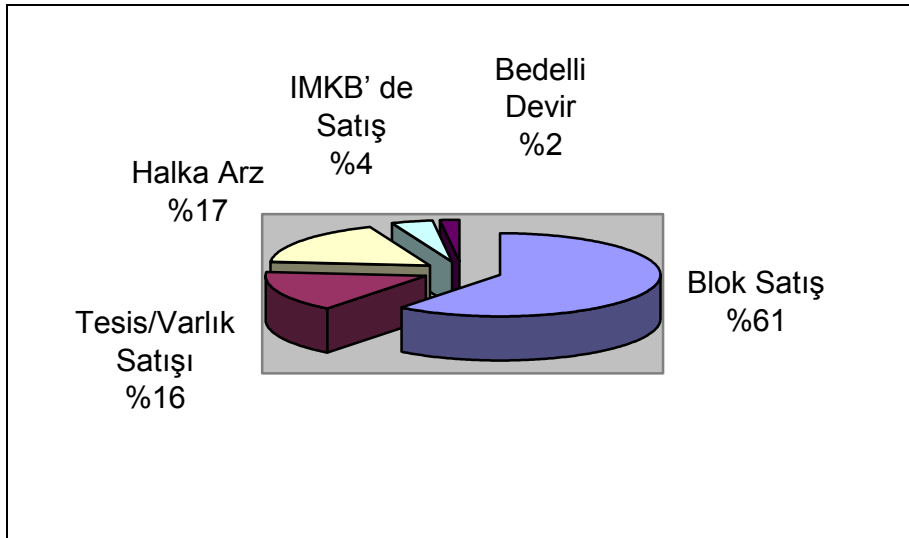
¹¹⁷ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasa.htm>, (Erişim) 28 Ekim 2009.

¹¹⁸ Tanör, **a.g.e.**, s.451.

Tablo 1: Yıllar itibariyle özelleştirme işlemleri

1986–2009 DÖNEMİ GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZELLEŞTİRME İŞLEMLERİ (\$)				
Özelleştirme Yöntemi	Yıllar			
	1986–2007	2008	2009	Toplam
Blok Satış	18.159.166.639	2.040.000.000	0	20.199.166.639
Tesis/Varlık Satışı	4.821.223.576	2.256.200.287	2.270.211.611	9.347.635.474
Halka Arz	5.180.202.610	1.911.00.000	0	7.091.202.610
İMKB’ de Satış	1.261.053.768	0	0	1.261.053.768
Yarım Kalmış Tesis Satışı	4.368.792	0	0	4.368.792
Bedelli Devir	615.730.069	89.923.687	3.613.144	709.266.900
TOPLAM	30.041.745.454	6.297.123.974	2.273.824.755	38.612.694.183

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm, (Erişim) 28 Ekim 2009.

Şekil 1: 1986–2009 yılları arasındaki özelleştirme işlemlerinin, özelleştirme yöntemleri itibariyle dağılımı

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm, (Erişim) 28 Ekim 2009.

Tablo 1 ve Şekil 1’de görüldüğü gibi, 38,6 milyar dolarlık toplam özelleştirme tutarının % 61 oranında 20,2 milyar dolarlık kısmı blok satış yöntemiyle yapılan satışlardan sağlanmıştır. Blok satış yöntemini % 17’lik oran ve 7,1 milyar dolarlık payla halka arz yöntemi izlemektedir.

Hakkı Sürel’e göre, özelleştirme yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli konu, birinci amacın kesinlikle yüksek getiri sağlamak olmamasıdır. Özelleştirilecek kuruluşun bulunduğu sektör yurtiçi ve dünya ölçeğinde ayrıntılı incelenmelidir. Pazar büyüklüğü ve payları, karlılıklar, muhtemel ve potansiyel rakiplerin durumları, rekabetsel üstünlükler gibi faktörler titizlikle araştırılıp incelenmelidir. Bu incelemenin sonucunda en uygun satış yöntemi itinayla, politik müdahale baskılarından arınmış olarak tespit edilip uygun zamanda gerçekleştirilmektedir.¹¹⁹

2.4.6. Özelleştirme Benzeri Yöntemler

Leasing veya yönetimin devri, mal sahipliğinin transferini hedef almayan özelleştirme yöntemlerindendir. Leasing yönteminde, mal sahipliğinin devlete kalıp, varlıkların tüm sorumluluğunun işletene geçmesi bu yöntemin özelleştirmeye alternatif olmasının çekiciliğidir. Erol’a göre, büyük kamu işletmelerinin özelleştirilmesine uygun olmayan bu yöntem, kömür ve maden işletmeleri gibi devlet işletmelerinin yeniden yapılanmasını sağlamak, performanslarını iyileştirmek ve özelleştirmeyi hazır hale getirmek için kullanılabilir. Yönetimin devri yöntemi de, işletme varlıklarının yönetim riski ve çalışma sermayesi ve işletmenin borçlanma, finansman sorumluluğunun yüklenilmesi istenilmeyen durumlarda kullanılan alternatif bir özelleştirme yöntemidir. Yönetim sorumluluğu ile mal sahipliği ve işletmenin finansal sorumluluğunun birbirinden ayrıldığı bu yönetimde, kamu işletmesinin mülkiyeti devlette saklı tutulurken yönetim özel sektöre devredilmektedir.¹²⁰

¹¹⁹ Hakkı Sürel, “Özeleştirme”, **Yeni Türkiye**, Sayı: 27, Mayıs- Haziran 1999, s.447–448.

¹²⁰ Erol, **a.g.e.**, s.37-38.

2.5. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ÖZELLEŞTİRME

Küreselleşme, Aktel'in tanımına göre, ulus devletin etki alanının daralması, çok uluslu şirketlerin hâkimiyet alanlarını genişletmeleri, iletişim teknolojilerinde gündeme gelen yenilikler, uluslar üstü örgütlenmelerin evrensel meşruiyet zeminleri olarak ortaya çıkması ve giderek benzer karakterde olan bir kültürün varlığı gibi toplumsal ve toplumlararası gerçeklikleri nitelemek, bu gerçekliklerle birlikte seyreden süreçleri açıklamak üzere ortaya atılmış bir kavramdır.¹²¹ Dünya piyasasında küresel güçlerin ortaya çıkması ve devletin ekonomiden elini çekmesinin gerekli olduğu görüntüsü verilen bir süreç olarak algıladığımız küreselleşme birçok ulusun çekindiği bir dönem olmaktadır.

Küreselleşme; üretim ve bölüşüm ilişkileri açısından kapitalist üretim tarzına göre örgütlenmiş gelişmiş ulus devletlerin kendi ulusal stratejilerine göre çıkarlarını arttırmak, ekonomik krizlerini çözmek, güvenliklerini sağlamak, sürdürülebilir bir üretim ve dağıtım sistemini oluşturmak için gündeme getirilen sömürgeciliğe dayalı bir yaklaşımdır.

İbrahim Cılga, küreselleşme sürecinde ulus devleti güçsüzleştirici politika ve stratejilerin uygulamaya konulması, ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri derinleştiren programların empoze edilmesi, sosyal adaletin ve sosyal devletin tartışma gündemine getirilmesi; dış dünya dinamiği açısından Türkiye'nin yapısal değişim sorunlarını tespit etmeye, ulus devletin bugününü ve geleceğini tehdit eden boyutları değerlendirmeye olanak sağlayacaktır.¹²²

Küreselleşme; gelişmekte olan ulus devletleri, merkez-çevre ilişkilerinin dinamiği içinde, üretimsizleştirmeye, güçsüzleştirmeye, ulus devlet yapısını dağıtmaya, ileriye

¹²¹ Mehmet Aktel, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2003, s.7.

¹²² İbrahim Cılga, **Küreselleşme Sürecinde Devlet Sorunu ve Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması**, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmevekamu.doc>, (Erişim) 22 Aralık 2009.

dönük yapısal gelişmesini geriletmeye, devletin ekonomik sosyal ve siyasal işlevlerini ortadan kaldırmaya dönük öngörülerini gündeme getirmiştir.¹²³

Anıl Çeçen'e göre, devlet ortak kanunların sınırları içinde belirli bir ülkede, bir arada yaşayan insanların meydana getirdiği bir siyasal topluluktur.¹²⁴ Ulus devleti ise, meşruiyetini bir ulusun belli bir coğrafi sınır içindeki egemenliğinden alan devlet şekli olarak tanımlanmaktadır. Bir ulus devlet kendi ülkesini yönetirken, ulusun büyük çoğunluğunun isteklerine ve eğilimlerine öncelikle saygı göstermelidir. Halkın çoğunluğunun desteğinin devam etmesiyle, ulusal yapılar ayakta kalabilir ve ulus devletler kendi ülkelerini yönetebilirler.¹²⁵

İnsanların iyi yaşaması, toplumun daha üst seviyede gelişebilmesi için ulusal çıkarlar istikametinde ulus devletlerin kurulması gerekmektedir. Küreselleşme dönemine geçilmesiyle birlikte, ulus devlet yapısını zayıflatıcı dayatmalar ve baskılar, bağımsız gelişme koşullarını sınırlandırmıştır. "Küresel saldırının baskıya dönüşmesi karşısında ulus devletlerin çok uluslu şirketlerin saldırısına karşı bir araya gelmeleri gerekmektedir."¹²⁶

Yeni ekonomik düzende; merkezdeki gelişmiş ülkelerin etkileme ve düzenleme gücü, Türkiye'nin ulusal güç unsurlarına dayalı bağımsız gelişme politika ve stratejilerini geliştirme ve uygulama olanaklarını etkisizleştirmiştir. Gelişmeye açık bir çevre ülke olarak Türkiye; güçsüzleştirme stratejileriyle ekonomik kriz ve yoksullaşma sürecine itilmiştir.

Merkez ülkelerin dünyayı etki alanına alma stratejisi ve gücü; bilimsel gelişme, teknoloji üretimi ve değiştirme, iletişim araçlarını kullanma, sermaye ve para

¹²³ İbrahim Cılgı, **Küreselleşme Sürecinde Devlet Sorunu ve Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması**, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmevekamu.doc>, (Erişim) 22 Aralık 2009.

¹²⁴ Anıl Çeçen, **Ulus Devlet Türkiye Cumhuriyeti**, Ankara, Kilit Yayınları, 2009, s.18.

¹²⁵ Çeçen, **a.g.e.**, s.28.

¹²⁶ Çeçen, **a.g.e.**, s.34-37.

kaynağı, uluslar arası kurum ve kuruluşları kullanma, tekelleşme ve silah gücünü kullanma gibi araçların etkin bir biçimde harekete geçirilmesine dayanmaktadır.¹²⁷

Küreselleşme süreci kendi yararlarını gözetten bir hukuk düzenini yaratma çabasıdır. Ekonomik, siyasal, teknolojik ve sosyal yönlerden kendi zihniyetine uygun ilke ve normları temel alan düzenlemeler yoluyla kendi yararını arttıran düzenler yaratmaya yönelmek belirleyici olmaktadır. Ulus devletin gücünü sağlayan ilke ve normları ortadan kaldıran ve zayıflatan düzenlemeler bir dayatma olarak gündeme getirilmektedir.

Güleri'in belirttiği gibi, ekonomik liberalleşme sürecinde gündeme getirilen kamusal alandaki politikalar; kamu sektöründe etkililiği ve şeffaflığı artırma politikası, aşırı merkeziyetçiliğin giderilmesi düşüncesi, devlet harcamalarında tasarruf, devletin küçültülmesi ve asıl görevlerine çekilmesi, özelleştirme ve yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesi ifadeleriyle gündeme getirilmiştir.¹²⁸

Gerçek amaç özelleştirmenin yapıldığı ulus devletin dolayısıyla toplumun refahı olmayıp çok uluslu şirketlerin ve bunlarla işbirliği içinde olan sermayenin refahının sağlanması ve gelişimlerinin önündeki tüm engellerin kaldırılmasıdır. Ülkemizde özelleştirme çoğunlukla istihdamı olumsuz yönde etkilemektedir. Küreselleşme sürecinde özelleştirme ile yolsuzluk ve yozlaşma gibi ahlak dışı davranışlar ortaya çıkmaktadır.

Özelleştirmenin sadece istihdam sorunu, kamu mülkünün satışı ya da işletme devri olarak algılanmamalı aslında irdelenmesi gerekenin bir bütün olarak küreselleşme mağdurları olan emekçilerin, köylülerin, esnaf ve sanatkârın, küçük ve orta ölçekli işletmelerin alternatif iktisat politikaları etrafında örgütlenmesinin yolunu açacak, demokratik üretim sürecinin,

¹²⁷ Gülten Kazgan, **Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2000, s.56-83.

¹²⁸ Birgül Aymar Güler, **İkinci Dalga: Siyasal ve Yönetimsel Liberalizasyon Kamu Yönetimi Temel Kanunu**, Ankara, Türkiye Yol-İş Sendikası, 2003, s.8-9.

üretenlerin yönetimi ve denetimi sürecinin kanallarının açılmasının tartışılması, çözüm üretilmesine yönelik olmalıdır.

Küreselleşme ile özelleştirmenin devreye sokulması ve böylece devletin ekonomiden tam anlamıyla çekilmesi, içeride bireysel ve bölgesel gelir dağılımını etkileyeceği kadar, kaynaklarının dağılımının mutlak olarak piyasa güçlerine, yani gelir dağılımına göre şekillenen güç ilişkilerine bırakılmasına yol açmış olacaktır. Açıktır ki, Yeni Dünya Düzeni'nin çok önemli bir ayağını oluşturan ve küreselleşmenin gerçekleşme araçlarından biri olan özelleştirme, ulusal kaynakların güçlü merkez sermayeye devrinden öte, özellikle kalkınmakta olan ülkelerde hükümetlerin ekonomiyi tanzim de ellerinde bulunması gereken güçlü silahın da alınması anlamına gelmektedir. Bunun da ötesinde, enerji ve ulaştırma gibi çok önemli stratejik alanların özelleştirme politikası altında yabancılaştırılması da, hükümetlerin ekonomi üzerindeki karar alanı ve gücünü de daraltmaya aday görülmektedir.¹²⁹

Özelleştirme, küreselleşmenin, uluslararası finans kuruluşlarının ve çok uluslu tekellerin öngördüğü yeniden yapılandırma programı kapsamında gündeme getirilmiştir. Özelleştirme, devletin ekonomik ve sosyal işlevlerini tasfiye etme aracı olarak düşünülmüştür. Bunun içinde yeni bir artı değer düzenini olanaklı kılacak birikim modelleri, üretim organizasyonları, yani üretim süreçlerinin, işgücünün ve pazarın esnekleşmesi söz konusudur. Sermaye hareketlerinin önündeki tüm engellerin kaldırılması hareketine girilmiştir. Buna bağlı olarak devletin küçültülmesi, sosyal devletin ortadan kaldırılması, kamu alanının daraltılmasına yönelik özelleştirme programı uygulamaya sokulmuştur.¹³⁰

Ülkenin ekonomik bağımsızlığına kavuşması, ulusal ekonomik politikaların emekçiler çıkarına uygulanması, gelir adaletinin sağlanması, işsizliğin önüne geçilmesi, refahın tüm toplum kesimlerine yayılması için mücadele edilmelidir. Küreselleşme, insanlığa yıkım, zulüm ve yoksulluktan başka bir şey getirmemektedir.

¹²⁹ İzzettin Önder, 31 Ekim 2004, **Küreselleşme ve Ulusal Ekonomiler Açısından Egemenlik Sorunu**, www.teori.org, (Erişim) 14 Ocak 2009.

¹³⁰ Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği Resmi İnternet Sitesi, http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3214&tipi=16 , (Erişim) 14 Ocak 2009.

1970’li yıllardan itibaren Demirkol’un da söylediği gibi, piyasalarda iç ve dış rekabet şartlarının sıkıntı vermesi, teknolojinin çok hızlı bir şekilde gelişmesi ve yeni ekonomik modellerin etkisiyle devletin ekonomideki yetkilerinin azaltılması üzerinde tartışmalar başlamıştır. Özellikle, ulusal piyasalarda rekabeti, uluslararası ticaretin hızla artması ve daha liberal hale gelmesi sonucu uluslararası piyasalarda artan rekabet ve bölgesel uyum daha çok gündeme getirmiştir. Bu durumda, ekonomik karar alma süreçlerinde piyasaların önemli rol alacağı ortaya çıkmıştır. Bütün bu gelişmeler küreselleşmenin de etkisiyle özelleştirmelere ve kurallara yol açmıştır.¹³¹ Türkiye tütün ve tütüncülüğü artık küreselleşme sürecinde özelleştirme ile çok uluslu şirketlerin elindedir.

Haklarında dünyanın çeşitli yerlerinde işlediği suçlar nedeniyle davalar açılmış, cezalar almış dev sigara şirketlerine tütün ve tütüncülüğümüzün teslim edilmesi telafi edilmez yaralar açacaktır. Bağımlılık yapıcı özelliği artırılmış sigaraları ürettiği artık kanıtlanmış şirketlerin faaliyetlerinden, sigara yasaklarıyla korunmak mümkün değildir. Sigara üretimi ve ticareti yine kamunun denetimine geçmelidir. Bunun için şirketler devre dışı bırakılarak TEKEK gibi bir kurum yeniden oluşturulmadır. Tütünden anlayan Tekel işçileri de bu kurumda istihdam edilmelidir.

Özelleştirme, küreselleşmenin temel araçlarından birisi olarak, uluslararası mali kuruluşların ve çokuluslu tekellerin öngördüğü ‘yapısal uyum programları’ kapsamında gündeme getirilmiştir.

Sermaye hareketlerinin önündeki tüm engellerin kaldırılması eylemine bağlı olarak, devletin küçültülmesi, sosyal devletin ortadan kaldırılması ve kamusal denetimin yok edilmesine yönelik özelleştirme programları uygulamaya konulmuştur.

¹³¹ İsmet Demirkol, **Türkiye’de Yapılan Özelleştirme Çalışmaları ve Çimento Sektörü Uygulamaları**, <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=205>, (Erişim) 30 Kasım 2009.

Özelleştirme devletin ulusal ekonomi üzerindeki denetimini azaltırken aynı zamanda yabancı, küresel mali sermayenin giriş-çıkışını kolaylaştırdığı ve hatta borçlanma gereği nedeniyle teşvik ettiği için, devlet politikalarını küresel sermayenin gereksinimlerine göre biçimlendirmeye zorlar ve devletin küresel mali sermaye karşısında göreceli bağımsızlığını azaltır. Genel olarak çalışanların örgütlerini zayıflatarak yaşam koşullarını ağırlaştırırken emperyalizmin ve uluslar arası mali oligarşilerin iktidarını güçlendirmektedir.¹³²

Küreselleşmenin tütün üreticilerine etkisi çıkarılan 4733 sayılı Tütün Kanunu ile açıkça yasallaşmıştır. Çıkan tütün yasası ile üreticiyi destekleyecek olan destekleme kurumlarının ortadan kalkması üreticiyi tamamen başıboş bırakmış ve ülkemizdeki yetiştirilecek tütün toplam ürününü de belirsizliğe sürüklemiştir.

Alptekin, küreselleşmenin, milli devlet yapılarına yönelik yıpratmanın son epistemik söylemini teşkil etmekte olduğunu söylemektedir. Göç, bilgi yapılarında yaşanan değişimler milli devlet olgusunun genel sistem içerisinde yıprandığını ve tahrip edildiğini göstermektedir.¹³³

2.6. ÖZELLEŞTİRMENİN GEREKÇELERİ

Özelleştirme uygulamalarını savunanların başlıca görüşleri şöyledir;¹³⁴

1. Liberal devlet ekonomiye en az müdahale eden devlettir. Özelleştirmenin liberalizmin gereği olduğunu söylemek tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır çünkü bugün kapitalist sistemin düzenlenmesinde anahtar rolü kamu kesiminin elindedir. Özelleştirme ile sadece devletin ekonomiye müdahale tarzı değişmiş olmaktadır.

¹³² Necdet Oral, 30 Mayıs 2002, **Teklerin Tarımda özelleştirme Vurgunları**, <http://bianet.org/bianet/bianet/10100-teklerin-tarimda-ozellestirme-vurgunlari>, (Erişim) 7 Aralık 2009.

¹³³ Kamil Alptekin, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetlerin Görünümü**, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmesosyaldevlet.doc>, (Erişim) 7 Ocak 2010.

¹³⁴ **Özelleştirme Değil Demokratikleştirme Toplum Suskun Sermaye Serbest!**, İstanbul, Bireşim Yayınları, 1994, s.26-37.

2. KİT'lerin karlı hale getirilmeleri için özelleştirilmeleri gerekir, düşüncesi sağlam verilere dayanmamaktadır. Bir işletmede asıl sorun karlılık değil verimliliktir. Türkiye'de 1963–1988 yılları arasında KİT'lerin verimliliği özel sektörden daha yüksektir. Karlılık ve verimlilik gerekçelerinin özelleştirme için kullanılması ideolojiktir. Çünkü bu düşünceler gerçek olsaydı ilk özelleştirme uygulamalarına verimsiz olan KİT'lerden başlaması gerekirken satılanlar hep en verimli KİT'ler olmaktadır. KİT'ler Türkiye'de özel sermayeye ucuz girdi sağlayan kuruluşlardır. KİT'lerin karlı olmamasını en önemli nedeni satış fiyatlarıdır. Örneğin, Türkiye Taşkömürü Kurumu, kömürü demir-çelik fabrikalarına yıllarca düşük fiyatta satmıştır ve demir- çelik fabrikaları da özel sermayeye dünya fiyatlarının altında çelik temin etmişlerdir. KİT'ler de zarar ediyorlar fakat bunun nedeni verimsizlik değil faaliyet dışı giderlerdir. Bunların başında ise, faiz giderleri gelmektedir. KİT'ler, ürünlerini özel sermayeye hem ucuza satmakta hem de alacaklarını tahsil edememektedirler. Bu yüzden nakit ödemeleri için yüksek faiz ve kredi kullanmaktadırlar.
3. KİT'lerin özelleştirilmesi ile bütçe yükleri kalkacaktır, aslında devlet bütçe açıklarına siyasi kararları ile kendisi neden olmaktadır. Tütünde oynanan oyunlar bunun tipik bir örneğidir. KİT satışlarının bütçeye etkisi ilk anlamda olumlu olabilir. En karlı KİT'ler satıldığında o yıl bütçede bir rahatlama olsa bile, karlı KİT'ler satıldığı için bunların gelirleri geri gelmeyeceğinden, zarar eden KİT'ler satılmadığı ve zararları bütçeye yük olmaya devam edeceğinden, özelleştirme sonucunda bütçe açığı azalmak yerine artma eğilimi gösterecektir.
4. Özelleştirme ile KİT'lerdeki fazla kadrolar temizlenecektir. KİT'lerde çalışanlar tembellik yapmayacaklardır. Bu düşüncede tamamen siyasi iktidardan kaynaklanmaktadır. Örneğin "PTT'nin 1987 yılı kadrosu toplam 60.000, 1989'a kadar 90.00'e 1994 itibariyle 120.000'e çıkarılmıştır ve bu kadroların önemli bir kısmı siyasi amaçlar için kullanılmıştır. KİT'lerin istihdamı 80'li yıllar boyunca artmamış hatta %

10 oranında azalmıştır.” Bunda KİT yatırımlarının imalat sanayinden, ulaştırma, enerji gibi altyapı yatırımlarına dönüşmesi etkin olmuştur.

5. Özelleştirme ile sermaye tabana yayılacaktır. Bunun olabilmesi için satıldığı söylenen KİT’ler çok kısa sürede tekellerin eline geçebilmektedir.
6. Devlet kamusal mal ve hizmetleri vergi gelirleri ile karşılamaktadır. Vergiler ise, hizmetlerinden yararlanıldığı ölçüde değil, gelire göre toplanmaktadır. Burada çok vergi ödeyenlerin aleyhine bir haksızlık vardır. Herkes yararlandığı hizmetlerin (iç-dış güvenlik, adalet ve diplomasi hariç) parasını ödemelidir. Zaten devlet vergileri vatandaşa hizmet için toplamaktadır. Fakat hem vergileri emekçiler ödüyor, bu vergiler her gün arttırılıyor ve bu ödenen vergiler karşılığında artık vatandaşa geri dönen yol, su, eğitim gibi şeylerin bedelini bir kez daha ödeyeceksiniz denilmektedir.
7. Modern teknoloji ve yönetim tekniklerini Türkiye’ye çekmek için özelleştirme yapılmalıdır gerekçesinde ise, özel sermaye aldığı kamu yatırımlarına yeni teknoloji getirmek yerine aldığı fabrikaları bile kapatmaktadır. Bu konuda en iyi örnek telekomünikasyon sektörüdür. Teletaş’ın ALCATEL isimli yabancı tekelin eline geçmesi ile AR-GE hizmetleri durma noktasına gelmiştir. AR-GE bölümünde tasarımı yapılan yerli santrallerin üretimi durdurulmuştur.
8. Faiz yüklerinin azaltılması için özelleştirme gereklidir. KİT’lerin önemli sorunlarından biri de faiz yükleridir. Faiz yüklerinin ana nedeni kaynak aktarımlarıdır. Bu faiz yüklerinin nedenlerinden biri, KİT’lerin banka fiyatlarının üzerinde faizle para almalarıdır.
9. KİT’lerde uzman personel yetersizliği vardır. Özel sektörün en iyi elemanları kamudan transfer edilmiştir. Sürekli KİT’lerin yönetimlerine yapılan müdahaleden dolayı uzman personel kısa sürede özel sektöre geçmiştir. Özel sektörde başarılı olan birçok elemanın kamu tecrübesi bulunmaktadır.

Kısacası, bütün söylenenlerle yapılanlar birbirinden farklıdır. KİT'ler zarar ettiğinden satıldığını savunanlar, önce kar edenleri satmaktadırlar. Devlet müdahalesi olmasın diye konuşanlar, kredilerinin kamu bankalarından sağlamaktadırlar. Bütçe açığını azaltacağız diyip, bütçeye gelir sağlayanları ilk olarak satmaktadırlar. Modern teknoloji gelecek denip, var olanları bile kötüleştirmektedirler. Uzman eleman yetersizliğinden söz ediyorlar, iyi işletmecilik yapılmıyor diyip kendi en üst düzey yöneticilerini kamudan transfer etmektedirler.

Bu bölümde özelleştirme konusundan bahsedilmiştir. Bir sonraki bölümde Türkiye'de KİT'ler ve özelleştirme sorunlarından bahsederek ilerleyen bölümlerde Türkiye'de özelleştirmenin nasıl başladığından, özelleşen kuruluşlardan, özelleştirmenin yasal çerçevesinden, özelleştirmenin uluslararası boyutundan ve son olarak TEKEK örneğinden bahsedilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ VE ÖZELLEŞTİRME SORUNU

3.1. GENEL OLARAK

Bu bölümde, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) tanımı ve ortaya çıkış nedenleri ile birlikte, KİT’lerin yapısı, önemi ve sorunlarından bahsedip KİT’lerin özelleştirilmesi hakkında bilgi verilecektir.

3.2. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ KAVRAMI VE KAPSAMI

Altıntaş’a göre iktisadi işletmeler olarak tanımlanan KİT’ler en geniş şekilde, ekonomik faaliyette bulunmak üzere devlet ya da başka bir kamu kuruluşu tarafından tek başına veya ortaklık yolu ile oluşturulan, sermayesinin tamamı veya çoğunluğu devlet veya diğer kamu kuruluşlarına ait olan, doğrudan ya da dolaylı bir biçimde devlet tarafından denetlenen ve ürettikleri mal ve hizmetlerden yararlanabilmek için karşılık ödemesi gereken işletmelerdir. “Devlet, para karşılığında mal ya da hizmet sunuyor ise KİT kurmuş demektir.”¹³⁵ Bu kadar geniş bir tanım içerisine ülkemizde hukuki statüleri çok farklı olan, özel hukuk hükümlerine göre kurulmuş, Ticaret Kanunu’na tabi ortaklıklar da girebilmektedir. Bu nedenle KİT tanımları konusunda, aşırı genellemelerden kaçınılmalıdır.¹³⁶

Sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan ve iktisadi alanda cari esaslara göre faaliyet göstermek amacıyla kurulan kamu kuruluş ve ortaklıklarına KİT denilmektedir. En kısa tanımıyla KİT, devletin ekonomik işletmelerine denilmektedir.¹³⁷

¹³⁵ E.S. Savas, **Özelleştirme Daha İyi Devler Yönetiminin Anahtarı**, çev. Ergün Yener, Ankara, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, 1994, s.221.

¹³⁶ M.Berna Altıntaş, **Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi ve Özelleştirmenin Sermaye Piyasasına Etkileri**, Ankara, Sermaye Piyasası Yayınları, 1987, s.5.

¹³⁷ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.183.

Akalın'a göre kamu iktisadi teşebbüsleri ise kamuca kurulan pazarlanabilir kişisel mal ve hizmetler üreten, mülkiyetinin ve denetiminin yeterince devlet elinde olmasından dolayı, yönetim kurullarının hükümetçe atandığı, cari maliyetlerinin finanse eden gelirlerinin büyük bir kısmını hazineden sağlamayan teşebbüsler olup ilke olarak sosyal yararı en üst düzeye çıkarma amacına göre kaynak tahsisi ettikleri kabul edilen işletmelerdir.¹³⁸

“Türkiye’de özel - kamusal alan ayrışmasıyla ilgili en önemli gelişme 1980 sonrası dönemde görülmüştür ve bu dönemin özelliği, Türk siyasi hayatına ve ekonomisine yeni bir düşünce tarzı olan liberal politika uygulamalarının ve özelleştirmenin hayata geçirilmesidir.”¹³⁹

3.3. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

“Kamu iktisadi teşebbüslerinin, ulusal ekonomide önemli bir yere sahip olmaları ve sistematik gelişmeleri 20. yüzyılın başından itibaren gerçekleşmiştir.”¹⁴⁰

Günümüz koşullarının bir gereği olarak doğan kamu iktisadi teşebbüsleri, devletin ekonomik ve siyasi nedenlerle elde ettiği kuruluşları bırakmaması, bu kuruluşların ekonomik kalkınmanın ve dengenin sağlanmasında çeşitli şekillerde etkili olması, bununla birlikte bölgeler arasında dengeli gelişmenin sağlanmasından dolayı ya da sosyal düşünceler sonucunda meydana gelmiştir. Buna ilk örnek olarak, Mithat Paşa tarafından 1863 yılında devlet sermayesiyle kurulan Memleket Sandıkları verilebilmektedir.¹⁴¹

Bilgin’e göre kalkınma sorunuyla ilgili olarak Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin oluşumu ortaya çıkmıştır. Düşük sermaye birikimi, alt yapı ve

¹³⁸ Güneri Akalın, **KİT’ler ve Özelleştirilmeleri**, Ankara, Akçağ Basım ve Yayınları, 2003, s.4.

¹³⁹ Sarısu, **a.g.e.**, s.131.

¹⁴⁰ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.183.

¹⁴¹ Abdurrahman Akdoğan, **Kamu Maliyesi**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2006, s.426.

temel endüstrilerin kurulmasına ihtiyaç verecek özel sermayenin oluşmamış olması, Kamu İktisadi Teşebbüslerini doğurmuştur.¹⁴²

Akdoğan'a göre ülkenin içinde bulunduğu koşulların ortaya koyduğu zorunluluktan dolayı Türkiye'de kamu girişimciliğine başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında özel sektörün çaba ve çalışmalarından ülkenin ekonomik kalkınması beklenmektedir. Devlet, yol gösterme, öncülük etme ve teknik personeli yetiştirmede sadece etkili olmuştur. İlerleyen yıllarda, ülkenin kalkınmasını hızlandırmak ve özel sektörü desteklemek için devletin bazı sorumlulukları alması gerektiği düşünülmüştür.

1929–1930 ekonomik krizi Türkiye üzerinde de etkisini göstermiş ve gelişmemiş olan sanayimizden dolayı, dış ticaretin aksamasına ve ekonomide istikrarsızlıkların görülmesine yol açmıştır. Bu durumla, özel sektörün gelişmesi beklenmeden devletin girişimlerde bulunmasına ihtiyaç duyulmuş sanayileşmemize daha çok önem verilmesi gerektiği ortaya konmuştur.

1930'u izleyen yıllara gelindiğinde ise ulaşım ve sanayi ile ilgili alanlardaki devlet faaliyetleri daha fazla önem kazanmıştır. Bu dönemde, yeni kamu iktisadi teşebbüslerin kurulmasının yanı sıra özel sektöre ait bazı kuruluşlarla da ilgilenilmiştir.¹⁴³

3.4. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN KURULUŞ NEDENLERİ

Akdoğan'a göre 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde ülkemiz açısından bakıldığında; kalkınmanın sağlanmasında özel teşebbüsün itici güç olması ve devletin özel girişimciliği desteklemesi ve teşvik etmesi fikri ağırlıklı görüş olarak benimsenmiş olmasına rağmen, özel teşebbüsün yeterli sermaye birikimine sahip olmaması; alt yapı sorunları, yetişmiş insan gücü yetersizliği ile Dünyayı derinden etkileyen 1929 genel ekonomik krizinin az da olsa ülkemizi de

¹⁴² Vedat Bilgin, "Özelleştirme Üzerine", **Yeni Türkiye**, Sayı:2, Ankara, Ocak-Şubat 1995, s.49.

¹⁴³ Akdoğan, **a.g.e.**, s.428.

etkilemesi gibi nedenlerle, uygulanan ekonomik politikalardan beklenen olumlu sonuçlar alınmamış; bu nedenle yeni bir ekonomik modelin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu yeni modelin esasının özeti ise, devletin planlama ve kuracağı iktisadi teşebbüsler aracılığı ile ekonomide daha aktif rol oynamasıdır.

Sağlam, Türkiye’de KİT’leri amaçları açısından ayrıma tabi tutmuştur. Bunlar; sosyal amaçlı KİT’ler ve işletmeci KİT’ler şeklindedir. Sosyal amaçlı KİT’ler ekonomik ve ticari niteliği bulunmayan sosyal hizmetlere yöneliktir. İşletmeci KİT’ler ise üretim yapan, mal alıp satan KİT’ler olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁴

Savas’a göre KİT’lerin tekel statüsünde olmaları klasik problemlerini oluşturmaktadır. Piyasayla yüz yüze gelmek yerine KİT yöneticileri çeşitli nedenlerle devletten yardım istemektedir. Bunlar; finansman ve garanti kredisi sağlaması, ürünlerinin satın alması, pazarı koruması, rekabeti azaltması ve etkin olmamalarını parayla kapatması olarak belirtilmektedir. Devlet teşebbüslerini çoğaltmanın doğurduğu başka bir problemde irtibatsızlıktır. Devlet kontrolüne almak veya KİT olan kuruluşların bu statülerinin devamını sağlamak için öne sürülen gerekçe olarak ekonomiyi yönlendirebilmek için bunların gerekli olduğu söylenmektedir. Yani başka bir deyişle ekonomiye hakim olan noktaların ele geçirilmesi de denilebilmektedir. Fakat bir devletin yönetmek için vatandaşlarını köle pazarından alması gerekmemektedir. Ayrıca ekonomiye yön verebilmek için de önemli sanayilerin sahibi olması da gerekli değildir.¹⁴⁵

Türkiye’de KİT’lerin kuruluş nedenleri ortaya konulurken, uzun süren bir savaşın sonucunda yeni kurulan devlet’in iç ve dış güvenlik sorunları ve ayrıca savaşın getirdiği olumsuzlukların bir an önce giderilme zorunluluğu dikkate alınmalıdır.

¹⁴⁴ Dündar Sağlam, **Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Yapısı ve Zarar Nedenleri**, Ankara, Kalite Matbaası, 1980, s.16.

¹⁴⁵ Savas, **a.g.e.**, s.223.

3.5. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNE İHTİYAÇ DUYULMASININ NEDENLERİ

Ekonomik ve sosyal problemlerin çözümlenmesinde devlete önemli görevler düşmektedir ve bu görevlerin yerine getirilmesi için çeşitli müdahaleler yapılmalıdır. Devleti girişimlerde bulunmaya ve ülke ekonomisini etkileyici kuruluşlar kurmaya zorlayan nedenler bulunmaktadır.

3.5.1. Ekonomik Nedenler

Akdoğan'a göre kamu iktisadi teşebbüslerine ihtiyaç duyulmasında etkili olan ekonomik nedenler arasında, altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi, ekonomik yapının yenilenmesi, dengeli kalkınmanın sağlanması, fiyat dengesinin korunması, işsizliğin önlenmesi gibi nedenler yer almaktadır. Ekonomik yaşam araştırmalar, yeni buluşlar nedeniyle sürekli bir gelişme içerisindedir. Ülke ekonomimizin de bu gelişime ayak uydurması ve gerekli uyumu sağlaması başarısı açısından gerekli olmaktadır. Yenilikler bir yandan teknoloji ile ilgili olabileceği gibi diğer yandan yeni bilimsel teknik ve yöntemlerin benimsenmesiyle de ilgili olabilmektedir. Uzman eleman yetiştirilmesi ile bu gelişmeler sağlanabilmektedir.¹⁴⁶

Akdoğan'a göre kamu iktisadi teşebbüsleri tarafından, devletin girişimci olarak piyasa için geçerli bulunan ticari koşullar içinde yer alan faaliyetler yapılmaktadır. Kuruluşların, ilk önce elemanlarını eğitmesi ve araştırmalar yapması yeniliklere ayak uydurabilmesi için gereklidir. Ülkenin dengeli kalkınması bakımından gerekli özendiricileri sağlamak ve gerekli hizmetlerin görülebilmesi için devlete bir takım görev ve sorumluluk düşmektedir. Devlet bu bahsedilen görevleri yerine getirmeye çalışırken de kamu kuruluşlarıyla birlikte kamu iktisadi teşebbüslerine de ihtiyaç duyabilmektedir. Fiyat dengesinin korunması kamu iktisadi teşebbüslerine ihtiyaç duyulmasının diğer bir nedenidir.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Akdoğan, a.g.e., s.430-431.

¹⁴⁷ Akdoğan, a.g.e., s.430-433.

3.5.2. Sosyal Nedenler

KİT'lere ihtiyaç duyulmasında toplumun yaşam düzeyini yükseltmesini amaçlayan sosyal nedenlerde bulunmaktadır. "Toplum bireylerinin insan gibi yaşayabilmesi için, kişilere çalışma olanaklarının verilmesi, her türlü sosyal güvenlik ve çalışma haklarının garanti altına alınması ve yeterli düzeyde ücret verilmesi büyük önem taşımaktadır."¹⁴⁸ "Ekonomide faaliyet gösteren diğer kuruluşlar, çalışanlarının kamu iktisadi teşebbüslerine gitmesini engellemek için onları her yönde memnun etmek durumunda kalmaktadır."

Eryılmaz'a göre devletin en önemli amacını sosyal fayda oluşturmaktadır. Sosyal fayda, piyasa sistemindeki kusurlarla birleştirilerek, devletin iktisadi hayatı düzenlemesi ve üretici olarak piyasaya girmesi sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁴⁹ Piyasada, karlılık, verimlilik, kamu yararı gibi ilkeleri esas alarak faaliyet gösteren kuruluşlar amaçları doğrultusunda, toplumun refah düzeyi üzerinde etkili olabilecek uygulamalara girişebilmektedirler.

3.5.3. Mali Nedenler

Akdoğan'a göre devlet, gerçekleştirmekle yükümlü olduğu birçok göreve sahiptir. Bunlar; ekonomik kalkınmayı sağlamak, tam istihdamı sağlamak, ekonomik dengeyi sağlamak ve korumak, gelir dağılımında denge sağlamak ile ilgili olabileceği gibi aynı zamanda toplumun ihtiyaç duyduğu kamu hizmetlerini gerçekleştirilmesiyle de ilgili olabilmektedir. Devlet bunları yerine getirmek için gelire ihtiyaç duymaktadır. Devletin kamu iktisadi teşebbüslerine ihtiyaç duymasının nedenlerinden bir diğeri de gelir sağlamaktır.¹⁵⁰

3.5.4. Siyasi Nedenler

"Kamu iktisadi teşebbüsleri, siyasi düşünce ve isteklerin sonucunda da ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenler arasında; ülkenin ekonomik yönden bağımsızlığını sağlamak, ekonominin gerekli görülen kollarında yabancı

¹⁴⁸ Akdoğan, a.g.e., s.435.

¹⁴⁹ Eryılmaz, a.g.e., s.184.

¹⁵⁰ Akdoğan, a.g.e., s.435-436.

sermayeyi gidermek, milli savunmaya yönelik hedefleri gerçekleştirmek ve seçmen tercihlerinin özendirmek gelmektedir.”¹⁵¹

3.6. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN YAPISI

Eryılmaz, Kamu iktisadi teşebbüslerini, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları olmak üzere iki ana gruba ayırmaktadır. İktisadi devlet teşekkülü (İDT), “sermayesinin tamamı devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan aynı zamanda karlılık ilkesi ağır basan bir kamu iktisadi teşebbüsü olarak tanımlanmaktadır.” İktisadi devlet teşekküllü olarak; Etibank, Halk Bankası, PETKİM, Toprak Mahsulleri Ofisi gibi kuruluşlar örnek verilebilmektedir.¹⁵² Bu kuruluşların çalışma nedenleri, ekonomik gereklere uygun olarak karlılık ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda, kendi aralarında ve ekonomiyle uyum içinde çalışarak sermaye birikimine yardım ederek daha fazla yatırım kaynağı meydana getirmektedir.¹⁵³

Sermayesinin tamamı devlete ait olup, tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan kamu iktisadi teşebbüslerine ise Kamu iktisadi kuruluşları (KİK) denilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları, Türkiye Cumhuriyeti Posta İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Türk Telekomünikasyon A.Ş. gibi kuruluşlar bu grup içinde yer almaktadır. KİK’lerin, kamu hizmeti niteliği ağır basmaktadır. Dolayısıyla bu kuruluşlar sosyal gereklere uygun olarak çalışacaklardır.¹⁵⁴

“Kamu iktisadi teşebbüsleri, müessese, bağlı ortaklık ve iştiraklerden oluşmaktadır. Müessese, sermayesinin tamamı bir iktisadi devlet teşekkülü

¹⁵¹ Akdoğan, a.g.e., s.437.

¹⁵² Muharrem Afşar, **Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nde Özelleştirme ve Verimlilik İlişkisi (Çimento Sektörüne İlişkin Bir Uygulama)**, Eskişehir, T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1999, s.59.

¹⁵³ Eryılmaz, a.g.e., s.185.

¹⁵⁴ Eryılmaz, a.g.e., s.185.

veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olup, ona bağlı işletme ya da işletmeler topluluğudur. (Ege Linyit İşletmesi gibi).¹⁵⁵

Afşar'a göre bağlı ortaklık, anonim şirket olan aynı zamanda sermayesinin % 50'sinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan işletme ya da işletmeler topluluğuna denilmektedir. (İstanbul Gübre Sanayi vb.).

İştirak ise iktisadi devlet teşekkülleri veya kamu iktisadi kuruluşlarının ya da bağlı ortaklarının, sermayesinin en az %15'ine, en çok % 50'sine sahip bulundukları anonim şirketler olarak tanımlanmaktadır. (TEK'in Çanakkale Seramik'teki %22 ortaklığı).

“İşletme ise, müesseselerin ve bağlı ortaklıkların mal ve hizmet üreten fabrika ve diğer birimleridir (şeker fabrikaları, süt fabrikaları vb.)¹⁵⁶

KİT'ler kamu yönetimi örgütü içinde, ilgili kuruluşlar grubunda yer almaktadırlar. KİT'lerin ilgili olduğu bakanlık başbakanlıktır.

Görüldüğü gibi KİT'lerin özelleştirilmesi söz konusu olduğunda tek tip hukuki ve iktisadi bir kuruluş değil, İDT, KİK, Müessese, Bağlı Ortaklık, İştirak ve İşletmeler gibi çeşitli tipteki kuruluşlar ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden, özelleştirmede tek tip bir özelleştirme modeli ve uygulaması mümkün olmamaktadır.¹⁵⁷

3.7. TÜRKİYE'DE KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN ÖNEMİ

Akdoğan'a göre ekonomik olayların gittikçe ehemmiyet kazanması, toplumun çeşitli sorunlarının ortaya çıkması, devletin gerektiğinde kuruluşları aracılığıyla ekonomiye müdahalelerde bulunmasına neden olmaktadır. Ülkemizde kamu iktisadi teşebbüslerinden önemli miktarlarda yararlanılmaktadır. Ekonomik kalkınmayı ve sanayileşmeyi hızlandırmakla beraber mali ve sosyal fonksiyonları da görmek amacıyla kurulan bu

¹⁵⁵ Afşar, **a.g.e.**, s.59.

¹⁵⁶ Afşar, **a.g.e.**, s.60.

¹⁵⁷ Emin Çarıkçı, “Türkiye’de Özelleştirme ve Beklentiler”, **Yeni Türkiye**, Sayı:2, Ankara, Ocak-Şubat 1995, s.51.

kuruluşların ülkemiz ekonomisine çok büyük hizmetleri olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Devlet, ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için kamu iktisadi teşebbüslerinden, büyük ölçüde yararlanmaktadır. KİT'lerin üretime büyük katkıları olmaktadır. Kamu iktisadi teşebbüsleri, ekonomimiz içerisinde üretilen değerlerin büyük bir kısmını ve sanayinin temel girdilerini üretmektedirler. Aynı zamanda da bazı malların tek üreticisi, bazılarının ise en büyük üreticisi durumundadırlar. Ülkemizdeki kamu yatırımlarının önemli bir bölümünü gerçekleştiren kamu iktisadi teşebbüsleri diğer yandan ülkemizin ekonomik kalkınması içinde önemlidirler. Kamu iktisadi teşebbüslerinin güdülen amaçlar doğrultusunda etkili ve başarılı olabilmeleri için, işletme ve yönetim fonksiyonları açısından analizlerinin yapılması bununla birlikte karşılaşılan sorunların da giderilmesi gerekmektedir.¹⁵⁸

3.8. TÜRKİYE'DE KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN SORUNLARI

Ülkemizde, devletin ekonomik faaliyetlere doğrudan müdahale aracı olan KİT'ler bugün çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlar;¹⁵⁹

3.8.1. Yatırım Sorunları

Planlı dönemlerde KİT'ler kendilerinden beklenen kılavuzluk görevlerini yerine getirmişler ve çoğu kez finansman olanaklarını da zorlayarak büyük yatırımlar gerçekleştirmişlerdir. Fakat 1980'lerden sonra özelleştirme dönemi ile birlikte, KİT yatırımlarında duraklama görülmeye başlamıştır.

3.8.2. Finansman Sorunları

İşletme sermayesi. KİT'lerin büyük çoğunluğunda, güçlenen iş hacmi karşısında yetersiz kalmıştır. Kamu iktisadi teşebbüslerini, yüksek yatırım görevleri finansman sıkıntısına sokmuştur. KİT'ler günlük işlemlerde yatırıma yönlendirilen işletme sermayesi nedeniyle kısa vadeli ve yüksek faizli borç

¹⁵⁸ Akdoğan, a.g.e., s.439-441.

¹⁵⁹ Özerleştirme Değil Demokratikleştirme Toplum Suskun Sermaye Serbest!, İstanbul, Bireşim Yayınları, 1994, s. 20-22.

kullanmak zorunda kalmışlardır. Faiz yükleri artan KİT'lerin faiz ödemeleri ve kambiyo zararları faaliyet dışı toplam giderlerinin % 80'inin oluşturmaktadır.

3.8.3. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin İşletmecilik ve Teknoloji Sorunları

KİT'lerde zaman zaman kapasite, üretim hedefleri ve fiili üretim ile pazarlama olanakları arasında uyumsuzluk görülmektedir. Teknoloji ihtiyacı, kamu kesiminin girişimleri ile aşılmaktadır. Türkiye'de teknolojinin üretimi ile ilgili olarak özel sermayenin önemli bir katkısı yoktur. Genellikle dışa bağımlı bir teknolojik gelişme söz konusu olmaktadır. TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) ve üniversitelerde ise teknolojik üretim yapılmaktadır.

3.8.4. Yönetim Sorunları

Hükümetlerin KİT'leri denetleme ve yönetme girişimleri yönündeki eğilimleri, üretim hedefleri vererek bunların ekonomik programlarına katkıda bulunmasının ötesinde, girişimci kararlarına ve günlük işlerine karışma şeklini almaktadır.

Personel politikaları yetersiz kalmaktadır. Yönetimde sürekliliği sağlayacak olan deneyimli, bilgili ve yetenekli kadroların oluşmasını sağlayacak yapının olmayışı, iş analizi, iş tanımı, iş gücü planlamasının yapılmamasına, KİT'lerin uzun vadede plan yapma ve uygulama şansını ortadan kaldırmaktadır.

3.9. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Kır'a göre 1960'lı yıllardan beri KİT'ler siyasi iktidarların politik baskılarına maruz kalmalarından dolayı rasyonel yönetilememişlerdir. Ayrıca Yavuz Kır, hükümet değiştikçe KİT yönetimlerinin de değiştiğinden bahsetmektedir.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Yavuz Kır, "Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesinde Değerleme ve Fiyatlama Sorunu", **Yeni Türkiye**, Sayı:2, Ankara, Ocak-Şubat 1995, s.79.

Eryılmaz'a göre özelleştirmenin en önemli gerekçesini, devletin iktisadi hayattaki rolünü azaltmak oluşturmaktadır. Yani ekonomik faaliyetlerin serbest piyasa mekanizması içinde rasyonel olarak düzenleneceği ve böylece gelişmenin daha sağlıklı olacağı yönündeki görüşe yer vermiştir. Ayrıca liberal iktisadi düşünceye göre ise devletin, girişimci ya da düzenleyici olarak ekonomiye müdahale etmesi olumsuz gelişmelere neden olduğu belirtilmektedir. Kamu iktisadi teşebbüsleri, devletin ekonomiye müdahale etmesinin araçlarını oluşturmaktadır. Bunlar, piyasada tekelleşmeye sebebiyet vermekle birlikte ekonomik sistemin serbest olarak işlemesindeki yararları da ortadan kaldırmaktadır.¹⁶¹

Özmen kitabında yer verdiği Atatürk'ün 1935 yılındaki İzmir Fuarının açılışında yolladığı mesaj KİT'lerin katı bir sistem olmadığını, döneminin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarından doğduğunu, statik değil dinamik yapı özellikleri taşıması nedeniyle onlara göre değişebileceğini bildirmesi açısından önem taşımaktadır. "Atatürk'ün bu mesajında, Türkiye'nin tatbik ettiği devletçilik sistemi 19. asırdan beri sosyalizm nazariyecilerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir." Bu Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğan Türkiye'ye has bir sistem olmaktadır. Devletçiliğin anlamını ifade etmek için fertlerin hususi teşebbüslerini ve faaliyetlerini esas tutmak fakat büyük bir milletin bütün ihtiyaçlarını ve birçok şeylerin yapılamadığını göz önünde tutarak memleket iktisadiyatını devletin eline almak gibi ifadeler kullanılmaktadır.¹⁶²

Bu konu, gündemde olup 1980 yılından bu yana KİT'lerin özelleştirilmesi konusunda büyük çaba gösterilmiştir. Bu çabalar şöyle açıklanabilir, ıslahı mümkün olmayan KİT'ler süratle tasfiye edilmelidir. Devlet Demir Yolları, PTT gibi önemli hizmet üreten teşebbüsler haliyle Devletin elinde kalacaktır. Ancak bunlarda modern sevk ve idare teknikleri uygulanmalı, idaresi her türlü politik baskılardan korunacak bir yapıya kavuşturulmalıdır. Demir çelik gibi sanayinin temel mallarını üreten KİT'ler holdingleştirilerek piyasa şartlarına göre üretim yapan, politik müdahalelerden uzak,

¹⁶¹ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.187-188.

¹⁶² Selahattin Özmen, **Türkiye'de ve Dünyada KİT'lerin Özelleştirilmesi**, İstanbul, Met- Er Matbaası, 1987, s.47.

modern tekniklerle idare edilen, yöneticileri görevlerinde başarısız olmadıkça sık sık değiştirilmeyen, idare heyetleri politik müdahalelere kapalı bir duruma getirilmelidir. Rekabete açık alanlarda faaliyet gösteren diğer KİT'ler süratle özelleştirilmeli ve bunların ekonomi üzerindeki baskı ve yükleri kaldırılmalıdır.¹⁶³

Eryılmazın'da bahsettiği özelleştirmeye ilgili olarak 24 Kasım 1994 tarihinde 4046 sayılı yeni bir kanun kabul edilmiştir. Bu kanunla birlikte Özelleştirme İdaresi Başkanlığı oluşturulmuş ve özelleştirilmeye ilişkin konularda karar vermek için Özelleştirme Yüksek Kurulu meydana getirilmiştir. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun kararlarını uygulamak ve özelleştirme işlemlerini yürütmek için Özelleştirme İdare Başkanlığı görevlendirilmiştir.¹⁶⁴

¹⁶³ Vehbi Koç Resmi İnternet Sitesi,
<http://www.vehbikoc.gen.tr/arasayfalar/sozler/yeni/kitler.htm>., (Erişim) 2 Kasım 2009.

¹⁶⁴ Eryılmaz, **a.g.e.**, s.188-189.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÖZELLEŞTİRME

4.1. GENEL OLARAK

Diğer bölümlerde, kamu yönetiminden, özelleştirmenin ne olduğundan ve KİT’ler ve özelleştirilmesinden bahsedilmiştir. Bu bölümde ise, Türkiye’de özelleştirmenin tarihçesinden, amaçlarından, özelleştirmeye yönelik hazırlık çalışmalarından bahsedilecektir. Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlar, Türkiye’de özelleştirmenin yasal çerçevesi, Anayasa Mahkemesi kararlarında özelleştirme ve özelleştirmenin kurumsal yapısı hakkında bilgiler verilecektir.

4.2. TÜRKİYE’DE ÖZELLEŞTİRMENİN TARİHÇESİ VE AMAÇLARI

Ülkemizde özelleştirme düşüncesi, Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nin kuruluş tarihleri kadar eskidir. Türkiye’de KİT’ler ortaya çıkarken kuruluş kanunlarında bu konuda hükümler yer almıştır.

Cevizoğlu’nun da değindiği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Türk özelleştirme tarihi uzanmaktadır. 24 Ocak 1980 kararları ile de İlk ciddi uygulama başlamıştır.¹⁶⁵

Seval’e göre devletin ekonomideki sınaî ve ticari aktivitesinin en aza indirilmesi özelleştirme ile amaçlanırken, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devlet bütçesi üzerindeki KİT finansman yükünün düşürülmesi, sermaye piyasasının geliştirilmesi ve atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması da sağlanmaktadır.

Hükümet gelirlerini yükseltmek, verimliliği artırmak, ekonomide devlet müdahalesini azaltmak, rekabeti geliştirerek KİT’lerin piyasa koşullarına uyumlaştırılmasını sağlamak ve en önemlisi sermaye piyasalarının

¹⁶⁵ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.67.

geliştirilmesi Özelleştirmenin herkes tarafından paylaşılan ortak hedeflerini oluşturmaktadır.¹⁶⁶

Devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesi özelleştirmenin temel amacını oluşturmaktadır. Diğer taraftan borsa ve sermaye piyasalarının gelişimi sağlanmadan Türkiye'de sağlıklı bir ekonomik gelişmeden bahsetmek mümkün değildir. “Şirketlerin yalnızca bankacılık sektörüne bağlı olmadan hisse senedi, tahvil ve bono ihracı yoluyla kaynak temin edebilmeleri ve bu kaynak maliyeti ile enflasyon arasında sağlıklı bir ilişkinin olabilmesi için, sermaye piyasalarının geliştirilmesi gerekmektedir.” Sermaye piyasasının gelişimi tasarrufların daha büyük bir kısmının mali piyasalara yönlendirilmesi ve bu suretle oluşan fonların sermaye piyasasına akışına imkân sağlayacak bir ekonomik yapının oluşturulması ile mümkün olmaktadır.

Özelleştirme idaresi başkanlığının resmi sitesinde yer verdiği gibi Özelleştirme uygulamaları bu açıdan değerlendirildiğinde bir yandan mali piyasalara ve dolayısıyla sermaye piyasalarına yönelmeyen yerli ve yabancı tasarrufları bu piyasalara yönlendirecek yeni kaynaklar yaratılması, diğer yandan da kamu kesiminin fonlar üzerindeki talebi nedeniyle sıkışan mali piyasa üzerindeki olumsuz baskının engellenmesi hedefi oluşturmaktadır.¹⁶⁷

Özelleştirme düzgün uygulandığı zaman her kesimin yararlanacağı bir uygulama olabilmektedir. Ancak özelleştirmenin düzgün olarak uygulanabilmesi için amaçların iyi saptanmasına, amaçların ilgili çerçevelerce benimsenmesine, amaçlara ulaşmayı sağlayacak özelleştirme yöntemlerinin doğru seçilmesine ve son olarak da programın kararlı bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. “Özelleştirme basit bir satış olayı değildir. Aksine

¹⁶⁶ Belkıs Seval, “Özelleştirme Üzerine Düşünceler”, **Yeni Türkiye**, Sayı:2, Ankara, Ocak-Şubat 1995, s.43.

¹⁶⁷ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme_amac.htm., (Erişim) 12 Aralık 2009.

titizlikle uygulanması gereken bir araç olmalıdır.”¹⁶⁸ Çeçen’in kitabında Türkiye Cumhuriyetinin son yıllarda artan bir hızla tasfiye edildiğine yer vermiştir. Buna sebep olarak da peş peşe gelen uygulamalar, devletin yarıdan fazlasını ortadan kaldırdığı gibi, toplumu devletten uzaklaştıran yeni girişimler, dağınıklık ve karmaşayı peşinde getirdiğinden söz etmiştir.¹⁶⁹

Ülkemizde özelleştirme faaliyetleri, 24 Ocak 1980 öncesi ve sonrası faaliyetle olarak incelenmektedir.

4.2.1. 24 Ocak 1980 Öncesi Dönemde Özelleştirme Faaliyetleri

“Cumhuriyet Türkiye’sinin ekonomik gelişme tarihiyle ilgilenen araştırmacıların çoğunun üzerinde hemfikir olduğu noktalardan biri, Türkiye’de Osmanlı geçmişinden gelen geleneksel bir güçlü devlet anlayışının yerleşmiş olmasıdır.”¹⁷⁰

Çetinkaya’ya göre 1980’li yıllarda ortaya çıkan özelleştirme konusunun en sık görüleni KİT’lerle ifade edilendir. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise özelleştirme gerçek anlamını bulup özeleştiriminin sadece KİT’lerin satılması, devri değil, devletin ekonomik hayatta faaliyette bulunduğu alanlardan çekilmesi olarak kabul edilip uygulamaya girmeye başlaması olarak tanımlanmaktadır.¹⁷¹

Aktan’ın kitabında yer verdiği Sanayi ve Maadin Bankası ülkemizde ilk kamu iktisadi girişimi, olarak kabul edilmektedir. Daha sonra bunun yerine işletmecilik görevini yapmak üzere, Devlet Sanayi Ofisi; Bankacılık görevini yapmak üzere de Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası kurulmuştur.¹⁷²

Cevizoğlu, cumhuriyet yönetiminin, kuruluşundan başlayarak, ülkenin toplumsal ve ekonomik kalkınmasına büyük önem verdiğine değinmiştir.

¹⁶⁸ **Özelleştirme Seminer Tebliğler- Panel**, İstanbul, İktisadi Araştırma Vakfı- Emlak Bankası, 1993, s.32.

¹⁶⁹ Çeçen, **a.g.e.**, s.355.

¹⁷⁰ Cevat Karataş, Ziya Öniş, **Türkiye’de Özelleştirme**, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 1994, s.75.

¹⁷¹ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.200.

¹⁷² Coşkun Can Aktan, **Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme**, İzmir, Bilkom Matbaası, 1987, s.171.

Bunun kanıtı olarak bir taraftan, özel sektörü yatırıma özendirirken, diğer taraftan da genel ekonomik gelişmeye ivme kazandırıcı alt yapı yatırımlarına girişmek ve sanayi alanına girişimci olarak girerek Türkiye'nin inşası için büyük çaba harcanmıştır.¹⁷³

Cevizoğlu'nun da bahsettiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları sürekli savaşlar içinde geçmesi sebebiyle ülke ekonomisi kriz ve çözülme içine girmiştir. Bu koşullar altında başlayıp dört yıl sürmüş olan Kurtuluş Savaşı sırasında ekonomik kaynaklar tümüyle bitmiştir. Yokluk içindeki Türkiye Cumhuriyeti yönetiminin ilk görevi, toplumsal çöküntüyü düzeltmek ve ekonomiye canlılık kazandırmak olmuştur. Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyet'in kurulmasından sonra ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmeye öncelik tanımıştır. Siyasal bağımsızlık gibi ekonomik bağımsızlıkta da ulu önder liderlik yaparak, 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihinde İzmir'de Birinci İktisat kongresini düzenlemiştir. Atatürk'ün ekonomik bağımsızlığımız açısından büyük önem verdiği Türkiye İktisat Kongresi'nde geleceğe yönelik alınan en önemli karar ne olursa olsun Türkiye'nin sanayileşmesi gerektiği olmuştur.¹⁷⁴

“1932 yılına kadar liberal ekonomi hüküm sürmüştür. Milli ekonominin yeni oluştuğu bu dönemde özel sektöre önem verilmiş, fakat sermaye birikiminin ve alt yapı yatırımlarının yetersizliği, risk ve belirsizlik gibi faktörler özel sektörün gelişmesine engel oluşturmaktadır.”¹⁷⁵

Cevizoğlu Atatürk'ün başlattığı devrimin ekonomik cephesinde, özel kişilerin istedikleri ekonomik işletmeleri kurması, girmedikleri ya da yapamadıkları alanlara da devletin el atması ilkesinin yattığına değinmiştir. Özel sektör kalkınma sürecini başlatacak mali güçten cumhuriyetin kurulduğu yıllarda yoksundu ve Türk ekonomisi de bilgi ve sermaye kıtlığı ile karşı karşıya kalmıştı. Bu nedenle, sanayinin ihtiyaç duyduğu temel mal ve

¹⁷³ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.67.

¹⁷⁴ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.67-68.

¹⁷⁵ Baytan, **a.g.e.**, s.10.

hizmetlerin devlet tarafından, yani KİT'ler tarafından üretimi zorunlu olmaktadır. Bu ekonomik ve toplumsal zorunluluk sonucu olarak devlet, yönlendirici ve öncü bir nitelikte özel sektörün girmediği alanlara girişimci olarak el atmaktadır. Finans ve bankacılık sektörünün organizasyonu ile belirlenen bu politikaların uygulanmasına başlanmıştır. Bu amaçla;

1. 1924'te T.C. Ziraat Bankası'na hareket serbestisi kazandırıldı.
2. 1924'te Türkiye İş Bankası Kuruldu.
3. 1925'te Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu.
4. 1926'da Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.
5. 1927'de Emlak ve Eytam Bankası kuruldu.¹⁷⁶

Bu KİT'lerin kuruluşu ile birlikte gelecekteki özelleştirmenin de temelleri atılmaktadır. 1933'te sanayide devlet varlığının göstergesi olarak, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hazırlandığı görülmektedir. Bu ilk plan devletin çok sayıda sanayi işletmesi kurmasını öngörmektedir. Bu plan doğrultusunda İktisadi Devlet Teşekkülleri ortaya çıkmaya başladı ve Sümerbank bu konunun ilk örneğini oluşturmaktadır.

Bugün özelleştirilmiş olan Sümerbank'ın 63 yıl önceki kuruluş kanununun 11. maddesinde özelleştirme ile ilgili şu hüküm bulunmaktadır: Sümerbank devraldığı ve sermayesi tamamen devlete ait olan fabrikaları devir tarihinden itibaren bir sene zarfında mütehassıs heyetler marifetiyle takdir ettirilecek son haldeki haline kıymetlerde mahdut mesuliyetli ve kendisine bağlı şirketler haline koymaya mecburdur. Aynı cinsten imalatla bulunan fabrikaların bir şirket idaresinde toplanmaları caizdir. Şirket olarak teşekkülün istilzam edeceği damga ve tapu resimleri ve borçları istifa olunmaz. Bu şirketlerin hisse senetlerinin % 100'ü banka adına yazılı olacaktır. Hükümetin teklifi üzerine umumi heyetçe verilecek karara göre, bu hisse senetlerinin kısmen veya tamamen Türk eşhas ve müesseselerine satılması caizdir. Banka devralacağı iştiraklerde mevzu hisselerinin meclis idare kararı ve iktisat vekâletinin müsaadesi üzerine satabilir.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.68.

¹⁷⁷ Baytan, **a.g.e.**, s.11.

Cevizoğlu'na göre 63 yıl önceki olan bu özelleştirme programında hisse senetlerinin borsalarda yabancı sermayeye değil de yalnızca Türk ulusuna satılması öngörülmektedir.

Türk özel girişimciliği bu dönemde desteklenmektedir. Ayrıca devletin ekonomik etkinliklerinin içinde doğrudan doğruya yer alması, ancak gerekli durumlarda özel sektörün girmediği ya da henüz başaramadığı büyük sanayide görev alması yönünde çalışılmaktadır.

Bu konuda, Atatürk ve İsmet İnönü şu görüşlere sahiptirler.

Atatürk (1923–1937), piyasaya dönük yatırımlar, kamu özerk kuruluşları aracılığıyla yapılmalı; bu kuruluşlar serbest piyasa ekonomisi kuralları içinde yönetilmeli ve gayelerine ulaşmayı müteakip, halkın iştirakine açılmak suretiyle, piyasaya dönük özerk çalışma prensipleri teminat altına alınması gerektiği görüşüne sahiptir.

İsmet İnönü'nün görüşü ise (1933), devlet, özel sektörün yetersiz kaldığı veya giremediği işleri yapmalıdır. Bu görüş mevcut şartlar muvacehesinde basiretle mütalaa olmalıdır şeklindedir.¹⁷⁸

KİT'lerin sayısı Demokrat Parti döneminde hızla artmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulduğu 1960'lı yıllarda, ekonomimizde planlı dönem uygulamaları başlamaktadır. Ayrıca KİT'lerin yeniden düzenlenmesi plan ve programları da yapılmaktadır.

“1960 yılında KİT'lerin yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır. 12 Mart 1971 geçiş döneminde de Başbakanlık İktisadi Devlet Teşekkülleri Reform Komisyonu oluşturularak bu yöndeki çalışmalar sürülmüştür.”¹⁷⁹

Çetinkaya, 1980'li yılların başına kadar KİT'lerin düzenlenmesi ve özelleştirmenin gerçekleşmesi konusundaki yasal düzenlemelerin devam

¹⁷⁸ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.70.

¹⁷⁹ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.72.

ettiğine değinmiştir. Fakat somut olarak özelleştirme gerçekleştirilememiştir.¹⁸⁰

Köymen, özelleştirme uygulamalarında tek önemli ölçütün fiyat olmaması gerektiğine değinmiştir. Fiyattan önce özelleştirmeye talip olan kuruma ve ekibine, ödeme şartlarına, yatırım imkânlarına, yönetim yapısına, ihaleye giren şirket ve kuruluşların o güne kadar ki faaliyetlerinde mevzuata, hukuk kurallarına uygun hareket edip etmediklerine de bakılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁸¹

4.2.2. 24 Ocak 1980 Sonrası Dönemde Özelleştirme Faaliyetleri

Aktan'a göre Türkiye için, serbest piyasa ekonomisine geçişin önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilen kararlar 24 Ocak 1980 tarihinde uygulamaya konan kararlardır. Alınan kararlar, ithal ikamesine dayalı, içe dönük sanayileşmeden, ihracata dayalı dışa açık sanayileşmeyi sağlayarak serbest piyasa ekonomisine işlerlik kazandıracak nitelikte kararlardır.¹⁸²

Turgut Özal ve ANAP iktidarı sırasında Türkiye, özelleştirme kavramı ile ilk olarak tanışmıştır. Türkiye'de Pazar ekonomisine dönüşümü gerektiren önlemleri ve kararları alan iktidar tarafından Pazar ekonomisinin verimliliğe inancın sonucu ortaya çıkan özelleştirme hareketi gündeme getirilmiştir.¹⁸³

"1983 genel seçimlerinde iktidara gelen Anavatan Partisi programında, özelleştirmeyi ve serbest piyasa ekonomisini benimsemiş olduğundan gerçekleştirmiştir."¹⁸⁴ Bu düzenlemede, devletin ekonomideki ağırlığını asgariye indirmenin en uygun yolunun özelleştirme olduğunun açıklanması olmuştur.

¹⁸⁰ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.202.

¹⁸¹ Yiğit Köymen, "Özelleştirme Nedir? Sağlıklı Bir Özelleştirme Nasıl Olmalıdır?", **Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar**, Sayı: 474, İstanbul, Eylül 2003, s.73.

¹⁸² Aktan, **KİT ve Özelleştirme**, s.175.

¹⁸³ Seval, **a.g.m.**, s.44.

¹⁸⁴ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.203.

Anavatan Partisinin iktidara gelmesinden sonra özelleştirme ile ilgili olarak 2983 sayılı kanun yürürlüğe konmuştur. Sonra 2929 sayılı kanun yürürlükten kaldırılarak yerine 233 sayılı KHK'nin 38. maddesinde özelleştirmeye ilişkin bir hükme yer verilmiştir. Daha sonrada özelleştirmeye ilişkin genel çerçeve teşkil eden 3291 sayılı kanun yürürlüğe konulmuştur. Bu kanunlardan kısaca bahsedecek olursak:

4.2.2.1. 2983 Sayılı Kanunun Esasları

Aktan'a göre 17 Mart 1984 tarihinde 18914 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması hakkındaki kanun özelleştirmeye ilişkin önemli hükümler içermektedir. Birinci maddede yer alan kanunun amacı, istikrarlı ve güvenilir gelir verilmesi suretiyle tasarrufları teşvik ederek sağlanacak ek finansman kaynakları ile kamu yatırımlarını süratle gerçekleştirmek olarak belirtilmiştir.¹⁸⁵ "Bu kanun, halka güvenilir gelir sağlamak amacıyla, gelir ortaklığı senetleri çıkarılması ile işletme hakkı devri konularını hükme bağlamaktadır."¹⁸⁶

Gelir ortaklıkları senetleri; 2983 sayılı kanunun 3. maddesinin (c) fıkrasında gelir ortaklığı senetleri, kamu kurum ve kuruluşlarına (Kamu iktisadi kuruluşları ve iktisadi devlet teşekkülleri de dahil) ait alt yapı tesislerinin (köprü, baraj, elektrik santrali, karayolu, demiryolu gibi tesisler) gelirlerine gerçek ve tüzel kişilerin ortak olması için çıkarılacak senetler olarak tanımlanmıştır. Gelir ortaklığı senedi Türk hukuk mevzuatına ilk olarak 2983 sayılı kanunla girmiş bir menkul kıymettir. Gelir ortaklığı senetlerine ilişkin ayrıntılı esaslar, Kamu ortaklığı Fonu yönetmeliğinin 5–15.maddeleri arasında yer almaktadır. Bu senetler ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait alt yapı tesislerinin gelirlerine gerçek ve tüzel kişilerin ortak olması gerekmektedir.¹⁸⁷

İşletme hakkı devri; 2983 sayılı kanunun getirdiği yeniliklerdendir. 2983 sayılı kanunun 3.maddesinin (e) fıkrasında, işletme hakkı devrinin sadece tanımı yapılmış, ayrıntılı düzenlemeleri ise, Kamu Ortaklığı Fonu yönetmeliğinde yer almaktadır. Yönetmeliğin 4.maddesinin (i) bendinde işletme hakkı devri tarif edilmiştir, işletme

¹⁸⁵ Aktan, **KİT ve Özelleştirme**, s.176.

¹⁸⁶ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.73.

¹⁸⁷ Aktan, **KİT ve Özelleştirme**, s.177-178.

hakkı kamu iktisadi teşebbüslerine (yurt dışındakiler de dahil) ait tesislerin mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla, belirli bir bedel karşılığında belirli süre ve şartlar dahilinde gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletilmesini ve varsa mamullerinin pazarlama ve dağıtımını yapmasını ifade etmektedir.¹⁸⁸

Leasing de olduğu gibi İşletme hakkı devri kamu iktisadi teşebbüslerine ait tesislerin belirli süreler dâhilinde gerçek ve tüzel kişilere kiralanması işlemidir.

Hisse senetleri satışı; 2983 sayılı kanunun 3. maddesinin (d) fıkrasında, hisse senedi kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunlara ait tesislere (müessese, işletme, bağlı ortaklık gibi) gerçek ve tüzel kişilerin ortak olması için çıkarılan bir menkul kıymettir.¹⁸⁹ Hisse senetlerinin satışında bir mülkiyet değişimi vardır. Böylece, hisse senetleri satışı gerçek anlamda bir özelleştirme yöntemi olmaktadır. 2983 sayılı kanun ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan Kamu Ortaklığı Fonu yönetmeliği gerçek anlamda özelleştirme uygulamasına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.¹⁹⁰

4.2.2.2. 233 Sayılı KHK’de Özelleştirme

2929 sayılı kanun, 19 Ekim 1983 tarihinde TBMM’de kabul edildikten sonra 22 Ekim 1983 tarih ve 18199 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu kanunun 37. maddesinde; Teşekküller, müesseseler ve bağlı ortaklıkların tasfiyesi başlığını taşıyan hüküm kanunu yürürlükten kaldıran 233 sayılı KHK’nin 38. maddesinde; Teşebbüsler, müesseseler, bağlı ortaklıklar, işletmeler ve işletme birimlerinin ve iştiraklerinin tasfiyesi ve satılması şeklinde yer almıştır.¹⁹¹

Cevizoğlu, 233 sayılı KHK’nin bazı sakıncalı yönleri bulunduğundan bahsetmiştir. Bu KHK, Türk Ticaret Yasası’yla çelişkili hükümler taşımakta, kimi özelleştirme yöntemlerine yer vermemekte, mal ve hizmet fiyatlarının belirlenmesinde devlet müdahalesi öngörerek özelleştirmenin liberalleşme

¹⁸⁸ Adalet Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20133.html>, (Erişim) 10 Aralık 2009.

¹⁸⁹ Adalet Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20133.html>, (Erişim) 10 Aralık 2009.

¹⁹⁰ Aktan, **KİT ve Özelleştirme**, s.180-181.

¹⁹¹ Aktan, **KİT ve Özelleştirme**, s.181.

gibi ana amacına ters düşmekte, sözleşmeli personel uygulaması ile çalışanlar üzerinde gelecek endişesi yaratmaktadır.¹⁹²

4.2.2.3. 3291 Sayılı Özelleştirme Kanununun Esasları

Cevizoğlu Kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesine ilişkin esasların 3 Haziran 1986 tarih ve 19126 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan kanunda yer aldığına değinmiştir. 3291 sayılı kanunda özelleştirmenin bir tanımı yapılmamış olmasına rağmen özelleştirme yöntemleri ve özelleştirmenin sonuçları kısa cümlelerle ifade edilmiştir.¹⁹³

Özelleştirme temel kanunu durumundaki bu kanun, hem Merkez Bankası Kanunu’nu, Bankalar Kanunu’nu ve Sermaye Piyasası Kanunu’nu değiştirmiştir. Ayrıca özelleştirme konusunda önemli düzenlemeler getirmiştir. “1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanunu’nu yürürlükten kaldırmıştır. Özelleştirme yanında değişik düzenlemeler de içermesi sebebiyle karma bir niteliğe sahiptir.”¹⁹⁴

Bu çalışmalar sonucunda, bütün siyasi partilerin ve sendikaların önerileri de dikkate alınarak 27 Kasım 1994 tarihinde yayınlanarak 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu yürürlüğe girmiştir. Aralık 1994’te 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu TBMM’den geçmiş ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

4.3. ÖZELLEŞTİRMEYE YÖNELİK HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Baytan’a göre 24 Ocak 1980 sonrasında hem özelleştirme için yasal alt yapı hazırlanmaya çalışılmış, hem de uygulamaya yönelik uluslar arası düzeyde hazırlık çalışmaları sürdürülmüştür. 15 Mart 1985 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından iki Amerikan beş İngiliz şirketten Türkiye’de ki özelleştirme faaliyetleri için bir Ana Plan (Master Plan) hazırlamaları için teklif istenmiştir. Daha sonra firmaların vermiş oldukları teklifler incelenerek, 11 Mayıs 1985 tarihinde, Morgan Guaranty Bank

¹⁹² Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.74.

¹⁹³ Aktan, **KİT ve Özelleştirme**, s.182.

¹⁹⁴ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.75.

liderliğinde, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Yatırım Finansman A.Ş. ve Prince Waterhouse / Muhaş A.Ş. tarafından oluşan dört kuruluş özeleştirme uygulamaları için bir Ana Plan hazırlamakla görevlendirilmişler.¹⁹⁵

Kasım 1985'te Ana Plan çalışmalarını başlatan DPT, iki Ara Rapor ve sonuçta bir Ana Plan hazırlamaya çalışmaktadır. Nisan 1986'da Ara Rapor, Mayıs 1986 ise, Ana Plan hazırlanmış ve hükümete sunulmuştur. Bu sırada, bağımsız olarak yasal alt yapı çalışmalarını sürdürmekte olan hükümet, Ana Plan'ın Türkiye'ye tesliminden bir ay sonra 3291 sayılı Özeleştirme Kanunu'nu çıkarmıştır.¹⁹⁶

Baytan'nın da belirttiği gibi Morgan Guaranty, Wyvern Research Associatie ile birlikte Türkiye'de uygulanacak özelleştirme programının ana hedeflerini hazırlamıştır. Bu çalışma sırasında öncelikle hedef belirleme konusunda, bakan, müsteşar, genel müdür gibi üst düzey kamu görevlileri arasında yapılan araştırmalar sonucunda şu amaçlar ortaya çıkmıştır;¹⁹⁷

1. Pazar güçlerinin ekonomiyi harekete geçirmesine imkân sağlaması,
2. Verimliliği ve üretkenliği artırmak,
3. Malların ve hizmetlerin kalite, miktar ve çeşitliliğinin artırılması,
4. KİT'lerin bütçe üzerindeki yüklerinin azaltmak,
5. Sermaye piyasalarının geliştirilmesinin hızlandırılması,
6. Mevcut sermaye yatırımlarındaki iç karlılığın artırılması,
7. Kamu ve özel sanayi kuruluşları arasındaki dengenin değiştirilmesi,
8. Modern teknoloji ve yönetim tekniklerinin cezp edilmesi,
9. Çalışanlara hisse senedi vermek şartıyla iş verimliliğinin artırılması,
10. Devlete gelir sağlanması.

Yukarıda sıralanan amaçlardan da anlaşılacağı gibi, Türkiye'de özelleştirme programının ekonomik ve mali amaçları, sosyal, toplumsal ve politik amaçlarından daha öncelikli durumdadır.

¹⁹⁵ Baytan, **a.g.e.**, s.439.

¹⁹⁶ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.83.

¹⁹⁷ Baytan, **a.g.e.**, s.439-440.

Baytan'a göre, özelleştirme uygulamalarının başarısı ve ülke ekonomisine beklenen katkıyı sağlayabilmesi için uygulamaların; işin gereğine, hazırlık çalışmalarının yeterli olup olmadığına, kısaca kamu yararına yapılıp yapılmadığına bağlıdır. Bu unsurların yanında bir özelleştirme programının başarılı olduğundan söz edilebilmesi için, özelleştirilen kuruluşların iktisadi faaliyetlerinin; özelleştirmenin amacına, ihale sonucu yapılan sözleşmeye ve ekonomik gereklere uygun ve etkin bir şekilde yürütülüp yürütülmedikleri ile de ilgilidir.¹⁹⁸ Çeçen'e göre ise, Devlet ekonomiden çekilecek sebebi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün ekonomik kuruluşlarına ve malvarlığına özelleştirme görünümünde el konulmuş ve böylece küresel sermayenin önü açılarak, Türk ekonomisinin bir sömürge düzenine dönüşmesi sağlanmıştır. Özelleştirme adı altında Türk halkının maddi zenginliği küresel sermayenin azgınlığına terk edilmiştir.¹⁹⁹

4.4. ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINA ALINAN KURULUŞLAR

Çeçen, özelleştirmenin normal sınırının dışına çıkarılıp bütünüyle Türk Devleti'nin ekonomik malvarlığının tasfiyesi olarak gündeme getirildiğini düşünmektedir.²⁰⁰ Gıda, tarım ve hayvancılık gibi kamu ekonomik kuruluşları ilk olarak elden çıkarılarak daha sonra devletin en temel ve stratejik ekonomik kuruluşlarından olan, Telekom, Tüpraş ve Ereğli de yabancı sermayenin güdümüyle devletin elinden alınmıştır. Bir devletin devlet olmasını sağlayan stratejik kuruluşlar, tüm ülkelerde devletin denetiminde ve mülkiyetinde bırakılırken, Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük ve stratejik ekonomik kuruluşları küresel sermayeye teslimiyet doğrultusunda Türk Devleti'nin elinden alınmıştır.²⁰¹

"1985 yılından itibaren 270 kuruluşdaki kamu hisseleri, 22 yarım kalmış tesis, 524 taşınmaz, 8 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 103 Tesis, 6 Liman, şans

¹⁹⁸ Baytan, **a.g.e.**, s.442.

¹⁹⁹ Çeçen, **a.g.e.**, s.357.

²⁰⁰ Çeçen, **a.g.e.**, s.357.

²⁰¹ Çeçen, **a.g.e.**, s.358.

oyunları lisans hakkı ile Araç Muayene İstasyonları özelleştirme kapsamına alınmıştır.”

25 kuruluştaki kamu payı ile 4 taşınmaz daha sonra özelleştirme işlemine tabi tutulmaksızın kapsamdan çıkarılmak, tasfiye edilmek veya kapsamda olmayan başka bir kuruluşla birleştirilerek tüzel kişiliği sona erdirilmek üzere devredilmiştir.

Bunlar arasında yer alan Türkiye Öğretmenler Bankası Mayıs 1992’de Halk Bankası’na, Denizcilik Bankası Kasım 1992’de Emlak Bankası’na, Ardem A.Ş. Ağustos 1999’da Arçelik A.Ş.’ye devredilmiştir. TÜLOMSAŞ, TÜDEMSAŞ ve TÜVASAŞ, TCDD Genel Müdürlüğüne iade edilerek özelleştirme kapsamından çıkarılmıştır. Nisan 1987’de özelleştirme kapsamına alınan Gübre Fabrikaları A.Ş. 1989 yılında kapsamdan çıkarılmıştır. Yine kapsama alınan Boğaziçi Hava Taşımacılığı A.Ş. ise tasfiye edilmiştir. TEAŞ’ın bazı şirketlerinde iştirak payı olan AKTAŞ, NURTEK, TGT ve SOYTEK Elekt. Sant. Tes. İşl. ve Tic. A.Ş., ETİTAŞ Elekt. Teç. İmal. Tesisat A.Ş., MİTAŞ Madeni İnş. İşleri A.Ş. ile Kayseri ve Civarı Elekt. T.A.Ş. Mart 1998’de kapsam ve programdan çıkarılmış, eski statülerine iade edilmiştir. Eylül 1997’de kapsama alınan Oyak Sigorta şirketleri Ekim 1998 tarihinde kapsamdan çıkartılarak eski statülerine iade edilmiştir. Aralık 2000’de kapsama alınarak hazırlık işlemine tabi tutulmasına karar verilen Eti Holding A.Ş. Temmuz 2001’de kapsamdan çıkarılarak eski statüsüne iade edilmiştir. Eylül 2003’de kapsama alınan TİGEM Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü Ağustos 2004 tarihinde kapsamdan çıkarılmıştır. 20 Mart 1990 tarihinde kapsama alınan Gönen Gıda Sanayi A.Ş. 5 Nisan 2006 tarihinde çıkarılmıştır. 2008 yılında ise Türk Arap Pazarlama A.Ş.’nin tüzel kişiliği sona ermiştir. 2009 yılında ise Sümer Halıcılık A.Ş. hisseleri Sümer Holding A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişiliği sona ermiştir. Ayrıca, 14.6.1995 tarihinde 4046 sayılı Kanun çerçevesinde hisseleri özelleştirme kapsamına alınarak Özelleştirme İdaresi’ne devrilen Türk Telekom, bu işlemin 28.2.1996 tarihli Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmesi sonucu kapsamdan çıkarılmıştır. Şirketin özelleştirme çalışmaları 4161 sayılı Kanun çerçevesinde yürütülmektedir.²⁰²

²⁰² Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/1985–2003_1.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

Bunun dışında, 1992 yılında kapsama alınan Et ve Balık Ürünleri A.Ş.'de tesis ve varlık satışı yöntemiyle kısmen özelleştirme uygulamaları gerçekleştirilmiş, ancak 2005 yılında kapsam ve programdan çıkarılarak eski statüsüne iade edilmiştir.

BASF – Sümerbank Kimya Sanayi A.Ş. ile Güney Sanayi'ndeki kamu payları, 1993 yılında, daha önce bu paylara sahip olan Sümer Holding'e, ETAĞ A.Ş. ise Ağustos 2001'de Turban Turizm A.Ş.'ye devredilmiştir. Ayrıca, çeşitli tarihlerde özelleştirme kapsam ve programına alınan kuruluşlardan 15 iştirak hissesinin özelleştirme çalışmalarının Sümer Holding A.Ş. tarafından yapılabilmesi amacıyla, söz konusu 15 kuruluştaki bulunan İdare'ye ait azınlık hisseleri, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 12 Mart 2001 tarihli kararı ile Sümer Holding A.Ş.'ye devredilmiş, 4 kuruluşun özelleştirme işlemleri tamamlanmıştır.

Yasataş A.Ş. ile MEYBUZ A.Ş.'ye ait idare hisselerinin özelleştirme çalışmalarının Et ve Balık Ürünleri A.Ş. tarafından yapılabilmesi amacıyla, 10 Eylül 2001 tarihli Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile Et ve Balık Ürünleri A.Ş.'ye devredilmiş, YASATAŞ EBÜAŞ bünyesinde birleştirilerek tüzel kişiliği sona erdirilmiştir. Meybuz A.Ş.'nin ise özelleştirme işlemleri tamamlanmıştır. İGSAŞ İstanbul Gübre San. A.Ş. ise 15 Nisan 2002'de TÜGSAŞ Türkiye Gübre San. A.Ş. bünyesinde birleştirilmiş ve özelleştirilmiştir. 2003 yılında kapsama alınan Manisa Pamuklu Men. A.Ş. ise Sümer Holding A.Ş.'ye devredilmiştir.

“Bunların dışında 1995 yılında özelleştirme kapsamına alınan Hamitabat, Kemerköy, Soma-B ve Yeniköy elektrik santralleri 1997 yılında kapsamdan çıkarılmış ve Enerji Bakanlığı'na iade edilmiştir.”²⁰³ Söz konusu santraller 2003 yılında yeniden kapsama alınmıştır. Ancak Kemerköy ve Yeniköy, 2006 yılında kapsamdan çıkarılmıştır. Maliye Bakanlığı ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne ait 4 taşınmaz ise 2000 yılında kapsamdan çıkarılmıştır.

²⁰³ Baytan, **a.g.e.**, s.443.

2004 yılında kapsam ve programa alınan Manavgat İçme Suyu Tesisi ile 2005 yılında kapsam ve programa alınan Foça tatil Köyü, 2006 yılında kapsam ve programından çıkarılarak eski statüsüne iade edilmiştir.

Özelleştirme uygulamalarının başlatıldığı 1985 yılından 2008 yılına kadar geçen 23 yıllık sürede kapsama alınan kuruluşların yarısından fazlası tamamen özelleştirilmiştir. Bu kuruluşlardan, daha önce ÇİTOSAN'ın bağlı ortaklığı statüsünde faaliyet gösteren çimento fabrikaları dışında, bu kuruluşların büyük bir kısmı varlık veya kamunun azınlık hissesine sahip olduğu iştiraklerdir. Bugüne kadar, SEK ve YEM Sanayi, ÇİTOSAN, TESTAŞ ve ORÜS'e bağlı tüm üretim birimleri tamamen özelleştirilmiş ve devlet bu alanlarda işletmecilikten çekilmiştir.

YEM Sanayi A.Ş. ve SEK Süt Ürünleri A.Ş.'nin Kasım 1997'de, ÇİTOSAN ve TESTAŞ'ın ise Temmuz 1999'da, tüzel kişilikleri Ticaret Sicil'den silinmiş, söz konusu şirketler EBK Et ve Balık Ürünleri A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tasfiye edilmiştir.²⁰⁴ Bunun yanı sıra, 7 giyim tesisi ve 34 gayrimenkulü özelleştirilen KÖYTEKS Yatırım Holding A.Ş. de, Aralık 1998 tarihinde Sümer Holding A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tasfiye edilmiştir. Ayrıca ORÜS Orman Ürünleri A.Ş. bünyesinde bulunan 21 işletmesi özelleştirilmiş, kalan 2 işletme SEKA'ya devredilerek, kuruluş Mart 2000 tarihinde tasfiye edilmiştir. Öte yandan, İSDEMİR 31 Ocak 2002 tarihinde imzalanan devir sözleşmesiyle tüm varlıkları ile birlikte ERDEMİR'e devredilmiş ve tüzel kişiliği sona ermiştir. ÇELBOR A.Ş.'de bulunan %100 oranındaki hisselerin tamamı 31 Mayıs 2002 tarihinde ERDEMİR'e devredilmiştir. T. Gemi Sanayi A.Ş. ise T. Denizcilik İşletmeleri A.Ş. bünyesinde birleştirilerek Mayıs 2002'de tüzel kişiliği sona ermiştir. DİTAŞ Deniz İşletmeciliği A.Ş.'de bulunan %50.98 oranındaki hisselerin tamamı 21 Kasım 2002 tarihinde TÜPRAŞ'a devredilmiştir. Turban Turizm A.Ş., T. Ziraat Donatım A.Ş. ve TÜMOSAN Türk Motor Sanayi A.Ş. 7 Şubat 2003 tarihinde SÜMER HOLDİNG A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona ermiştir. Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş. (SEKA) ile Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ), 19 Eylül 2005 tarihinde SÜMER HOLDİNG A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona

²⁰⁴ Baytan, a.g.e., s.443.

ermiştir. 29 Ocak 2008 tarihinde ise Türkiye Demir Çelik İşletmeleri A.Ş., Sümer Holding A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişiliği sona ermiştir.²⁰⁵

KARDEMİR özelleştirmesiyle ilk defa yöre halkı, sanayici ve çalışanlara bedelsiz devir suretiyle gider tasarrufuna yönelik bir uygulama yapılmıştır. NETAŞ ve TOFAŞ'da bulunan kamu hisseleri ilk defa uluslararası piyasalarda halka arz edilmiş, böylece İMKB'nin yabancı borsalarla uyum sağlanmasında bir adım atılmıştır. 1990'lı yılların başında birçok şirketteki kamu hisseleri kısıtlı da olsa halka arz edilmiş, hisse senedinin kurumsallaşması ve sermayenin tabana yayılmasında bir başlangıç yapılmış, 1998 yılında da TÜRKİYE İŞ BANKASI'NDAKİ kamu hisseleri ile 2000 yılında TÜPRAŞ hisselerinin büyük bölümünün özelleştirilmesiyle yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda bugüne kadar yapılan en büyük halka arz gerçekleştirilmiştir. SÜMERBANK, DENİZBANK, ETİBANK ve ANADOLUBANK'ın özelleştirilmesi ile de kamu bankalarının özel sektöre devredilmelerine ilişkin ilk adımlar atılmıştır. DENİZ NAKLİYATI T.A.Ş.'nin özelleştirilmesi, TDİ'nin İzmir Körfez Hattı ile Şehir içi Yolcu ve Araç Taşımacılığı'nın da devri sonucunda devlet, deniz taşımacılığında da çekilmeye başlamıştır. 2000 yılında POAŞ'ın % 51 oranındaki hissesi blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi sonucunda bugüne kadar yapılan en önemli özelleştirme uygulamalarından biri gerçekleştirilmiş, 2002 yılında ise kalan kamu hisselerinin İMKB'de satışı sonucunda tamamı özelleştirilmiştir. Ayrıca bu süreç içerisinde devletin, turizm, tekstil ve hayvancılık sektörlerindeki işletmelerinin yaklaşık % 90'ı da özelleştirilmiştir.

Halen özelleştirme kapsamında 2, kapsam ve programda 16 olmak üzere toplam 18 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların 11 tanesinde % 50'nin üzerinde kamu payı vardır. Söz konusu 2 kuruluşun programa alınması yönündeki çalışmalar sürdürülmektedir. Bununla birlikte,

²⁰⁵ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/1985-2003_1.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

özelleştirme kapsamında 192 taşınmaz, 77 tesis, 5 liman, 8 otoyol, 2 boğaz köprüsü, şans oyunları lisans hakkı da yer almaktadır.²⁰⁶

Kamu hukuku açısından Türkiye'deki kamu düzenin devletin güçlü yapısına bağlı olduğunu, uluslar arası alanda devletlerarası rekabet nedeniyle ülkemizdeki kamu düzeninin anayasal çerçevede devam etmesi gerektiğini, bu amaçla da Telekom, Tüpraş ve Ereğli Demir-Çelik gibi stratejik kuruluşların eskisi gibi devletin mülkiyetine bırakılmasının zorunlu olduğunun söylenmesinde ulusal yarar bulunmaktadır. Dünyayı küreselleşmenin avantajlarından yararlanarak işgale kalkışan Batı ülkelerinde, telekomünikasyon, demir-çelik endüstrisi ve devlet ile ordunun gereksinimlerini karşılayan temel enerji kuruluşları nasıl devletin ya da kamunun elinde kalıyor ise, Türkiye'de de aynısının olması gerekmektedir.²⁰⁷

4.5. TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME FAALİYETLERİNİN YASAL ÇERÇEVESİ

Ördsdemir'e göre özelleştirmenin de dahil olduğu ekonomide yapısal değişmelere yol açabilecek ve gelir dağılımı ve mülkiyet değişiminden istihdam sorunlarına kadar toplum kesimlerinden tümünü etkileyebilecek bir sürecin başlatılabilmesi için ilk olarak sağlam temellere dayalı bir yasal çerçeve ya da düzenleme hazırlanmamıştır.²⁰⁸

Kilci, özelleştirmede karşılaşılan başarısızlığın nedeni, genellikle yasal mevzuatın yetersizliği ve buna bağlı olarak karar sürecinin çok aşamalı bürokratik yapısı ile açıklanmak istendiği ve 1986 yılından itibaren karar süreciyle ilgili bir takım yasal düzenlemeler gerçekleştirildiğine değinmiştir.²⁰⁹

Türkiye'de özelleştirme, devletin temel görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilmesi, piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılarak kamu kesimindeki ağır finansal yükün azaltılması amacıyla 1983 yılından sonra gündeme gelen özelleştirme programına yönelik ilk hukuki düzenleme, 1984 yılında çıkarılan ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile

²⁰⁶ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/1985-2003_1.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

²⁰⁷ Çeçen, **a.g.e.**, s.360.

²⁰⁸ A. Vural Ördsdemir, **Üçüncü Binyılda Özelleştirme ve Yeni Yönetim Paradigması**, Ankara, Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, 2002, s.82.

²⁰⁹ Metin Kilci, "Özelleştirme Gerçeği", **İktisat, İşletme ve Finans**, Sayı: 106, Ocak 1995, s.55.

bunlara ait tesislere, hisse senedi ihracı yoluyla gerçek ve tüzel kişilerin ortak edilebilmesine veya bu tesislerin işletme hakkının belli sürelerle devrine olanak tanıyan 2983 sayılı Kanun'la getirilmiştir.²¹⁰

Ruhi'ye göre 3291 sayılı olan 3 Haziran 1986 yılında çıkarılan Kanun'da, kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar, özeleştirme ile ilgili yetkili organlar belirlenmiştir.²¹¹

“3291 sayılı kanun hükümlerine göre özeleştirilebilecek kuruluşlar, bunlara ait alt kuruluş ve unsurlar; kamu iktisadi teşebbüsleri, müesseseler, işletmeler, işletme birimleri, varlıklar, iştirak payları olmaktadır.”²¹²

Buna göre, 233 sayılı KHK'da adı geçen, tamamı devlete ait ve kamu iktisadi teşebbüsü statüsünde faaliyet gösteren kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına Bakanlar Kurulu, KİT'lerin müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri ile iştiraklerindeki payların özelleştirme kapsamına alınmasına da Yüksek Planlama Kurulu yetkili kılınmıştır.

Özelleştirme idaresinin belirtmiş olduğu gibi özelleştirme programının yürütülmesi ile ilgili olarak 2983 sayılı yasa ile oluşturulan Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi görevlendirilmiştir. Bu idare, özelleştirme programının yanı sıra, toplu konut uygulamalarının yürütülmesi, Kamu Ortaklığı Fonu'nun yönetimi ve Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı'nda biriken paraların nemalandırılması gibi çeşitli görevleri de üstlenmiştir. 3291 sayılı kanunla, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii olarak Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu belirlenmiştir.

Nisan 1990'da yürürlüğe girmiş olan 414 sayılı KHK ile Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Toplu Konut İdaresi adı altında iki ayrı kuruluş olarak yeniden örgütlendirilmiştir. Kamu Ortaklığı İdaresi, özelleştirme uygulamalarının yürütülmesi ile birlikte Kamu Ortaklığı

²¹⁰ İsmet Mucuk, **Modern İşletmecilik**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2003, s.72–73.

²¹¹ Ruhi, **a.g.m.**, s.242.

²¹² Baytan, **a.g.e.**, s.31.

Fonu ile Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı'nın yönetimi konusunda görevli kılınmıştır.²¹³

Özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii, 6 Ocak 1992 tarihinde yürürlüğe giren 473 sayılı KHK ile Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu olarak değiştirilmiştir.

Bu mevzuat dışında da doğrudan özelleştirme ile ilgisi olmamasına rağmen birçok kanun ve kanun hükmünde kararnamede özelleştirmeye ilişkin hükümlere yer verilmiş bulunmaktadır.

Ancak bütün bu düzenlemelere rağmen bir takım genel esasların belirlenmesinden öteye gidememiş, uygulamaların gerektirdiği ihtiyaca cevap verecek sağlam bir hukuki altyapı oluşturulamamıştır. Gerek karar verme, gerekse uygulamalar konusunda getirilen yetki sınırlamaları, özelleştirme sürecinin uzamasına ve işlemlerin aksamasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, uygulamalar sırasında veya daha sonra ortaya çıkabilecek, başta sosyal problemler olmak üzere muhtemel sorunların çözümüne yönelik yasal düzenlemelerin mevcut bulunmaması da özelleştirmenin karşılaştığı en önemli yapısal sorunlar arasında yer almıştır.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığının da belirttiği gibi, özelleştirme programından beklenen hedeflere ulaşmada karşı karşıya kalınan güçlüklerin giderilmesi amacı ile uygulamalara esas teşkil eden 2983 ve 3291 sayılı yasalarda çeşitli tarihlerde değişikliğe gidilmiştir. Ancak bu değişiklikler, zaten dağınık olan mevzuatı daha da karmaşık hale getirmiştir. Gerek bu karmaşık yapıdan kaynaklanan sorunların, gerekse özelleştirme uygulamalarının sonucuna bağlı olarak karşılaşılan sosyal, ekonomik ve hukuki problemlerin çözümü için yeni düzenlemeler yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir.²¹⁴

1992 yılında özelleştirmede karşılaşılan sorunların giderilmesi ve programa hız kazandırılması amacı ile uygulamalar konusundaki yasal ve

²¹³ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasal_cerceve.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

²¹⁴ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasal_cerceve.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

yönetmelik yapının değiştirilmesine yönelik ilk somut adım atılmıştır. Ayrıca bu tarihte başlayan mevzuat değişikliği çalışmaları da 1994 yılında tamamlanmış ve konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içeren bir dizi kararname çıkarılmıştır. 11 Mayıs 1994 tarihinde yürürlüğe giren ve hükümete özelleştirme uygulamaları konusunda düzenleme yapma yetkisi sağlayan 3987 sayılı yetki yasasına dayanılarak çıkarılan 530, 531, 532 ve 533 sayılı kanun hükmünde kararnameler 6 Haziran 1994 tarihinde, 546 sayılı kanun hükmünde kararname ise 7 Temmuz 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.²¹⁵

Ancak, söz konusu 5 kararnamenin dayanağı olan 3987 sayılı yetki yasası 7 Temmuz 1994 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Daha sonra ise, bu kanun çerçevesinde çıkarılan 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı kanun hükmünde kararnamelerin iptali ve bu konuda yürütmenin durdurulması amacı ile Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuru değerlendirilerek 21 Temmuz 1994 tarihinde karara bağlanmış ve söz konusu kararnameler iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin iptale ilişkin gerekçeli kararı, 5 Ağustos 1994 tarihli Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu iptal kararları sonucu, özellikle yapısal açıdan getirilen değişiklikler nedeniyle doğacak hukuki boşluğa, Bakanlar Kurulu'nun 31 Temmuz 1994 tarihinde aldığı prensip kararı ile açıklık getirilmiştir. Konuya ilişkin olarak 3 Ağustos 1994 tarihinde yayınlanan Başbakanlık genelgesinde, Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli iptal kararının Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bu konudaki idari eylem ve işlemlerin, iptal kararından önceki mevzuat çerçevesinde yürütülmesi öngörülmüştür. Bu çerçevede İdare, 5 Ağustos 1994 tarihinden itibaren yeniden Kamu Ortaklığı İdaresi adı altında ve eski statüsünde faaliyetlerine devam etmiştir.²¹⁶

Yine aynı tarihten itibaren, özelleştirmeye ilişkin esasların, üzerinde fikri ve siyasi açıdan uzlaşma sağlanabilecek bir yasa çerçevesinde yeniden düzenlenmesi konusunda çalışmalara başlanmıştır.

²¹⁵ Ruhi, **a.g.m.**, s.244.

²¹⁶ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasal_cerceve.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

Çeçen'in de dile getirdiği gibi, Türk Anayasa Hukuku'na ve mahkeme kararlarına göre vatan topraklarının, yabancılara bir pazarlamacı mantığı ile pazarlanması, suç oluşturmaktadır.²¹⁷

4.5.1. 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu

Ruhi'ye göre kanunda özelleştirmenin amacı olarak ekonomide verimliliğin artırılması ve kamu giderlerinin azaltılması belirtilmiştir.²¹⁸

4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun da belirttiği gibi yapılan çalışmalar sonucunda, bütün siyasi partilerle beraber sendikaların önerileri de dikkate alınarak hazırlanan 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu, 27 Kasım 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile getirilen yeni düzenlemeler, ana başlıklar itibariyle şöyledir;²¹⁹

1. "Özelleştirme Yüksek Kurulu" oluşturulmuştur.
2. "Özelleştirme İdaresi Başkanlığı" kurulmuştur.
3. Özelleştirmenin kapsamı genişletilmiş, iktisadi devlet teşekkülleri ile bunlara ait kurum ve payların yanı sıra, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da özelleştirilebilmesine imkân tanıyan düzenlemeler yapılmıştır.
4. "Özelleştirme Fonu" oluşturulmuştur.
5. Özelleştirme uygulamaları sırasında veya sonrasında işini kaybedenlere, kanunda belirtilen hükümler çerçevesinde, yasalardan veya toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında ek bir iş kaybı tazminatı ödenmesi öngörülmüştür.
6. Erken emekliliğin teşviki amacıyla, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda Emekli Sandığı'na tabi personelden hizmet süresi itibariyle emeklilik hakkı kazananlara, bu hakkı kazandıkları tarihten itibaren iki ay içinde emekli olmayı istemeleri halinde ikramiyelerinin % 30 fazlası ile ödenmesi hükme bağlanmıştır.
7. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, özelleştirme uygulamaları sonucu kamu payının %15'in altına düşmesinden veya tasfiyesinden yahut tüzel kişilikleri sona erecek şekilde kapatılmasından önce sosyal yardım zammına hak kazanmış olan personele 17.7.1964 tarihli 506 sayılı Kanunun Ek 24 üncü maddesi gereğince ödenen sosyal yardım zamları, ödemenin yapılmasını müteakip Sosyal Sigortalar

²¹⁷ Çeçen, **a.g.e.**, s.384.

²¹⁸ Ruhi, **a.g.m.**, s.245.

²¹⁹ Bkz. Ek 1, 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun.

Kurumu'nun yazılı talebi üzerine İdare (Özelleştirme Fonundan) tarafından en çok iki ay içinde adı geçen kuruma ödenir. Özelleştirme Fonunun diğer yükümlülükleri de dikkate alınarak sosyal yardım zamlarının süresinde Sosyal Yardım Kurumu'na ödenmesinin mümkün olmadığı hallerde sosyal yardım zamları Hazine'ce karşılanır.

8. Kapsamdaki kuruluşlarda uygulamalar sonucu kadrosu iptal edilen memur ve sözleşmeli personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki boş kadro ve pozisyonlara atanmalarına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.
9. Özelleştirme uygulamalarından elde edilecek gelirlerin, genel bütçe harcama ve yatırımlarında kullanılmaması hükme bağlanmıştır.
10. Stratejik nitelikteki kuruluşlarda imtiyazlı hisse bulundurulması öngörülmüştür.²²⁰

Sarısü'ya göre 24 Kasım 1994 tarihinden sonra, 4046 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle beraber özelleştirme uygulamaları tamamen KİT'ler üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Fakat bu kanun sayesinde uygulama alanı artırılan özelleştirme işlemlerinin kapsamına diğer kamusal üretim birimleri ile bunların hizmetlerinin özelleştirilmesi henüz dâhil edilmemiştir.²²¹

4.5.2. 4046 Sayılı Özelleştirme Kanununda Yapılan Değişiklikler

Söz konusu Kanunun uygulanmasından bugüne kadar 4105 sayılı Kanun ve 4108 sayılı Kanun ile 4046 sayılı Kanunda bir takım değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. 4046 sayılı Kanunun, özelleştirme programına alınan kuruluşların özelleştirilmesine ilişkin olarak özelleştirme yöntemleri, değer tespiti ve ihale usullerini kapsayan 18. maddesi; Anayasanın 7. maddesine aykırılığı savıyla, 9 Nisan 1997 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Söz konusu madde, 3 Nisan 1997 tarih ve 4232 sayılı Kanunla Anayasaya uygun olarak yeniden düzenlenmiş, 8 Nisan 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca 4046 sayılı Kanunun 10. maddesinde yer alan ve bu kanunun geçici 8. maddesi gereğince "Kamu Ortaklığı Fonu'na yapılan aktarmalar hariç Özelleştirme Fonu'ndan genel bütçeye kaynak aktarılmaz" ibaresi 26 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4568 sayılı Kanunla "Özelleştirme Fonunun nakit fazlası, Hazinenin

²²⁰ Firdevs Feyza Ünal, **Özelleştirmenin Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Verimlilik Üzerine Etkisi Türkiye Şeker Sektörü Uygulaması**, Ankara, Nobel Yayınları, 2000, s.55.

²²¹ Sarısü, a.g.e., s.137.

iç ve dış ödemelerinde kullanılmak üzere Hazine hesaplarına intikal ettirilir" şeklinde değiştirilmiş, geçici 8. madde ise yürürlükten kaldırılmıştır.²²²

4.5.3. 4971 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler

Özelleştirme idaresi tarafından açıklanan 15 Ağustos 2003 tarihinde Özelleştirme çalışmalarının daha da hızlandırılması amacıyla hazırlanan 4971 sayılı "Bazı Kanunlarda ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun çerçevesinde 4046 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler ve getirilen yeni düzenlemelerin ana başlıkları şöyledir;

1. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun oluşumu ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın bağlı bulunduğu Bakan'ın belirlenmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Önceden ÖYK üyelerinin hangi bakanlar olacağı Kanunda yazılı iken, değişiklikle ÖYK üyelerini belirleme yetkisi Başbakan'a verilmiştir. Böylelikle makro özelleştirmelerde sektörle veya konu ile ilgili Bakan'ın ÖYK üyesi olabilmesinin yolu açılmıştır.
2. 4046 sayılı Kanunun 7 inci maddesinde yer alan yasaklara ilişkin olarak çalışanların halka arz yoluyla yapılan özelleştirme uygulamalarına katılmaları sağlanmıştır. Önceden kuruluşlarda çalışanların hiçbir şekilde halka arza katılmaları mümkün değilken, değişiklikle yasak sınırı (yönetici konumunda olanlar) daraltılmıştır.
3. Özelleştirme Fonunun kullanım alanları ile değer tespit metodlarının en az ikisinin uygulanması suretiyle değerlendirme yapılacağı yolunda düzenleme yapılmıştır. Ayrıca belirli istekliler arasında kapalı teklif usulü ile yapılacak ihaleler yeniden düzenlenmiştir. Önceden, arsa ve atıl işletmelerin değer tespitinde zorluk yaşanırken, yapılan değişiklikle teknik olarak rahatlık getirilmiştir.
4. Kuruluşlarda çalışan personelin nakline ilişkin madde yeniden düzenlenerek uygulamada ortaya çıkan sorunlar giderilmiştir. Bu arada ilave emeklilik ikramiyesi ödemesi ile ilgili maddede düzenleme yapılmış ve sosyal yardım zammı ödemelerine ilişkin madde yürürlükten kaldırılmak suretiyle uygulamalardaki problemlerin giderilmesi amaçlanmıştır. Önceden nakle tabi personelin özlük hakları, makam ve temsil tazminatları, emekli ikramiyeleri, sosyal yardım zamları, kıdem tazminatları, kadro durumunda yaşanan sorunlar bu madde ile ortadan kaldırılmıştır.

²²² Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasal_cerceve.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

5. Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından şans oyunlarını planlamak, tertip ve çekilişini düzenlemek üzere lisans verilmesi suretiyle özelleştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Milli Piyango İdaresi icracı kurum olmaktan çıkarılarak düzenleyici kurum haline getirilmiştir. Şans oyunları, lisans verilmesi suretiyle, özel sektör ve yabancı sermaye vasıtasıyla, çok daha çeşitli ve güçlü olarak yapılabilecektir.
6. Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin özelleştirilmesi ile ilgili strateji belirlenmesi yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Telekom hisselerinin hisse senedine dönüştürülebilir tahvil yoluyla satışına imkân verecek düzenleme yapılmıştır.²²³

Ayrıca 4971 sayılı Kanunla, 4046 sayılı Kanunda yapılan diğer düzenlemeler ile özelleştirme uygulamalarının hızlandırılması yolunda hükümler getirilmiştir. Özelleştirme uygulamalarının idari ve hukuki yönden hızlanması için bürokratik işlemleri basitleştirici ve kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmıştır.

4.5.4. 5398 Sayılı Kanun İle 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın belirtmiş olduğu bu kanunla yapılan değişiklikler şöyledir;

1. 4046 sayılı Kanunun adı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun olarak değiştirilmiştir.
2. Değer tespit sonuçlarının kamuoyuna duyurulması hususuna açıklık getirilmiş, iştirak hisselerinin özelleştirilmesinde kolaylık sağlanmış, özelleştirme uygulamalarında kullanılan ihale usulleri arasında yer alan, "Belirli istekliler arasında ihale usulü yeniden tanımlanmış ve bu suretle anılan ihale usulüne işlerlik kazandırılmaya çalışılmıştır.
3. Özelleştirme programında bulunan kuruluşların birleşme bölünme ve yeniden yapılandırılmaları hususlarında karşılaşılan güçlükler giderilmiştir.

²²³ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasal_cerceve.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

4. İş kaybı tazminatı ile nakle tabi personelin nakline ilişkin hükümlerde uygulamada karşılaşılan ve hukuki ihtilaflara sebep olan bazı hususlar yeniden düzenlenmek suretiyle, hukuki ihtilaflar önlenmiştir.
5. Nakle tabi personel ve istihdam fazlası personele ilişkin ihtilaflar ve yorum farklılıkları giderilmiştir.
6. Özelleştirme uygulamaları aleyhine açılan davaların süratle sonuçlandırılmasını temin edecek şekilde düzenleme yapılmış ve özelleştirme uygulamalarına karşı açılan davaların Danıştay'da görüleceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca Özelleştirme İdaresi Başkanlığının taraf olduğu dava ve takiplerin her türlü harçtan muaf olacağına ilişkin düzenleme yapılmıştır.
7. 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu ve 3621 sayılı Kıyı Kanununda uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik bazı düzenlemeler yapılmış, Kıyı Kanununa kurvaziyer liman tanımı getirilmiş ve bu limanların kıyılarda yapılandırılmasına olanak sağlanmıştır.
8. Fiilen faaliyette olmayan İstanbul Temsilciliği'ne dair yasal düzenlemeler iptal edilmiştir.²²⁴

4.6. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA ÖZELLEŞTİRME

Ruhi'ye göre 1985 yılında Anayasa Mahkemesi, özelleştirmeye değindiği 2983 sayılı Kanuna ilişkin ilk kararından itibaren, özelleştirmeyi Anayasal bazı ilkeler açısından değerlendirmiştir. Anayasa'da özelleştirmeye ilişkin düzenlemeler yapılmadan önce Anayasa Mahkemesi özelleştirme konusunda kararları belirlemiştir.²²⁵

Köksal'a göre Anayasa Mahkemesi'nin düşüncesi, Anayasa'da özelleştirmeye ilişkin bir düzenlemenin bulunmaması, bu konunun

²²⁴ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasal_cerceve.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

²²⁵ Ruhi, **a.g.m.**, s.253.

yasaklandığı anlamına gelmediği yönündedir. Özelleştirme ile ilgili olarak Anayasada hüküm bulunmaması, çok sayıda kanun çıkarılması, kanunlarda gereksiz ve fazla hükümlerin bulunması, kanun tasarılarının kötü hazırlanması gibi nedenler sonucunda başta Anayasa Mahkemesi çeşitli kanunlar hakkında çok sayıda iptal kararı verirken, Danıştay'da özelleştirmeye ilişkin çok sayıda idari işlem ve sözleşmeyi iptal etmiştir.²²⁶ Kanun koyucu, Anayasa'nın genel ilkelerine aykırı olmamak şartıyla özelleştirmeye ilişkin düzenleme yapma yetkisine sahip bulunmaktadır. AYM, yasamanın bu yetkisini şu ilkelere bağlamaktadır.

4.6.1. Tersine İşlem Kuralı Gereği

Özelleştirmeyi, devlet teşebbüslerinin ve kamu mallarının özel kişilere devri olarak tanımlayan Anayasa Mahkemesi'ne göre, Anayasa'da özelleştirme konusunda özel bir düzenleme olmamakla birlikte, özelleştirmenin tersine bir işlem niteliğinde olan ve Anayasa'nın 47. maddesinde yer alan devletleştirme konusundaki düzenlemeden özelleştirmeye ilişkin bazı ilkeler çıkarılabilecektir. Anayasanın 47. maddesinde, kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir denilmektedir.²²⁷ Anayasa'nın bu maddesi gereğince çıkarılan; kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde, kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin devletleştirilebilmesi usul ve esasları hakkında kanunun 3. maddesinde de Kamu hizmeti niteliği taşıyan ve özel teşebbüslerin kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde, devletleştirilmesi kanunla düzenlenir denilmektedir.²²⁸

Ruhi'nin de değindiği gibi devletleştirme kararı böylece yürütmeye bırakılmayıp yasama organınca çıkarılacak kanuna bağlanmaktadır. Bu düzenlemenin Anayasaya aykırılığı yolundaki itirazın reddedilme nedeni Anayasa Mahkemesi'nce devletleştirmenin Anayasa'nın öngördüğü zorunlu bir yol olmadığı, hangi teşebbüs ve faaliyetin kamu hizmeti niteliği taşıdığıнын belirlenmesi işinin yasama organının takdirine bağlı bulunduğu ve böylelikle

²²⁶ İsmail Köksal, "Türkiye'de Özelleştirmenin Sergüzeşti", **Yeni Türkiye**, Sayı: 27, Mayıs-Haziran 1999, s.455.

²²⁷ TBMM Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>, (Erişim) 10 Aralık 2009.

²²⁸ (Erişim), <http://blog.hukukokulu.com/3082-sayili-kanun.html>, 10 Aralık 2009.

bunun yargı yoluyla denetlenemeyeceğidir. “Anayasa Mahkemesi’ne göre, devletleştirmenin tersi bir işlem olduğundan devletleştirmeye karar veren organın özelleştirmeye de karar vermesi gerekmektedir. Bu yüzden her iki işlemin de TBMM tarafından kanunla yapılması gerekmektedir.”

Anayasa’da öngörülen koşulların gerçekleşmesi halinde devletin tek taraflı iradesiyle devletleştirme ortaya çıkar. Devletleştirilen özel teşebbüsler için dava yolu açıksa da, devletin tek yanlı iradesi, işlemin tamamlanması için gerekli ve yeterli olmaktadır. Özelleştirme bir tür piyasa işlemi olup, işlemin tamamlanması için hem satıcının hem de alıcının, fiyat ödeme ve teslim konularında pazarlık yapması ve uzlaşması gerekmektedir. Bu nedenle özelleştirmede hem gerçek değeri hem de diğer satış koşullarını önceden belirlemek mümkün değildir.²²⁹ Ayrıca özelleştirmeyi devletleştirmenin tersi bir işlem olarak görmek ve ters işlem ilkesine göre özelleştirmenin anayasal koşullarını belirlemek doğru olmamaktadır.

4.6.2. Anayasa’nın 7. Maddesi Yönünden (Yasayla Düzenleme Zorunluluğu)

Ruhi’ye göre burada özelleştirmenin herhangi bir yetki kanununa dayalı KHK ile yapılıp yapılmayacağı konusu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Anayasa Mahkemesi’nin de belirttiği gibi Anayasa’nın 7. maddesinde, yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi’nindir. Bu yetki devredilememektedir. Bu yetkinin, yürütme organına verilmesi de yetki devri kapsamına gireceğinden özelleştirme konusunda KHK ile düzenleme yapılamayacaktır. Aksi bir durum söz konusu olursa Anayasa’nın 7. maddesine aykırı bir durum oluşacaktır. Mahkemenin de haklı olarak belirttiği gibi, yürütmeye yetki veren bir yasal düzenlemenin Anayasa’nın 7. maddesine uygun görülebilmesi için genel konuları öz ve esas yönünden düzenlemesi, çerçeveyi çizmesi, sınırları koyması ve ancak teknik konulardaki uygulama yetkisine ilişkin ayrıntıların saptanmasını yürütmeye bırakabilmesi mümkün olmaktadır. Anayasa Mahkemesi, yetki kanunu,

²²⁹ Ruhi, **a.g.m.**, s.256.

önemli, zorunlu ve ivedi durumlara ilişkin bulunmadığı ve uzun süreli olduğu takdirde, yasama yetkisinin devri sonucunu doğurur düşüncesine sahiptir. Bu nedenle kamu mallarının satılmasını öngörmekte olan özelleştirme yetkisi de kanunda açıkça düzenlenmedikçe yürütme tarafından kullanılamamaktadır.

230

1982 Anayasası'nın ilgili maddeleri ve Anayasa Mahkemesi'nin yorumu doğrultusunda, özelleştirmeye ilişkin temel sorunlar, örneğin özelleştirilecek kamu kurum ve kuruluşları ile kamu taşınmazları ve personel istihdam reformu ve örgütsel yapı konularında gerekli düzenlemelerin kanunla yapılması zorunlu olmaktadır.

4.6.3. Her Özelleştirme İçin Özel Yasa

Özelleştirme Anayasa'da yasaklanmadığına göre yasama organı, yararlı gerekli ya da uygun gördüğü kamu varlıklarının özelleştirilmesini Anayasa'nın 11. maddesi olan,

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz. Devletleştirmede olduğu gibi özelleştirmede de esas ve yöntemlere ilişkin bir düzenlemenin kanunla yapılması zorunluluğu açıktır. Özelleştirmeyi genelde düzenleyen böyle bir kanunun varlığı, özelleştirilecek her KİT için yasama organını olurunun öngören özel bir kanun çıkarılması gereksinimini ortadan kaldırmaz demektedir. Anayasa Mahkemesi, 15 Eylül 1994 tarihinde yaptığı açıklamada, özelleştirmeler bir çerçeve kanundan ayrı olarak bir kanunla da yapılabilir. Ayrı kanunu gerektirenler, tekel özelliği taşıyanlarla yasama organının özelliğini takdir edeceği alanlarda kamusal işlevi olan kuruluşlardır. Bunlar dışında her özelleştirme için ayrı bir kanun zorunluluğu yoktur. Birçok özelleştirme bir kanunla da yapılabilir şeklinde görüş bildirilmiştir fakat bu açıklamanın hukuksal bir değeri bulunmamaktadır. Çünkü Anayasa Mahkemesi'nin tutumu açıklamalarından değil, Resmi Gazete'de yayımlanan gerekçeli kararlarından anlaşılmaktadır.²³¹

²³⁰ Ruhi, **a.g.m.**, s.257-258.

²³¹ Ruhi, **a.g.m.**, s.260-261.

Aslında, özelleştirmenin tüm evrelerinde mutlaka yasama organı tarafından karar verilmesi gerektiği yönündeki düşünce yerinde değildir. Her özelleştirme için ayrı bir kanun çıkarması zorunluluğu bulunmamaktadır. Çünkü Anayasa'nın devletleştirmeye ilişkin 47. maddesi ile kamulaştırmaya ilişkin 46. maddesi bu işlemlerin tümünün kanun aracılığıyla yapılacağını değil, bu tür işlemlerin bir kanunda gösterilecek esaslara göre yapılacağını öngörmektedir.

4.6.4 Anayasa'nın 35. Maddesi Yönünden

TBMM sitesinde de yer aldığı gibi Anayasa Mahkemesi'nin, 3987 sayılı kanunun iptaline ilişkin kararında, Anayasa'nın 35. maddesi olan, herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Ancak kamu yararı amacıyla bu haklar kanunla sınırlanabilmektedir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamamaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 91. maddesi olan, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilmektedir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde bulunan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde bulunan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceği maddeleri birlikte değerlendirerek, özelleştirme uygulamalarının KHK'lerle düzenlenmesinin, bu maddeler açısından da Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği sonucuna varmıştır.²³²

Ruhi'ye göre Anayasa'nın 35. maddesinde, mülkiyet hakkına ilişkin sınırlamalar ancak, yasal düzenleme yoluyla yapılabilir. Mülkiyet hakkına sınırlama niteliği taşıyan Anayasa'nın 46 ve 47. maddelerinden çıkarılan sonuç, Anayasa'nın bir kanun konusu olarak mülkiyeti kabul ettiği yönündedir. Kamu mülkiyeti de özelleştirme ile ya sınırlanmakta (kiralama) ya da tamamen ortadan kalkmaktadır (satış). Bu nedenle, Yüksek Mahkeme özelleştirme uygulamalarının ancak, kanun yoluyla yapılabileceğini

²³² TBMM Resmi İnternet Sitesi,
<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>., (Erişim) 10 Aralık 2009.

belirttikten sonra, özelleştirme konusunda KHK çıkarma yetki kanununu bu açıdan Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.

Mahkeme'ye göre, Anayasa'nın 35. maddesi gereği mülkiyet hakkı, anayasa güvence altındadır. Anayasa'nın 35. maddesinde ki korumanın, kamu mülkiyeti için de özel mülkiyetle eşit biçimde değerlendirilip düzenlenmesi kaçınılmazdır. Bu durumda kişiler için öngörülen güvenceden mülkiyet sahibi olarak devletinde yararlanması gerekmektedir. Bu yüzden özel teşebbüslerin devletleştirilmesinde olduğu gibi kamu varlıklarının özelleştirilmesinde de yetki yasama organına aittir. Bu yetki yasama organının kamu mülkiyetinin de koruyucusu olmasının doğal sonucu olmaktadır. Özelleştirmeyi 35. maddedeki mülkiyet hakkının korunması ile ilişkilendirmek söz konusu olursa, kamu mülkiyeti de kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir yargısı, özelleştirmeye karşı olarak değil, aksine özelleştirmeyi savunmak için kullanılabilir. Eğer kamu işletmeciliğinin etkin olmadığı, kötü kanundışı çıkarlar için kullanıldığı ve devlet bütçesine yük getirdiği geçerli görülürse, özelleştirme kamu yararını korumak amacı nedeniyle zorunlu hale gelmektedir. Bu nedenle özelleştirme konusunu, kişinin mülkiyet hakkını koruyan 35. madde ile ilişkilendirmek doğru değildir.²³³

4.7. ÖZELLEŞTİRMENİN KURUMSAL YAPISI

4046 sayılı kanun ile özelleştirmenin kurumsal yapısı yeniden düzenlenmiştir. Kurumsal yapı başlıca, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Özelleştirme Yüksek Kurulu ve Özelleştirme Fonundan oluşmaktadır.

4.7.1. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

“Başbakana bağlı kamu tüzel kişiliğine sahip, özel bütçeli Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 27 Kasım 1994 tarih, 4046 sayılı Kanun'la kurulmuştur.”²³⁴

Tanör'e göre uygulamadaki ağırlıklı yetkileri üzerinde toplayan ve bu nedenle kamuoyunda da asıl tanınan örgüt olan Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, özel bütçeli bir kamu tüzel kişisi olmakla beraber aynı zamanda

²³³ Ruhi, **a.g.m.**, s.262-265.

²³⁴ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.oib.gov.tr/baskanlik/oib_gorev.htm, (Erişim) 10 Aralık 2009.

başbakana da bağlıdır. Ancak Başbakan, bu konu ile ilgili bir Devlet Bakanını görevlendirebilmekte ve yetkilerini onun aracılığı ile kullanabilmektedir.²³⁵

İdare'nin görevleri;

1. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun kararlarını uygulamak,
2. Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından verilen görev ve yetkilerle ilgili konularda karar vermek ve gerekli işlemleri yürütmek,
3. Kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına veya özelleştirme kapsamına alınmış olan kuruluşların eski statüsüne iade edilmesi veya özelleştirme programındaki kuruluşlardan gerekli görülenlerin Özelleştirmeye hazırlanmasına karar verilmesi konusunda Kurula teklifte bulunmak,
4. Kuruluşların özelleştirilmesine ilişkin her türlü işlemin yerine getirilmesi ile bunların özelleştirilmelerine hazırlık amacıyla yönlendirilmesini, faaliyetlerinin takip ve koordinasyonunu yürütmek,
5. Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan anonim şirket statüsünde olmayanların anonim şirket haline dönüştürülüp dönüştürülmemelerine karar vermek,
6. Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan, anonim şirket statüsünde olan ve anonim şirket haline dönüştürülen kuruluşların sermayelerindeki kamu payı %50'nin altında düşünceye, diğerlerinde ise Özelleştirme uygulamaları sonucu devredildikleri tarihe kadar bunların sermaye miktarını tespit etmek, kuruluş, birleşme veya bölünmelerinde gerekli düzenlemeleri yapmak, mal varlıkları ile hak ve yükümlülüklerine ilişkin esasları tespit etmek, hesapları ve faaliyetleri ile ilgili her türlü düzenlemeyi yapmak, bu işlemleri kolaylaştırıcı tedbirleri almak,
7. Özelleştirme uygulamalarının gerektirdiği Özelleştirme ile ilgili her türlü işlemi yürütmek,
8. Kanunî sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla, kuruluşların malî, idarî ve hukukî yapıları ile ilgili olarak düzenlemeler yapmak,
9. Özelleştirme programındaki kuruluşların; kaynak kullanimlarına, taşınmaz edinmelerine, kiralamalarına ve bu taşınmazlar üzerinde sair akitler yoluyla tasarruf etmelerine, yurt içi ve yurt dışı borçlanmalarına, verimliliğin artırılması ilkesi göz önünde bulundurularak yapılacak personel alımı ve azaltılmasına, çalışma şartlarına, personelinin yurt dışı geçici görevlendirilmelerine ilişkin talepler hakkında karar vermek,

²³⁵ Tanör, **a.g.e.**, s.434.

10. Kuruluşların yönetim kurulu başkanlığı ve üyelikleri ile denetim ve tasfiye kurulu üyelikleri ve genel müdürlükleri ile ait oldukları kuruluşlardan ayrı olarak Özelleştirme programına alınan ve anonim şirkete dönüştürülmelerine gerek görülmeyen müesseselerde, müessese müdürlükleri ve yönetim komitelerine, işletme ve işletme birimlerinde bunların müdürlüklerine yapılacak atamalar ve bu görevlerden alınma işlemlerine ilişkin olarak Başbakan'a teklifte bulunmak (bu görevlere atanacaklarda 4 yıllık yüksek öğrenim görmüş olma şartı aranır.)
11. Kurulca ihracına karar verilen her türlü menkul kıymet ile diğer kıymetli evrakın düzenlenmesine yönelik olarak bunların adedi, değeri ve ilgili diğer hususları tespit etmek,
12. Kuruluşların sermayelerine aynî sermaye konulması hallerinde aynî sermayenin değerlendirmesini yapmak veya yaptırmak,
13. Özelleştirme Fonunu İdare etmek,
14. Hizmetin gerektirdiği her çeşit araştırma, proje işleri, reklam, tanıtım, halkla ilişkiler işlemleri ve malî denetim ile hukukî, teknik, idarî ve malî değerlendirme işlemlerini yapmak ve/veya bu işlerin danışman görevlendirilmesi suretiyle yaptırılmasını temin etmek,
15. Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlara, Özelleştirme uygulamalarının gerektirdiği hallerde borç vermek, kamu bankalarının uyguladığı en yüksek ticarî faiz oranını aşmamak kaydıyla Özelleştirme Fonundan sağlanacak finansmana uygulanacak faiz oranlarını ve şartlarını belirlemek,
16. Kanunlarla ve diğer mevzuatla verilen görevleri yapmak.²³⁶

4.7.2. Özelleştirme Yüksek Kurulu

Tanör'ün de bahsettiği gibi Özelleştirme Yüksek Kurulu, Başbakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği bir Devlet Bakanı, özelleştirmeden sorumlu olan Devlet Bakanı, Bakanlar Kurulunun birden fazla siyasi parti tarafından oluşturulması halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en çok üyesi olan diğer iktidar partisine mensup Başbakan Yardımcısı, Sanayi ve Ticaret Bakanı ve Maliye Bakanından oluşmaktadır. Kurulun sekreteryaya hizmetlerini yürütme görevi ise Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na verilmiş bulunmaktadır.

²³⁶ Metin Kilci, **Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları**, DPT Yayınları, 1998, s.13–15.

Özelleştirme Yüksek Kurulu, Başbakanın başkanlığında üyelerin tamamının katılımı sayesinde toplanmaktadır. Ayrıca kararlarını da oy birliği ile almaktadır. Konunun duyarlılığı, siyasal ve hukuksal sorumluluğunun ağırlığı nedeniyle kanun koyucu bu konuda titiz davranarak üyelere birinin olmaması durumunda toplantı yapılamayacağını ve kararların ancak tüm üyelerin aynı doğrultuda oy kullanmaları durumunda mümkün olabileceğini kural altına alarak aksi davranışların kanuna aykırılığa ilişkin yaptırımlarla karşılanmasını öngörmüş bulunmaktadır.²³⁷

Kanunda Özelleştirme Yüksek Kurulunun görevleri;

1. Kanunun 1. maddesinde sayılan kuruluşların "özelleştirme kapsamına" alınmasına, özelleştirme kapsamına alınanlardan mevcut durumu itibarıyla özelleştirilebilir nitelikte olmayanların mali ve hukuki açıdan "özelleştirmeye hazırlanmasına", hazırlık işlemleri tamamlananların bu işlemlerin tamamlanmasından sonra, hazırlık işlemlerine gerek görülmeyenlerin ise doğrudan "özelleştirme programına" alınmasına karar vermek ve özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların özelleştirme işlemlerinin tamamlanması için süre tespit etmek,
2. Özelleştirme kapsamına alınmış olan kuruluşlardan gerekli görülenlerin özelleştirme kapsamından çıkarılarak eski statülerine iade edilmesine ve/veya özelleştirme programına alınmış kuruluşlardan gerekli görülenlerin özelleştirmeye hazırlanmasına karar vermek,
3. Kuruluşların; satış, kiralama, işletme hakkı devri, mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflar ile devredilmelerine ilişkin özelleştirme yöntemlerinden hangisi ile özelleştirileceğini belirlemek,
4. Özelleştirme programına alınan kuruluşların "satış, kiralama, işletme hakkı devri, mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflarla gerçek ve/veya özel hukuk tüzel kişilerine devredilmesi" yöntemleriyle Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen nihai devir işlemlerini onaylamak,
5. Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlardan gerekli görülenlerin küçültülmesine, faaliyetlerinin süreli veya süresiz olarak durdurulmasına, kapatılmasına veya tasfiyesine karar vermek,

²³⁷ Tanör, **a.g.e.**, s.430.

6. Yurt içinden ve/veya yurt dışından Özelleştirme Fonunun kullanım alanlarında yararlanmak üzere borç almaya ve bu amaçla Devlet garantili ve garantisiz iç ve dış tahviller ile gerekli görülen hallerde her türlü menkul kıymet ihracı ve diğer kıymetli evrakın düzenlenmesine karar vermek,
7. Gerekli görülen hallerde, Özelleştirme programındaki kuruluşların hisse senetleri ile bu kuruluşlara ait her türlü menkul kıymet ve diğer kıymetli evrakın satın alınmasına ve tekrar satılmasına karar vermek,
8. Özelleştirme Fonu ve Özelleştirme İdaresinin gelir gider programlarını görüşerek onaylamak,
9. Özelleştirme İdaresinin yıl içindeki uygulamaları ile gelecek yıl programlarını değerlendirerek varsa aksaklıkları giderecek tedbirleri almak,
10. Kanunlarla ve diğer mevzuatla verilen işleri karara bağlamak.

Kilci kitabında Kurul'un, hizmetin ifası için yarar gördüğü hallerde parasal sınırları ile usul ve esaslarını açıkça belirlemek kaydıyla özelleştirme programına alınan kuruluşların satış, kiralama, işletme hakkı devri, mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflarla gerçek ve/veya özel hukuk tüzel kişilerine devredilmesi yöntemleriyle Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen nihai devir işlemlerini onaylamak ve gerekli görülen hallerde, özelleştirme programındaki kuruluşların hisse senetleri ile bu kuruluşlara ait her türlü menkul kıymet ve diğer kıymetli evrakın satın alınmasına ve tekrar satılmasına karar vermek konularında Özelleştirme İdaresi Başkanlığına yetki verebildiğinden bahsetmiştir.²³⁸

4.7.3. Özelleştirme Fonu

Kilci'nin de bahsettiği gibi T.C. Ziraat Bankası nezdinde açılacak bir hesapta Özelleştirme Fonu kurulmasının amacı 4046 sayılı Kanun ile özelleştirme işlemlerinden elde edilen gelirlerin tek bir fonda toplanması ve kullanımların bu fondan yapılmasının sağlamaktır.

²³⁸ Kilci, **a.g.e.**, s. 12-13.

Fonun çeşitli kaynakları vardır. Bunlar;

1. Özelleştirme işlemleri sonucu sağlanan tüm gelirler,
2. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na devredilen kuruluşlardan elde edilen temettüler,
3. Özelleştirme uygulamaları çerçevesinde ihraç edilecek her türlü menkul kıymet ile diğer kıymetli evrakın satışından sağlanan gelirler,
4. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na devredilen kuruluşlara sağlanan finansmandan elde edilen gelirler ve
5. Diğer mevzuat ile tahsis edilen kaynaklar olarak belirlenmiştir.²³⁹

Özelleştirme Fonu'nun;²⁴⁰

1. İş kaybı tazminatı ödenmesi ve iş kaybı nedeniyle verilecek meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi hizmetlerinin sağlanması amacıyla açılacak hesaba özelleştirme gelirlerinden Kurul tarafından belirlenecek miktarlarda yapılacak ödemeler ile gerektiğinde bu hesaba yapılacak aktarmalarda,
2. Bu Kanunun 22. maddesi gereğince, Özelleştirme programına alınan, özelleştirilen, faaliyeti durdurulan, küçültülen, kapatılan veya tasfiye edilen kuruluşlarda çalışan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi personel ile sözleşmeli personelden (kapsam dışı personel dahil) diğer kamu kurum ve/veya kuruluşlarına, 217 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8. maddesinin (f) bendinde yer alan hükümler de dikkate alınarak nakledilecek personele, atamalarının yapılp eski kurumları ile ilişkilerinin kesileceği tarihe kadar geçen süre için aylık ücret, sosyal hak ve yardımlar ile her türlü özlük haklarının ödenmesinde,
3. Bu Kanunun 24. maddesi gereğince, Özelleştirme programına alınan kuruluşlarda 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığına tabi personelden; T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre, hizmet süresi itibariyle

²³⁹ Kilci, **a.g.e.**, s. 15.

²⁴⁰ Bkz. Ek 1, 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun, (Madde 10).

emeklilik hakkını kazananlara bu hakkı kazandıkları tarihten itibaren iki ay içinde emekli olmayı istemeleri halinde, emeklilik ikramiyelerinin % 30 fazlasıyla ödenmesinde ilave olarak ödenecek % 30 tutarındaki miktarın, ödemeyi müteakip T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünün talebi üzerine karşılanması için yapılacak ödemelerde,

4. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların özelleştirilebilir hale getirilmesi amacıyla yapılacak özelleştirmeye hazırlık çalışmalarının gerektirdiği harcamaların karşılanmasında,
5. İdareye devredilen kuruluşlarda idari, mali ve hukuki yönden yapılacak düzenlemelerin gerektirdiği giderlerin karşılanmasında,
6. İdarenin pay sahibi olduğu şirketlerin sermaye artırımlarına katılmasında,
7. Gerekğinde, özelleştirme programındaki kuruluşların hisse senetleri ile bu kuruluşlara ait her türlü kıymetli evrakın satın alınmasında,
8. Özelleştirme uygulamalarının yerine getirilebilmesi için gereken her türlü mal ve hizmet alımında,
9. İdareye devredilen kuruluşlara idarece belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde borç olarak finansman sağlanmasında,
10. İdarenin bütçesi için gerekli miktarların ayrılmasında,
11. Özelleştirilen kuruluşların kalan borçlarının tasfiyesinde,
12. Bu Kanunun 23. maddesi çerçevesinde, 17 Temmuz 1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Ek 24. maddesi gereğince yapılacak sosyal yardım zammı ödemelerinde,
13. Mevzuatla İdareye verilen sair görevlerin yerine getirilmesinde, kullanılması öngörülmüştür.

“Diğer taraftan fondan Bütçeye ve Kamu Ortaklığı Fonu hariç diğer fonlara kaynak aktarılmaması Kanun ile hüküm altına alınmıştır. Fona ilişkin

olarak Kanunda yer alan diğer düzenlemeler ise fon bakiyesinin kullanımı ve nemalandırılması ile ilgili olmaktadır.”²⁴¹

4.8. ÖZELLEŞTİRMENİN ULUSLARLARARASI BOYUTU

Ülkemizde özelleştirme uygulamalarının başlamasıyla birlikte, stratejik konu ve kuruluşlarla ilgili tartışmalar da başlamıştır. Bu tartışmalar sırasında genellikle hangi konu ve kuruluşların stratejik olduğu, bunların özelleştirilip özelleştirilmemeleri gerektiği, özelleştirme halinde bunlarla ilgili ne tür özelleştirme politikalarının geliştirilebileceği, özelleştirme uygulamaları sırasında ve özelleştirme sonrası için kamu yararının korunması amacıyla alınabilecek önlemler ve benzeri pek çok konu hakkında çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Baytan’ın da belirtmiş olduğu gibi, bir kısım görüşler, bu güne kadar özelleştirilen kuruluşların büyük bölümünü stratejik kuruluş olarak nitelendirirken, diğer bir görüşe göre ise, kuruluşların faaliyet ve konumlarının, günün koşulları da dikkate alınarak, objektif ölçülerle değerlendirilmesi ve buna göre hangi konu ve kuruluşun stratejik nitelikte olduğunun belirlenmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Birinci yaklaşım içinde olanlara göre, örneğin bugüne kadar özelleştirilmiş olan Petlas, Süt Kurumu, Yem Sanayi, Çimento Fabrikaları gibi kuruluşlar stratejik ve bunların faaliyette bulundukları iktisadi etkinliklerin de stratejik konular olduğu ileri sürülmüş ve bu gerekçe ile söz konusu kuruluşların özelleştirilmesine karşı çıkmıştır.

Diğer taraftan, telekomünikasyon ve elektrik hizmetlerinin ülke güvenliği ve milli çıkarlar açısından önemi ve özellikleri de dikkate alınarak stratejik nitelikte oldukları belirtilmiş ve bu hizmetleri gören kuruluşların özelleştirilmesinde kamu yararı için gerekli önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır.²⁴² Stratejik konu ve kuruluşların niteliklerinin belirleyici unsurlarının, ülkenin mevcut ekonomik, politik, coğrafi konumu ile bunların

²⁴¹ Kilci, **a.g.e.**, s. 15-16.

²⁴² Baytan, **a.g.e.**, s.192.

önemini etkileyen iç ve dış faktörlerin ülkenin içinde bulunduğu koşullara ve zamana göre değişiklik gösterebileceği kuşkusuzdur.

4046 sayılı Kanunun 13. maddesi ile özelleştirme uygulamalarına ülkenin içinde bulunduğu koşullar ile kuruluşların faaliyet gösterdikleri sektörlerin toplum yaşamı için ifade ettiği önem dikkate alınarak, özelleştirme uygulamalarında, hangi konu ve kuruluşların stratejik nitelikte olduğuna Özelleştirme Yüksek Kurulunca karar verileceği öngörülmüştür. Aşağıda sayılan kuruluşlar, stratejik kuruluş olarak kabul edilmiştir;

1. Türk Hava Yolları A.O. ,
2. T.C. Ziraat Bankası,
3. Türkiye Halk Bankası A.Ş. ,
4. TMO Alkaloid Müessesesi,
5. Türkiye Petrolleri A.O.²⁴³

1990'dan itibaren özelleştirme ilk olarak Arjantin ve Meksika olmak üzere Latin Amerika ülkelerinde en çok istek görmüştür ve geniş çapta şirket satışları yapılmıştır. Gelişmiş ülkeler özelleştirilen şirketlerini kendi ülke şirketlerine ve halka arz yoluyla satmışlardır. Başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere Doğu Avrupa ve Güneydoğu Asya ülkeleri ise özelleştirilen şirketlerinde yabancı şirketleri tercih etmişlerdir. İlk 11 yılda yapılan özelleştirmelerde alıcı olarak Amerika, İspanya, İtalya, İngiltere, Japonya, Fransa, Hollanda ve Belçika şirketleri başrolde görülmüşlerdir. Servet Cömert'in makalesinde belirttiği gibi, oldukça çok sektörde en fazla özelleştirme yapan ülkelere birisi de Arjantin'dir. Arjantin bu konuda örnek ülke olarak gösterilmektedir. Gelişmiş ülkelerde özelleştirme fazla sorun yaratmamıştır. Satışlar ülkelerin kendi halkına ve şirketlerine yapılmıştır. Sermayenin tabana yayılması amacı gerçekleşmemiştir, işsizlik derecelerinde artışlar olmuştur ve taşımacılık hizmetlerinde daha ciddi sorunlar yaşanmıştır.

²⁴³ Bkz. Ek 1, 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun.

Havayolu taşımacılığında hizmette iyi işleyememe durumu özellikle ABD’de yaşanmış çok sayıda küçük şirket iflas etmiştir.²⁴⁴

Çetinkaya, İngiltere’de sadece kamu işletmelerinin elden çıkarılarak kamunun rahatlaması değil, aynı zamanda piyasa mekanizmasının işleyişini yeniden düzenlemek, rekabeti ve serbestliği sağlamak ve sermayenin tabana yaydırılması özelleştirme ile ön planda olduğunu vurgulamaktadır.²⁴⁵ Özelleştirme sırasında pay senetleri genellikle sabit fiyatlı olarak bir bölümü borsada, bir bölümü aracı kurumlar sayesinde bir bölümü de çalışanlara satılmıştır. İngiltere’de ki uygulamaların öteki ülkelerden farkı genellikle payların tümünün satılmasıdır. Cevizoğlu’na göre, bir diğer özelliği de İngiltere’de her zaman kardaki KİT’lerin değil, zarardakilerin de satılmasıdır. İngiltere’de Almanya’da olduğu gibi özelleştirmenin kurumsal amacı olan sermayenin tabana yayılması ilkesi büyük ölçüde gerçekleşmiştir.²⁴⁶ “Liberalizmin öncüsü, piyasa ekonominin kalesi olan İngiltere’nin en büyük gaz sağlayıcısı Cetrica’yı, Rus Gazprom şirketi satın almak istemiştir. Serbest piyasa ekonomisinde hükümetin buna karışmaması lazım iken Cetrica’nın stratejik tesis olması gerekçesiyle devlet müdahale ederek satışın önlenmesi için yeni kanun hazırlığı başlamaktadır.”²⁴⁷

“Almanya’da tüm bir özelleştirme yerine, şirketlerdeki devlet paylarının azalması yollarına gidilmiştir.”²⁴⁸ Çetinkaya’nın belirtmiş olduğu gibi, Treuhand Kurumu Almanya’da özelleştirme işlemini yapan kuruluşlardan, en yüksek rakamı verene değil en iyi işletmecilik teklifi yapan kuruluşa şirketi devretmeyi ekonomi ve toplum için önemli kabul etmiştir.²⁴⁹

“Fransa’da yapılan özelleştirmeler, bankacılık, sigortacılık, sanayi ve finans kurumları alanlarında yapılmıştır. Kamu işletmelerinin özelleştirilmesi ile

²⁴⁴ Servet Cömert, “ Özelleştirme Gerçeği”, **Jeopolitik**, Sayı: 8, Güz 2003, s.33-34.

²⁴⁵ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.189.

²⁴⁶ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.136-137.

²⁴⁷ Cihan Dura, 12 Ekim 2007, “Devletçilik Ölmedi Bir Gün Dönecek”, **Türksolu**, Sayı: 161, s.1. <http://turksolu.org/161/dura161.htm>. , (Erişim) 17 Mart 2010.

²⁴⁸ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.134-135.

²⁴⁹ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.193.

birlikte yerel hizmetlerin özelleştirilmesi de gerçekleştirilmiş birçok belediye hizmetleri özel sektöre devredilmiştir.”²⁵⁰

Cihan Dura yapmış olduğu araştırmada, süt ürünleri firması Danone’a bir Amerikan şirketinin talip olduğunu ve bütün Fransa’nın hükümetiyle, aydınlarıyla, halkıyla ayağa kalktığını, milli gururları olduklarından bu stratejik yerleri satmadıklarını belirtmektedir.²⁵¹

Fransa liberal geçinen bu ülkedir. Öyle ki, özelleştirmeyi bile kamulaştırma amacıyla kullanmıştır. Fransa’da iki büyük enerji şirketi vardı. Biri Gaz de France (GDF) Avrupa’nın üçüncü büyük gaz dağıtım şirketi. 53 bin çalışanı vardır. Elektrik üretimi de yapıyor, cirosu 22.4 milyar Eurodur. İkincisi Suez Avrupa’nın elektrik üretiminde beşinci, gaz dağıtımında altıncı büyük şirkettir. 160 bin çalışanı vardır. Cirosu 41.5 milyar Eurodur. Bu iki büyük enerji şirketi özelleştirme yapıyoruz durumu yaratılarak birleştirilmiştir. Gerçekte ise bu durum şu şekildedir. Birincisi, birleşme ile ortaya çıkan yeni dev şirketin kontrolü devletin eline geçmektedir. İkincisi, İtalyanların, GDF’yi satın alarak Fransız enerji sektörüne girmesi önlenmiş olunmuştur. GDF’nin özelleştirilmesi gündeme gelince İtalyan enerji şirketi Enel, GDF ile birleşerek Fransız enerji sektörüne büyük bir oyuncu olarak girmek istemiştir. Ancak bu girişim önlenerek, GDF’nin İtalyan şirketi ile birleşmesi; ulusal bir şirketle, Suez’le birleşmesi sağlanarak engellenmiştir.²⁵²

ABD’de özelleştirme, kamu işletmeciliği müdahalesi açısından diğer ülkelerle karşılaştırıldığında en az seviyede bu işleri yapan ülkedir. ABD devlet sistemleri içinde federal bir yapıya sahiptir. Halkın yaşamsal ihtiyaçlarını gören yerel idareler bu doğrultuda az harcama ile en fazla hizmet sağlama düşüncesini amaç edinmişler ve kamunun sunumuna göre daha ucuza hizmeti sunan özel sektöre birçok hizmeti devretmişlerdir. “Su dağıtımı, temizlik, park bahçe hizmetleri, şehir içi taşımacılık, itfaiye, hapisane yönetimi, çöp toplama, cadde ve sokak bakımı yerel düzeyde özele devredilen hizmetlerdendir. Belediye ve üniversite hastanelerinin de özele devri gerçekleştirilmiştir.”²⁵³ Bir Çin firması orta büyüklükte bir Amerikan enerji tesisini satın almak istemiştir

²⁵⁰ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.194.

²⁵¹ Cihan Dura, 12 Ekim 2007, “Devletçilik Ölmedi Bir Gün Dönecek”, **Türksolu**, Sayı: 161, s.2. <http://turksolu.org/161/dura161.htm>. , (Erişim) 17 Mart 2010.

²⁵² Cihan Dura, 12 Ekim 2007, “Devletçilik Ölmedi Bir Gün Dönecek”, **Türksolu**, Sayı: 161, s.2. <http://turksolu.org/161/dura161.htm>. , (Erişim) 17 Mart 2010.

²⁵³ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.194-195.

ve ulusallık gerekçesiyle bütün Amerika ayağa kalkarak stratejik yer gerekçesiyle burayı satamamıştır.

İtalya'da özelleştirme politikası değerlendirildiğinde özelleştirme, yönetim özerkliği olarak anlaşılmakta, kamu işletmeleri ile ilgili reformlar ve bu kuruluşların yeniden düzenlenmesi olarak düşünülmektedir. Çetinkaya'nın da belirtmiş olduğu gibi, özelleştirmeler özellikle hisse senedi satış ve şirket devri şeklinde gerçekleştirilmiştir. "Özelleştirmeler, özellikle bankacılık, iletişim, hava yolu şirketlerinin hisse senedi satışı şeklinde yapılmıştır."²⁵⁴ İtalya'da KİT'ler holding yapısında örgütlenmişlerdir. Bu holdingler içinde bulunan küçük şirketler özelleştirilmiştir.²⁵⁵

Romanya'da özelleştirme ise başlıca konut ve tarım alanları ile küçük kamu işletmelerinde yapılmıştır. Romanya'da ki özelleştirme işlemlerine özellikle mülkiyetine devletin sahip olduğu konutlardan başlanmış ve çıkarılan yasa ile konutların içinde oturanlara evler satılmıştır. Daha sonra tarımsal alanda faaliyette bulunan çiftliklerin ve arazilerin özele devredilmesi söz konusu olmuştur.²⁵⁶

Cevizoğlu, Almanya'da ki gibi şirketler içinde ki devlet paylarının satışı uygulamalarının Hollanda'da ki özelleştirmede görüldüğünü belirtmektedir.²⁵⁷

Arjantin'de KİT'lerin özelleştirilmesinde karlı kuruluşlar dikkate alınmış ve zarar eden KİT'ler satış programına sokulmamıştır. Arjantin'in özelleştirme etkinliği farklı bir görünümde ortaya çıkmış ve önce askeri fabrikalar satışa çıkarılmıştır. Şili'de ise hükümet Fransa'da ki gibi devletleştirilen kuruluşlardan yola çıkmıştır.²⁵⁸

"1960 yıllarında İsrail'de ilk özelleştirme uygulamaları çok hızlı bir şekilde yapılmıştır. Hükümetin satmadığı kuruluşlar maden işletmeleri ve

²⁵⁴ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.197.

²⁵⁵ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.148.

²⁵⁶ Çetinkaya, **a.g.e.**, s.197.

²⁵⁷ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.149.

²⁵⁸ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.149-150.

hizmet kuruluşları olmuştur. İsrail’de ki özelleştirme uygulamaları sonrası ekonomide verim gözlendiği ifade edilmiştir.”²⁵⁹

Türkiye’de uygulanan özelleştirme Cevizoğlu’nun da belirttiği gibi daha çok politik nitelik taşımaktadır. Özelleştirme uygulayan ülkeler, programdan ekonomik yarar beklmelerine karşı çoğunluk politik tercihle olaya yaklaşmakta ve tam anlamıyla yeniden yapılanma gerçekleştirmektedirler. Komünist, kapitalist, diktatöryel ve demokratik ülkelerin ortaklaşa uygulamaları da özelleştirmeye evrensel değer yüklemektedir. “Tüm dünyada ideolojik sınırları aşan bir uygulama niteliğinde ki özelleştirme toplumsal yarar yaklaşımı ile sınaî mülkiyeti halk tabanına yayma ya da piyasa ekonomisi mantığı yaklaşımı ile devlete gelir sağlama amacıyla uygulanmaktadır.”²⁶⁰

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz olayları şu şekilde özetleyecek olursak, İngiltere’nin ulusalcılığı karşısında bir gaz şirketi stratejik tesisi olurken, Türkiye’de Telekom şirketi, Tüpraş, Petkim, Ereğli Demir Çelik, Halkbank, olamıyor ve bu büyük stratejik tesisler vatanın bir parçası sayılmıyormuş gibi davranılmıştır.

Çin’in stratejisi ile Fransa’nın stratejisi birbirine çok benzemektedir. Fransa’nın cumhurbaşkanları değişse de devlet politikası değişmiyor. Her iki ülke de uluslararası ekonomik rekabetin, dev firmaların işi olduğu bilincine vardıklarından buna göre hareket etmektedirler ve bu yolla büyük kuruluşlarını daha da büyütmüşlerdi. Türkiye ise bu şekilde hareket edememiştir.

Almanya’da iktidar ve muhalefet, ülkenin yüksek çıkarları söz konusu olunca, kapitalizm, sosyalizm demeyip bir araya gelmektedirler çünkü stratejik sektörlerinin korumasını istemektedirler. Türkiye’de ise bu birlik oluşmamaktadır. Bu oluşmadıkça da stratejik yerlerimizi kaybederek yok olmaya doğru gitmekteyiz. Türkiye 1980’den önce daha bir birlik içindeydi ama şimdi stratejik tesislerimiz özelleştirilirken buna engel olmuyoruz.

²⁵⁹ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.150.

²⁶⁰ Cevizoğlu, **a.g.e.**, s.155.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜTÜN, TÜTÜN MAMULLERİ, TUZ VE ALKOL İŞLETMELERİ

ANONİM ŞİRKETİ (TEKEL)

ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ

5.1.GENEL OLARAK

Bu bölüm tezimin son bölümüdür ve bu bölümde Türk kamu yönetiminde özelleştirmeye örnek olarak TEKEL anlatılacaktır. Son bölümümde, TEKEL hakkında genel bilgiler, faaliyet alanları, TEKEL'in özelleştirilmesi ve özelleştirilmesine karşı olunmasının nedenlerine ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanlığının 2009 yılı faaliyet raporundan bahsedilecektir.

Tezimde TEKEL örneğini seçmemin nedenlerinden biri son zamanlarda gündemde olmasından dolayıdır. TEKEL örneğini seçmemin diğer bir nedeni ise, TEKEL'in kamunun büyük gelir kaynağını oluşturduğu halde, çok küçük sıcak para akışları karşılığında özelleştirilmek istenmesindendir. Diğer özelleşen kuruluşları örneğimin dışında tutmamın nedeni ise, TEKEL'in özelleştirilmesinin insan sağlığını tehdit eden durumlar ortaya çıkarmasıdır. Sadece tütüncülüğümüzün yanında sağlığımız için de TEKEL bir ihtiyaçtır.

Tekgıda – İş Sendikasının yayınında anlatıldığı gibi, Merkezi İstanbul / Türkiye'de bulunan Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri (tta) Anonim Şirketi, Ocak 2001'de TEKEL Genel Müdürlüğü bir Kamu İktisadi Kuruluşu olarak görev yaparken, Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile özelleştirme kapsam ve programına alınmış ve daha sonra İktisadi Devlet Teşekkülü statüsüne 4733 sayılı kanun ile geçirilmiş, sermayesinin tamamı devlete ait olan bir kuruluştur.²⁶¹ Şirkete verilen görevleri ekonomik ve sosyal gereklere uygun ve verimlilik ilkesi doğrultusunda; Yönetim Kurulu, Genel

²⁶¹ Tekgıda- İş Sendikası, **TEKEL Gerçeği**, İstanbul, 2003, s.2.

Müdürlük Merkez Birimleri ve iki Anonim Şirket tarafından yürütülmektedir. Kuruluşun Yönetim Kurulu, Başkan ve (4) dört üyeden oluşmakta olup, Genel Müdürlük ise, Genel Müdür, (6) altı Genel Müdür Yardımcısı ve (8) sekiz Daire Başkanlığı'ndan ibaret bir yönetim kadrosuna sahip olup Türkiye'nin büyük şirketlerinden biridir:

Şirketin;

Sermayesi: 5.000.000.000,00 TL. dir.

Ödenmiş Sermayesi: 2.030.376.775,05 TL. dir.

İştirakleri:

JTI Central ASIA KAZAKISTAN Kazakistan/Shimkent'de bulunmakta, sermayesi 2.650.000 Tenge olup, tta A.Ş.'nin hissesi % 20 ve sermayesi 530.000 Tenge'dir. Kıbrıs Türk Tütün Endüstrisi Ltd. Şti. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunmakta, sermayesi 3.173.550 TL olup, tta A.Ş.'nin hissesi % 51 ve Sermayesi 1.618.511 TL dir. REYTEK Tütün Sanayi ve Tic. A.Ş. İstanbul'da bulunmakta, sermayesi 15.093.800 TL olup, tta A.Ş.'nin hissesi % 48 ve sermayesi 7.245.024 TL'dir.²⁶²

5.2. TEKEL'İN MERKEZ BİRİMLERİ

31 Mart 2003 tarihli ve 2003/12 sayılı ÖYK kararı ile Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş.'nin yeniden yapılandırılmasına karar verilmiştir. Bu karar çerçevesinde Şirket Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 2 Haziran 2003 tarih ve 527 sayılı Olur'ları ile yeniden yapılandırılmıştır.

1. Hukuk Müşavirliği
2. Teftiş Kurulu Başkanlığı
3. Yönetim Kurulu Büro Müdürlüğü
4. Özel Kalem Müdürlüğü
5. Mali İşler ve Muhasebe Dairesi Başkanlığı
6. Personel Dairesi Başkanlığı
7. İnşaat ve Tesisler Dairesi Başkanlığı
8. Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
9. Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Dairesi Başkanlığı

²⁶² Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=sir_yon., (Erişim) 2 Ocak 2010.

10. Sorumlu Kurum Tabipliği
11. Ambalaj Fabrikası Müdürlüğü
12. Kurumsal İlişkiler Müdürlüğü²⁶³

5.3. TEKEL HAKKINDA GENEL BİLGİ VE TARİHÇESİ

TEKEL'in özelleştirilmesi nasıl gerçekleşti ve bu özelleştirmeye karşı olunmasının nedenlerine ve özelleştirme sonucu ortaya çıkabilecek olaylara değinmeden önce TEKEL'in tarihçesi hakkında bilgi edinmek gerekmektedir

Osmanlı Hükümeti, Fransa ve İngiltere arasında imzalanan Ticaret Anlaşmasıyla tütün ithali yasaklanarak tütün için ilk defa 1862 yılında İnhisar (Tekel) kurmuştur.

1879'da çıkarılan "Rüsumu Sitte" Kararnamesiyle tuz, tütün ve alkollü içkilerin inhisarı gelirleri yabancı bankelere ve daha sonra 1883'de ise "Duyunu Umumiye"ye bırakılmıştır. Daha sonra Tütün İnhisarı İşletilmesi imtiyazı "Memaliki Osmaniye Duhanları Müşterek Menfaa REJİ Şirketi"ne devrolunmuştur.²⁶⁴

Reji İdaresinden kısaca bahsedecek olursak, Reji İdaresi'nin kurulmasıyla Osmanlı tarihinin Cumhuriyet dönemine kadar süren en tartışmalı uygulamalarından biri başlamıştır. "Reji İdaresi'nin kurulmasıyla, Rüsumu Sitte İdaresi'nin gelirleri buraya devredilmiş ve tütün gelirlerinin kontrolü tamamen Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır."²⁶⁵ Osmanlı ekonomisi içinde o dönemlerde, Reji İdaresi'nin şirket olarak varlığı çok önemli bir yerdedir. Fatma ve Suut Doğruel'in de bahsettiği gibi, yabancı sermayenin kurduğu şirketler içinde önemli olan Reji İdaresi'nin sermaye payı, 1881- 1914 döneminde yabancılar tarafından yapılan yatırımların %23'ü, toplam yatırımların %20'si, yerli yatırımların ise neredeyse iki katı

²⁶³ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=sir_yon., (Erişim) 2 Ocak 2010.

²⁶⁴ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=tarihce>, (Erişim) 2 Ocak 2010.

²⁶⁵ Fatma Doğruel, A. Suut Doğruel, **Osmanlı'dan Günümüze TEKEL**, İstanbul, TEKEL Yayınları, 2000, s.64.

kadardır.²⁶⁶ Reji İdaresi ilk imtiyaz dönemi içindeki otuz yıl boyunca her konuyla ilgilenmekteydi. Reji Osmanlıda üretilen bütün ürünleri ilk aşamada kendi depolarında topluyordu ve bu yüzden hükümetin topladığı öşür bile Reji'nin bilgisindeydi. Günümüzde de özelleştirme ile birlikte Reji dönemine bir dönüş yaşanmaktadır.

Mısır'a sadece Osmanlı tütünleri Reji İdaresi kurulmadan önce ithal edilebiliyordu. Mısır Osmanlı İmparatorluğu'ndan yaptığı ithalattan Tütün İnhisarı Reji İdaresi olarak ilk olarak Osmanlı Bankası olmak üzere özel sermaye gruplarının eline geçer geçmez vazgeçmiştir. Fatma ve Suut Doğruel'in de değindiği gibi, "Mısır hükümeti tarafından alınan bu kararlar, Osmanlı tütününe yönelik talebin azalması nedeniyle üretim azalmıştır."²⁶⁷ Bugün TEKEL'in özelleştirilmesi hem insan sağlığını etkilemekte hem de Reji dönemine geri dönüşü sağlamaktadır.

1932 yılında kurulan inhisarlar Umum Müdürlüğü'ne, Tütün, Alkollü İçkiler, Tuz barut ve patlayıcı maddelerle ilgili "İnhisar" hizmetlerini yürütme görevi verilmiştir.

Tütün, alkollü içkiler ve tuz 1932, barut ve patlayıcı maddeler 1934, bira 1939, çay ve kahve 1942, kibrit 1946 yılında Devlet tekeli altına alınmıştır. Kahve 1946, kibrit 1952, barut, patlayıcı maddeler ve bira 1955 ve tütün 1986 yılında "Tekel" kapsamı dışına çıkarılmıştır.

1941 yılından 1983 yılına kadar faaliyetlerini TEKEL Genel Müdürlüğü olarak yürüten şirket bu tarihte Kamu İktisadi Kuruluşu (KİK) haline getirilmiş bu süreç içinde ayrıca Afyon Alkoloidleri hizmetlerini yürütme görevi de verilmiş ancak 1984 yılında bu görev geri alınmıştır.

²⁶⁶ Doğruel F., Doğruel A.S., **a.g.e.**, s.71.

²⁶⁷ Doğruel F., Doğruel A.S., **a.g.e.**, s.72.

11 Mart 1987 tarihinde Şirket Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TEKEL) adını almıştır.

Fatma ve Suut Doğruel'in belirttiği gibi, 1932 yılında yeniden örgütlenen TEKEL'in biçimlendirilmesinde üç temel unsur belirleyici olmuştur. Bunlardan birincisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişimini çevreleyen genel düşünsel yaklaşımın iktisadi boyutlarıdır. İkinci unsur, ilgili üretim ve dağıtım faaliyetlerinin kendine has özellikleridir. Üçüncü unsur ise, TEKEL kapsamındaki faaliyetlerin tarihine ilişkin özellikleridir.²⁶⁸

Tekgıda – İş Sendikasına göre, cumhuriyet tarihimizin en eski ve köklü kuruluşlarından biri olan TEKEL, Türk tütüncülüğünün yanı sıra, tütün ve alkollü içki sektörünün de en önde gelen ulusal firmasıdır. Tüm dünyada tütün mamulleri ve alkollü içkiler sektöründe yaşanmakta olan çok uluslu yayılmacılığı, özellikle gelişmekte olan ülke ulusal firmalarını özelleştirme baskısı altına sokmuştur. TEKEL'de bu gelişmeden nasibini almıştır. IMF'ye verilen taahhütler arasında ilk sırada yer aldığı görülen TEKEL özelleştirmesi için bir süredir Özelleştirme İdaresi tarafından sürdürülen hazırlıklar sonucu mali ve hukuki açıdan özelleştirmeye hazırlık amacıyla, TEKEL'in statüsünün Anonim Şirkete dönüştürüldüğü tespit edilmiştir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığından yapılan açıklamalara göre, TEKEL Alkollü İçkiler Sanayi Haziran 2003 tarihinde, Varlık Satışı/ Blok Hisse Satışı yöntemiyle özelleştirilmesi planlanmıştır.²⁶⁹

Şirketin bağlı ortaklığı olan, Sigara Sanayi İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'ne ait sigara üretim işiyle ilgili varlıkların 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde "satış" ve "mülkiyetin gayri ayni hak (intifa) tesisi" yöntemiyle ve bir bütün halinde özelleştirilmesine ilişkin ihale 22 Şubat 2008 tarihinde gerçekleştirilmiş, ihalenin sonucunun onaylanmasına ilişkin 22 Nisan 2008 tarih ve 2008/23 sayılı Özelleştirme

²⁶⁸ Doğruel F., Doğruel A.S., **a.g.e.**, s.156-157.

²⁶⁹ Tekgıda-İş Sendikası, **a.g.e.**, s.2-3.

Yüksek Kurulu Kararı 24 Nisan 2008 tarih ve 26856 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak kesinleşmiş ve alıcı Şirket British American Tobacco (BAT) Tütün Mamülleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile 24 Haziran 2008 tarihinde satış ve devire ilişkin sözleşmeler imzalanmış ve bu tarihte Şirketin üretim faaliyetleri de son bulmuştur.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın 13 Haziran 2008 tarih ve 2008/ÖİB-K-09 sayılı Kararına istinaden, 08 Ekim 2008 tarihinde Sözleşme imzalanarak pipo, kıyılmış tütün ve nargile tütününün üretim ve dağıtım Tabac Turc Nargile ve Pipo Tütün Sanayi ve Ticaret A.Ş.’ne devredilmiştir.

Tekel’in logosu BAT’a devredildiği için Şirket Yönetim Kurulunun 23 Ekim 2008 tarih ve 201 sayılı Kararı ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın 01 Aralık 2008 tarih ve 1090 sayılı Oluru ile Ana Sözleşmede yapılan değişiklik sonucu "TEKEL" logosu "tta" olarak değiştirilmiştir.

01 Aralık 2008 tarihi itibarıyla Sigara Pazarlama ve Dağıtım Başmüdürlükleri kapatılarak tasfiye edilmiştir.

Türkiye’de 1968 yılından bu yana çeşitli vergisiz satış mağazaları açılmaktadır. Tekel, 1968’den beri kendi ürettiği malları satmak üzere, Yeşilköy Havaalanında 2, Karaköy Yolcu Salonu’nda 4 ve Kapıkule sınır kapısında 1 vergisiz satış mağazası işletmiştir.

23 Ocak 1974 gün ve 14777 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları ve Depoları Hakkında Yönetmelik hükümlerine dayalı olarak, Gümrük ve Tekel Bakanlığının 22 Mart 1974 gün ve 14835 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Genelgesi uyarınca her çeşit yabancı alkollü içki, tütün ve tütün mamulleri, kahve ve çay satışlarının şirketin vergisiz satış mağazalarında (daha önce özel mağazalarda da satılmaktaydı) yapılması uygun görülmüş ise de bu uygulama 11 Nisan 1984 tarih ve 18369 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Yönetmelik ile kaldırılarak

özel sektöre ait vergisiz satış mağazalarında da yukarıda belirtilen mamulâtın satışına izin verilmiştir.

Vergisiz satış mağazaları 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na dayalı olarak 10 Mart 2000 tarih ve 23989 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları ve Depoları Yönetmeliği esaslarına göre işletilmektedir.

TEKEL'in işlettiği vergisiz satış mağazaları;

1. Havaalanları (Esen boğa, Adnan Menderes, Dalaman, Milas, Şakirpaşa),
2. Sınır kapıları (Kapıkule, Dere köy, Cilve gözü, Sarp, Öncü pınar, Habur, Türk gözü)
3. Limanlar (Haydarpaşa, Kara köy, Alsancak, Bodrum),
4. Kordiplomatik, Nato (Ankara, Alsancak, İstanbul),
5. Gemi Satış (Alsancak), olmak üzere 5 ayrı kategoride hizmet vermektedir.²⁷⁰

Bu mağazalarda (Kordiplomatik, Nato ve gemi satış hariç) yolcu ve turistlere yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine göre yurda ithali ve yurttan çıkarılması mümkün olan miktar ve nitelikteki her türlü eşyanın satışının yapılabileceği öngörülmekte ise de şirketin faaliyet konusu itibarı ile mağazalarında sadece alkollü içki, tütün ve tütün mamulleri, çay, kahve, çikolata ve kolonya satışı yapılmaktadır.

Mağazalarında satılmak üzere yurt içinden ve yurt dışından satın alınan ürünler öncelikle Büyük Dere Genel Antreposunda depolanmakta, mağazaların talepleri de dikkate alınarak sevk edilmektedir. Bu depolarda genellikle 3 aylık stok bulundurulmaktadır.

TEKEL mağazalarında satış fiyatları DM para birimine belirlenmekte iken 09 Ekim 2000 tarihinde ABD Doları ile satışa başlanmış ve Dolar karşılığı kolayca birbirine dönüşebilen ülkelerin paraları ve Türk parası (09

²⁷⁰ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=tarihce>, (Erişim) 2 Ocak 2010.

Mayıs 1990 tarih ve 20513 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Yönetmelik gereğince) ile alış veriş yapılmış, 01 Mayıs 2001 tarihinden itibaren tekrar DM para birimine geçilmiş ve son olarak 01 Ocak 2002 tarihinden itibaren EURO para birimi üzerinden satış yapılmaya başlanmıştır.²⁷¹

5.4. TEKEL'İN MİSYONU

TEKEL'in varlığının temel amaçları arasında;

Türk tütününün üretilmesi ve geliştirilmesine katkıda bulunmak üzere, % 100 Türk tütünü harmanına sahip tütün mamulü üretmek ve Türk tütünü ile ilgili yurt içi ve yurt dışında ticari faaliyette bulunmak,

Müşteri beklentilerini ve gereksinimlerini önceden belirleyerek, bunlara uygun tütün mamulünü ISO sağlık standartlarında kaliteli ve verimli bir biçimde güvenli üreterek pazara sunmaktır.²⁷²

Devletin, toplumun, üreticisinin, çalışanının ve müşterisi için değer yaratmak TEKEL'in amaçları arasında bulunmaktadır.

5.5. TEKEL'İN KALİTE ANLAYIŞI

Günümüz işletmeleri, geleceğin örgütleri olma amacını güderken, dinamik bir sosyo-ekonomik çevre, gelişen teknolojiler, karmaşık örgüt yapılaşmaları, küreselleşen rekabet, gibi önemli engelleri aşmak zorundadır. Bu engelleri aşmak için TEKEL, üretimde kalite ve verimlilik ikilisine dayalı sosyo-teknik bir yaklaşımı yakalamış olmalıdır. TEKEL'i kaliteli verimlilik bağlantısına, performansı belirleyen kalite ve verimlilik götürmüştür.

²⁷¹ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=tarihce>, (Erişim) 2 Ocak 2010.

²⁷² Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=misyonumuz>, (Erişim) 2 Ocak 2010.

Müşteri ölçütü, bu iki faktör ile sigara üretiminde kullanılan tütünün özelliklerinin belirlediği performansın sonucunu ile belirlemektedir. Bu durumda rekabette sürekli üstünlüğü sağlayabilmenin tek koşulu müşteridir. Bu şartı yerine getirebilmek için, uygun ürün ve hizmeti en hızlı, kaliteli ve verimli bir biçimde üreterek pazara sunmak, müşterinin beklentilerini ve gereksinimlerini önceden belirlemek gerekmektedir. Bu çerçevede içinde TEKEK kaliteyi, ürün ya da hizmet üretiminde müşterilerin beklentilerini yanıtlama düzeyi ve müşterilerin son ürün ya da hizmetle ilgili duyduğu doyum, hoşnutluk düzeyi olarak tanımlanmaktadır.

Bu görüş, TEKEK'in amaçlanan Kalite Yönetimi felsefesinin temelini oluşturmaktadır.

TEKEK'in iş dünyasındaki rekabet gücü, şirkette benimsenen uluslararası kalite yönetim sistem standartlarına uygun Kalite Kültürünün başarısıyla orantılı olup, hedef kalite bir yerde değil her yerde ve ilk defasında en iyiyi yapmak üzerine kurulmuştur.²⁷³

5.6. TEKEK'İN ÜRÜNLERİNİN SATIŞLARI

İthal edilen ya da TEKEK tarafından üretilen tüm ürünlerin pazarlanması, (Tuz satışları, İnşaat ve Tesisler Dairesi Başkanlığına Bağlı Tuz İşletme Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır.) İl ve İlçelerdeki toptan satıcılık sistemiyle Pazarlama ve Dağıtım A.Ş.'ye bağlı Başmüdürlükler tarafından yapılmaktadır.

TEKEK'in Satış Hâsılatı; Yurtiçi Satışlar (Ürün Satışları ve Yaprak Tütün Satışları) ve Yurtdışı Satışlarından (Ürün İhracatı, Vergisiz Satışlar ve Yaprak Tütün İhracatı) oluşmaktadır.²⁷⁴

²⁷³ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=kalite_anlayis , (Erişim) 2 Ocak 2010.

²⁷⁴ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=ure_sat_satislar , (Erişim) 2 Ocak 2010.

5.7.TEKEL'İN FAALİYET ALANI

TEKEL faaliyetlerini “verimlilik ve karlılık ilkesi” çerçevesinde, iç ve dış pazar isteklerin karşılayabilecek nicelik ve nitelikte, ticari, ekonomik ve sosyal gereklere uygun biçimde yürütmek ve Şirketin bağlı bulunduğu sanayinin gelişmesi için çalışmalarda bulunmaktadır.

Başlıca Faaliyetleri;

1. Her çeşit alkollü ve alkolsüz içkiler, tütün ve tütün mamulleri, alkol, tuz, kibrit, çay ve kahve alanına giren üretim, satış ve dış ticaret dahil tüm faaliyetleri icra etmek;
2. Aracılık faaliyeti ve portföy yöneticiliği yapmamak kaydıyla her nevi menkul kıymet ve ticari senedi, tahvil, kar ortaklığı belgesini, finansman bonosu ve hisse senedine dönüşebilen tahvil çıkarmak;
3. Faaliyet alanına giren konularla ilgili olarak, yurt içinde ve yurt dışında her türlü mal ve hizmetin pazarlaması faaliyetini devam ettirmek;
4. İlgili mevzuat çerçevesinde, sigorta acenteliği yapmak, sigorta şirketlerine ortak olmak;
5. Genel ve Katma Bütçeli dairelere yapılan satışlardan avans alabilmek, tahvil çıkarabilmek;
6. Faaliyet konularına giren ürünlerin kalite, verim ve işletme tekniğinin geliştirilmesi için araştırma, yetiştirme, ıslah gibi her türlü faaliyetlerde bulunmak, bunun için gerekli tesis ve laboratuvarlar kurmak ve işletmek;
7. Şirket amaç ve konusunun gerektirdiği her türlü ticari ve sair muamele ve işlemleri yapmak, sözleşmeler akdetmek, buna bağlı olarak yerli veya yabancı kuruluşlardan kredi temin etmek ve bununla ilgili bilumum işlemlerde bulunmak;

8. Şirket personeli için gerekli görüldüğünde yurt içinde ve yurt dışında her derecede öğrenim için burslar vermek, tesisler ve vakıflar kurmak, kurulu vakıflara katılmak;
9. Şirketin faaliyet konusunu oluşturan mamul, yarı mamul ve hammaddelerin ithali, ihracı ve pazarlaması ile ilgili işleri yapmak;
10. Ürün veriminin ve kalitesinin yükseltilmesi için her türlü faaliyette bulunmak;
11. Ortaklıklar kurmak, kurulmuş veya kurulacak olan ortaklıklara katılmak TEKEL'in faaliyetlerindendir.²⁷⁵

5.8. TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİNE KARŞI OLUNMASININ NEDENLERİ

Tekgıda – İş Sendikasının çalışmaları sonucunda belirttiği gibi TEKEL'in özelleştirilmesine karşı olunmasının nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

1. Türkiye ekonomisinin önde gelen kuruluşlarından biri TEKEL'dir.
2. TEKEL, yarattığı dev kaynakta doğrudan toplumun hizmetine sunulmaktadır ve bu yüzden TEKEL toplumun malıdır. TEKEL'in satılması durumunda, bu gelir yabancı tekeller aracılığıyla yurt dışına akacaktır.
3. TEKEL yok olursa tütüncüde yok olacaktır. Bu yüzden TEKEL'in varlığı Türk tütününün teminatıdır.
4. TEKEL'in özelleştirilmesi sadece çok uluslu sigara tekellerini ve iç piyasaya girmek isteyen içki tekellerinin işine yarayacaktır. Oysa TEKEL, sigara ve içki sanayimizin temel taşıdır.
5. Türkiye'nin tütünde sadece ihracat yapan ülke olarak kalmasını istiyorsak, Türkiye'nin net ithalatçı konumuna geçmesini engellemek için TEKEL'in özelleştirilmemesi gerekmektedir.

²⁷⁵ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=sir_yon., (Erişim) 2 Ocak 2010.

6. Türkiye'nin net ithalatçı olması tütün ekicilerinin geleceğinin yok olması demektir.
7. Türk tütüncüsünün desteklemeleri kaldırılmıştır fakat gelişmiş ülkeler kendi üreticilerinin desteklemeye devam etmişlerdir. Bu baskıların amacı ise, kendi ülkelerinde giderek düşen tütün tüketiminden dolayı sıkıntıya düşen kendi ekincisini ayakta tutmaktır.
8. TEKEK'in özelleştirilip, işletmelerinin satılması o bölge ve illerimizde (özellikle Tokat, Samsun, Güneydoğu illeri için) ekonomik ve sosyal sorunların daha da artmasına yol açacaktır. TEKEK'in özelleştirilmesi işçisi, memuru ve esnafıyla işsizlik ve açlık getirecektir. Anayasada yer alan sosyal devlet ilkesinin gereğini yerine getirmek amacıyla da bu işletmelerin varlığını sürdürmesi bir anlamda Anayasal bir zorunluluk olarak kabul edilmelidir.
9. Çok uluslu tekellerin kendilerine pazar açma ve yayılma stratejilerini hayata geçirmelerinin önemli bir parçası TEKEK'in özelleştirilmesidir.
10. Dünya Sağlık Örgütü'nün raporları içerisinde, pazarlarını yabancı ürünlere açan ve ulusal tekeli özelleştiren gelişmekte olan ülkelerde tütün kullanımının %10 oranında arttığından bahsedilmektedir.
11. Özelleştirilme ile birlikte tütün kokusunu en aza indirmek ve bağımlılığı artırmak için yabancı firmalar sigaranın içine birçok değişik madde koyacaklardır. Yani TEKEK'in özelleştirilmesinin gündeme getirilmeyen diğer bir yanı da halk sağlığıdır.
12. Kamu kuruluşu olmanın sorumluluğu ile hareket eden TEKEK reklam yasağına tamamen uyan tek kuruluştur. Türkiye'de uygulanan bu reklam yasağı uygulaması yabancı çok uluslularca sürekli ihlal edilmektedir.²⁷⁶

²⁷⁶ Tekgıda-İş Sendikası, **a.g.e.**, s.5-39.

5.9. TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 05 Şubat 2001 tarihli 2001/6 sayılı Kararıyla mülkiyeti devri dışındaki yöntemlerle özelleştirme kapsam ve programına alınan Tekel Genel Müdürlüğü, 09 Ocak 2002 tarihli 4733 sayılı Kanunla İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilmiş ve 05 Şubat 2002 tarihli 2002/6 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararıyla Özelleştirme Yöntemleri arasına mülkiyetin devri de dahil edilmiş ve 01 Ocak 2003 tarihinden itibaren Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Anonim Şirketine dönüştürülmüş bulunmaktadır. 31 Mart 2003 tarih ve 2003/12 sayılı ÖYK Kararı ile yeniden yapılandırılmasına ve Sigara Üretim ve Alkollü İçki Üretim Birimlerinin Pazarlama ve Dağıtım Birimleri ile birlikte 2003 yılı sonuna kadar özelleştirme süreçlerinin tamamlanmasına karar alınmıştır. Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş.(TEKEL)'nin 31 Mart 2003 tarihli ve 2003/12 sayılı ÖYK Kararı ile yeniden yapılandırılmasına karar verilmiştir. Bu Karar çerçevesinde Şirket Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 02 Haziran 2003 tarih ve 527 sayılı Olur'ları ile yeniden yapılandırılmıştır.²⁷⁷

Anılan olur ile,

1. Sigara Sanayi Müessesesi tüm İşletmeleri ve Ticareti Anonim Şirketi'ne, Alkollü İçkiler Sanayi Müessesesi tüm hak ve yükümlülükleri ile birlikte Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticareti Anonim Şirketi'ne,

2. Pazarlama ve Dağıtım Müessesesi de ikiye ayrılarak tüm hak ve yükümlülükleri ile birlikte Sigara Pazarlama ve Dağıtım Anonim Şirketi ile Alkollü İçkiler Pazarlama ve Dağıtım Anonim Şirketi'ne, dönüştürülmüştür.

3. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 22 Aralık 2003 tarih ve 2003/85 sayılı kararı ile "Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticareti Anonim Şirketi"nin en

²⁷⁷ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=sir_yon_ozellestirme, (Erişim) 2 Ocak 2010.

yüksek teklif veren Nurol-Limak-Özaltın-Tütsab Konsorsiyumuna satılmasına karar verilmiştir.²⁷⁸

Söz konusu Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararına istinaden Nurol-Limak-Özaltın-Tütsab Ortak Girişim Grubu üyeleri tarafından kurulan Mey İçki Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi ile Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve TEKEK arasında 27 Şubat 2004 tarihinde 'Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Hisse Satış Sözleşmesi' imzalanmıştır.²⁷⁹

Bu tarihten itibaren Şirkete (TEKEK), bağlı iki Anonim Şirket (Sigara Sanayi İşletmeleri ve Ticareti A.Ş., Sigara Pazarlama Dağıtım A.Ş.) ve iki Müessese Müdürlüğü (Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Müessesesi Müdürlüğü, Tuz Sanayi İşletmeleri Müessesesi Müdürlüğü) olarak faaliyetine devam etmektedir.

Kelkit Kibrit Fabrikası, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 07 Nisan 2004 tarih ve 2004/27 sayılı kararı ile kapatılmıştır.

Kristal Tuz Rafinerisi Anonim Şirketi, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 02 Aralık 2004 tarih ve 2004/ÖİB-K-45 sayılı Kararı ile M.ALTUNDAL ve C.ÇAKMAK Ortak Girişim Grubuna 715 bin ABD dolarına satılmış ve Hisse Devir Sözleşmesi 10 Şubat 2005 tarihinde imzalanmıştır.²⁸⁰

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 30 Aralık 2005 tarih 2005/154 sayılı kararıyla Kaldırım Tuzlasının, 2005/155 sayılı Kararıyla Kayacık Tuzlasının, 2005/156 sayılı Kararıyla da Yavşan Tuzlasının Özelleştirilmesine karar verilmiştir.

²⁷⁸ Bkz. Ek 3, 2003 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

²⁷⁹ Enver Öktem, **Özelleştirmenin Kara Kitabı**, Ankara, Genel-İş Matbaası, 2005, s.69.

²⁸⁰ Bkz. Ek 5, 2005 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 20 Mart 2006 tarih ve 2006/21 sayılı kararı ile Sigara Pazarlama ve Dağıtım A.Ş. 'ne bağlı 82 Pazarlama ve Dağıtım Başmüdürlüğünden 42 'si kapatılmıştır.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 24 Mart 2006 tarih ve 303 sayılı olurları ile Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir, Konya ve Samsun illerinde Bağlı Başmüdürlüklerin faaliyetlerini denetlemek ve Koordinasyon görevini etkin bir şekilde yerine getirmek üzere 9 (Dokuz) adet Koordinatör Başmüdürlük kurulması kabul edilmiştir.²⁸¹

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 28 Mart 2006 tarih ve 327 sayılı olurları ile ;

TEKEL bünyesinde, 27 Ağustos 1998 tarihinde Araştırma Enstitüleri Daire Başkanlığı adı altında kurulan ve ÖİB'nın 02 Haziran 2003 tarih ve 527 sayılı olurları ile kaldırılan ancak kadrosu iptal edilmemiş bulunan bu Daire Başkanlığının isminin Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Dairesi Başkanlığı olarak değiştirilmesi ve 5 Adet Şube Müdürlüğü ve Taşrada kurulu bulunan Yaprak Tütün İşletme Müdürlükleri ile birlikte faaliyetine devam etmesine,

Tuz Sanayi Müessesesi Müdürlüğüne bağlı Çamaltı ve Ayvalık Tuz İşletme Müdürlüklerinin İnşaat ve Tesisler Dairesi Başkanlığına bağlanmasına,

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 02 Mart 2006 tarih ve 527 sayılı olurları ile Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği haline getirilen merkez biriminin tekrar Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü'ne dönüştürülmesine karar verilmiştir.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 28 Nisan 2006 tarih ve 476 sayılı olurları ile;

İşlevleri sona ermiş bulunan Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Müessesesi Müdürlüğü ile Tuz Sanayi Müessesesi Müdürlükleri, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 37. maddesinde yer alan "Münfesi kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerini birleşilen (devralan) kurum, kül halinde devralacak ve aynen bilançosuna

²⁸¹ Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=sir_yon_ozellestirme, (Erişim) 2 Ocak 2010.

geçirecektir." hükmü çerçevesinde TEKEK A.Ş. Genel Müdürlüğü bünyesinde birleştirilerek Tüzel kişilikleri sona erdirilmiştir.²⁸²

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 08 Ağustos 2006 tarih ve 2006/64 sayılı kararı ile;

Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Dairesi Başkanlığına bağlı 23 Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü ile 5 Yaprak Tütün İşleme Atölyesi kapatılmıştır.

5.10. 4. PROJE GRUP BAŞKANLIĞI 2009 YILI FAALİYET RAPORU

5.10.1. Faaliyet ve Proje Bilgileri

Halen 4. Proje Grup Başkanlığında Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. (TEKEK) ve bağlı ortaklıklarının özelleştirme faaliyetleri sürdürülmekte olup TEKEK ile ilgili olarak 2009 yılında yapılan çalışmalar şöyledir;

Özelleştirme Yüksek Kurulunun 02 Kasım 2009 tarihli ve 2009/61 sayılı Kararı ile TTA Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Dairesi Başkanlığının taşra teşkilatında yer alan

- 1- Yaprak Tütün İşletme Müdürlüklerinin,
- 2- Yaprak tütün İşleme Fabrikası ve Atölyelerinin,
- 3- Yaprak Tütün Bakım Amirliklerinin aşamalı olarak kapatılmasına karar verilmiştir.²⁸³

Sarısu tarafından gönderilmiş olan bilgilere göre;

- 1- Tütün üretim ve alım faaliyetlerinin sona ermesi nedeniyle 2009 yılı sonunda tütün stoku da kalmayacağından, tütün ambarlama, bakım, satış, sevk faaliyeti biten, işgücü ve işyeri itibariyle atıl hale gelen; 39 adet

²⁸² Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=sir_yon_ozellestirme, (Erişim) 2 Ocak 2010.

²⁸³ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı **4. Proje Grup Başkanlığı 2009 Yılı Faaliyet Raporu**, s.6. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

(B) Grubu Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü ile 3 adet Yaprak Tütün Bakım Amirliğinin faaliyetine son verilecektir.

- 2- Bağlı birimlerinin tasfiye işlemlerini tamamlamış olan, tütün üretim ve alım faaliyeti kalmayan, Haziran 2010 tarihi itibarıyla tütün stoku sona erecek olan, tütün ambarlama, bakım, satış ve sevk faaliyetleri biten, işgücü ve işyeri itibarıyla atıl hale gelen 13 adet (A) Grubu Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü'nün faaliyetine son verilecektir.
- 3- Kasım 2010 itibarıyla işlenecek tütün stoku kalmayacak ve işleme faaliyeti sona erecek olan Diyarbakır Yaprak Tütün İşleme Fabrikası Müdürlüğü'nün faaliyetine de son verilecektir.

Sonuç olarak; depolama kapasitesi yüksek, liman ve gümrük mahallerine yakın, modern ve tütün depolamaya en elverişli depolara sahip İzmir Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü alınan ÖYK Kararı uyarınca personel sayısı da azaltılarak mevcut tütünlerin bakımı, satışı, sevki ve diğer işleri yürütebilmek üzere görevlerine devam edecektir.

Tüm süreç sona erdiğinde bu işletme de kapatılarak TTA ve dolayısı ile kamu bu sektörden de tamamen çekilmiş olacaktır.

5.11. TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRME PROGRAMINA ALINMASI VE YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Sarısı'nun göndermiş olduğu elektronik postadan yararlanılarak alınan TEKEL'in özelleştirme programı ve yeniden yapılanması hakkındaki bilgileri şu şekilde sıralamak doğru olacaktır;

1. TEKEL, Kamu İktisadi Kuruluşu (KİK) statüsünde bir kuruluş olarak faaliyet göstermekteyken Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK)'ünün 05 Şubat 2001 tarihli, 2001/06 sayılı Kararı ile özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır.

2. TEKEL'in özelleştirilmesinde mülkiyet devirlerinin de mümkün olabilmesi için TEKEL'i İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) haline getiren 20 Haziran 2001 tarihli, 4685 sayılı Kanun'un Cumhurbaşkanlığı'nca bir kez daha görüşülmek üzere TBMM'ne iadesi sonrasında 03 Ocak 2002 tarihli, 4733 sayılı Kanun TBMM'de kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.
3. ÖYK'nın 05 Şubat 2002 tarihli, 2002/06 sayılı Kararı ile TEKEL'in özelleştirme stratejisi mülkiyet devirlerine de imkân verecek şekilde yeniden tespit edilmiştir.
4. Özelleştirme İdaresi Başkanlık Makamı'nın 25 Aralık 2003 tarihli ve 1147 sayılı Olur'u ile TEKEL bir anonim şirkete dönüştürülmüş, TEKEL Ana Sözleşmesi 07 Ocak 2003 tarihli ve 5712 sayılı Türk Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanmıştır.
5. ÖYK'nın 31 Mart 2003 tarihli ve 2003/12 sayılı Kararı ile özelleştirme işlemlerinin kolaylaştırılmasını teminen TEKEL'in yeniden yapılandırılmasına karar verilmiştir.
6. Özelleştirme İdaresi Başkanlık Makamı'nın 02 Haziran 2003 tarihli ve 527 sayılı Olur'u ile TEKEL Sigara Sanayi Müessesesi, Sigara Sanayi İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'ne; Alkollü İçkiler Sanayi Müessesesi, Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticareti A.Ş.'ne; Pazarlama ve Dağıtım Müessesesi de ikiye ayrılarak Sigara Pazarlama ve Dağıtım A.Ş. ile Alkollü İçkiler Pazarlama ve Dağıtım A.Ş.'ne dönüştürülmüştür.²⁸⁴

5.11.1. Alkol Üretim İle Alkol Pazarlama ve Dağıtım Kısımının Özelleştirilmesi

Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticareti A.Ş. hisseleri ve bağlı varlıklarının özelleştirilmesine yönelik ihale ilanları 09 Haziran 2003 tarihinden itibaren ulusal ve uluslararası basın ve yayım kuruluşlarında yayınlanmıştır.

²⁸⁴ 4.Proje Grup Başkanlığı **Faaliyet Bilgi Notu**, s.1. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

Sarısı'nun da belirtmiş olduğu gibi, 23 Aralık 2003 tarihli ve 25325 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ÖYK'nın 22 Aralık 2003 tarihli ve 2003/85 sayılı Kararı'na istinaden;

1. Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticareti A.Ş. sermayesinin %100'ünü teşkil eden hisselerin tamamı ile aşağıda belirtilen bağlı ortaklık hisseleri,
2. Şirketin bağlı ortaklığı Alkollü İçkiler Pazarlama ve Dağıtım A.Ş. sermayesinin %100'ünü teşkil eden hisselerin tamamı,
3. Şirketin bağlı ortaklığı TEKEK GmbH sermayesinin %100'ünü teşkil eden hisselerin tamamı,
4. Şirketin bağlı ortaklığı Taşel Türk Alkollü İçki ve Şarap Endüstrisi Ltd. Şti.'ndeki (%51) kamu hissesi,
5. Şirket ürünlerinin içeriği, reçeteleri ve know-how ile ilgili bilgiler ve yurtiçinde ve yurtdışında tescilli alkol ile ilgili markalar,²⁸⁵

27 Şubat 2004 tarihinde imzalanan Hisse Satış Sözleşmesi ile MEY İçki Sanayi ve Tic. A.Ş.'ne 292 milyon ABD Doları özelleştirme bedeli üzerinden devredilmiştir.²⁸⁶

Bu özelleştirme uygulaması neticesinde; kamu alkol üretim ve dağıtım işinden tamamen çekilmiş bulunmaktadır.

5.11.2. Sigara Üretim İle Sigara Pazarlama ve Dağıtım Kısımının Özelleştirilmesi

Ayhan Sarısı tarafından edinilmiş olan bilgiler doğrultusunda, bu kısmın özelleştirilmesi için üç kere ihale yapılmıştır.

1. İHALE: Sigara Sanayi İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'nin özelleştirilmesine yönelik ihale ilanları da 09 Haziran 2003 tarihinden itibaren ulusal ve

²⁸⁵ 4.Proje Grup Başkanlığı **Faaliyet Bilgi Notu**, s.2. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

²⁸⁶ Bkz. Ek 4, 2004 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

uluslararası basın ve yayım kuruluşlarında yayınlanmış ancak, önerilen bedel ÖİB İhale Komisyonu'na yeterli bulunmadığından ihale iptal edilmiştir.

2. İHALE: TEKEL ve Sigara Sanayi İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'ne ait olup sigara üretim işi ile ilgili olan varlıkların (sigara fabrika ve markaları, bir miktar yaprak tütün vb varlıkların) özelleştirilmesine yönelik ihale ilanı yerli ve yabancı basın ve yayım kuruluşları vasıtasıyla kamuoyuna duyurulmuş olup ihalede son teklif alma tarihi olan 08 Nisan 2005'de hiç teklif alınamadığından ihale iptal edilmiştir.

3. İHALE: TEKEL ve Sigara Sanayi İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'ne ait olup sigara üretim işi ile ilgili olan varlıkların (sigara fabrika ve markaları, bir miktar yaprak tütün vb varlıkların) özelleştirilmesine yönelik ihale ilanı 26 Ekim 2007 tarihinde yayımlanmıştır.

24 Nisan 2008 tarihli ve 26856 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ÖYK'nun 22 Nisan 2008 tarihli ve 2008/23 sayılı Kararı'na istinaden;

1. TEKEL Adana, Balıca, Bitlis, Malatya ve Tokat sigara fabrikaları ile bu fabrikaların kullanımında bulunan taşınmazlar,
2. İstanbul, Adana, Balıca, Bitlis, Malatya ve Tokat sigara fabrikalarının envanter kayıtlarında yer alan makine ve teçhizat, yedek parça, hammadde, yarı mamul ve mamul stokları ile sarf malzemesi nitelikli varlıklar, işletme malzemeleri ve üretim faaliyetinde kullanılan tüketim malzemeleri, taşıtlar, demirbaşlar, diğer varlıklar ile yatırım programı çerçevesinde alımı yapılmış olan makine ve teçhizat ve sigara fabrikalarının üretim işi ile ilgili Sözleşme imza tarihi itibarıyla tüm siparişler ve bunlara ait sözleşmeler,
3. Sözleşme Konusu Varlıklar arasında yer alan Adana, Balıca, Bitlis ve Tokat sigara fabrikalarının sahası içinde bulunan lojmanlar,
4. Mevcut sigara markaları, yeni marka başvuruları ve Sözleşme Konusu Varlıklar arasında yer alan sigara fabrikalarının sigara üretim işi ile ilgili her türlü tasarım, fikri ve sınai haklar,
5. TEKEL'in sahip olduğu sigara reçeteleri gibi ticari sır niteliğindeki bilgiler ve bunlarla ilgili hak ve yükümlülükler,

6. TEKEL'e ait mevcut tüm lisanslar, izinler ve ruhsatlar ile bunlara ilişkin derdest başvurular,
 7. "İdare Yaprak Tütün Stoku'nun" 25.000 (Yirmibeşbin) tonluk kısmı,
 8. Şirket'in yatırım programı çerçevesinde alımını yaptığı ancak ihale açıldığında henüz döküm kayıtlarına intikal ettirilmemiş ayrı bir liste ile tadat edilen yer alan makine ve ekipmanlar,
 9. TEKEL'e ait olup Sigara Pazarlama ve Dağıtım A.Ş. başmüdürlüklerinin depolarında ve başmüdürlüklere bağlı perakende satış mağazalarındaki mevcut sigara stokları,
- 24 Haziran 2008 tarihinde imzalanan Satış Sözleşmesi ile BAT Tütün Mamulleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ne 1.720 milyon ABD Doları özelleştirme bedeli üzerinden devredilmiştir.²⁸⁷

Bu özelleştirme uygulaması neticesinde; kamu sigara üretim ve dağıtım işinden tamamen çekilmiş bulunmaktadır.

5.11.3. Puro Üretim Kısımının Özelleştirilmesi

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 12 Nisan 2005 tarihli ve 2005/49 sayılı Kararı uyarınca, TEKA Puro Üretim ve Ticaret A.Ş. tasfiyeden çıkartılmış ve İdaremizce yapılan Ana Sözleşme değişikliği Türk Ticaret Sicilinde tescil edilmiştir.

TEKA Puro Üretim ve Ticaret A.Ş. Hisseleri ile TEKEL Sigara Sanayi İşletmelerine Ait Puro Markaları ve Puro Üretimine İlişkin Varlıkların Bir Bütün Halinde Özelleştirilmesine İlişkin yönelik ihale ilanı 21 Haziran 2005 tarihinde yayımlanmıştır.

10 Eylül 2005 tarihli ve 25932 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ÖYK'nun 09 Eylül 2005 tarihli ve 2005/109 sayılı Kararı'na istinaden;

1. TEKA puro fabrikası ve bu fabrikanın kullanımında bulunan taşınmaz için 10 (on) yıl süre ile (mülkiyetin gayri ayni hak) intifa hakkı tesisi,
2. TEKEL Sigara Sanayi İşletmeleri A.Ş.'ne ait puro markaları ve reçeteleri gibi ticari sır niteliğindeki bilgiler ve bunlarla ilgili hak ve yükümlülükleri,

²⁸⁷ 4.Proje Grup Başkanlığı **Faaliyet Bilgi Notu**, s.3. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

3. Şirket sermayesinin % 100'ünü teşkil eden TEKEl hissesinin ve TEKEl Sigara Sanayi İşletmeleri A.Ş.'ne ait puro üretimine ait envanter kayıtlarında yer alan makine ve teçhizat, yedek parça, hammadde, yarı mamul ve mamul stokları (Sigara Pazarlama ve Dağıtım A.Ş. Başmüdürlüklerinde bulunan konsinye mamuller hariç) ile sarf malzemesi nitelikli varlıklar, işletme malzemeleri ve üretim faaliyetinde kullanılan tüketim malzemeleri,²⁸⁸

31 Ekim 2005 tarihinde imzalanan Satış ve Devir Sözleşmesi ile İstanbul Tütün Mamulleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ne 1.325.000 ABD Doları özelleştirme bedeli üzerinden devredilmiştir. ²⁸⁹

Bu özelleştirme uygulaması neticesinde; kamu sigara üretim ve dağıtım işinden tamamen çekilmiş bulunmaktadır.

5.11.4. Pipo- Nargile Üretim Kısımının Özelleştirilmesi

18 Nisan 2008 tarihinde, TEKEl ve Sigara Sanayi İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'ne ait olup pipo- nargile üretim işi ile ilgili olan varlıkların (sigara fabrika ve markaları, bir miktar yaprak tütün vb varlıkların) özelleştirilmesine yönelik ihale ilanı yayımlanmıştır.

18 Haziran 2008 tarihli ve 26910 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ÖİB'nin 13 Haziran 2008 tarihli ve 2008/ÖİB-K-09 sayılı Kararı'na istinaden;

1. TEKEl SİGARA'ya ait pipo ve nargile tütünü markaları,
2. TEKEl SİGARA'nın sahip olduğu pipo ve nargile reçeteleri gibi ticari sır niteliğindeki bilgiler ve bunlarla ilgili hak ve yükümlülükleri,
3. TEKEl SİGARA'nın pipo ve nargile tütünü üretimine ait envanter kayıtlarında yer alan makine ve teçhizat, yedek parça, hammadde, yarı mamul ve mamul stokları ile sarf malzemesi nitelikli varlıklar, işletme malzemeleri ve üretim faaliyetinde kullanılan tüketim malzemeleri,
4. TEKEl tarafından pipo ve nargile tütünü üretim işi için satın alınan ve detayları şartname eki listede yer alan 25 (Yirmibeş) ton tütünü,

²⁸⁸ 4.Proje Grup Başkanlığı **Faaliyet Bilgi Notu**, s.4. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

²⁸⁹ Bkz. Ek 5, 2005 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

08 Ekim 2008 tarihinde imzalanan Satış Sözleşmesi ile Medtur Gıda Turizm Maden San. ve Tic. A.Ş. –FEM OGG grubu tarafından kurulan Tabac Turc Nargile ve Pipo Tütün Sanayi ve Ticaret A.Ş.’ne 305.000 ile en yüksek teklif ABD Doları özelleştirme bedeli üzerinden devredilmiştir.²⁹⁰

Bu özelleştirme uygulaması neticesinde; kamu pipo ve nargile tütünü üretim işinden tamamen çekilmiş bulunmaktadır.

5.11.5. Tuz Üretim Kısımının Özelleştirilmesi

Sarısı’nun göndermiş olduğu faaliyet raporundan alınan bilgiler doğrultusunda, İnşaat Tesisler Daire Başkanlığına bağlı tuzlaların özelleştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir. TEKEL Tuzlalarından;²⁹¹

5.11.5.1. Kaya Tuzlaları

1. Çankırı Kaya Tuzlası 24 Eylül 2003 tarih ve 2003-ÖİB-K-22 sayılı Karar uyarınca; 750.000.000.000 TL bedel üzerinden ÇAN-KAYA Kaya Tuzu San. Tic. A.Ş.’ne 16 Ekim 2003 tarihli Sözleşme ile devredilmiştir.
2. Tuzluca Kaya Tuzlası 06 Ağustos 2004 tarih ve 2004-ÖİB-K-37 sayılı Karar uyarınca; 425.000 \$ bedel üzerinden SÜRKİT Gıda Pet. Üretim İç Dış Tic. A.Ş.’ne 22 Eylül 2004 tarihli Sözleşme ile devredilmiştir.
3. Sekili Kaya Tuzlası 06 Ağustos 2004 tarih ve 2004-ÖİB-K-36 sayılı Karar uyarınca; 617.000 \$ bedel üzerinden GÖKAY İnş. Tic. Mad. Ltd. Şti.’ne 23 Eylül 2004 tarihli Sözleşme ile devredilmiştir.
4. Kristal Tuz A.Ş. ve Kağızman Kaya Tuzlası 02 Aralık 2004 tarih ve 2004-ÖİB-K-45 sayılı Karar uyarınca birlikte özelleştirilerek;

²⁹⁰ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanlığı 2009 Yılı Faaliyet Raporu, s.7-8. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

²⁹¹ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanlığı 2009 Yılı Faaliyet Raporu, s.7-8. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

715.000 \$ bedel üzerinden Kristal Tuz Madencilik, Petrol, Gıda, Hayvancılık, İnşaat, Tur., San., Tic. A.Ş.'ne 10 Şubat 2005 tarihli Sözleşme ile devredilmiştir.

Bu özelleştirme uygulaması neticesinde; kamu kaya tuzu üretim ve dağıtım işinden tamamen çekilmiş bulunmaktadır.

5.11.5.2. Göl Tuzları

1. Tuz Gölü sahasında yer alan Kayacık, Kaldırım ve Yavşan Tuz İşletmelerinin özelleştirilmesini teminen ihale ilanları 29 Ağustos 2005 tarihinden itibaren yayımlanmıştır.
2. Kaldırım Göl Tuzlası, 30 Aralık 2005-2005/154 tarihli ÖYK Kararı uyarınca; 40.700.000 \$ bedel üzerinden Koyuncu Nakliye, Paz. ve Ticaret A.Ş.'ne 26 Ocak 2006 tarihli Satış ve Devir Sözleşmesi ile devredilmiştir.²⁹²
3. Kayacık Göl Tuzlası, 30 Aralık 2005-2005/155 tarihli ÖYK Kararı uyarınca; 42.200.000 \$ bedel üzerinden Özmutlu Madencilik İnş. ve Tic. A.Ş. – Birol MUTLU OGG tarafından kurulan Mutlucan Tuz Madencilik İnşaat Turizm Petrol Nakliye Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ne 26 Ocak 2006 tarihli Satış ve Devir Sözleşmesi ile devredilmiştir.²⁹³
4. Yavşan Göl Tuzlası'nın, 30 Aralık 2005-2005/156 tarihli ÖYK Kararı uyarınca; 37.300.000 \$ bedel üzerinden Cihanbeyli Madencilik Makine Kimya OGG tarafından kurulan Cihanbeyli Madencilik Tuz Nakliyat Kimya Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ne devrine ilişkin Satış ve Devir Sözleşmesi görüşmeleri devam etmektedir.²⁹⁴

²⁹² Bkz. Ek 6, 2006 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

²⁹³ Bkz. Ek 6, 2006 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

²⁹⁴ Bkz. Ek 6, 2006 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

Bu özelleştirme uygulaması neticesinde, Tuz Sanayi Müessesesi Müdürlüğü kaldırılmış olup, kamu göl tuzu üretim ve dağıtım işinden tamamen çekilmiş bulunmaktadır.

5.11.5.3. Deniz Tuzlaları

1. Deniz tuzlası olan Ayvalık ve Çamaltı Tuz İşletmesi Müdürlükleri Başkanlık Makamının 29 Mart 2006 tarih ve 327 sayılı Olur'u ile İnşaat Tesisleri Daire Başkanlığına bağlanmıştır.
2. Deniz Tuzlası olan Ayvalık ve Çamaltı Tuzlası ve tuz üretim işi ile ilgili varlıkların "işletme hakkının verilmesi" ve "satış" yöntemleri ile bir bütün halinde özelleştirilmesi amacıyla İdare tarafından, 17 Aralık 2009 tarihinde nihai pazarlık görüşmeleri yapılan ihale neticesinde;
 - Ayvalık Tuzlasına; 9.000.000 (Dokuz milyon) Türk Lirası bedelle en yüksek teklifi Binbirgıda Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. vermiştir.
 - Çamaltı Tuzlasına; 115.000.000 (Yüzonbeş milyon) Türk Lirası bedelle en yüksek teklifi Binbirgıda Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. vermiştir.

Bahse konu tuzlaların satış ve devir işlemleri devam etmektedir.

5.11.6. Yaprak Tütün İşletmelerinin Özelleştirilmesi

Sarısu'nun göndermiş olduğu kaynakta da belirtildiği gibi, yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Müessesesi Müdürlüğü kaldırılarak Başkanlık Makamının 29 Mart 2006 tarih ve 327 sayılı Olur'unca Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Dairesi Başkanlığı olarak yeniden yapılandırılmış olup, düşük verimli işletmelerinin kapatılması, destekleme stokundaki tütünlerin ihraç veya imha suretiyle azaltılması neticesinde personel sayısında azaltmaya gidilerek yeniden yapılandırılması sonrasında atıl

gayrimenkullerinin özelleştirilmesini teminen kısmi olarak ilana çıkılması planlanmaktadır.²⁹⁵

TEKEL tarafından satın alınan tütün miktarlarının azalması, personel yetersizliği ve işleme maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla bazı Yaprak Tütün İşleme Atölyeleri, TEKEL Yönetim Kurulu Kararı ile kapatılmış ve kapatılmakta olup atıl hale gelen ihtiyaç fazlası depoların ve işletme birimlerinin kapatılmasına yönelik planlama çalışmaları halen devam etmektedir.

5.11.7. Atıl Taşınmaz ve İşletmelerin Özelleştirilmesi

TEKEL'e ait atıl taşınmazların ve işletme birimlerinin özelleştirilmesine ilişkin çalışmalar devam etmekte olup ihale hazırlıkları tamamlananların ihale ilanları yayımlanmaktadır.

Sarısu'nun da belirttiği gibi, TEKEL'e ait bazı gayrimenkullerin bedeli karşılığında veya vergi borcuna mahsuben bazı kurum, kuruluş ve belediyelere satışına/devrine veya ihale yoluyla özel şahıslara satışına ilişkin çok sayıda Kurul Kararı ve Başkanlık Kararı tesis edilmiştir ve edilmektedir.²⁹⁶

5.12. 2009 YILINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZELLEŞTİRMELER

4. Proje Grup Başkanlığınca 2009 yılında yapılan özelleştirme işlemlerinden elde edilen TEKEL özelleştirme gelirleri toplam 3.640.096 \$ dır.²⁹⁷

²⁹⁵ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanlığı 2009 Yılı Faaliyet Raporu, s.7. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

²⁹⁶ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanlığı 2009 Yılı Faaliyet Raporu, s.7. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

²⁹⁷ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. Proje Grup Başkanlığı 2009 Yılı Faaliyet Raporu, s.9. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan) Bkz. Ek 7, 2009 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları, Satış/ Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar.

5.13. TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ İLE BİRLİKTE ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR

Bu bölüm içerisindeki diğer başlıklarda TEKEL'in tarihçesinden, özelleştirilen bölümlerinden, özelleştirilmesi sonucu ortaya çıkabilecek sorunlardan bahsedilmiştir. Bu başlık altında ise TEKEL'in özelleştirilmesinin ne gibi sonuçlar doğuracağı hakkındaki fikirleri ortaya koyacağız.

1984 yılında TEKEL'in sigara ithalatına başlamasıyla başlayan tütünde tasfiye dönemi, emekçileri ve ülke tarımını vurmuştur.

Türkiye Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri'nin (TTA) tasfiyesiyle son raddesine varacak bu sürecin kazananlarıysa, uluslararası sigara tekelleri olmuştur. Milyonlarca emekçi ve köylü işsiz kalırken, bu alandaki kamu geliri ve ülkenin tütün üretimindeki bağımsızlığı ortadan kalkmıştır.

Büyük sigara şirketleri çeşitli reklam kampanyaları ve sosyal faaliyetlere destekleyici olarak tüketici kitlelerini arttırmaktadırlar. Bulundukları ülkelerde, istihdam sağlamak ve vergi gelir artışını gerçekleştirecekleri sözleriyle, devlet tekeline gerek kalmadığı gerekçesi ile özelleştirme konusunda, kaçakçılık ve sigara ithalatının serbest kalması için Dünya Ticaret Örgütü, IMF ve uluslararası finans kuruluşları aracılığı ile baskı yapıyorlardı. 1979 yılında yerli ve yabancı özel kuruluşlara sigara üretim ve dağıtım hizmeti verilmiştir. 1980 yılında TEKEL yatırımları yavaşlatılmış ve 1984 yılında da tamamen durdurularak TEKEL satışa çıkmıştır. Bu durumdan yola çıkarak TEKEL'in beş adımda özelleştiğini söylemek doğrudur. Birinci adımda, Türkiye'de yabancı sigara alışkanlığı ve piyasa oluşturmaktı bunun için araç olarak sigara kaçakçılığını kullanılmıştır. İkinci adımda ise, yabancı sigara ithalatının serbest bırakılmıştır. Üçüncü adım ise, tütün tekelinin kaldırılmasıyla, yabancılara Türkiye'de sigara üretimi ve dağıtım hakkı tanınarak kazanç kapısı açmak olmuştur. Dördüncü adımla birlikte yabancı firmaların yararına yeni kolaylıklar getirilmektedir ve böylelikle yabancı şirketler TEKEL'in pazarını tümüyle ele geçirmek için çeşitli yöntemler

deneyerek TEKEL'e son darbeyi vurmak istemektedirler. Böylece beşinci adım yani son darbe olarak TEKEL satışa çıkarılmıştır.

Son zamanlarda TEKEL işçilerinin eylemleriyle gündeme gelen Yaprak ve Tütün İşletmelerinin özelleştirilmesi olayı ülkemiz tarımının düştüğü durum açısından trajik ve aynı zamanda kaygı vericidir. TEKEL'in özelleştirilmesi ile kendi tarımsal üretimimizi endüstriyelleştirememiş ve işletmemizin büyük bir kısmını yabancılara satmış bulunmaktayız. Bununla birlikte, yerli tütünden üretilen, Samsun, Maltepe, Bafra, Bitlis sigaraları ortadan kaybolmuş ve yerini yabancı isimli birçok marka sigara almıştır.

İçinde yaşamaya çalıştığımız küresel kriz, üretimin yapılmadığı yerde sanayi ve endüstrinin de olamayacağını bir kez daha göstermiştir. Son zamanlarda TEKEL işçilerinin yaşadığı durumlar uzun süredir uygulanmakta olan tarımsal üretimi kısıtlama politikalarının doğal sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Tarımsal üretimde meydana gelebilecek herhangi bir aksamanın tüm yaşamımızı olumsuz etkileyebileceğini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Özerman'ın yapmış olduğu araştırma sonucunda, TEKEL'in özelleştirme kapsamına alındığı 2001 yılında 477.829 tütün üreticisi varken, Tütün Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 2002 yılında üretici sayısı 402.899'a gerilemiştir. Sözleşmeli üretim yapan üretici sayısının 2008 yılında 194.282 kişiye gerilediği Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu verilerinden anlaşılmaktadır. Özelleştirme, tütün üreticileri sayısı yanında tütün alımını da olumsuz etkilemektedir. 2002 yılında 159.521 ton olan tütün alımı 2008 yılında 74.584 tona gerilemiştir.

TEKEL'in 2001 yılındaki sigara pazar payı %70 civarında iken 2008 yılında %30'lara düşmüştür. Sektörün yabancılara rekabetine açılmasından sonra TEKEL'in kaybettiği pazar payı, özelleştirme programına alındığı süreçte kaybettiğinden çok daha az olmuştu. Tütün Kanunu'na eklenen geçici maddelerle 2004 yılından itibaren Hazine adına TEKEL sözleşmeli üretim yaptırmıştı. Ancak artık sigara üretim faaliyetinden tamamıyla çekildiğinden

tütün alım ve işleme faaliyetine devam edip etmeyeceği belirsizliğini korumaktadır.

TEKEL'in özelleştirilmesi üretici sayısındaki gerilemenin yanında TEKEL'in istihdam yapısını da son derece olumsuz bir şekilde etkilemiştir. TEKEL bünyesinde 2001 yılında 30.124 işçi çalışırken, önce alkollü içkiler ardından da sigara biriminin özelleştirilmesi sonucunda çalışan işçi sayısı 12 bin civarına gerilemiştir.

Özelleştirme programına alındığında 110 yaprak tütün işyeri, 6 sigara fabrikası, 19 alkollü içki üretim tesisi, 84 pazarlama müdürlüğü, 10 tuz işletmesi, bir kibrit fabrikası, bir ambalaj fabrikası ve bir suni ipek, viskoz fabrikası olan TEKEL, 2009 yılına gelindiğinde 57 yaprak tütün işyeri, 2 tuz işletmesi ve bir ambalaj fabrikası olan işletmeye dönmüştür.²⁹⁸

Alkollü içkiler bölümü 2003 yılında 292 milyon dolara Limak-Nurol-Özaltın-Tütsab Girişim Grubu'na satıldı. Satın alan grup yaklaşık üç yıl sonra bu şirketi üç katından fazla bir tutara, 950 milyon dolara Amerikan Texas Pacific Group'a satmıştır.

Tütün üreten ailelerin sayısı 600 binden 210 bine düşerken, tütün üretimi 300 bin tondan 90 bin tonlara gerilemiş durumda. Tekel bünyesinde çalışan işçi sayısı ise 45 binlerden 13 binlere kadar gerilemiş bulunuyor.²⁹⁹

Tütün kısmının henüz satılmadığı 2006 yılının rakamlarına göre, Türkiye'de tütün üreticisi hane sayısı 2002-2006 döneminde 400 binden 200 bine düştü. Bu rakam tüm fertleriyle birlikte yaklaşık 1 milyon tütün üreticisinin işsiz kalması anlamına geldi. Tütün üretimiye aynı dönemde yüzde 40'a yakın gerileme kaydederek 1962 yılından bu yana ilk defa 100 bin

²⁹⁸ Tülay Özerman, 17 Haziran 2009, **TEKEL'in Özelleştirilmesinin Sonuçları**, http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=24760, (Erişim) 16 Şubat 2010.

²⁹⁹ Uluslararası İşçi Dayanışması Derneği Resmi İnternet Sitesi, http://www.uidder.org/tekel_tutun_iscileri_ozellestirmeye_karsi_direniyor.htm, (Erişim) 6 Nisan 2010.

tonun altına indi. 1984 yılında 0 olan tütün ithalatı, 2006 yılında 250 milyon dolara yükselirken, 2006 yılında ihracat 500 milyon dolara geriledi.³⁰⁰

11 Nisan 2006 tarihinde yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Raporuna göre; tütün üreticisi sayısının ve tütün üretim miktarının düştüğü, tütün fiyatlarının artan girdi fiyatlarının gerisinde kaldığı, tütün tarımından boşalan araziler üzerinde kentleşmenin yayıldığı, sözleşmeli üretimde birçok üreticinin mağdur olduğu, tütün üreticisinin şirketlere karşı örgütlenmesinin gerekliliği, tütünün AB'de olduğu gibi kg başına primle desteklenmesi gerektiği, yine AB'de olduğu gibi ürününü satamayan üreticiden ürününü alacak bir kuruluş olması gerektiği, tütün sektöründe güçlü bir kamu denetim ve gözetiminin olması gerektiği açıkça vurgulanmaktadır. Raporda sigara sektörü ile ilgili olarak da yerli tütünden ziyade Amerikan tütünüyle yapılan sigaraların tüketiminin arttığı, nüfusumuzun artmasına karşın sigara tüketiminde düşme görüldüğü, bunun da ülkemize kaçak sigara girdiğini gösterdiği açıkça ortaya konmaktadır.³⁰¹

Fatma ve Suut Doğruel'e göre, TEKEL günümüzde bir ekonomik kuruluş olarak, gayrisafi milli hâsılaya yarattığı katma değer, hazineye sağladığı vergi ve fon gelirleri ve gerçekleştirdiği tütün ihracatı yoluyla döviz kazançlarına yaptığı katkı ile ülkenin önde gelen sayılı kurumlarından biridir. "Bir ticari işletme olarak, satış hâsılatı, istihdam kapasitesi, aktif varlıkları, katma değeri ve ihracatı ile beş yüz büyük firma sıralamasında hep en ön sıralarda yer almaktadır." Bir asrı aşan geçmişiyle, Tütün, alkollü içkiler ve tuz ile ilgili faaliyetlerin nerdeyse tamamını bünyesi içinde gerçekleştiren kurum, başlı başına bir araştırma alanıdır.³⁰² Bu yüzden de tezimde örnek olarak TEKEL'in özelleştirilmesine değinmek istedim.

³⁰⁰ Sol Haber Merkezi, 23 Aralık 2009. **TEKEL'in Özelleştirilmesi Ülkeye İhanettir**, <http://haber.sol.org.tr/ekonomi/tekul-in-ozellestirilmesi-ulkeye-ihanettir-haberi-21926>, (Erişim) 2 Ocak 2010.

³⁰¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tccb.gov.tr/ddk/>, 16 Şubat 2010.

³⁰² Doğruel, Doğruel, **a.g.e.**, s.16.

TEKEL'in tütün kısmının 2008 yılında British American Tobacco'ya (BAT) satılmasının ardından kapatılan fabrikalar, yine yüzlerce işçiyi işsiz bırakırken, TEKEL'in sözleşmeli üretimini sonlandırması sonucu Güneydoğu başta olmak üzere üreticiler geniş kitleler halinde üretimi terk etti. Bu sürecin tamamlanmasıyla birlikte, Türkiye kendi tütünü üretemeyen ve yabancı tütün ve sigaraya net bağımlı bir ülke haline gelmesinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir.³⁰³

Tekgıda-İş Sendikasının bahsetmiş olduğu gibi, ülkenin en köklü ve önemli mali kaynak yaratan kuruluşlarından biri olan TEKEL'in tasfiyesi, ülkenin uzun vadeli çıkarları ve geleceği açısından telafisi mümkün olmayan sonuçlar getiren bir yanlış olabilmektedir. Sermayesinin tamamı kamuya ait bir kuruluş olan TEKEL'in diğer kamu kuruluşları gibi, düzeltilmesi, düzenlenmesi, yenilenmesi gereken pek çok yönü bulunmaktadır. Ancak, yeniden yapılandırılarak, ülke ekonomisine çok daha fazla kaynak aktarabilecekken kuruluş amacına uygun olarak çok yönlü sosyal fayda yaratan bir kamu kuruluşu olan. TEKEL'in özelleştirme amacıyla tasfiyesi, uzun vadeli ve uzun çıkarlar temelinde şekillendirilmiş geniş açılımlı politika mantığı açısından akılcı bir yaklaşım olmayacaktır.³⁰⁴

TEKEL'in hem alkollü içki hem de sigara bölümlerinin özelleştirilmesi ülkemizde yaşanan yabancılaştırma hareketine örnektir. Alkollü içki bölümü önce yerli bir firmaya ardından bu firma tarafından Texas Pasific firmasına, sigara bölümü ise doğrudan British American Tobacco (BAT) firmasına satılmıştır.

Bu iki bölümün özelleştirilmesinin ortak sonucu ise, bu kurumlarda görev alan işçi sayının çok açık bir şekilde azalması, üretim birimlerinin kapatılması olmuştur. Bir diğer önemli konu ise, bu kurumlarda hammadde

³⁰³ Sol Haber Merkezi, 23 Aralık 2009. **TEKEL'in Özelleştirilmesi Ülkeye İhanettir**, <http://haber.sol.org.tr/ekonomi/tekel-in-ozellestirilmesi-ulkeye-ihanettir-haberi-21926>, (Erişim) 2 Ocak 2010.

³⁰⁴ Tekgıda-İş Sendikası, **a.g.e.**, s.3-4.

reten köylünün de zeleştirmenin sonuçlarından fazlasıyla etkilenmesi, haksızlığa uğraması ve tarımsal üretimden kopmasıdır.

SONUÇ

Yirminci Yüzyıl'ın başlarında ortaya çıkan iki dünya savaşı, siyasal ve sosyal sonuçlarının yanında, çok önemli ekonomik sonuçlara da yol açmıştır. Savaş ve savaşın yarattığı büyük yıkım, devletlerin bütçelerinin alt üst etmiş, ekonomilerini felç etmiş, kalkınmalarını ve refah arayışlarını durdurmuştur. Bütün bunların sonucu olarak devletler; savaşın yaralarını sarmak, mali ve ekonomik sorunları çözmek, halkın refah ve mutluluğunu sağlayabilmek amacıyla, kendilerini ekonomiye daha çok müdahale etmek zorunda hissetmişlerdir. Bu dönemde devletin ekonomiye en yoğun müdahalesi, doğrudan işletmecilik yapma şeklinde ortaya çıkmıştır. Devletin, hemen her alanda işletmecilik yapmaya başlaması, pek çok ülkede kamu sektörünün oldukça genişlemesine yol açmıştır.

Türkiye, 1980'lere doğru Dünya'da başlayan liberalizm sonucu meydana gelen ekonomik gelişmelerinin dışında kalamamıştır. 24 Ocak 1980 tarihinde alınan bir dizi kararla, serbest piyasa ekonomisine geçiş yolunda önemli bir adım atılmıştır. Böylece ülkemizde yeni bir ekonomik anlayış benimsenerek, ekonomik alanda yeni bir dönem başlamıştır. Bunun sonucu olarak, devlet müdahaleciliğini azaltacak tedbirlerin yanında, kamu sektörünün küçülmesi amacıyla, özelleştirme konusu ülke gündeminde yer almıştır.

Türkiye'de özelleştirmeye, daha önce uygulamaya geçen ülkelerde derinliğine inceleme ve araştırma yapılmadan geçilmiştir. Bunun sonucunda bir kısmı Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen, günlük ihtiyaçlara cevap verecek yasaların ve KHK'lerin çıkarılması zorunluluğu doğmuştur.

Ülkeler içinde bulundukları şartlar ve şirket yapılarına uygun olan özelleştirme yöntemini seçmektedirler. En çok kullanılan yöntem hisse senetlerinin borsada satışı, blok satış yöntemidir. Satış ile mülkiyet devride gerçekleşirken, kamu hizmetlerinin kontratla yaptırılması, kiraya verme,

bayilik, acentelik yetkisi verme, yönetim sözleşmeleri imzalanması ve yapı-şirket-devret modeli gibi mülkiyet devrinin gerektirmeyen yöntemler de kullanılmaktadır.

KİT'ler de politik baskılardan arındırılarak, serbest piyasa koşullarına uydurulup, özgün yönetim biçimleri ile kendini yeniden üretebilir duruma getirirlerse, özelleştirilmeden sorunları çözülmüş olacaktır. Bugün Türkiye dahil pek çok ülke ekonomisinin KİT'lere gereksinimi vardır. Bu gereksinim, KİT'lerin geri kalmış bölgelere öncülük etme, istihdam yaratma, büyük yatırımlar gerçekleştirme, özel sektörü rekabete çekme ve sermaye piyasasında fon yaratma özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Önemli kamu hizmetleri gören KİT'lerin özelleştirilmeleri düşünülmemelidir.

KİT'lerin ekonominin kamburu olarak görülüp, ne pahasına olursa olsun satılması yaklaşımı çözüm değil, sosyo- ekonomik açıdan çok boyutlu bir sorundur.

Batıda devlet ilk önce kendi üreticilerine kooperatifler kurdurmuştur. Özelleştirme konusu kamu iktisadi teşebbüsünü (KİT) bu kooperatiflere devretmiştir. Türkiye'de ise, durum bir trajedidir. Bizde de KİT'ler vardır. Ancak hükümetler Batı'da olduğu gibi üreticilere ve tüketicilere kooperatif kurdurtup KİT'leri onlara devretmeyip, tersine holdinglere, yabancı şirketlere peşkeş çekmektedir.

Burada yalnız üreticiler ve tüketiciler değil, aynı zamanda devlette sömürülmektedir. Çünkü Tekel'in sadece hurdalıkları satılsa yeni bir fabrika kurulabilir. Yüzlerce kilometrekare arsalarla sahip, değer biçilemeyen bu hazineler yok pahasına elden çıkarılmış olmaktadır.

Küreselleşme, yeni ekonomik dünya düzeninin liberalleşmesi doğrultusunda, uluslararası büyük sermayenin yeryüzünde serbestçe dolaşımını sağlayacak önlemlerin alınmasını, bu amaçla devletin

küçülmesini, kamunun birtakım hizmetlerinden çekilip özel kesime devretmesini, kamu ekonomik kuruluşlarının özelleştirilmesini içeren yapısal uyum izlencelerini geri kalmış ülkelere dayatmaktadır. Yerel yönetimlerin, bir yandan özelleştirmeye giderek, bir yandan da dış borçlanmaya başvurarak kentsel altyapı ve hizmetleri ticarileştirme yoluna gitmeleri özendirilmektedir. Bu, hem yerel halk üzerindeki sömürüyü arttırması, hem de dış borç yükü altına sokulması açılarından yerel yönetimlerin zor duruma girmeleri sonucunu doğurmaktadır. Küreselleşme, özelleştirme yanında yerelleşme adı altında bu süreci hızlandırmaktadır.

Bu araştırmada kullanılan bilgi ve veriler, ÖİB yayınları ve ilgili kuruluşların faaliyet raporlarından, kitaplardan, makalelerden, çevrimiçi kaynaklardan elde edilmiştir.

Türkiye gizli bir plan çerçevesinde ve hızla, 19. yüzyıl sonlarının Osmanlı düzenine döndürülmektedir. Sigara tekelinin yabancılara bırakılması bunun en yeni örneklerinden biridir. Osmanlı da sigara tekeli yabancı devletlere terk etmişti.

TEKEL örneğinde olduğu gibi özelleştirme ile çalışanların hakkı korunmamıştır. İnsanlar işsiz kalmış, özelleştirmede düşük fiyat uygulandığı için, hem manevi kayıp hem de kaynak savurganlık ortaya çıkmaktadır. Özelleştirmenin her türlü sorunu ortadan kaldıracak mucizevî bir yöntem olmadığı unutulmamalıdır.

Özelleştirmenin ne olduğunun anlatıldığı ve TEKEL'in özelleştirilmesinin incelendiği bu çalışmada, ulaşabilinen kaynaklar ve veriler doğrultusunda TEKEL'in özelleştirilmesinin halkın, çalışanlarının ve devletin zararına olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Fakat özelleştirmenin yararlı mı zararlı mı olduğunu halka, o kuruluşlarda çalışanlara ve devlete olumlu ya da olumsuz katkılarının olup olmadığını bütün özelleştirilen kuruluşları inceleyen daha geneli kapsayan farklı bir çalışma ile net

sonuçlar çıkarmak daha doğru bulunmaktadır. Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar, yapılabilecek daha geniş çalışmalar için bir kaynak oluşturmaktadır.

.

KAYNAKÇA

- Afşar, M. (1999). *Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nde Özelleştirme ve Verimlilik İlişkisi (Çimento Sektörüne İlişkin Bir Uygulama)*, Eskişehir, T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alkin, E. (1980). *Uluslararası Ekonomik İlişkiler*, İstanbul, Güryay Matbaası.
- Altıntaş, M.B. (1987). *Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi ve Özelleştirmenin Sermaye Piyasasına Etkileri*, Ankara, Sermaye Piyasası Yayınları.
- Akalın, G. (2003). *KİT’ler ve Özelleştirilmeleri*, Ankara, Akçağ Basım ve Yayınları.
- Akdoğan, A. (2006). *Kamu Maliyesi*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Aktan, C.C.(1987). *Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme*, İzmir, Bilkom Matbaası.
- Aktan, C.C. (1992). *Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları*, TÜSİAD.
- Aktel, M. (2003). *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*, Ankara, Asil Yayın Dağıtım.
- Ardıç, K. Kamu Yönetiminde Sürekli ve Köklü Değişim Aracı Olarak Toplam Kalite Yönetimi ve Değişim Mühendisliği, *Kamu Yönetiminde Kalite İkinci Ulusal Kongresi Bildirileri*, s.57.
- Atasoy, V. (1991). *Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Sorunu*, Ankara.

- AYBAY, A. (1988, Mart 24). Özelleştirme, *Cumhuriyet Gazetesi*, s.2.
- Baytan, İ. (1999). *Özelleştirme; Hukuki Yapı Uygulamalar Sorunlar Öneriler*, Ankara, Arkadaş Yayınevi.
- Bilgin, V. (1995, Ocak/ Şubat). Özelleştirme Üzerine, *Yeni Türkiye*, S.2, s.49.
- Cevizoğlu, H. (1998). *Özelleştirme*, İstanbul, Beyaz Yayınları.
- Cömert, S. (2003 Güz). Özelleştirme Gerçeği, *Jeopolitik*, S.8, s.33-34.
- Çarıkçı, E. (1995, Ocak /Şubat). Türkiye’de Özelleştirme ve Beklentiler, *Yeni Türkiye*, S.2, s.51.
- Çeçen, A. (2009). *Ulus Devlet Türkiye Cumhuriyeti*, Ankara, Kilit Yayınları.
- Çetinkaya, Ö. (2007). *Türkiye’de Devlet İşletmeciliği ve Özelleştirme*, Bursa, Ekin Kitabevi.
- Doğruel, F., ve Doğruel, A. S. (2000). *Osmanlı’dan Günümüze TEKEK*, İstanbul, TEKEK Yayınları.
- Erçel, G. (2002, Şubat). Özelleştirme, *Finans Dünyası*, S.146,1s.4.
- Ergun, T. (2004). *Kamu Yönetimi Kuram/ Siyasa/ Uygulama*, TODAİE.
- Ergun T., ve Polatoğlu A. (1992). *Kamu Yönetimine Giriş*, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

- Eriş, M. (1995, Ocak/Şubat). Özelleştirmenin Dünyü ve Geleceğı, *Yeni Türkiye*, S.2,s.65.
- Erol, C. (1995). *KİT'ler ve Özelleştirme Dosyası*, Teksif Sendikası Yayını.
- Eryılmaz, B., ve Eken, M. (1990, Haziran). Mahalli İdarelerde Özelleştirme Politika ve Uygulamaları, *Türk İdare Dergisi*, C.62,S.387,s.64.
- Eryılmaz, B. (2004). *Kamu Yönetimi*, İstanbul, Erkam Matbaası.
- Genç, T. (1998). *Kamu Yönetimi*, Ankara, Başkent Klişe Matbaacılık.
- Giz, D. (2003). *Özelleştirme ve Karşılaştırmalı Türkiye Uygulaması*, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Gözübüyük, Ş. (1978). *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*, 6. Baskı, Ankara, S Yayınları.
- Güler B. A. (2003). *İkinci Dalga: Siyasal ve Yönetmel Liberalizasyon Kamu Yönetimi Temel Kanunu*, Ankara, Türkiye Yol-İş Sendikası.
- Günege, U. (1987). KİT'lerin Özelleştirilmesi, *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, 251, 50–51.
- Gürol, M. A.(1987). *Bir özelleştirme Yöntemi olarak Çalışanların Sermaye'ye Ortaklığı ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Hyde, A. C. (1992). The Proverbs of Total Quality Management: Recharting the Path to Quality in the Public Sector, *Public Productivity and Management Review*, No: 1, s.25-26.
- Işıklı, A. (2003, Güz). Özelleştirme Ne İçin?, *Jeopolitik*, S.8, s.20–29.
- Karataş, C.,ve Öniş, Z. (1994). *Türkiye’de Özelleştirme*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı.
- Kazgan G. (2000). *Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kepenek, Y. (1990). *100 Soruda Gelişimi, Sorunları ve Özelleştirilmesiyle Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri*, İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- Kır, Y. (1995, Ocak / Şubat). Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesinde Değerleme ve Fiyatlama Sorunu, *Yeni Türkiye*, S.2,s.79.
- Kilci, M. (1998). *Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları*, DPT Yayınları.
- Kilci, M. (1995, Ocak). Özelleştirme Gerçeği, *İktisat, İşletme ve Finans*, S.106, s.55.
- Koray, M. (2000). *Sosyal Politika*, Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Köksal, İ. (1999, Mayıs/Haziran). Türkiye’de Özelleştirmenin Sergüzeşti, *Yeni Türkiye*, S.27, s.455.

- Köymen, Y. (2003, Eylül). Özelleştirme Nedir? Sağlıklı Bir Özelleştirme Nasıl Olmalıdır?, *Finans- Politik & Ekonomik Yorumlar*, S.474, s.73.
- Mucuk, İ. (2003). *Modern İşletmecilik*, İstanbul, Türkmen Kitabevi.
- Ortaylı, İ. (1995, Ocak / Şubat). Özelleştirme ve Sanayi Geleneğimiz, *Yeni Türkiye*, S.2, s.42.
- Öktem, E. (2005). *Özelleştirmenin Kara Kitabı*, Ankara, Genel-İş Matbaası.
- Örsdemir, A. V. (2002). Üçüncü Binyılda Özelleştirme ve Yeni Yönetim Paradigması, Ankara, Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- *Özelleştirme Değil Demokratikleştirme Toplum Suskun Sermaye Serbest!*, (1994). İstanbul, Bireşim Yayınları.
- *Özelleştirme Seminer Tebliğler- Panel*, (1993). İstanbul, İktisadi Araştırma Vakfı- Emlak Bankası.
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 4. *Proje Grup Başkanlığı 2009 Yılı Faaliyet Raporu*. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)
- Özmen, S. (1987). *Türkiye’de ve Dünyada KİT’lerin Özelleştirilmesi*, İstanbul, Met- Er Matbaası.
- Öztürk, N. (2002). *Özelleştirme Ders Notları*, Ankara, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu.

- Piyade, Ö. (1999, Şubat). 17. Dünya Enerji Kongresi Ardından Liberalleşme, Özelleştirme, Globalleşme, *Enerji Dünyası*, S.22, s.30.
- Ralph, E. R., ve Break, G. F. (1961). *Public Finance*, New York, The Ronald Press Company.
- Ruhi, M. E. (2005, Aralık). Türkiye’de Özelleştirmenin Hukuki Boyutu, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.9, S. 3–4, s.236.
- Sağlam, D. (1980). *Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Yapısı ve Zarar Nedenleri*, Ankara, Kalite Matbaası.
- Sakal, M. (1999, Mart- Nisan). Mali Savurganlıkların Önlenmesinde Denk Bütçe Önerisi, *Yeni Türkiye*, S. 26, s.159-167.
- Saran, U. (2004). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kalite Odaklı Bir Yaklaşım*, Ankara, Atlas Yayınları.
- Sarısu, A. (2009). *Kamu & Özel İşbirlikleri*, Ankara, Yaklaşım Yayınları.
- Savas, E.S. (1994). *Özelleştirme Daha İyi Devlet Yönetiminin Anahtarı* (E.Yener Çeviri.). Ankara, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.
- Seval, B. (1995, Ocak / Şubat). Özelleştirme Üzerine Düşünceler, *Yeni Türkiye*, S.2, s.43.
- Simon H. A., Smithburg D.W., ve Thompson V. A. (1973). *Kamu Yönetimi* (C.Mihçioğlu, Çeviri.). Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Soysal, M. (1995, Ocak/Şubat). Özelleştirmenin Felsefesi, *Yeni Türkiye*, S.2, s.39.
- Sürel, H. (1999, Mayıs/Haziran). Özeleştirme, *Yeni Türkiye*, S.27, s.447–448.
- Tanör, R. (2000). *Türk Sermaye Piyasası: Halka Arz*, (Cilt: 2).İstanbul, Beta Yayınları.
- Tekgıda- İş Sendikası. (2003). *TEKEL Gerçeği*, İstanbul.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB). (1993). *Özelleştirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.
- Ülgen, G. (1999, Ekim). Piyasa Ekonomisi, Özelleştirme ve Türkiye, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, S.10, s.50–51.
- Ünal, F. F. (2000). *Özelleştirmenin Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Verimlilik Üzerine Etkisi Türkiye Şeker Sektörü Uygulaması*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Ünal, G. (2003, Bahar). Dünden Bugüne Özelleştirme, *Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar Üç Aylık Dış Politika Dergisi*, S.40, s.51.
- Yalova, Y. (1999, Mayıs / Haziran). Türkiye’de Özelleştirme, *Yeni Türkiye*, S.27, s.440.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayınevi.

- Yıldırım, S. (2006 Şubat). Özelleştirme, Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları ve Sorunları, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.160, s.43.
- Yükselen C. (2006). *Pazarlama Araştırmaları*, Ankara, Detay Yayıncılık.
- 4.Proje Grup Başkanlığı *Faaliyet Bilgi Notu*. (22 Mart 2010 tarihinde Ayhan SARISU tarafından gönderilen elektronik postadan)

YARARLANILAN İNTERNET ADRESLERİ

- Alptekin, K. *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetlerin Görünümü*, 7 Ocak 2010 tarihinde <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmesosyaldevlet.doc>, internet adresinden alınmıştır.
- Ankara Üniversitesi, *Doküman Analizi*, 12 Aralık 2009 tarihinde <http://80.251.40.59./education.ankara.edu.tr/aksoy/eay/eay/b0506/ymetin.doc>, internet adresinden alınmıştır.
- Cılga, İ. *Küreselleşme Sürecinde Devlet Sorunu ve Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması*, 22 Aralık 2009 tarihinde <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmevekamu.doc> , internet adresinden alınmıştır.
- Demirkol İ, *Türkiye’de Yapılan Özelleştirme Çalışmaları ve çimento Sektörü Uygulamaları*, 30 Kasım 2009 tarihinde <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=205>, internet adresinden alınmıştır.
- Dura, C. (2007, Ekim 12). *Devletçilik Ölmedi Bir Gün Dönecek*, 17 Mart 2010 tarihinde <http://turksolu.org/161/dura161.htm>, internet adresinden alınmıştır.
- Oral, N. (2002, Mayıs 30). *Teklerin Tarımda özelleştirme Vurgunları*, 7 Aralık 2009 tarihinde <http://bianet.org/bianet/bianet/10100-tekellerin-tarimda-ozellestirme-vurgunlari>, internet adresinde alınmıştır.
- Önder, İ. (2004, Ekim 31). *Küreselleşme ve Ulusal Ekonomiler Açısından Egemenlik Sorunu*, 14 Ocak 2009 tarihinde www.teori.org, internet adresinden alınmıştır.

- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
28 Ekim 2009 tarihinde <http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasa.htm>.,
internet adresinden alınmıştır.
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
28 Ekim 2009 tarihinde
http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm., internet
adresinden alınmıştır.
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 10 Aralık 2009
tarihinde http://www.oib.gov.tr/baskanlik/oib_gorev.htm., internet
adresinden alınmıştır.
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
12 Aralık 2009 tarihinde
http://www.oib.gov.tr/baskanlik/ozellestirme_amac.htm ., internet
adresinden alınmıştır.
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 2 Ocak 2010
tarihinde [http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/1985–
2003_1.htm](http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/1985-2003_1.htm), internet adresinden alınmıştır.
- Özerman, T. (2009, Haziran 17). *TEKEL'in Özelleştirilmesinin Sonuçları*, 16 Şubat 2010 tarihinde
http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=24760, internet adresinden
alınmıştır.
- Sol Haber Merkezi, (2009, Aralık 23). *TEKEL'in Özelleştirilmesi Ülkeye İhanettir*,
2 Ocak 2010 tarihinde

<http://haber.sol.org.tr/ekonomi/tekel-in-ozellestirilmesi-ulkeye-ihanettir-haberi-21926>, internet adresinden alınmıştır.

- TBMM Resmi İnternet Sitesi, 10 Aralık 2009 tarihinde
<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>., internet adresinden alınmıştır.
- T.C. Adalet Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 10 Aralık 2009 tarihinde
<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20133.html>., internet sitesinden alınmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 16 Şubat 2010 tarihinde
<http://www.tccb.gov.tr/ddk/>, internet adresinden alınmıştır.
- Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, 2 Ocak 2010 tarihinde
http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=sir_yon_ozellestirme, internet adresinden alınmıştır.
- Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği Resmi İnternet Sitesi, 14 Ocak 2009 tarihinde
http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3214&tipi=16, internet adresinden alınmıştır.
- Uluslararası İşçi Dayanışması Derneği Resmi İnternet Sitesi, 6 Nisan 2010 tarihinde
http://www.uidder.org/tekel_tutun_iscileri_ozellestirmeye_karsi_direniyor.htm, internet adresinden alınmıştır.
- Vehbi KOÇ Resmi İnternet Sitesi, 2 Kasım 2009 tarihinde
<http://www.vehbikoc.gen.tr/arasayfalar/sozler/yeni/kitler.htm>., internet adresinden alınmıştır.

EKLER

4046 SAYILI ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 4046

EK 1

Kabul Tarihi: 24 Ekim 1994

Amaç ve Kapsam

Madde 1 - Bu Kanunun amacı;

A) Bu maddede belirtilen ve Kanunun uygulanmasında "kuruluş" adı ile anılacak olan;

a) İktisadi devlet teşekküllerinin, bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme, işletme birimleri ile varlıklarının ve iştiraklerindeki kamu paylarının,

b) Kamu iktisadi teşebbüsleri statüsü dışında kalmakla beraber sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası devlete ve/veya diğer kamu tüzelkişilerine ait olan ticari amaçlı kuruluşlardaki kamu payları ile bu kuruluşlara ait müessese, bağlı ortaklık, işletme, işletme birimleri ve varlıklarının, iştiraklerindeki kamu paylarının,

c) Devletin diğer iştiraklerindeki kamu payları ile Hazineye ait payların,

d) Genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların ve kamu iktisadi teşebbüslerinden kamu iktisadi kuruluşlarının gördükleri kamu hizmetleri ile doğrudan doğruya ilgili olmayan varlıklarının ve iştiraklerindeki paylarının,

e) Belediye ve il özel idarelerine ait ticari amaçlı kuruluşlar ile pay oranlarına bakılmaksızın her türlü iştiraklerindeki paylarının,

f) Genel ve katma bütçeli idarelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların, mal ve hizmet üretim birimleri ve varlıkları (baraj, gölet, otoyol, yataklı tedavi kurumları, limanlar ve benzeri diğer mal ve hizmet üretim birimleri) ile bu Kanunun 35 inci maddesinin (B) fıkrasında belirtilen kamu iktisadi kuruluşlarının temel kuruluş amaçlarına uygun mal ve hizmet üretim birimlerinin işletilmesi haklarının,

Ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlamak için özelleştirilmelerine ilişkin esasları düzenlemektir.

B) Bu Kanun yukarıda belirtilen amaca yönelik olarak;

- a) "Özelleştirme Yüksek Kurulu"nın ve "Özelleştirme İdaresi Başkanlığı"nın kurulmasına, görev ve yetkilerinin belirlenmesine,
- b) "Özelleştirme Fonu"nın ve "Kamu Ortaklığı Fonu"nın kurulmasına ve bu fonların kaynakları ile kullanım alanlarının belirlenmesine,
- c) "Özelleştirme Uygulamaları"na,
- d) "Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı"nda toplanan paraların nemalandırılmasına,
- e) Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda hizmet akdine dayalı olarak çalışan personelden özelleştirme uygulamaları sonucu işsiz kalabilecek olanlara mali ve sosyal haklar sağlanmasına,
- f) Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda çalışan kamu personelinin özlük ve sosyal haklarına,

ilişkin hükümleri kapsar.

Genel ve katma bütçeli idarelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların mal ve hizmet üretim birimleri ve varlıklarının (baraj, gölet, otoyol, yataklı tedavi kurumları, limanlar ve benzeri diğer mal ve hizmet üretim birimleri) işletme haklarının verilmesi veya kiralanması ile kamu iktisadi teşebbüsleri arasında yer alan ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede tanımlanmış bulunan "kamu iktisadi kuruluşları"nın ve bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme, işletme birimleri ve varlıklarının, mülkiyetin devri dışında kalan yöntemler ile özelleştirilmesi bu Kanun hükümlerine tabidir. Ancak, bu kuruluşların mülkiyetinin devrine ilişkin hususlar, kuruluşların gördükleri kamu hizmetinin esaslarına ve özelliklerine göre ayrı kanunlarla düzenlenir.

İlkeler

Madde 2 - Özelleştirme uygulamalarında;

- a) Doğabilecek istihdam azalmaları ile ilgili olarak mevcut kanunlarda ve/veya toplu iş sözleşmelerinde öngörülen tazminatlara ek olarak "İş Kaybı Tazminatı"nın verilmesi,
- b) Kuruluşların özelliklerine ve içinde bulundukları şartlara göre özelleştirme yöntemlerinin belirlenmesi,

- c) Özelleştirme uygulamalarından elde edilecek gelirlerin genel bütçe harcama ve yatırımlarında kullanılmaması,
 - d) Oluşabilecek tekелci bir yapının olumsuz etkilerinin önlenmesi,
 - e) Mülkiyetin yaygınlığının yanı sıra, yönetim sorumluluk ve yetkilerini üstlenebilecek ortak grubunun temini,
 - f) Özelleştirme uygulamaları çerçevesinde kamu bankalarının da öncelikle özelleştirilecek kuruluşlar arasına alınarak süratle özelleştirilmesinin sağlanması,
 - g) Stratejik konularda devletin sahip olacağı imtiyazlı hisse oluşturulması,
 - h) Tabii kaynakların, belli bir süre için sadece işletme hakkının verilmesi suretiyle özelleştirilmesi,
 - ı) Özelleştirme işlemlerinin değer saptaması da dahil aleniyet içinde yürütülmesi,
 - i) Özelleştirme uygulamalarında, milli güvenlik ve kamu yararının gerektirdiği durumlar hariç, kamu kurum ve kuruluşları ile mahalli idarelere devir yapılmaması,
- ilkeleri esas alınır.

Yukarıda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda alınacak kararlarda öncelikler ile bunların tabi olacağı özelleştirme uygulamalarına ilişkin esas ve usuller kuruluşların nitelikleri ve ülke ekonomisinin gerektirdiği şartlar da dikkate alınarak Özelleştirme Yüksek Kurulunca belirlenir.

Özelleştirme Yüksek Kurulu ve Görevleri

Madde 3 - (Değişik fıkra: 01/08/2003-4971/1 md.) Başbakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği dört bakandan oluşan Özelleştirme Yüksek Kurulu (Kurul) kurulmuştur. Kurul, üyelerin tamamının katılımı ile toplanır ve kararları oybirliği ile alır. Kurulun sekreteryaya hizmetleri Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yürütülür.

Kurulun görevleri aşağıda belirtilmiştir:

- a) Bu Kanunun 1 inci maddesinde sayılan kuruluşların "Özelleştirme kapsamına" alınmasına, özelleştirme kapsamına alınanlardan mevcut durumu itibariyle özelleştirilebilir nitelikte olmayanların mali ve hukuki açıdan "özelleştirmeye hazırlanmasına", hazırlık işlemleri

tamamlananların bu işlemlerin tamamlanmasından sonra, hazırlık işlemlerine gerek görülmeyenlerin ise doğrudan "özelleştirme programına" alınmasına karar vermek ve özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların özelleştirme işlemlerinin tamamlanması için süre tespit etmek,

b) Özelleştirme kapsamına alınmış olan kuruluşlardan gerekli görülenlerin özelleştirme kapsamından çıkarılarak eski statülerine iade edilmesine ve/veya özelleştirme programına alınmış kuruluşlardan gerekli görülenlerin özelleştirmeye hazırlanmasına karar vermek,

c) Kuruluşların; satış, kiralama, işletme hakkı devri, mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflar ile devredilmelerine ilişkin özelleştirme yöntemlerinden hangisi ile özelleştirileceğini belirlemek,

d) Özelleştirme programına alınan kuruluşların "satış, kiralama, işletme hakkı devri, mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflarla gerçek ve/veya özel hukuk tüzel kişilerine devredilmesi" yöntemleriyle (*Değişik ibare:01/08/2003-4971/1md.*) yapılan ihaleler sonucunda ihale komisyonlarınca verilen nihai kararları onaylamak,

e) Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlardan gerekli görülenlerin küçültülmesine, faaliyetlerinin süreli veya süresiz olarak durdurulmasına, kapatılmasına veya tasfiyesine karar vermek,

f) Yurt içinden ve/veya yurt dışından Özelleştirme Fonunun kullanım alanlarında yararlanmak üzere borç almaya ve bu amaçla Devlet garantili ve garantisiz iç ve dış tahviller ile gerekli görülen hallerde her türlü menkul kıymet ihracı ve diğer kıymetli evrakın düzenlenmesine karar vermek,

g) Gerekli görülen hallerde, özelleştirme programındaki kuruluşların hisse senetleri ile bu kuruluşlara ait her türlü menkul kıymet ve diğer kıymetli evrakın satın alınmasına ve tekrar satılmasına karar vermek,

h) Özelleştirme Fonu ve Özelleştirme İdaresinin gelir gider programlarını görüşerek onaylamak,

ı) Özelleştirme İdaresinin yıl içindeki uygulamaları ile gelecek yıl programlarını değerlendirerek varsa aksaklıkları giderecek tedbirleri almak (*Ek ibare:01/08/2003-4971/1md.*) (ve İdarenin hak, alacak ve borçları hakkında karar vermek,)^[2]

i) Kanunlarla ve diğer mevzuatla verilen işleri karara bağlamak.

Kurul, hizmetin ifası için yarar gördüğü hallerde parasal sınırları ile usul ve esaslarını açıkça belirlemek kaydıyla bu maddenin (d) ve (g) bentlerinde yazılı konularda Özelleştirme İdaresi Başkanlığına yetki verebilir.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri

Madde 4 - Başbakana bağlı kamu tüzel kişiliğine sahip, özel bütçeli Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (İdare) kurulmuştur. (*Değişik cümle: 01/08/2003-4971/2 md.*) Başbakan bu Kanunla ilgili yetkilerini görevlendireceği bir bakan vasıtasıyla kullanabilir. İdare geçici bir teşkilat olup, özelleştirme süreci sona erdiğinde elemanları ihtisaslarına göre ilgili kuruluşlara nakledilirler. İdarenin görevleri aşağıda belirtilmiştir;

- a) Kurul kararlarını uygulamak,
- b) Kurul tarafından verilen görev ve yetkilerle ilgili konularda karar vermek ve gerekli işlemleri yürütmek,
- c) Kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına veya özelleştirme kapsamına alınmış olan kuruluşların eski statülerine iade edilmesi veya özelleştirme programındaki kuruluşlardan gerekli görülenlerin özelleştirmeye hazırlanmasına karar verilmesi konusunda Kurula teklifte bulunmak,
- d) Kuruluşların özelleştirilmesine ilişkin her türlü işlemin yerine getirilmesi ile bunların özelleştirilmelerine hazırlık amacıyla yönlendirilmesini, faaliyetlerinin takip ve koordinasyonunu yürütmek,
- e) Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan anonim şirket statüsünde olmayanların anonim şirket haline dönüştürülüp dönüştürülmemelerine karar vermek,
- f) Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan, anonim şirket statüsünde olan ve anonim şirket haline dönüştürülen kuruluşların sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşünceye, diğerlerinde ise özelleştirme uygulamaları sonucu devredildikleri tarihe kadar bunların sermaye miktarını tespit etmek, kuruluş, birleşme veya bölünmelerinde gerekli düzenlemeleri yapmak, mal varlıkları ile hak ve yükümlülüklerine ilişkin esasları tespit etmek, hesapları ve faaliyetleri ile ilgili her türlü düzenlemeyi yapmak, bu işlemleri kolaylaştırıcı tedbirleri almak,
- g) Özelleştirme uygulamalarının gerektirdiği özelleştirme ile ilgili her türlü işlemi yürütmek,

h) Kanuni sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla, kuruluşların mali, idari ve hukuki yapıları ile ilgili olarak düzenlemeler yapmak,

ı) Özelleştirme programındaki kuruluşların; kaynak kullanimlarına, taşınmaz edinmelerine, kiralamalarına ve bu taşınmazlar üzerinde sair akitler yoluyla tasarruf etmelerine, (*Ek ibare: 03/07/2005-5398/2 md.*) 2942 sayılı Kanunun 30 uncu maddesi uyarınca işlem tesis edebilmelerine, yurt içi ve yurt dışı borçlanmalarına, verimliliğin artırılması ilkesi göz önünde bulundurularak yapılacak personel alımı ve azaltılmasına, çalışma şartlarına, personelin yurt dışı geçici görevlendirilmelerine ilişkin talepler hakkında karar vermek,

i) Kuruluşların yönetim kurulu başkanlığı ve üyelikleri ile denetim ve tasfiye kurulu üyelikleri ve genel müdürlükleri ile ait oldukları kuruluşlardan ayrı olarak özelleştirme programına alınan ve anonim şirkete dönüştürülmelerine gerek görülmeyen müesseselerde, müessese müdürlükleri ve yönetim komitelerine, işletme ve işletme birimlerinde bunların müdürlüklerine yapılacak atamalar ve bu görevlerden alınma işlemlerine ilişkin olarak Başbakan'a teklifte bulunmak (bu görevlere atanacaklarda 4 yıllık yükseköğrenim görmüş olma şartı aranır),

j) Kurulca ihracına karar verilen her türlü menkul kıymet ile diğer kıymetli evrakın düzenlenmesine yönelik olarak bunların adedi, değeri ve ilgili diğer hususları tespit etmek,

k) Kuruluşların sermayelerine aynı sermaye konulması hallerinde aynı sermayenin değerlendirilmesini yapmak veya yaptırmak,

l) Özelleştirme Fonunu idare etmek,

m) Hizmetin gerektirdiği her çeşit araştırma, proje işleri, reklam, tanıtım, halkla ilişkiler işlemleri ve mali denetim ile hukuki, teknik, idari ve mali değerlendirme işlemlerini yapmak ve/veya bu işlerin danışman görevlendirilmesi suretiyle yaptırılmasını temin etmek,

n) Özelleştirme (*Değişik ibare: 03/07/2005-5398/2 md*) programına alınan kuruluşlara, özelleştirme uygulamalarının gerektirdiği hallerde borç vermek, kamu bankalarının uyguladığı en yüksek ticari faiz oranını aşmamak kaydıyla Özelleştirme Fonundan sağlanacak finansmana uygulanacak faiz oranlarını ve şartlarını belirlemek,

o) Kanunlarla ve diğer mevzuatla verilen görevleri yapmak.

İdare hizmetin ifası için yarar gördüğü hallerde usul ve esaslarını açıkça belirlemek kaydıyla bu maddenin (*Değişik ibare:01/08/2003-4971/1 md.*) (a), (b), (h), (ı) ve (m) bentlerinde yazılı konularda özelleştirme programındaki kuruluşlara yetki verebilir.

İdare Hizmet Birimleri

Madde 5 –a) İdarenin ana hizmet birimleri; Sermaye Piyasaları Daire Başkanlığı, Finansman ve Fon Yönetimi Daire Başkanlığı, Proje Değerlendirme ve Hazırlık Daire Başkanlığı, İstihdam ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, Danışmanlık Hizmetleri Daire Başkanlığı, İhale Hizmetleri Daire Başkanlığından oluşur.

b) İdarenin danışma birimleri; Hukuk Müşavirliği, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı, Başkanlık Müşavirleri, Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığından oluşur.

c) İdarenin yardımcı birimleri; Personel ve Eğitim Daire Başkanlığı, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı, Savunma Uzmanlığından oluşur.

Başkan ile bu maddenin (b) ve (c) bentlerinde belirtilen birimler 27.9.1984 tarihli ve 3046 sayılı Kanunda belirtilen görevleri yürütürler. İdarenin merkez kadroları ekli (1) ve (2) sayılı cetvelde gösterilmiştir^[3].

Personel Rejimi

Madde 6 - İdare personeli 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine tabidir. Başkan ve İdarenin her kademedeki yöneticileri sınırlarını açıkça ve yazılı olarak belirlemek şartıyla, yetkilerinin bir kısmını astlarına devredebilirler. İdare Başkanı müşterek kararname ile, Başkan Yardımcıları Başkanın teklifi ve Başbakanın onayı ile, diğer personel ise Başkan tarafından atanır. Başkan, Başkan Yardımcısı, Başkanlık Müşaviri, Daire Başkanlığı ve Proje Grup Başkanlığı kadrolarına atanacaklarda, 4 yıllık yüksek-öğrenim görmüş olmaları yanında görevlerini yerine getirebilecek bilgi ve tecrübeye sahip bulunmaları şartı aranır. Başkan ve Başkan Yardımcıları aylık, ek gösterge, zam ve tazminatları ile statüleri bakımından Başbakanlığa bağlı müsteşarlıkların müsteşar ve müsteşar yardımcıları hakkında uygulanan hükümlere tabidirler.

İdarede; Başkan, Başkan Yardımcısı, Başkanlık Müşaviri, I inci Hukuk Müşaviri, Hukuk Müşaviri, Daire Başkanı, Proje Grup Başkanı, Avukat, Uzman (Şube Müdürü), Uzman, Uzman Yardımcısı ve Daire Tabibi kadroları karşılık gösterilmek suretiyle sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Bunlar, istekleri halinde T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler.

Genel ve katma bütçeli idarelerde çalışanlar kurumlarının muvafakati ile İdarede sözleşmeli olarak istihdam edilebilirler. İdarenin bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır. Bu personel, kurumundan aylıksız izinli sayılır. İzinli oldukları sürece memuriyetleri ile ilgili özlük hakları devam ettiği gibi, bu süreler kendi kurumlarında çalışıyormuş gibi addedilerek, terfi ve emekliliklerinde hesaba katılır ve herhangi bir işleme gerek kalmaksızın süresinde terfileri yapılır. Bu personelin, kurumlarından aylıksız izinli olarak idarede çalıştıkları müddet karşılığı asıl bağlı oldukları kurumlarına karşı herhangi bir mecburi hizmet mükellefiyeti doğmaz.

Bu madde hükümlerine göre sözleşmeli olarak çalıştırılacakların sözleşme esas ve usulleri ile mali hakları Bakanlar Kurulunca tespit edilir.

Kamu İktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda çalışan personelden idarece hizmetine ihtiyaç duyulanlar, ücreti ve özlük hakları kendi kuruluşu tarafından karşılanmak kaydıyla idarenin re'sen vereceği karar ile bu idarede görevlendirilebilir. Bu personel idarede görevli oldukları süre içinde kendi kuruluşlarında ücretli izinli sayılır.

İdare merkez teşkilatında fiilen çalışan personel ile bu maddeye göre idarede görevlendirilen personele 10.10.1984 tarihli ve 3056 sayılı Kanunun değişik 31 inci (*Değişik ibare: 03/07/2005-5398/3 md*) maddesinde yer alan hükümler çerçevesinde İdarece belirlenen esas ve usuller dahilinde fazla çalışma ücreti ödenir.

Mahkeme ve icra dairelerince idare lehine hükmedilip karşı taraftan tahsil olunan vekalet ücretlerinin dağıtımında 02.02.1929 tarih ve 1389 sayılı Kanun ile 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

İdareye ait kadroların tespit, ihdas, kullanım ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

Yasaklar ve Cezai Hükümler

Madde 7 - Özelleştirme programında bulunan kuruluşlardan Sermaye Piyasası Kanununun kapsamına giren ve hisseleri borsada işlem gören kuruluşların; yönetim kurulu başkan ve üyeleri, denetçileri, diğer personeli, Özelleştirme İdaresi personeli ile Özelleştirme Yüksek Kurulu Başkan ve üyeleri görevleri dolayısıyla bu kuruluşların hesap ve işlemleri ile işletmelerine ilişkin öğrendikleri, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri açıklayamazlar. Bu bilgileri kendilerine veya üçüncü kişilere menfaat sağlamak amacıyla kullanarak, sermaye

piyasalarında işlem yapanlar arasındaki fırsat eşitliğini bozacak şekilde mameleki yarar sağlamalarına yönelik olarak borsa içinde ve dışında bu kuruluşlarla ilgili menkul kıymet alımı satımı yapamazlar. (*Değişik cümle: 01/08/2003-4971/3 md.*) Özelleştirme programında bulu-nan ve sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait olan kuruluşların yönetim kurulu başkan ve üyeleri, denetçileri, genel müdürleri, İdare personeli ile Kurul Başkan ve üyeleri, özelleştirme programında bulunan kuruluşların hisselerinin veya varlıklarının satış, kiralama, işletme hakkı devri, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi, gelir ortaklığı modeli ve sair hukuki tasarruflar yöntemleriyle yapılacak özelleş-tirme işlemlerine dolaylı ya da dolaysız yararlanan sıfatıyla taraf olamazlar. Bu yasak, bu maddede belirtilen kişilerin eş ve çocuklarını da kapsar. Özelleştirme Yüksek Kurulu Başkan ve Üyeleri ile, Özelleştirme İdaresi Başkanı, Başkan Yardımcıları, Daire Başkanları, Hukuk Müşavirleri ve Değer Tespit Komisyonu Başkan ve Üyeleri, özelleştirilen kuruluşlarda, özelleştirme tarihinden itibaren, iki yıl süreyle görev alamazlar.

Bu yasaklara aykırı hareket edenler hakkında fiilin mahiyet ve önemine göre, birlikte veya ayrı ayrı hükmolunmak üzere, altı aydan iki yıla kadar hapis ve edindikleri haksız kazancın üç misli ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ile özelleştirme programına alınan kuruluşlarda çalışan personel ile sözleşmeli olarak çalıştırılan personel Türk Ceza Kanununun 279 uncu maddesinde yazılı memurdan sayılırlar ve bu personelin özelleştirmenin paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve mevcutlarına karşı işledikleri suçlar ile bilanço, tutanak, rapor ve benzeri her türlü belge ve defterleri üzerinde işledikleri suçlar ile ifa ettikleri görevlerinden doğan suçlardan dolayı haklarında Türk Ceza Kanununun ikinci kitap üçüncü ve altıncı bablarındaki hükümler uygulanır.

İdarenin Bütçesi

Madde 8 - İdarenin giderleri, Özelleştirme Fonunun % 5 (yüzde beş) ini aşmayacak şekilde Kurulca belirlenen İdare bütçesinden karşılanır. İdare bütçesinin ita amiri Başkandır.

Özelleştirme Fonu ve Kaynakları

Madde 9 - Özelleştirme uygulamaları sonucu sağlanan tüm gelirler ile İdareye devredilen kuruluşlardan elde edilen temettüler ve özelleştirme uygulamaları çerçevesinde ihraç edilecek her türlü menkul kıymet ile diğer kıymetli evrakın satışından sağlanan gelirler, İdareye devredilen kuruluşlara sağlanan finansmandan elde edilen gelirler ve diğer mevzuat ile tahsis edilen kaynaklar ve sair gelirler, ilgili kuruluşların bütçeleri dışında T.C. Ziraat Bankasında kurulacak Özelleştirme Fonunda toplanır.

Özelleştirme Fonunun Kullanım Alanları

Madde 10 - Özelleştirme Fonu;

a) İş kaybı tazminatı ödenmesi ve iş kaybı nedeniyle verilecek meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi hizmetlerinin sağlanması amacıyla açılacak hesaba özelleştirme gelirlerinden Kurul tarafından belirlenecek miktarlarda yapılacak ödemeler ile gerektiğinde bu hesaba yapılacak aktarmalarda,

b) (*Değişik bent: 03/07/2005-5398/4 md.*) Bu Kanunun 22 nci maddesi gereğince yapılacak ödemelerde,

c) Bu Kanunun 24 üncü maddesi gereğince yapılacak ödemelerde,

d) Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların özelleştirilebilir hale getirilmesi amacıyla yapılacak özelleştirmeye hazırlık çalışmalarının gerektirdiği harcamaların karşılanmasında,

e) İdareye devredilen kuruluşlarda idari, mali ve hukuki yönden yapılacak düzenlemelerin gerektirdiği giderlerin karşılanmasında,

f) İdarenin pay sahibi olduğu şirketlerin sermaye artırımlarına katılınmasında,

g) Gerektiğinde, özelleştirme programındaki kuruluşların hisse senetleri ile bu kuruluşlara ait her türlü kıymetli evrakın satın alınmasında,

h) Özelleştirme uygulamalarının yerine getirilebilmesi için gereken her türlü mal ve hizmet alımında,

ı) İdareye devredilen kuruluşlara idarece belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde borç olarak finansman sağlanmasında,

i) İdarenin bütçesi için gerekli miktarların ayrılmasında,

j) Özelleştirilen kuruluşların kalan borçlarının tasfiyesinde,

k) (*Mülga bent: 03/07/2005-5398/11 md.*)

l) (*Değişik bent: 01/08/2003-4971/4 md.*) Mevzuatla İdareye verilen sair görevlerin yerine getirilmesinde ve Kurulun özelleştirme ile ilgili olarak belirleyeceği alanlarda,

kullanılır.

Özelleştirme Fonunda toplanan gelirlerin kullanımında; iş kaybı tazminatı ödenmesi ve diğer hizmetlerin verilmesine, özelleştirme kapsamındaki kuruluşların özelleştirmeye hazırlanması amacıyla idari, mali ve hukuki yönden yapılacak düzenlemelerin gerektirdiği giderlerin karşılanmasına öncelik verilir.

(*Değişik fıkra:23/05/2000-4568/2 md.*) Özelleştirme Fonunun nakit fazlası, Hazinesin iç ve dış borç ödemelerinde kullanılmak üzere Hazine hesaplarına intikal ettirilir. Özelleştirme Fonundan diğer herhangi bir fona aktarma yapılmaz.

Fonun hesap ve kullanım usul ve esasları ile fon bakiyelerinin nemalandırılmasına ilişkin esas ve usuller idare tarafından hazırlanarak Kurulca onaylanacak yönetmelikle belirlenir.

Denetim

Madde 11 - İdare bütçesinin denetimi 21.02.1967 tarih ve 832 sayılı Kanun uyarınca Sayıştay Başkanlığınca yapılır. Özelleştirme İdaresi Başkanlığının çalışmaları ve Özelleştirme Fonunun kullanımı ile Özelleştirme işlemleri sırasındaki her türlü hizmet ve uygulamaları, 02.04.1987 tarih ve 3346 sayılı Kanun ve Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hakkında 72 sayılı Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre denetlenir.

Özelleştirme programına alınan kuruluşlar, sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşünceye kadar 02.04.1987 tarihli ve 3346 sayılı Kanun ile 24.06.1983 tarihli ve 72 sayılı Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hakkında Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre denetlenir.

Uygulanmayacak Hükümler

Madde 12 - Bu Kanunda yapılması öngörülen işlerde 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu hükümleri ile 832 sayılı Sayıştay Kanununun vize ve tescile ilişkin hükümleri uygulanmaz.

Stratejik Konu ve Kuruluşlar ile İmtiyazlı Hakların Belirlenmesi

Madde 13 - Özelleştirme programına alınan kuruluşlarla ilgili olarak;

a) Stratejik sayılacak konu ve kuruluşları tespit etmeye,

b) Tekelleşmenin önlenmesi de dahil, ekonomi ve güvenlik ile ilgili olarak milli yararın korunması amacıyla, (a) bendi gereğince tespit edilecek stratejik kuruluşlardaki kamu

payının % 50'nin altına düşmesi durumunda bu kuruluşların yetkili kurullarında alınacak kararlarda söz ve onay hakkı verecek imtiyazlı hisselerin miktarını ve bu paylara dayanarak Devletin sahip olacağı imtiyazlı hakları belirlemeye, imtiyazlı hisselerin miktarını ve bunlarla ilgili imtiyazlı hakları değiştirmeye, stratejik konu ve kuruluş olarak tespit edilenleri bu kapsamdan çıkarmaya,

Kurul yetkilidir.

Şu kadar ki, aşağıda belirtilen kuruluşların sermayelerinin % 49'undan fazlasının özelleştirilmesine karar verilmesi halinde bu kuruluşlarda imtiyazlı hisseler oluşturulması zorunludur;

- Türk Hava Yolları A.O.,
- T.C. Ziraat Bankası,
- Türkiye Halk Bankası A.Ş.,
- T.M.O. Alkoloid Müessesesi,
- Türkiye Petrolleri A.O.

Yabancılar Gayrimenkul Satışı

Madde 14 - Bu Kanun hükümlerine göre yapılacak özelleştirme uygulamaları çerçevesinde yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere gayrimenkul satışı ve devri mütekabiliyet esasları göz önünde tutularak yürürlükteki mevzuat hükümlerine tabidir.

Kamu Hizmetlerinin Gördürülmesinin Özelleştirilmesi

Madde 15 - Kamu hizmeti gören kuruluşların mülkiyet devri suretiyle özelleştirilmesine ilişkin konularda bu Kanunun 1 inci maddesinde öngörülen ayrı kanunlarla düzenleme yapılmasına ilişkin şartlar saklı kalmak kaydıyla;

a) Genel ve katma bütçeli idarelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların mal ve hizmet üretim birimleri ve varlıklarının (baraj, gölet, otoyol, yataklı tedavi kurumları, limanlar ve benzeri diğer mal ve hizmet üretim birimleri),

b) Bu Kanunun 35 inci maddesinin (B) bendinde belirtilen ve kamu hizmeti gören tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri üreten kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimlerinin,

İşletme haklarının verilmesi veya kiralanması ve mülkiyetin devri dışındaki benzeri diğer yöntemlerle özelleştirilmesi bu Kanun hükümleri çerçevesinde yapılır.

Genel ve katma bütçeli idarelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların sadece tekel niteliğindeki mal ve hizmet üretim faaliyetleri ile kamu iktisadi kuruluşlarının temel kuruluş amaçlarına uygun mal ve hizmet üretim faaliyetleri imtiyaz addolunur. Bunların dışındakiler imtiyaz sayılmaz. Bu madde gereğince imtiyaz sayılan faaliyetlerle ilgili olarak yapılacak anlaşma ve sözleşmeler imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri niteliğinde olup, diğer kanunların bu hususları düzenleyen özel hükümleri saklıdır.

Bu madde gereğince işletme hakkı verilmesi, kiralama veya benzeri diğer yöntemlerle kullanma hakkının devri süresi 49 yılı geçemez.

Madde 16 : (Mülga: 03/07/2005-5398/11 md.)

Özelleştirme Uygulamalarına İlişkin Hükümler

Madde 17 - Bu Kanuna göre;

A.a) İktisadi devlet teşekküllerinin, bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme, işletme birimleri ile varlıklarının ve iştiraklerindeki kamu paylarının,

b) Kamu iktisadi teşebbüsleri statüsü dışında kalmakla beraber sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası Devlete ve/veya diğer kamu tüzelkişilerine ait olan ticari amaçlı kuruluşlardaki kamu payları ile bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme, işletme birimleri ve varlıklarının, iştiraklerindeki kamu paylarının,

c) Devletin diğer iştiraklerindeki kamu paylarının ve Hazineye ait payların,

d) Genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların ve kamu iktisadi kuruluşlarının gördükleri kamu hizmeti ile doğrudan doğruya ilgili olmayan varlıklarının ve iştiraklerindeki paylarının,

Birlikte ve/veya ayrı ayrı özelleştirme kapsamına alınmasına, İdarenin teklifi üzerine Kurulca karar verilir. Kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına ilişkin Kurul kararında, bu Kuruluşlardan hangilerinin mali ve hukuki yönden özelleştirmeye hazırlık işlemine tabi

tutulacağı, hangilerinin özelleştirilmek üzere doğrudan özelleştirme programına alınacağı ve özelleştirmenin hangi yöntemle gerçekleştirileceği belirtilir^[4].

B. Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlardan; mali ve hukuki yönden özelleştir-meye hazırlanmalarına karar verilenlerin bu hazırlık işlemleri tamamlanıncaya kadar, bunların bağlı oldukları bakanlık veya kurumlar ile ilgileri ve önceki statüleri aynen devam eder. Bunlarla ilgili mali ve hukuki yönden özelleştirmeye hazırlık işlemleri kurulca belirlenecek kuruluş veya kuruluşlar tarafından yürütülür. Özelleştirmeye hazırlık işlemleri tamamlananlar Kurulun vereceği yeni bir karar ile özelleştirme programına alınır. Bu şekilde hazırlıkları tamamlanarak özelleştirme programına alınanlar ile doğrudan özelleştirme programına alınanlar (bağlı ortaklıkların iştirak payları ve varlıkları ile bağlı ortaklık statüsünde olmayan, ancak sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait kuruluşların iştirak payları ve varlıkları hariç), Kurul kararının alındığı tarihte başka bir işleme gerek olmadan ve bedel alınmaksızın İdareye devredilmiş sayılır. Özelleştirme programına alınarak İdareye devredilen kuruluşlar buna ilişkin Kurul kararı tarihinden itibaren bağlı oldukları bakanlık veya kurumla ilişkileri kesilerek idareye bağlanmış sayılır.

C. Genel ve katma bütçeli idarelerle, bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların 15 inci maddenin (a) bendinde belirtilen mal ve hizmet üretim birimleri ve varlıkları ile kamu iktisadi kuruluşlarının ve bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri ile varlıklarının özelleştirme programına alınmalarına Kurulca karar verilir. Bunların, mülkiyetin devri dışındaki yöntemlerle yapılacak özelleştirme işlemleri idare tarafından yürütülür. Ancak, bunların mülkiyetinin bağlı bulundukları kurum ve/veya kuruluşlara aidiyeti ve statüleri aynen devam eder.

D. Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlardan zaman içinde değişen şartlar da dikkate alınarak özelleştirme kapsamından çıkarılmaları gerekli görülenler Kurul kararı ile eski statülerine iade edilir.

E. Özelleştirme programındaki kuruluşlar-dan, anonim şirket statüsünde olanların ürettikleri ve/veya sattıkları mal ve hizmetlerin fiyat ve tarifeleri bu kuruluşların yönetim kurullarınca, diğerlerinde ise yetkili organlarınca belirlenir.

F. Kuruluşların özelleştirme programına alınmalarına ve özelleştirme uygulamaları sonucu nihai devir işlemlerinin onaylanmasına ilişkin kararlar Resmi Gazetede yayımlanır.

Özelleştirme Yöntemleri, Değer Tespiti, İhale Yöntemleri

Madde 18 - Özelleştirme programına alınan kuruluşların özelleştirilmesine ilişkin olarak özelleştirme yöntemleri, değer tespiti ve ihale usulleri aşağıda belirtilmiştir.

A) Özelleştirme yöntemleri

Özelleştirme programına alınan kuruluşlar aşağıda belirtilen yöntemlerden birinin veya birkaçının birlikte uygulanması suretiyle özelleştirilir.

a) Satış; Kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleriyle varlıklarının mülkiyetinin kısmen veya tamamen bedel karşılığı devredilmesi ya da bu kuruluşların hisselerinin tamamının veya bir kısmının kuruluşların içinde bulundukları şartlar da dikkate alınarak yurt içi ve yurt dışında, halka arz, gerçek ve/veya tüzelkişilere blok satış, gecikmeli halka arzı içeren blok satış, çalışanlara satış, borsada normal ve/veya özel emir ile satış, menkul kıymetler yatırım fonları ve/veya menkul kıymetler yatırım ortaklarına satış veya bunların birlikte uygulanması yoluyla bedel karşılığı devredilmesidir.

b) Kiralama; kuruluşların aktiflerindeki varlıklarının kısmen veya tamamen bedel karşılığında ve belli bir süre ile kullanma hakkının verilmesidir.

c) İşletme hakkının verilmesi; Kuruluşların bir bütün olarak veya aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimlerinin mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla bedel karşılığında belli süre ve şartlarla işletilmesi hakkının verilmesidir.

d) Mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi; Kuruluşların aktiflerindeki mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıklarının, mülkiyeti ilgili kuruluşa ait olmak kaydıyla, Türk Medeni Kanununda öngörülen şekil ve şartlar dahilinde, malike ait kullanma hakkına ilişkin bazı tasarruflara rıza gösterilmesine veya malikin mülkiyete bağlı haklarını kullanmasından vazgeçmesi sonucunu doğurmasına ilişkin hakların tesisidir.

e) Gelir Ortaklığı modeli ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflar; Kuruluşların özellikleri ve yapıları da dikkate alınarak yukarıda belirtilen özelleştirme yöntemleri dışında kalan ve genel hükümler ile özel kanunlarda belirtilen diğer yöntemlerdir.

İşin gereğine göre yukarıda belirtilen özelleştirme yöntemlerinden hangilerinin uygulanacağına Kurulca karar verilir.

B) (Değişik bent:03/04/1997-4232/2 md.) Değer tespiti

Özelleştirme Programına alınan kuruluşların değer tespiti çalışmaları bu Kanuna göre idarede oluşturulan değer tespit komisyonları tarafından yürütülür.

a) Değer Tespit Komisyonunun Teşkilî:

Özelleştirilecek kuruluşun özelleştirme işlemlerinden sorumlu proje grup başkanının başkanlığında, özelleştirilecek kuruluşun işlemlerinden sorumlu proje grup başkanlığında görevli bir uzman, Proje Değerlendirme ve Hazırlık Daire Başkanı veya bu dairede görevli bir uzman, Sermaye Piyasaları Daire Başkanı veya bu dairede görevli bir uzman ile gayrimenkul işlemlerinden sorumlu Proje Grup Başkanı veya bu grup başkanlığında görevli bir uzman olmak üzere beş üyeden oluşur. Komisyon, İdare Başkanının teklifi ve Başbakan'ın onayı ile göreve başlar. Komisyonunda, yukarıda adı geçen birimlerde görevli olmak kaydı ile aynı sayıda ve aynı usulle yedek üye görevlendirilir.

b) Komisyonun Çalışması:

Komisyon, üye tamsayısı ile toplanır ve salt çoğunlukla karar verir. Kararlarda çekimser kalamaz. Komisyonca gerekli görüldüğü takdirde, değer tespit çalışmalarına yardımcı olmak üzere ve kararlara katılmamak şartıyla idare tarafından yeteri kadar yerli ve/veya yabancı danışman görevlendirilebilir.

c) Komisyonun Görevleri:

Komisyon; değer tespit çalışmalarını, özelleştirilecek kuruluşun niteliği, gördüğü hizmetin özelliği, gelecekteki nakit akımı potansiyeli, faaliyette bulunduğu sektör ve pazarın özellikleri, sahip olduğu sınai, ticari ve sosyal tesisler, makine araç ve gereçler, teçhizat, malzeme ve hammadde ile yarı mamul ve mamul madde stokları, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, vasıfları ve hali hazır durumları, senetli ve senetsiz bütün alacak ve borçları ile bilumum hak ve yükümlülükleri ve özelleştirilecek kuruluşa uygulanacak özelleştirme yöntemini de dikkate alarak uluslararası kabul görmüş olan; indir-genmiş nakit akımları (net bugünkü değer), defter değeri, net aktif değeri, amortize edilmiş yenileme değeri, tasfiye değeri, fiyat/kazanç oranı, piyasa kapitalizasyon değeri, piyasa değeri/defter değeri, ekspertiz değeri, fiyat/nakit akım oranı metotlarından en az (*Değişik ibare: 03/08/2003-4971/5 md.*) ikisini uygulamak suretiyle yürütür. (*Değişik ibare: 03/07/2005-5398/5 md.*) Değer tespit sonuçları, kuruluşun özelleştirme işlemi tamamlanarak devir sözleşmesinde yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sonra kamuoyuna duyurulur. Özelleştirme programındaki kuruluşun özelleştirme işlemlerini bu Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrasına istinaden yürütmesi durumunda; değer tespiti işlemleri, ilgili kuruluşun karar almaya yetkili organlarının kararı ile

kuruluş ita amirinin başkanlığında oluşturulacak komisyon tarafından bu bentte belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır.

C) (*Değişik bent: 03/04/1997-4232/2 md.*) İhale Komisyonlarının Oluşumu ile İhale Usul ve İşlemleri

Bu maddenin (A) bendinde yer alan özelleştirme yöntemlerinin uygulanmasına ilişkin ihale işlemleri bu Kanuna göre oluşturulan ihale komisyonları tarafından yürütülür.

a) Komisyonun Teşkili:

Özelleştirilecek kuruluşun özelleştirme işlemlerinden sorumlu proje grubunun bağlı bulunduğu başkan yardımcısının başkanlığında, ilgili proje grup başkanı, bu projede görevli uzman, İhale Hizmetleri Daire Başkanı veya bu dairede görevli bir uzman ile hukuk müşavirliğinde görevli bir hukuk müşaviri veya avukat olmak üzere beş üyeden oluşur ve idare başkanının teklifi ve Başbakanın onayı ile göreve başlar. Komisyonda yukarıda adı geçen birimlerde görevli olmak kaydı ile aynı sayıda ve aynı usulle yedek üye görevlendirilir.

b) Komisyonun Çalışması ve Görevleri:

Komisyon, üye tamsayısı ile toplanır ve salt çoğunlukla karar verir. Kararlarda çekimser kalamaz. Karara muhalefet eden üye karşı oy gerekçesini kararın altına yazarak imzalamak zorundadır. Komisyon toplantıları ve teklif sahipleri ile yapılan her görüşme komisyon tarafından tutanakla tespit edilir. Tutanaklar komisyon üyeleri ve/veya hazır bulunan teklif sahipleri tarafından imzalanır.

c) İhale Usulleri:

İhaleler, kapalı teklif, pazarlık, açık artırma, belli istekliler arasında kapalı teklif usulü ile yapılır.

Kapalı teklif usulü: Kapalı teklif usulünde teklifler yazılı olarak alınır. Teklif mektubu, bir zarfa konulup kapatıldıktan sonra zarfın üzerine isteklinin adı, soyadı ve tebligata esas olarak göstereceği açık adresi yazılır. Zarfın yapıştırılan yeri istekli tarafından imzalanır veya mühürlenir. Bu zarf geçici teminata ait alındı veya banka teminat mektubu ve istenilen diğer belgelerle birlikte ikinci bir zarfa konularak kapatılır. Dış zarfın üzerine isteklinin adı ve soyadı ile açık adresi ve teklifin hangi işe ait olduğu yazılır. Teklif mektuplarının istekli tarafından imzalanması ve bu mektuplarda şartname ve eklerinin tamamen okunup kabul edildiğinin belirtilmesi, teklif edilen fiyatın rakam ve yazı ile açık olarak yazılması zorunludur. Bunlardan herhangi biri-ne uygun olmayan veya üzerinde kazıntı, silinti veya düzeltme

bulunan teklifler reddolunarak hiç yapılmamış sayılır. Teklifler ilanda belirtilen tarih ve saate kadar sıra numaralı alındılar karşılığında idareye verilir. Diğer hususlar ihale şartnamesinde belirtilir. Verilen teklifler herhangi bir sebeple geri alınamaz. Tekliflerin belirlenen tarih ve saatte açılması sonucu, kaç teklif verilmiş olduğu bir tutanakla belirtildikten sonra dış zarflar hazır bulunan istekliler önünde alınış sırasına göre açılarak, istenilen belgelerin ve geçici teminatın tam olarak verilmiş olup olmadığı aranır. Dış zarfın üzerindeki alındı sıra numarası iç zarfın üzerine de yazılır. Belgeleri ile teminatı usulüne uygun ve tam olmayan isteklilerin teklif mektubunu taşıyan iç zarfları açılmayarak başkaca işleme konulmadan, diğer belgelerle birlikte kendilerine veya vekillerine iade olunur. Bunlar ihaleye katılamazlar, Teklif mektuplarını taşıyan iç zarflar açılmadan önce, ihaleye katılacaklardan başkası ihale odasından çıkarılır. Bundan sonra zarflar numara sırası ile açılarak, teklifler komisyon başkanı tarafından okunur veya okutulur ve bir listesi yapılır. Bu liste komisyon başkanı ve üyeleri tarafından imzalanır. Şartnameye uymayan veya başka şartlar taşıyan teklif mektupları kabul edilmez. Birkaç istekli tarafından aynı fiyat teklif edildiği ve bunların da uygun olduğu anlaşıldığı takdirde, bu oturumda aynı teklifte bulunan isteklilerin hazır olması halinde, bu isteklilerden ikinci bir yazılı teklif alınır ve bu işlem eşitlik bozuluncaya kadar sürdürülür. Kapalı teklif usulü ile yapılan ihalelerde, istekli çıkmadığı veya teklif komisyonca uygun görülmediği takdirde, yeniden aynı usulle ihale açılır veya komisyonca kamu yararı görüldüğü takdirde, ihale pazarlık ya da açık artırma usulü ile sonuçlandırılır.

Pazarlık usulü: İhalelere birden fazla teklif sahibinden kapalı zarf içerisinde teklif almak şartıyla başlanabilir. (*Ek ibare: 3/7/2005 5398/5 md.*) Sermayesindeki kamu payı yüzde onbeşin altında olan iştirak hisselerinin özelleştirilmesinde birden fazla teklif alınması şartı aranmaz. Teklif sahipleri ile birden fazla Pazarlık görüşmesi yapılabilir. Pazarlık görüşmeleri teklif sahipleri ile ayrı ayrı yapılır. Pazarlık görüşmelerinin, ihalenin herhangi bir aşamasında pazarlık görüşmelerine devam edilen teklif sahipleri ile müştereken yapılmasına komisyonca karar verilebilir. Komisyonca, pazarlık görüşmeleri sırasında ortaya çıkabilecek yeni durumlar karşısında, rekabete engel teşkil etmemek, ihale ilanında ve/veya şartnamede yer alan hususlara aykırı olmamak ve pazarlık görüşmelerine devam edilen teklif sahiplerine eşit olarak uygulanmak kaydı ile yeni esaslar belirlenebilir. Komisyonca gerekli görüldüğü takdirde ihale, pazarlık görüşmesine devam edilen teklif sahiplerinin katılımı ile açık artırma suretiyle sonuçlandırılabilir. Bu husus ilanda ve/veya şartnamede belirtilir. Görüşmeler komisyon tarafından bir tutanakla tespit edilir, tutanak komisyon üyeleri ve teklif sahiplerince imzalanır.

Açık Artırma usulü: Açık artırma usulü ile yapılan ihalelere, istenilen teminatı vermiş ve ihale ilanında, ihaleye katılabilmek için belirtilen gerekli şartları yerine getirmiş oldukları komisyonca tespit edilen teklif sahipleri katılabilirler. İstenilen ilk değer ile açık artırmanın her

aşamasında verilecek tekliflerde asgari artırılabilir miktar komisyonca belirlenir. Açık artırmanın süresi komisyonca belirlenerek açık artırmaya başlanılmadan önce hazır bulunan teklif sahiplerine duyurulur. Komisyonca gerekli görülen hallerde süre bir defaya mahsus olmak ve en çok önceki sürenin yarısını geçmemek üzere artırılabilir. Bu işlemler ve komisyonca belirlenecek teklif verme sırası teklif sahiplerinin huzurunda komisyonca bir tutanakla tespit edilir. Teklif sahipleri tarafından, açık artırmaya esas alınacak ilk değer kadar veya bu değer üzerinde teklif yapıldığı takdirde açık artırmaya devam olunur. Teklif sahipleri bir önceki teklifi artırmak suretiyle yeni tekliflerde bulunurlar. Bu suretle yapılan açık artırmada yeni bir teklif gelmezse komisyon başkanı son teklif üzerinden ihalenin bitirileceğini duyurur ve bu duyuru üç kez yapılır. Buna rağmen teklif gelmemesi halinde açık artırmaya son verilir. Açık artırmaya ilişkin işlemler tutanakla tespit edilir. Tutanak komisyon üyeleri ve teklif sahiplerince imzalanır.

(Değişik fıkra:01/08/2003-4971/5. md.) (Değişik fıkra: 03/07/2005-5398/5 md.) Belirli istekliler arasında ihale usulü: Çıkkılan ihaleden sonuç alınamaması halinde, Kurulun onayı alınmak kaydıyla belirli istekliler arasında ihale usulü ile ihale yapılabilir. Bu usulle yapılacak ihaleler için alınacak tekliflerde teknoloji, yatırım, üretim ve istihdam şartlarından hangisinin veya hangilerinin aranacağı ve diğer esaslar hazırlanacak ihale şartnamesinde belirtilir. Hazırlanacak ihale şartnamesi çerçevesinde istekli veya isteklilerden proje ve taahhütlerini içeren teklifleri alınır. Tekliflerin alınmasından sonra istekli ya da isteklilerle tek tek veya müştereken görüşme yapılmasına ihale komisyonunca karar verilir. Yapılacak görüşmeler sonucunda ihale sonuçları karara bağlanmak üzere İdarece Kurula sunulur.

d) Varlık satışı suretiyle yapılacak özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde, kapalı teklif, pazarlık ve açık artırma usullerinden birisi uygulanır. Hangi usulün uygulanacağına varlığın niteliği ve değer tespit sonuçları dikkate alınarak idarece karar verilir. Kapalı teklif usulü ile gerçekleştirilecek ihalelerde, tekliflerin alınmasından sonra değer tespit sonuçları ve alınan teklifler dikkate alınarak pazarlık veya açık artırma usulü ile ihaleye devam edilmesine komisyonca karar verilebilir. Hisselerin blok satışı suretiyle yapılacak özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde pazarlık usulü uygulanır.

e) Satış yönetimi dışındaki yöntemlerle yapılan özelleştirme uygulamalarına ilişkin ihalelerde, özelleştirilecek kuruluşa ait varlığın niteliği, gördüğü hizmetin özelliği, yapısı, hukuki durumu ile değer tespit sonuçları dikkate alınarak pazarlık veya açık artırma usullerinden idarece belirlenecek usul uygulanır.

f) Hisselerin yurt içi ve yurt dışında halka arz, borsada satış, menkul kıymetler yatırım fonları veya menkul kıymetler yatırım ortaklıklarına satış suretiyle özelleştirilmeleri sermaye piyasası mevzuatına tabidir.

g) Danışman seçimine ilişkin ihalelerde, ihale konusu işin niteliğine ve sektörün özelliğine göre idarece yapılan araştırmalar sonucu, deneyim ve nitelikleri de dikkate alınarak, tespit edilen en az üç danışmandan yazılı teklif alınmak suretiyle pazarlık usulü uygulanır. İhale idare başkanının onayı ile kesinleşir. Danışman seçimine ilişkin ihale komisyonu; Danışmanlık Hizmetleri Daire Başkanlığının bağlı olduğu başkan yardımcısının başkanlığında, Danışmanlık Hizmetleri Daire Başkanı, bu dairede görevli bir uzman, danışmanlık hizmetine konu olan projeden sorumlu grup başkanı veya daire başkanı veya bu birimlerde görevli bir uzman ve hukuk müşavirliğinde görevli bir avukat olmak üzere beş üyeden oluşur. Komisyonda aynı sayıda ve aynı usulle yedek üye görevlendirilir. Bu komisyon idare başkanının onayı ile göreve başlar.

İhale işlemleri sonucunda ihale komisyonunca verilen kararlar idare tarafından Kurulun onayına sunulur. (Danışman seçimine ilişkin ihale sonuçları hariç) ve sonuçlar kurulun onayını müteakip kamuoyuna duyurulur. Özelleştirme programındaki kuruluşun özelleştirme işlemlerini bu Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrasına istinaden yürütmesi durumunda; ihale işlemleri, ilgili kuruluşun karar almaya yetkili organlarının kararı ile kuruluş ita amirinin başkanlığında oluşturulacak komisyon tarafından yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır. İhale sonuçları Kurul tarafından onaylanır.

(*Ek fıkra: 01/03/2003-4971/5. md.*) Kuruluş ita amiri, genel müdür veya bu iş için yetkisini devredeceği genel müdür yardımcısıdır.

Aynı Sermaye Konulması ve Hazine Taşınmazlarının Devri

Madde 19 - Özelleştirme programına alınan kuruluşların taşınmazları ile ilgili olarak aşağıdaki hükümler uygulanır;

A) Kuruluşların anonim şirkete dönüştürülmesi halinde, şirket sermayesinin tamamı için şirket taşınmazları aynı sermaye olarak konulabilir. Bu kuruluşların kuruluş sermayelerinde veya sermaye artırımlarında (iştirakler hariç) konulacak olan aynı sermayenin değer tespiti İdarece yapılır. Aynı sermaye karşılığı çıkarılacak hisse senetleri İdareye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır. Bu hususlar hakkında Türk Ticaret Kanununun 285, 299, 392 ve 404 üncü maddeleri ile Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesinin birinci fıkrasındaki "hesap dönemi sonu" ibaresi ile 5 numaralı bendi ve Bankalar Kanunu ile Sermaye Piyasası Kanununun sermayenin nakden konulmasına ilişkin hükümleri uygulanmaz.

B) Anayasanın 43,168 ve 169 uncu maddeleri hükümleri saklı kalmak kaydıyla; özelleştirme programına alınan ve % 50'den fazla kamu payı bulunan kuruluşlar tarafından kullanılan, Hazinesin mülkiyetindeki taşınmaz mallar ile -özel mevzuatı gereğince tescilli

mümkün olmayanlar hariç- Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmaz malların bu kuruluşlara devrine ve/veya bu kuruluşlar lehine mülkiyetin gayri ayni hakların tesisine ilişkin olarak;

a) Anonim şirket statüsünde olan ve/veya anonim şirket haline dönüştürülen kuruluşlardan sermayesinin tamamı ve/veya yarısından fazlası Devlete ait olanların kullanımındakilerin mülkiyeti, bedelleri şirketin kuruluşunda veya yapılacak sermaye artırımında ayni sermaye olarak konulmak üzere, ödeme yapılmaksızın ilgili kuruluşa devredilir. Bu suretle oluşan ayni sermaye karşılığı çıkarılacak hisseler bedel ödenmek-sizin İdareye devredilmiş sayılır.

b) Anonim şirkete dönüştürülmeyen kuruluşların kullanımındaki taşınmazların mülkiyeti, bedelsiz olarak bu kuruluşlara devredilir. Bu taşınmazlar, İdare tarafından kuruluşun mal varlığının değerlendirilmesi sırasında aktif değerler olarak değerlendirilir.

c) (*Mülga bent: 03/07/2005-5398/11 md.*)

d) Bu maddenin (B) bendinin birinci paragrafında belirtilen taşınmazlar için; tapuda tescil tarihine kadar hükmen kesinleşenler hariç, tahakkuk eden ecrimisil bedelleri talep edilmez, tahsil edilenler iade edilmez.

e) Özelleştirme programına alınan ve sermayelerinde % 50'den fazla kamu payı bulunan kuruluşlar tarafından kullanılan Hazinesin mülkiyetinde ki taşınmaz mallar ile -özel mevzuatı gereğince tescili mümkün olmayanlar hariç- Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmaz malların bu kuruluşlara devrine ve/veya bu kuruluşlar lehine, devredilebilir mülkiyetin gayri ayni haklar da tesis edilebilir.

C) Özelleştirme programındaki kuruluşlar ile diğer kamu kurum ve kuruluşları arasında taşınmazların devri, ifrazı, irtifak, intifa, işletme ve kira haklarının devri ve tasfiyesi ile bedelli devri zorunlu olan taşınmaz malların devrinde ve bu maddenin uygulanmasında ortaya çıkacak sorunlar, İdarenin görüşü üzerine Maliye Bakanlığınca çözümlenir. Bu madde kapsamında devredilmesi gereken taşınmaz malların ifrazında 3194 sayılı İmar Kanunundaki kısıtlamalar uygulanmaz.

D) Özelleştirme programındaki kuruluşlardan anonim şirket statüsünde olanların sermayelerindeki kamu payı % 50'nin altına düşünceye, diğerlerinde özelleştirme uygulamaları sonucu devir tarihine kadar bu kuruluşlara ait taşınmazların ifraz ve tevhidine ilişkin düzenlemeler ve bu düzenlemelerin gerektirdiği işlemler İdarece yapılır. İdare tarafından, bu bentte belirtilen taşınmazların ifraz ve tevhidine ilişkin işlem sonuçlarının

bildirimi üzerine, başkaca bir işleme gerek olmaksızın tescil ve terkin işlemleri ilgili tapu dairesince yerine getirilir. Tescil işlemlerinin sonuçları tapu sicil müdürlüğünce ilgili belediye ve valiliğe bildirilir. Bu bent kapsamındaki taşınmazların ifraz ve tevhidine ilişkin işlemlerde 3194 sayılı İmar Kanununun 15 ve 16 ncı maddeleri uygulanmaz.

E) (*Mülga bent: 27/04/1995 - 4105/3 md.*)

Kuruluşların Anonim Şirket Haline Dönüştürülmesi, Hak ve Yükümlülüklerinin Devri

Madde 20 - Özelleştirme programına alınan kuruluşlarla ilgili olarak;

A) (*Değişik bent:03/07/2005-5398/6 md.*) Mevcut durumları itibarıyla anonim şirket statüsünde olan kuruluşların ana sözleşmelerinin bu Kanun hükümlerine uygun hale getirilmelerine, anonim şirket statüsünde bulunmayanlardan gerekli görülenlerin ana sözleşmelerinin hazırlanarak anonim şirkete dönüştürülmelerine, sermayesinin tamamı İdareye ait olan anonim şirket statüsündeki kuruluşların aktiflerinin, anonim şirket statüsünde olmayan kuruluşların ise varlıklarının tamamının veya bir kısmının özelleştirme programında bulunan ve sermayesinin tamamı İdareye ait başka bir anonim şirkete veya kuruluşa bedelli veya bedelsiz olarak devrine, anonim şirket statüsünde olanların aktiflerinin bir kısmının aynı sermaye şeklinde konularak yeni şirket/şirketler kurulması suretiyle bölünmelerine veya yeni bir şirket halinde birleşmelerine veya tasfiyesiz infisah suretiyle birleşmelerine İdarece karar verilir ve bunların ana sözleşmeleri İdare tarafından onaylanır. Bu bentte belirtilen işlemler hakkında Türk Ticaret Kanununun ilgili maddeleri uygulanmaz.

B) Kuruluşların özelleştirme programına alınmalarından önce mülkiyetinde ve/veya tasarrufunda bulunan her türlü hak ve mameleki ile borçları, özelleştirme programına alındıktan ve özelleştirildikten sonra da aynen devam eder. Müessese, işletme ve işletme birimlerinin ayrı ayrı anonim şirkete dönüştürülmeleri halinde bağlı oldukları kuruluşların hak ve yükümlülüklerinden hangilerinin anonim şirkete dönüştüren bu kuruluşa intikal edeceğine, İdare tarafından karar verilir.

C) Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan gerekli görülenlerin anonim şirkete dönüştürülmelerinde ve anonim şirkete dönüştürülenlerin özelleştirme programında bulundukları süre içinde Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve ilgili diğer kanunlardaki şirket kuruluşuna ilişkin şartlar aranmaz. (*Ek cümle: 09/01/2002-4733/10-B md*) Özelleştirme programında bulunan ve sermayesinin tamamı Devlete ait olan anonim şirket statüsündeki kuruluşlarda, Türk Ticaret Kanununun genel kurul toplantılarına ilişkin hükümleri uygulanamaz.

D) Özelleştirilmesine karar verilen kuruluşlarca ihraç edilen tahviller ile Devlet kefaletini haiz iç ve dış borçlar üzerindeki Devlet garantisi devam edebilir. Bunun şartları ile diğer hususları düzenlemeye Kurul yetkilidir. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlarca mal ve hizmet satın almak üzere yapılacak satın alma sözleşmelerinde öngörülen satın alma bedellerini garanti etmeye Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan yetkilidir.

Gerçek ve tüzel kişilerin Türk Ticaret Kanunundan doğan ortaklık hakları saklıdır.

İş Kaybı Tazminatı Ödenmesi ve Diğer Hizmetlerin Verilmesi

Madde 21^[5] - (*Değişik fıkra: 03/07/2005-5398/7 md.*) Bu Kanuna göre özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların (iştirakler hariç) özelleştirmeye hazırlanması, özelleştirilmesi, küçültülmesi veya faaliyetlerinin kısmen ya da tamamen durdurulması, süreli ya da süresiz kapatılması veya tasfiye edilmesi nedeniyle; bu kuruluşlarda iş sözleşmesine dayalı olarak ücret karşılığı çalışanlardan iş sözleşmeleri tabi oldukları iş kanunları ve toplu iş sözleşmeleri gereğince tazminata hak kazanacak şekilde sona ermiş olanlara, kanunlardan ve yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında ilave olarak iş kaybı tazminatı ödenir. Ayrıca bunların mesleklerinde geliştirilmesine, bir meslekte yetiştirilmesine veya meslek edindirilmesine ilişkin eğitim giderleri ile yeni iş bulmalarına katkı sağlamak amacıyla yapılacak giderler Özelleştirme Fonundan karşılanır. Özürlü personele (ilgili kanunların öngördüğü I, II ve III. derece), bu maddede belirtilen tutarın iki katı olarak iş kaybı tazminatı ödenir. İş kaybı tazminatı ödenmesi ve sağlanabilecek diğer hizmetlere ilişkin işlemler Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür.

Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda iş kanunlarına tabi olarak çalışırken; bunların özelleştirmeye hazırlanmaları, özelleştirilmesi, küçültülmesi, faaliyetlerinin durdurulması, kapatılması veya tasfiye edilmesi nedenleriyle, bu kuruluşların sermayelerindeki kamu payının % 50'nin altına düşmesinden, anonim şirket haline dönüştürülmeyenlerin ise Devir-teslim tarihinden itibaren bir yıl içinde, hizmet akitlerinin haklı neden olmaksızın işveren tarafından feshedilmesi veya haklı nedenlerle kendileri tarafından feshedilmesi sonucu işsiz kalanlar bu Kanunda belirtilen tazminat ve diğer hizmetlerden yararlanırlar.

(*Değişik fıkra: 03/07/2005-5398/7 md.*) Özelleştirme Fonu gelirlerinden, iş kaybı tazminatı ödenmesi veya diğer hizmetlerden kaynaklanacak giderlerin karşılanması amacıyla ayrılacak tutarlar, öncelikle iş kaybı tazminatı ödenmesinde kullanılır. İş kaybı tazminatlarının ödenmesi ve diğer hizmetlerle ilgili giderlerin karşılanması amacıyla yurt içinden ve/veya yurt dışından sağlanacak özel tahsisli kaynaklar, Kurul tarafından belirlenecek sermayesinin

yarıdan fazlası kamuya ait bir bankada Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü adına açılacak "Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Diğer Hizmetler Hesabı"na yatırılır. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü bu hesabın kullanılması ve değerlendirilmesi ile görevli ve yetkilidir. Nakit durumunun yetersizliği sebebiyle ivedi ve zorunlu harcamaların yapılamaması halinde; İdare, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünün talebi üzerine Özelleştirme Fonundan yapılacak aktarmalara mahsuben "Özelleştir-meye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Diğer Hizmetler Hesabı"na aktarma yapmaya yetkilidir.

(*Değişik cümle: 03/07/2005-5398/7 md*) İş kaybı tazminatı, günlük net_asgari ücretin iki katıdır. Bu madde kapsamına girenlerden, hizmet akdinin sona erdiği tarihte aynı işveren ile hizmet akdi kesintisiz en az; 550 günden beri devam edenlere 90 gün, 1100 günden beri devam edenlere 120 gün, 1650 günden beri devam edenlere 180 gün, 2200 günden beri devam edenlere 240 gün süre ile iş kaybı tazminatı verilir. Söz konusu tazminat ve diğer hizmetlerden yararlanmaya hak kazananların, bu tazminat ve hizmetlerden yararlanabilmeleri için, hizmet akitlerinin sona erdiği tarihten itibaren 30 gün içinde Türkiye İş Kurumuna başvurmaları zorunludur. Türkiye İş Kurumu hak sahiplerinin başvurularını müteakip, gerekli incelemeyi en geç 30 gün içinde sonuçlandırarak iş kaybı tazminatına hak kazanıldığını tespit etmesi halinde hizmet akdinin feshi tarihinden geçerli olmak üzere, inceleme ve buna ilişkin işlemlerin sonuçlanmasından itibaren 10 gün içinde iş kaybı tazminatını aylık olarak ödemeye başlar^[6].

Bu maddede öngörülen şekilde hizmet akitleri sona erenlerden; hizmet akitlerinin sona erme tarihi itibarıyla 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu hükümleri gereğince hizmet ve prim ödeme sürelerine göre yaşlılık aylığına hak kazananlar iş kaybı tazminatı ve diğer hizmetlerden yararlanamazlar. İş kaybı tazminatı ve diğer hizmetlerden yararlananların, işe yerleştirilmeleri veya kendilerinin iş bulmaları halinde ödenmekte olan tazminata ve diğer hizmetlere ilişkin hakları sona erer. İş kaybı tazminatının verilmesi ve diğer hizmetlerin sağlanmasına ilişkin usul ve esaslar; İdare ile Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü arasında yapılacak protokolle belirlenir.

İş kaybı tazminatının fiilen ödendiği sürelerle ait sosyal güvenlik kuruluşları kesintileri Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünce ayrıca hak sahipleri adına bu madde gereğince açılacak hesaptan ilgili kurumlara ödenir.

Bu Kanunun 26'ncı maddesi gereğince yapılacak özelleştirme uygulamaları sonucu doğacak iş kaybı nedeni ile tazminata hak kazananlara ödenmesi gerekecek tazminat tutarları, bu maddede öngörülen esas ve usuller çerçevesinde ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından hesaplanır. Bu suretle hesaplanan tazminat tutarları, 26'ncı madde

gereğince özel bir hesapta toplanan gelirlerden karşılanmak üzere ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından hak sahiplerine ödenir.

Kuruluşlardaki Personelin Nakli

Madde 22- (Ek ve Değişiklik: 27/04/1995-4105/4 md., Ek: 03/04/1997-4232/3 md., Değişik madde: 01/08/2003-4971/6 md., Değişik madde: 03/07/2005-5398/8 md.) Özelleştirme programına alınan kuruluşlarda (iştirakler hariç) ilgili kuruluş veya İdare tarafından İstihdam fazlası personel belirlenmesi ya da bu kuruluşların kısmen veya tamamen satışı nedeniyle kamu tüzel kişiliğinin sona ermesi, devredilmesi, küçültülmesi, faaliyetlerinin durdurulması, kapatılması, tasfiye edilmesi halinde; bu kuruluşlarda programa alınma tarihi itibarıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi olarak veya sözleşmeli statüde çalışmakta olanlar ile iş kanunlarına tabi olarak görev yapmakla birlikte toplu iş sözleşmesi hükümlerinden yararlanmayan genel müdür, genel müdür yardımcısı, teftiş kurulu başkanı, kurul başkanı, daire başkanı, müessese, bölge, fabrika, işletme ve şube müdürü, müfettiş ve müfettiş yardımcısı, müşavir ve başuzman unvanlı kadrolara atanmak suretiyle görev yapan personel, kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmek üzere yukarıda belirtilen işlemlerin tamamlanmasından itibaren on beş gün içerisinde İdare tarafından Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Nakil hakkı tanınan bir kadro veya pozisyonda görev yapmakta iken İdare tarafından ihdas edilen ve iş kanunlarına tabi olan kadrolara atanmayı kabul edenler ile kuruluş özelleştirme programına alındıktan sonra kuruluşa naklen veya açıktan atanmalar bu madde ile getirilen nakil hakkından yararlanamaz. İdare, özelleştirme programındaki kuruluşlarda nakil hakkı kapsamında yer alan kadro ve pozisyonlardan boş bulunanları iptal etmeye, kadro ve pozisyonların yerini, aynı kuruluş bünyesindeki şirketler veya işyerleri arasında değiştirmeye yetkilidir. Özelleştirme programındaki herhangi bir kuruluşun personeli, İdare tarafından özelleştirilecek kuruluşlarda görevlendirilebilir ve yetkilendirilebilirler.

Nakle tabi personelin, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre kazanılmış hak aylık derecesinden aşağı olmamak kaydıyla, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının boş kadrolarından Devlet Personel Başkanlığınca tespit edilen kadroya, anılan Başkanlık tarafından kırk beş gün içerisinde ataması teklif edilir. 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamı dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarının (özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar hariç) mevcut boş kadro veya pozisyonlarına da ihtiyaçlar doğrultusunda atama teklifi yapılabilir. Bu personelden 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (1) sayılı cetveldeki kadrolarda istihdam edilmekte olanlar ile burada sayılan unvanlarla çalışan diğer statülerdeki personelin atama teklifleri Araştırmacı unvanlı kadrolara yapılır. Ancak (1) sayılı cetvelde yer alan, mesleğe özel yarışma sınavı ile giren ve belirli süreli meslek içi eğitimden sonra özel bir yeterlik sınavı

sonucunda göreve alınanların atama teklifleri, söz konusu görev unvanına uygun kadrolara yapılır. Devlet Personel Başkanlığı tarafından gönderilen atama teklif yazısının atamayı yapacak kamu kurum ve kuruluşuna intikalinden itibaren otuz gün içerisinde bu kurum ve kuruluş tarafından atama işlemlerinin yapılması zorunludur. Naklen atanan personel hakkında geçici 9 uncu madde hükümleri dikkate alınır.

Kuruluşun satılması veya devredilmesi halinde bu kuruluşta çalışan nakle tabi personelin ataması yukarıdaki hükümlere göre yapıldıktan sonra atama emri, ilgili personele atamayı yapan kurum veya kuruluş tarafından, istihdam fazlası personel için yapılacak atama emri ise kuruluşu tarafından 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir. Personelin işe başlama sürelerine ve işe başlamama halinde yapılacak işlemlere ilişkin olarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 62 ve 63 üncü maddeleri hükümlerinin uygulanmasından atamayı yapan kamu kurum ve kuruluşu sorumludur. Kurum ve kuruluşlar atama ve göreve başlatma işlemlerinin sonucunu en geç on beş gün içerisinde Devlet Personel Başkanlığına bildirirler. Yeni kurumunda görevine başlayan personel istekleri halinde, boş kadro bulunması ve ilgili mevzuata uygun olması şartıyla eski kadro veya pozisyonuna uygun kadrolara kurumlarınca atanabilirler. Askerlik görevlerini yapmakta olanlar için yukarıdaki süreler terhislerini takip eden aybaşından itibaren başlar. Bu madde gereğince diğer kamu kurum ve kuruluşlarına yapılacak nakil sebebiyle boşalan kadro ve pozisyonlar, boşaldıkları tarihten itibaren herhangi bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır.

Bu maddenin birinci fıkrasına göre diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmek üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilen personelin, kuruluşun kamu tüzel kişiliğinin sona erdiği tarihten, yeni kurumlarında göreve başlayacakları tarihi takip eden aybaşına kadar geçecek süreye ilişkin olarak eski kadro veya pozisyonlarına ait aylık, ücret, varsa ikramiye ve ücrete bağlı diğer malî hakları ile yeni kurumlarında göreve başlayacakları tarihe kadar geçecek süredeki sosyal hak ve yardımları (harcırah, sağlık giderleri, cenaze giderleri ve ölüm yardımı) Özelleştirme Fonundan ödenir ve bunlardan T.C. Emekli Sandığına tâbi olanların bu süre içinde Sandıkla olan ilgileri devam eder. Eski görev yerinden alınan aylık ve diğer mali haklar için borç çıkarılmaz ve kurumlar arasında herhangi bir hesaplaşma yapılmaz. Personelin Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihten yeni görev yerlerine başlayacakları tarihe kadar geçecek süredeki aylık ve ücretlerindeki artışlar, beşinci ve altıncı fıkraların uygulanmasında dikkate alınmaz. Bu personelden nakil sürecinde emekli olanlara T.C. Emekli Sandığına ödenen emekli ikramiyeleri, makam, görev ve temsil tazminatları ile ölüm yardımları, ödenmesini takiben iki ay içerisinde faturası karşılığında Hazine tarafından T.C. Emekli Sandığına ödenir. Nakil hakkına sahip olarak iş kanunlarına tabi çalışmakta iken özelleştirme uygulamaları nedeniyle istihdam fazlası personel olarak belirlenenlerden, kararın kendilerine tebliği tarihinden başlayarak on gün içinde nakil

hakkından vazgeçtiğini beyan edenlerin iş sözleşmeleri feshedilmiş sayılır ve bunların ihbar ve kıdem tazminatları Özelleştirme Fonundan karşılanır. Kuruluşun özelleştirme uygulaması sonucu nihai devir işlemlerinin onaylanmasına ilişkin kararın Resmi Gazetede yayımından itibaren on gün içinde nakil hakkından vazgeçtiğini çalıştığı kuruluşa yazılı olarak bildiren nakil hakkına sahip iş kanunlarına tabi personelin de iş sözleşmeleri feshedilmiş sayılır ve bunların ihbar ve kıdem tazminatları Özelleştirme Fonundan karşılanır. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmek üzere isimleri Devlet Personel Başkanlığına bildirilenlerden; nakil süreci içerisinde kıdem tazminatına hak kazandıracak şekilde iş sözleşmeleri sona erenlerin kıdem tazminatları da Özelleştirme Fonundan ödenir. İş kanunlarına tabi olarak çalışmakta iken, bu madde gereğince diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilen personele kıdem tazminatı ödenmez ve bunların önceden kıdem tazminatı ödenmiş süreleri hariç, kıdem tazminatına esas hizmet süreleri 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre emekli ikramiyelerinin hesabında dikkate alınır.

Bu madde hükümlerine göre kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilen sözleşmeli personel ile iş kanunlarına tabi personele, Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadro ve pozisyonlarına ilişkin olarak bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları sözleşme ücreti, ücret (fazla mesai ücreti hariç), ikramiye, bankacılık tazminatı, ek ücret, ek ödeme, teşvik ödemesi ve benzeri adlarla yapılan ödemelerin toplam net tutarının (bu tutar sabit bir değer olarak esas alınır); nakledildiği kurum veya kuruluştaki kadro veya pozisyonlara ilişkin olarak yapılan aylık, ek gösterge, ikramiye, her türlü zam ve tazminatları (ek tazminat ve bankacılık tazminatı dahil), makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı, sözleşme ücreti, ücret, ek ücret, ek ödeme, teşvik ödemesi, döner sermaye payı ve benzeri adlarla yapılan her türlü ödemelerin (fazla mesai ücreti, fiilen yapılan ders karşılığı ödenen ek ders ücreti hariç) toplam net tutarından fazla olması halinde, aradaki fark tutarı, herhangi bir vergi ve kesintiye tâbi tutulmaksızın fark kapanıncaya kadar ayrıca tazminat olarak ödenir. Atandıkları kurumdaki kadro unvanı veya pozisyonlarında isteğe bağlı olarak herhangi bir değişiklik olanlarla, başka kurumlara geçene fark tazminatı ödenmesine son verilir.

399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (1) sayılı cetvelde belirtilen kadrolarda görev yapmakta iken nakle tabi tutulan personelin (bu Kanuna göre anonim şirket halinde birleştirilen kuruluşlardaki personel dahil), Devlet Personel Başkanlığına bildirildikleri tarihteki kadrolarına ilişkin olarak bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı bir bütün olarak, göreve başladıkları tarihi izleyen aybaşından geçerli olmak üzere üç yıl süre ile saklı tutulur ve şahsa bağlı haktan yararlanılan süreler 5434 sayılı Kanunun ek 68 inci ve ek 73 üncü maddelerinde belirtilen sürelerin hesabında (daha önce nakledilenler dahil) dikkate alınır. İlgililerin yeni kadrolarına atandıkları tarihten önce, eski kadroları için mevcut olan ve saklı haklar kapsamında bulunan gösterge, puan, oran ve katsayı artışları şahsa bağlı

haklarda artış sayılır. Ancak eski kadro için bu tarihten sonra ihdas edilmiş hiçbir malî ve sosyal hak ve yardım ile sair ödemeler şahsa bağlı hak kapsamında değerlendirilmez. Atanılan kadrodaki derece yükselmeleri veya kademe ilerlemeleri, aylık gösterge ve ek gösterge dışındaki ödemelerde, şahsa bağlı olarak saklı tutulan hakların ödendiği eski kadronun derecelerinin yükseltilmesi veya kademelerinin ilerletilmesi sonucunu doğurmaz. Bu personelin (bu Kanuna göre anonim şirket halinde birleştirilen kuruluşlardaki personel dahil), Devlet Personel Başkanlığına bildiril-dikleri tarihteki kadrolarına ilişkin olarak bildirim tarihi itibarıyla almakta oldukları aylık, ek gösterge, ikramiye, her türlü zam ve tazminatları (ek tazminat ve bankacılık tazminatı dahil), makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı, ücret (fazla mesai ücreti hariç), ek ücret, ek ödeme ve benzeri adlarla yapılan ödemelerin toplam net tutarının (bu tutar sabit bir değer olarak esas alınır); nakledildiği kurum ve kuruluş tarafından şahsa bağlı hak olarak ödenen aylık, ek gösterge, zam, özel hizmet tazminatı, makam tazminatı, temsil tazminatı, görev tazminatı ödemeleri ile şahsa bağlı hak dışında yapılan ikramiye, ücret, ek ücret, ek ödeme, ek tazminat, teşvik ödemesi, döner sermaye payı ve benzeri adlarla yapılan her türlü ödemelerin (fazla mesai ücreti, fiilen yapılan ders karşılığı ödenen ek ders ücreti hariç) toplam net tutarından fazla olması halinde, aradaki fark tutarı, herhangi bir vergi ve kesintiye tâbi tutulmaksızın fark kapanıncaya kadar ayrıca tazminat olarak ödenir. Atandıkları kurumdaki kadro unvanı veya pozisyonlarında isteğe bağlı olarak herhangi bir değişiklik olanlarla, başka kurumlara geçenlere şahsa bağlı hak uygulaması ile fark tazminatı ödenmesine son verilir.

Madde 23 - (Mülga madde: 01/08/2003-4971/28)

Emeklilik

Madde 24- Özelleştirme programına alınan kuruluşlarda 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığına tabi personelden; T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre, hizmet süresi itibarıyla emeklilik hakkını kazananlara *(Değişik ibare: 01/08/2003 - 4971/7 md.)* bu hakkı kazandıkları, çalıştıkları kuruluşun özelleştirme programına alınmasından önce emeklilik hakkını kazananlara ise bu kuruluşun özelleştirme programına alındığı tarihten itibaren iki ay içinde emekli olmayı istemeleri halinde, emeklilik ikramiyeleri % 30 (Yüzde otuz) fazlasıyla ödenir. Emeklilik ikramiyesine ilave olarak ödenecek % 30 (Yüzde otuz) tutarındaki miktar, ödemeyi müteakip T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünün talebi üzerine Özelleştirme Fonundan karşılanır.

Kadro İhdası

Madde 25 - Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda çalışan personelden bu Kanunun 22 nci maddesine göre diğer kamu kurum ve kuruluşlarına atanacaklar için

kullanılmak üzere aşağıdaki kadrolar ihdas edilerek 13.12.1983 tarihli ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenmiştir.

İHDAS EDİLEN KADROLAR

<u>Sınıfı</u>	<u>Unvanı</u>	<u>Derecesi</u>	<u>Adedi</u>	(V) SAYILI CETVEL
GİH	Memur	10	30 000 ^[7]	Bu cetvelde yer alan kadrolar; özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda çalışan personelin durumuna uygun kadro bulunmaması halinde Bakanlar Kurulu Kararı ile sınıf, unvan ve derece değişikliği yapılmak suretiyle 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinde sayılan kurumların, merkez ve taşra teşkilatları ile döner sermaye ve fonlarına tahsis edilebilir.

Mahalli İdarelerde Özelleştirme Uygulamaları

Madde 26 - Belediye ve il özel idarelerine ait ticari amaçlı kuruluşlar ile pay oranlarına bakılmaksızın her türlü iştiraklerindeki paylarının özelleştirilmesine ilişkin işlemler bu Kanundaki esaslara göre, yetkili organlarınca belirlenir ve yürütülür.

Bu şekilde sağlanan gelirler ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından özel bir hesapta toplanır. Bu özel hesapta toplanan gelirler ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından öncelikle; özelleştirme uygulamaları sonucu doğabilecek iş kaybı nedeniyle yapılacak tazminat ödemeleri ve gerektiğinde bu madde gereğince ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından özelleştirilecek diğer kuruluşlarda yapılacak idari, mali ve hukuki düzenlemelerin gerektirdiği harcamalarda kullanılır. Bu madde gereğince elde edilecek özelleştirme gelirlerinden yukarıda belirtilen öncelikli harcamalar düşüldükten sonra kalan miktar ilgili belediye ve il özel idaresi tarafından bütçelerine gelir kaydedilir.

Belediye veya il özel idarelerinin yapacakları özelleştirme uygulamaları çerçevesinde özel ihtisas gerektiren konulara ilişkin müşavirlik, araştırma, pazarlama ve teknik hizmetler; ilgili belediye veya il özel idaresinin talebi üzerine idarece sağlanabilir.

Belediyeler ve diğer mahalli idareler ile bunların kurdukları birlikler tarafından ticari amaçla faaliyette bulunmak üzere ticari kuruluşlar kurulması, mevcut veya kurulacak şirketlere sermaye katılımında bulunulması, Bakanlar Kurulu'nun iznine tabidir.

Muafiyet (Ek başlık: 09/01/2002 -4733/10-C md.)

Madde 27 – a) Bu Kanun hükümleri gereğince yapılacak özelleştirme uygulama-larına ilişkin işlemler (Değişik ibare: 03/07/2005-5398/9 md.) (danışmanlık hizmet alımları ile nihai

devir işlemlerine ilişkin sözleşmeler dahil) Katma Değer vergisi hariç her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. (*Ek ibare: 03/07/2005-5398/9 md.*) İdarenin taraf olduğu dava ve takiplerde, İdare her türlü harçtan muaftır. Özelleştirme uygulamalarına ilişkin idari davalar, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülür.

b) 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 7 nci maddesine "23 - Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ile Özelleştirme Fonu" ibaresi bend olarak eklenmiştir.

c) (*Değişik fıkra: 01/08/2003-4971/9 md.*) Özelleştirme programında bulunan kuruluşlardaki sermaye artışlarında ticaret siciline tescil işlemleri ve Sermaye Piyasası Kurulu kayıt işlemlerinden vergi, resim, harç, katkı payı ve benzeri şekilde hiçbir ücret alınmaz. Özelleştirme uygulamalarına ilişkin olarak Rekabet Kurulunca verilen kararlar uyarınca, kuruluşun devrinden önce veya sonrasına ait bölünme ve devir işlemleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Madde 28 – 29.2.1984 tarihli ve 2983 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Kamu Ortaklığı Fonu

Madde 4 - Kamu Ortaklığı Fonundan finanse edilen proje ve işlerle ilgili olarak ihraç edilecek gelir ortaklığı senetleri ve her türlü kıymetli evrakın satışı, altyapı tesislerinin işletilmesi ve işletme hakkı verilmesinden sağlanan gelirler ile diğer mevzuatla tahsis edilen kaynaklar, ilgili kuruluşların bütçeleri dışında T.C. Merkez Bankasında kurulacak Kamu Ortaklığı Fonunda toplanır. Kamu Ortaklığı Fonu, Hazine ve Dışticaret Müsteşarlığınca yönetilir.

Madde 29 – 2983 sayılı Kanunun 5 inci maddesi madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Kamu Ortaklığı Fonunun Kullanım Alanları

Madde 5 - Kamu Ortaklığı Fonu;

a) Kamu Ortaklığı Fonundan finanse edilecek tesislerin finansmanında, bunların işletme, bakım, onarım, idame ve benzeri her türlü masraflarının karşılanmasında,

b) İleride gelir ortaklığı senedi çıkarılacak veya işletme hakkı verilecek altyapı tesisleri ile diğer tesislerin finansmanında,

c) Gelir ortaklığı senetleri için yapılacak her türlü ödemelerde,

d) Gerekli görülen hallerde, piyasaya arz edilmiş olan gelir ortaklığı senetlerinin ve her türlü kıymetli evrakın satın alınmasında,

e) Kamu Ortaklığı Fonunun mevzuatla belirlenen kullanım alanları ile ilgili her türlü işlemin yürütülebilmesi için gerekli harcamalarda,

kullanılır.

Ayrıca Kamu Ortaklığı Fonu gelirlerinin asgari %10'u organize sanayi bölgelerinin kamulaştırma ve inşa yatırımları ile kalkınmada öncelikli yörelerdeki alt yapı ve istihdamı artırıcı yatırımların finansmanında kullanılabilir. Fon bakiyelerinin kısmen veya tamamen kamu bankalarında nemalandırılmasına ilişkin usul ve esaslar Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca kamu bankaları dışında nemalandırılmasına ilişkin usul ve esaslar ise Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarının teklifi üzerine Başbakanın onayı ile belirlenir.

Madde 30 - 2983 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi madde başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Yüksek Planlama Kurulunun Görevleri

Madde 6 - Kamu Ortaklığı Fonuna ilişkin olarak Yüksek Planlama Kurulunun görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir;

a) Gelir ortaklığı senetleri ve her türlü menkul kıymet ihracı ile diğer kıymetli evrakın düzenlenmesine ve altyapı tesisleri için işletme hakkı verilmesine karar vermek,

b) Gelir ortaklığı senetleri için piyasa şartlarına uygun ve bu senetlerin değerini artıracak yönde her yıl gelir dağıtım esaslarını tespit etmek,

c) İhraç edilecek gelir ortaklığı senetleri ve her türlü menkul kıymet ile diğer kıymetli evrakın adedi, değeri ve bunlarla ilgili diğer hususlar hakkında karar vermek,

d) Gelir ortaklığı senetleri ihracı suretiyle gelirleri satılan ve/veya satılacak olan altyapı tesislerinin tarife ve ücretlerini tespit etmek,

e) İleride gelir ortaklığı senetleri çıkarılacak veya işletme hakkı verilecek altyapı tesisleri ile Kamu Ortaklığı Fonundan finanse edilecek diğer tesisleri belirlemek ve bu tesislerin

finansmanı ile bunların işletme, bakım, onarım, idame ve benzeri her türlü masraflarının kısmen veya tamamen Kamu Ortaklığı Fonundan karşılanmasına karar vermek,

f) Bakanlar Kurulunca yatırım programına alınan projelerden ileride gelir ortaklığı uygulamasına dahil edilecek altyapı tesislerini tespit etmek,

g) Yurt içi ve yurt dışından Kamu Ortak-lığı Fonunun kullanım alanlarında yararlanmak üzere kredi almaya, Devlet garantili ve garantisiz iç ve dış tahviller ve her türlü menkul kıymet ihracı ile diğer kıymetli evrakın düzenlenmesine karar vermek,

h) Kamu Ortaklığı Fonu bütçesini görüşerek karara bağlamak,

ı) Organize sanayi bölgelerinin kamulaştırma ve inşa yatırımları ile kalkınmada öncelikli yörelerdeki alt yapı ve istihdamı artırıcı yatırımların finansmanı ile ilgili esaslar hakkında teşvik sistemi de göz önünde bulundurularak karar vermek.

Madde 31 - 2983 sayılı Kanunun 15 inci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Kamu Ortaklığı Fonunun Denetimi

Madde 15 - Kamu Ortaklığı Fonu, 2.4.1987 tarihli ve 3346 sayılı Kanun ile 24.6.1983 tarihli ve 72 sayılı Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre denetlenir.

Madde 32 - 9.3.1988 tarihli ve 3417 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Bu şekilde tahsil edilen paralar tahsilatın yapıldığı ayı takip eden ayın sonuna kadar T.C. Ziraat Bankası Ankara Merkez Şubesinde Hazine ve Dışticaret Müsteşarlığı adına açılacak "Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı"na yatırılır.

Madde 33 - 3417 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Madde 5 - Hazine ve Dışticaret Müsteşar-lığı 4 üncü maddeye göre açılacak hesapta toplanan paraları, Yüksek Planlama Kurulunca belirlenecek esaslar dahilinde, gayrimenkul alım satımına yönelik yatırımlar hariç olmak üzere, her türlü menkul kıymetler ve verimi yüksek yatırımlara yatırmak suretiyle nemalandırır.

Madde 34 - 8.6.1984 tarihli ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin 3 numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

3. Kamu İktisadî Kuruluşu "Kuruluş"; sermayesinin tamamı Devlete ait olup, tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan kamu iktisadî teşebbüsüdür.

Madde 35 - A) 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ekindeki "B-KAMU İKTİSADİ KURULUŞLARI (KİK)" başlıklı bölümde yer alan kuruluşlardan "Türk Hava Yolları A.O.", "Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü", "Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü" bu bölümden çıkarılarak aynı Kanun Hükmünde Kararnamenin sonuna ekli "A-İKTİSADİ DEVLET TEŞEKKÜLLERİ (İDT)" bölümüne eklenmiştir.

B) 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ekindeki "B-KAMU İKTİSADİ KURULUŞLARI (KİK)" bölümü aşağıdaki şekilde yeniden tespit edilmiştir.

B - KAMU İKTİSADİ KURULUŞLARI (KİK)

- T.C. Devlet Demir Yolları İşletmesi Genel Müdürlüğü,
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü,
- Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü,
- T.C. Posta İşletmeleri Genel Müdürlüğü,
- Türk Telekomünikasyon A.Ş.

Madde 36 - 657 sayılı Devlet Memurları Kanunun 59 uncu maddesinin birinci fıkrasında geçen "... ve Kamu Ortaklığı..." ibaresi metinden çıkarılmış ve fıkra "Başbakan Müşavirliklerine..." ibaresinden sonra gelmek üzere "... Özelleştirme İdaresi Başkanlığında Başkan, Başkan Yardımcısı, Başkanlık Müşaviri, Daire Başkanı, Proje Grup Başkanı ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğine..." ibaresi eklenmiştir.

Çeşitli Hükümler

Madde 37- Özelleştirme uygulamaları ile ilgili olarak;

a) (*Değişik bent: 27/04/1995-4105/2 md., Değişik: 16.06.2004-5189/12 md.*) Bu Kanun hükümleri gereğince özelleştirme programına alınan kuruluşlar özel hukuk hükümlerine tabi olup, bunlar hakkında varsa kendi kuruluş kanunları ile diğer kanunlarda yer alan bu Kanuna aykırı hükümler ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri uygulanmaz. Ancak 19.4.1926 tarihli ve 815 sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dahilinde İcra ve Ticaret Hakkında Kanun Hükümleri ile 29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 823 üncü maddesi hükmü saklıdır.

Limnlar hakkında mülkiyetin devri suretiyle özelleştirme yapılamaz^[8].

b) (*Değişik cümle: 27/04/2004-5148/1 md.*) Bu Kanun hükümleri gereğince yapılacak uygulamalar ile ihale usullerine ilişkin esaslar İdarece çıkarılacak yönetmeliklerle; alınacak danışmanlık hizmetlerine ilişkin esas ve usuller ise Kamu İhale Kurumunun uygun görüşü üzerine İdarece çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Bu yönetmelikler Kurulca onaylanmasını müteakip Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

Bu maddenin (a) ve (b) bentlerindeki hükümler saklı kalmak kaydıyla bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır.

Madde 38 - 8.6.1949 tarihli ve 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir.

Ek Madde 71. - Sosyal güvenlik bakımından T.C. Emekli Sandığına tabi bir görevde bulunmakta iken, Özelleştirme programına alınan kuruluşlara atananlarla, bu kuruluşların özelleştirilmeleri sonucu sermayelerindeki kamu payı %50'nin altına düşenler ile bunlardan anonim şirkete dönüştürölüp dönüştürölmediğine bakılmaksızın satılan veya devredilenlerde T.C. Emekli Sandığına tabi olarak çalışan personelden isteyenlerin Sandıkla ilgileri devam eder. Ancak bu kuruluşların sermayelerindeki kamu payının %50'nin altına düştüğü tarihten anonim şirket statüsünde olmayanların satışı veya devri tarihinden sonra Sandığa tabi olarak geçen süreler için emeklilik ikramiyesi ödenmez.

Madde 39 - 7.3.1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanununun 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Madde 6 - Petrol ile ilgili; müsaade, arama ruhsatnamesi ve işletme ruhsatnamesi alma hakkı Devlet adına, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına aittir. Ortaklık bu hakkı bizzat veya idaresine ve sermayesine hâkim olduğı uzman kuruluşlar aracılığı ile kullanır veya bu Kanun hükümleri dahilinde bu kuruluşlara devredebilir.

Bu Kanundaki esaslara uygun olmak şartıyla, sermayelerinde kamu payı bulunanlar da dahil, sermaye şirketlerine veya yabancı devletler mevzuatına göre sermaye şirketi niteliğinde bulunan özel hukuk tüzel kişilerine müsaade, arama ruhsatnamesi, işletme ruhsatnamesi verilebilir.

Kuruluş amacına uygun olmak şartıyla, yukarıda belirtilen tüzel kişilere, ülke ekonomisine yararlı olması halinde, Bakanlar Kurulunca belge verilebilir. Ancak, yürürlükteki mevzuat çerçevesinde yapılan özelleştirme uygulamaları sonucu, özelleştirilen kuruluşun devri tarihinde söz konusu belge, kuruluşu devralan özel hukuk tüzel kişilerine devredilmiş sayılır ve belgenin tescili ile bu husustaki diğer işlemler Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne yapılır.

Madde 40 - 6326 sayılı Kanunun 116 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Ancak, yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde yapılan özelleştirme uygulamaları nedeniyle ithal edilecek yabancı sermaye, bu Kanunla düzenlenen kur garantili transfer ile ilgilendirilmez.

Madde 41-3194 sayılı İmar Kanununun 9 uncu maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

(Ek ibare:3/4/1997-4232/4 md.) Belediye hudutları ve mücavir alanlar içerisinde bulunan ve özelleştirme programına alınmış kuruluşlara ait arsa ve arazilerin, ilgili kuruluşlardan gerekli görüş (Belediye) alınarak çevre imar bütünlüğünü bozmayacak imar tadilatları ve mevzi imar planlarının ve buna uygun imar durumlarının Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca hazırlanarak Özelleştirme Yüksek Kurulunca onaylanmak suretiyle yürürlüğe girer ve ilgili Belediyeler bu arsa ve arazilerin imar fonksiyonlarını 5 yıl değiştiremezler. İlgili Belediyeler görüşlerini onbeş gün içinde bildirir.

Yürürlükten Kaldırılan Hükümler

Madde 42 - 18.01.1954 tarihli ve 6224 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin (c) bendi, 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları ile 17 nci maddesinin birinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek Madde 1 - (Ek madde:03/04/1997 ve 4232/5 md.) İdarede görevli Proje Grup Başkanları, aylık, ek gösterge, zam ve tazminatları ile statüleri bakımından İdarede görevli Daire Başkanları hakkında uygulanan hükümlere tabidirler.

Ek Madde 2- (*Ek madde: 01/08/2003 - 4971/10 md.*) Kamu kurum ve kuruluşları (özel kanunla kurulmuş kamu kurumu, kurul, üst kurul ve kuruluşlar dahil) kendilerine özelleştirme ile ilgili intikal eden işlemleri öncelikle ve ivedilikle inceler, karara bağlar ve sonuçlandırır.

Ek Madde 3- (*Ek madde:03/07/2005-5398/10 md.*) Özelleştirme programına alınmış kuruluşlara ait veya bu kuruluşların müşterek maliki bulunduğu gayrimenkullerden varsa diğer malikler ile de anlaşarak, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundaki şartlar aranmaksızın, İdarenin talebi üzerine yirmi gün içinde tapu sicil müdürlüklerince tapuda kat mülkiyeti kütüğüne bağımsız bölümler halinde tescil edilir. Bu işlemin yapılması sırasında kat mülkiyetine geçiş için kadastro müdürlüğünce zemindeki fiili durumu tespit eden plan, vaziyet planı sayılır ve anılan Kanunun 12 nci maddesinin (b) bendinde yazılı fotoğrafın kuruluş temsilcिसince tasdik edilmesi yeterli görülür ve başka bir belge aranmaz.

Ek Madde 4- (*Ek madde: 03/07/2005-5398/10 md.*) Ekli (1) sayılı listede yer alan kadrolar iptal edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvelin Özelleştirme İdaresi Başkanlığına ait bölümünden çıkarılmış, ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek anılan Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvelin, Özelleştirme İdaresi Başkanlığına ait bölümüne eklenmiştir.

Geçici Madde 1 - Ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli cetvellere Özelleştirme İdaresi Başkanlığı bölümü olarak eklenmiştir.

Geçici Madde 2 - Anayasa Mahkeme-since iptal edilen 530 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığına ait iken bu İdarenin Özelleştirme İdaresi Başkanlığına dönüştürülmesi sonucu Özelleştirme İdaresi Başkanlığına intikal eden bütün personel ile her türlü taşıt, menkul, gayrimenkul, araç, gereç, malzeme, döşeme ve demirbaşlar bu Kanunla kurulan Özelleştirme İdaresi Başkanlığına devredilmiştir.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce Kamu Ortaklığı İdaresi veya Özelleştirme İdaresi personeli olup, bu maddenin birinci fıkrası gereğince Özelleştirme İdaresine devredilmiş sayılan personele 530 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca ödenen aylık ek gösterge, her türlü zam ve tazminatlar ile sözleşmeden doğan ücret, ikramiye ve 10.10.1984 tarihli ve 3056 sayılı Kanunun değişik 31 inci maddesinde yer alan fazla çalışma ücreti ile diğer özlük hakları, 530 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasa Mahkemesince verilen yürürlüğünün durdurulması kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarih ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih arasında geçen dönem için de aynı esas ve usullere göre tahakkuk ettirilerek ödenir. Ancak, bahsi geçen dönem için yapılmış olan ödemeler mahsup edilir.

Kadroları kaldırılanlar yeni bir kadroya atanıncaya kadar durumlarına uygun işlerde görevlendirilirler. Bunların eski kadrolarına ait aylık, ek gösterge ve her türlü zam ve tazminatları, sözleşmeden doğan ücret, ikramiye ile diğer özlük hakları yeni bir kadroya atanıncaya kadar şahıslarına bağlı olarak saklı tutulur.

Kadrosuz sözleşmeli personelin sözleşmelerinden doğan hakları aynen devam eder. Bunlardan memuriyete geçirilenlerin öğrenim durumlarına göre yükselebilecekleri tavanı aşmamak kaydıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun Ek Geçici, 1, 2 ve 3 üncü maddeleri ile 458 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri de dikkate alınarak derece ve kademeleri tespit edilmek suretiyle durumlarına uygun kadrolara atanırlar. Bu personelin aylık sözleşme ücretlerinin (ikramiyenin bir aya isabet eden miktarı dahil, fazla çalışma ücreti hariç) net tutarı, atandığı kadronun aylık, ek gösterge, her türlü zam ve tazminat hakları ile fazla çalışma ücreti dahil, aylık net tutarından fazla olması halinde, aradaki fark kapanıncaya kadar herhangi bir kesintiye tabi tutulmaksızın tazminat olarak ödenir.

Bu Kanun ile yapılan yeni düzenlemelere paralel olarak "Özelleştirme İdaresinde Çalıştırılacak Sözleşmeli Personel Hakkında Hizmet Sözleşmesi Esasları" bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Bakanlar Kurulunca iki ay içinde çıkarılır.

Geçici Madde 3 - Kamu Bankalarının (T.C. Merkez Bankası, T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası ve Eximbank hariç) özelleştirmeye hazırlık işlemleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde tamamlanır.

Geçici Madde 4 - Kurulca aksine karar verilmedikçe, Yüksek Planlama Kurulu ve Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu tarafından daha önce alınmış olan kararlardan bu Kanun hükümlerine aykırı olmayanların kurul kararı olarak uygulanmasına devam olunur.

Kamu iktisadî kuruluşlarından, temel kuruluş amaçlarına uygun olup, tekel niteliği bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ilgili kanunlarla ortadan kaldırılmış bulunan mal ve hizmet üretim faaliyetleri, bu Kanunun 15 inci maddesinden müstesnadır.

Geçici Madde 5 - Bu Kanuna göre yeniden düzenleme yapılıncaya kadar İdarede kurulan birimlere verilen görevlerin, daha önce bu görevleri yapmakta olan birimler tarafından yürütülmesine devam edilir.

Geçici Madde 6 - Kamu Ortaklığı Fonunun yönetimi ve buna ilişkin belge ve kayıtlar ile 3417 sayılı Kanun gereğince oluşturulan Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabına ve bu hesapta toplanan paraların nemalandırılmasına ilişkin belge ve kayıtlar, 01.01.1995 tarihi

itibariyle Hazine ve Dışticaret Müsteşarlığına devredilmiş sayılır. Bu devir ile ilgili durum tespiti protokolü İdare ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı arasında imzalanır.

Kamu Ortaklığı Fonunun yönetimi ile Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabının yönetimine, kullanılmasına ve bu hesapta toplanan paraların nemalandırılmasına ilişkin işlemler, 31.12.1994 tarihine kadar İdarece, 01.01.1995 tarihinden itibaren Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca yürütülür.

01.01.1995 tarihinde;

a) Kamu Ortaklığı Fonu mevcudunda bulunan Özelleştirme Gelir Hesabı ile Temettü Hesabındaki tutarlardan Yüksek Planlama Kurulu kararları uyarınca evvelce Kamu Ortaklığı İdaresinin yönetimindeki Kamu Ortaklığı Fonuna bırakılan kısmı Özelleştirme Fonuna,

b) Evvelce Kamu Ortaklığı İdaresi adına açılmış bulunan Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı mevcudunda bulunan tutarlar, bu Kanun gereğince Hazine ve Dış ticaret Müsteşarlığı adına açılacak olan Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabına, aktarılır.

İptal edilen 530 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince açılmış bulunan Özelleştirme Fonuna, anılan Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre aktarılmış olan tutarlar bu Kanun gereğince oluşturulan Özelleştirme Fonuna aktarılır.

(Son fıkra Mülga: 23/05/2000 - 4568/5 md.)^[9]

Geçici Madde 7 - Bu Kanunla kurulan İdarenin 1994 yılı harcamaları, bu Kanundan önceki mevzuat gereği yetkili makamlarca onaylanmış olan Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı bütçesinden karşılanır.

29.02.1984 tarihli ve 2983 sayılı Kanun ile diğer mevzuatta, Kamu Ortaklığı Yüksek Kuruluna, Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığına, Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanına ve Kamu Ortaklığı Fonuna yapılmış olan atıflar, ilgisine ve hizmetin özelliğine göre bu Kanunla kurulan Özelleştirme Yüksek Kuruluna, Özelleştirme İdaresine, Özelleştirme İdaresi Başkanlığına, Özelleştirme Fonuna, Hazine ve Dış ticaret Müsteşarlığına, Hazine ve Dış ticaret Müsteşarına ve Yüksek Planlama Kuruluna yapılmış sayılır.

Geçici Madde 8 - *(Mülga madde: 23/05/2000 - 4568/5 md.)*

Geçici Madde 9 - Kamu iktisadî teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarda sözleşmeli statüde çalışmakta iken bu Kanunun 22 inci maddesi uyarınca 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi kurumlara nakledilerek Devlet memuru statüsüne geçirilenlerin sözleşmeli

statüde (kapsam dışı personel dahil) geçen hizmet süreleri; aynı Kanunun ek geçici 1, 2 ve 3 üncü maddelerine göre, 458 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri de dikkate alınmak suretiyle, öğrenim durumlarına göre yükseldebilecekleri tavanı aşmamak kaydıyla kadro şartı aranmaksızın kazanılmış hak aylık, derece ve kademelerinin tespitinde değerlendirilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce özelleştirme kapsamına alınmış bulunan kuruluşlardan kamu kurum ve kuruluşlarına atanmış bulunan memur ve sözleşmeli personel hakkında da bu madde ile bu Kanunun 22 nci maddesinde fark olarak ödenmesi öngörülen tazminata ilişkin hükümler uygulanır.

Geçici Madde 10 - Özelleştirme Programına alınan Kuruluşlarda bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte T.C. Emekli Sandığına tabi çalışan personel ile yine T.C. Emekli Sandığına tabi çalışan sözleşmeli personelden emeklilik hakkını kazanmış olanlar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki ay içinde emekli olmayı istemeleri halinde 24 üncü madde hükmünden yararlanırlar.

Geçici Madde 11 - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte bulunan mevzuat gereğince özelleştirilmek üzere Kamu Ortaklığı İdaresine devredilmiş olan kuruluşlar devir tarihleri itibarıyla özelleştirme programına alınmış sayılır. Bu kuruluşların özelleştirilmelerine ilişkin olarak daha önce Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince yapılmış olan işlemler geçerli olup, özelleştirme işlemlerine bundan böyle bu Kanun hükümlerine göre devam olunur. Ancak gerekli görülmesi halinde bu kuruluşlardan hangilerinin özelleştirmeye hazırlık çalışmasına tabi tutulacağına, hangilerinin özelleştirme kapsamından çıkarılacağına, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay içinde İdarenin teklifi üzerine Kurulca karar verilir.

Geçici Madde 12 - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce, Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı veya Özelleştirme İdaresi Başkanlığı olarak evvelce yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine göre yapılan işlemlerle, iptal edilen 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi gereğince ilgili kuruluşlarca yapılan personel nakil ve atama işlemleri ile 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 2 nci maddesi gereğince yapılan intibak ve fark tazminatı ödenmesi işlemleri geçerlidir.

Geçici Madde 13 - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce özelleştirilen kuruluşlarda bu Kanunun 21 inci maddesinde belirtilen statüde çalışan personelden, anılan maddede belirtilen nedenlerle iş akitleri feshedilmiş olanlar da bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 30 gün içinde Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğüne başvurmaları halinde 21 inci maddede belirtilen esas ve usuller çerçevesinde meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi hizmetlerinden yararlandırılır.

Geçici Madde 14 - Hereke Halı ve İpekli Dokuma Fabrikası ile Yıldız Çini ve Porselen Sanayi İşletmelerinde halen görev yapan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi personel kadroları ile birlikte; sözleşmeli veya sürekli işçi statüsünde istihdam edilen personelden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 30 gün içinde memur statüsüne geçmek için yazılı olarak başvuruda bulunanlardan T.B.M.M. Başkanlığınca uygun görülenler, bu kanunun 25 inci maddesi ile ihdas edilen ve T.B.M.M. Başkanlığına tahsis edilen kadrolara atanırlar. Bunlar hakkında bu Kanunun 22 nci maddesinin tazminata ilişkin hükmü ile geçici 9 uncu maddesi hükmü uygulanır. Memuriyete geçmek için başvuruda bulunmayanlar ile ataması yapılmayan personel, pozisyonları ile birlikte Sümer Holding A.Ş. Genel Müdürlüğünün diğer birimlerinde görevlendirilir.

Geçici Madde 15 - (*İptal: Ana.Mah.'nin 31/01/1997 tarih ve E.1996/66, K.1997/7 sayılı Kararı ile.*)

Geçici Madde 16 - (*Ek madde: 03/04/1997- 4232/6 md.*) Bu Kanunun geçici 3 üncü maddesinde belirtilen kamu bankalarının özelleştirmeye hazırlık işlemlerine ilişkin olarak öngörülen iki yıllık süre bitiminden itibaren iki yıl uzatılmıştır.

Geçici Madde 17- (*Ek madde: 01/08/2003 - 4971/11 md.*) Özelleştirilen, faaliyeti durdurulan, küçültülen, kapatılan veya tasfiye edilen kurum ve kuruluşlardan emeklilik, malullük ve ölüm nedeniyle ayrılan ve kendilerine veya dul ve yetimlerine T.C. Emekli Sandığına aylık bağlananlara bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ödenmiş bulunan emeklilik ikramiyesi, makam, temsil ve görev tazminatları ile ölüm yardımları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki ay içinde, Hazine tarafından faturası karşılığında T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne ödenir. Ancak, özelleştirilen veya devrolunan kuruluşlarla ilgili olarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ile devralan alıcılar arasında yapılan sözleşme hükümleri saklıdır.

Geçici Madde 18- (*Ek madde: 17/09/2004 - 5234/14 md.*) Özelleştirme programındaki kuruluşlarda çalışmakta iken çalıştıkları kuruluşun 01.01.1992 tarihinden itibaren özelleştirilmesi, kapatılması, tasfiyesi veya diğer nedenlerle iş akitler feshedildiği veya özelleştirilmiş bulunan işletmelerde özelleştirme tarihinden itibaren işveren tarafından altı ay içinde iş akitleri feshedildiği için 2004 yılında 14.07.1965 tarihli ve 657 sayılı Kanunun 4/C maddesi hükümleri gereği kamu kurum ve kuruluşlarında geçici personel statüsünde istihdam edilecek kişilerin bu kapsamdaki ücret ve diğer özlük hakları 31.12.2004 tarihine kadar Özelleştirme Fonunun İş Kaybı Tazminatı ödeneğinden ilgili kuruluşa aktarılır. Genel ve katma bütçeli kuruluşlarda istihdam edilenlerin ücret ve diğer özlük hakları karşılığı aktarılabacak tutarlar, Maliye Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğü hesabına yatırılır ve bütçeye gelir kaydedilir. Yapılacak ödemeler ise, genel ve katma bütçeli kurum bütçelerinin

mevcut ya da yeni açılacak tertiplerinden ödenir. Ödemeye ilişkin esas ve usuller Maliye Bakanlığı tarafından belirlenir.

Özelleştirme uygulamaları çerçevesinde % 50'den fazla kamu payı satış yoluyla özelleştirilmiş şirketlerden, bu Kanunun yayımı tarihinden önce iflas kararı alınanlarda çalışan, kamuda çalıştıkları sürelerle ilişkin tazminatlarını alamayan ve bu konuda doğmuş alacaklarını iflas masalarına kaydettirmiş bulunan işçilerden, bu kararın yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde gerekli belgelerle birlikte Özelleştirme İdaresi Başkanlığına başvuruda bulunanların kamuda geçen sürelerle ilişkin olarak kuruluşun özelleştirildiği tarihteki ücreti üzerinden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından tespit edilen kıdem tazminatı alacakları Özelleştirme Fonundan ödenir. İşçiler adına iflas masasına alacak kaydedilen tutarın Özelleştirme Fonunca yapılan ödemeye tekabül eden kısmı Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından takip ve tahsil edilir.

Geçici Madde 19- (Ek madde: 03/07/2005 - 5398/29 md.) Bu Kanunun 27 nci maddesinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan ve devam eden özelleştirme uygulamalarına ilişkin davalar görüldükleri mahkemelerce sonuçlandırılır.

Geçici Madde 20- (Ek madde: 03/07/2005 - 5398/29 md.) Bu Kanunun 21 inci maddesinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihte iş kaybı tazminatı almaya devam edenler hakkında 21 inci maddenin dördüncü fıkrasında yapılan değişiklikler dikkate alınmaz ve bunlar hakkında önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

Geçici Madde 21- (Ek madde: 03/07/2005 - 5398/29 md.) Bu Kanunun 22 nci maddesinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce özelleştirme programında bulunan kuruluşlarda nakil hakkı tanınmış kapsam dışı kadro ve pozisyonlarda görev yapan iş kanunlarına tabi personelin, aynı kadro veya pozisyonlarda görev yapmaya devam etmeleri halinde nakil hakları saklıdır.

Geçici Madde 22- (Ek madde: 03/07/2005 - 5398/29 md.) Bu Kanunun 22 nci maddesinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmek üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilenlerden nakil işlemi tamamlanmış olan personel hakkında 22 nci maddenin beşinci ve altıncı fıkralarına göre yapılan fark tazminatı ve şahıslarına bağlı olarak saklı tutulan hakların ödenmesinde, ilgililerin eski kurumları ile ilişkilerinin kesildiği tarih esas alınır. 01/08/2003 tarihli ve 4971 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca şahsa bağlı hakları 15/08/2003 tarihinden itibaren üç yıl süreyle saklı tutulan personelin şahsa bağlı hakları 14/08/2006 tarihinde sona erer. 15/08/2003 tarihinden bu Kanunun 22 nci maddesinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihler arasında nakle tabi tutulan ve şahsa bağlı haktan yararlanan personelin şahsa

bağlı hakları ise atandıkları yeni kurumlarında göreve başladıkları tarihi izleyen aybaşından geçerli olmak üzere üç yıl süreyle saklı tutulur ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce nakle tabi tutulan personelin şahsa bağlı haklarının tespitinde ve fark tazminatının ödenmesinde bu fıkra hükümleri hariç 22 nci maddenin bu Kanunla değiştirilen hükümleri aynen uygulanır.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla nakil işlemleri tamamlanmamış personel hakkında 22 nci maddenin bu Kanunla değiştirilen hükümleri aynen uygulanır.”

Geçici Madde 23 - (Ek: 15/5/2008-5763/28 md.)

Bu Kanun kapsamında;

a) Özelleştirme Fonunun 2008 yılındaki nakit fazlasının 1.000.000.000 YTL'lik kısmı, Fon tarafından Hazine İç Ödemeler Muhasebe Birimi hesaplarına aktarılır ve genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir kaydedilir. Kaydedilen bu tutarları, Yüksek Planlama Kurulu kararına istinaden Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamındaki yatırımlara öncelik vermek kaydıyla münhasıran ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik yatırımlarda kullanılmak üzere ilgili idare bütçelerine ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir. Bu ödenekler, 2008 yılı yatırım programı ile ilişkilendirilir.

b) 1/1/2009-31/12/2012 tarihleri arasındaki dönemde oluşacak Özelleştirme Fonunun nakit fazlasının; 2009 yılı için 2.500.000.000 YTL'lik kısmı, izleyen yıllarda ise bir önceki yıl genel bütçesinde gelir tahmini olarak yer alan tutarın Gayri Safi Yurtiçi Hasıla deflatörü oranında artırılarak bulunacak kısmı, ilgili yıl genel bütçelerinin (B) işaretli cetvelinde bütçe gelir tahmini olarak yer alır. İlgili yıl bütçeleri hazırlanırken Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamındaki yatırımlara öncelik vermek kaydıyla münhasıran bölgesel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik yatırımların finansmanı için ilgili idare bütçelerine bu gelir tahmini karşılığı kadar ödenek öngörülür. Yukarıda belirlenen tutarlar Özelleştirme Fonu tarafından Hazine İç Ödemeler Muhasebe Birimi hesaplarına aktarılır ve ilgili yıl genel bütçesinin (B) işaretli cetveline gelir kaydedilir.

1/1/2008-31/12/2012 tarihleri arasındaki dönemde oluşacak Özelleştirme Fonunun nakit fazlasının yukarıda belirlenen tutarları aşan kısmından Özelleştirme Yüksek Kurulu kararına göre tespit edilecek tutar, Fon tarafından Hazine İç Ödemeler Muhasebe Birimi hesaplarına aktarılır ve ilgili yıl genel bütçesinin (B) işaretli cetveline gelir kaydedilir. Kaydedilen bu tutarlardan, Yüksek Planlama Kurulu kararı ile belirlenecek kısmı ulaştırma ve enerji yatırımlarında kullanılmak üzere, ilgili idare bütçelerine ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir. Bu ödenekler, yılı yatırım programı ile ilişkilendirilir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı tarafından müştereken belirlenir.

Geçici Madde 24 - (Ek: 24/7/2008-5793/26 md.)

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce özelleştirilen Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD) limanlarından elde edilen gelirlerden Hazine İç Ödemeler Muhasebe Birimi hesaplarında tutulan tutarlar, bu birim tarafından genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir kaydedilir. Gelir kaydedilen tutarların yüzde 60'ını karayolu yapımı ile bu amaçla yapılacak kamulaştırma, karayolu bakımı ve onarımı amacıyla Karayolları Genel Müdürlüğü bütçesine, yüzde 40'ını ise demiryolu yapımı ile bu amaçla yapılacak kamulaştırma, demiryolu bakımı, onarımı ve demiryolu araçlarının alımı ve diğer ihtiyaçlarda kullanmak amacıyla TCDD'ye sermayesini artırmak suretiyle ödenmek üzere Hazine Müsteşarlığı bütçesine ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra TCDD'ye ait limanların özelleştirilmesinden elde edilecek gelirlerin tamamı ise tahsilini izleyen onbeş gün içinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca Ulaştırma Bakanlığı merkez ödemelerini yapan muhasebe birimi hesaplarına aktarılır. Aktarılan bu tutarlar, aynı birim tarafından genel bütçenin (B) işaretli cetveline özel gelir kaydedilir.⁽¹⁾ Kaydedilen bu tutarların yüzde 60'ını karayolu yapımı ile bu amaçla yapılacak kamulaştırma, karayolu bakımı ve onarımı amacıyla Karayolları Genel Müdürlüğü bütçesine, yüzde 40'ını ise demiryolu yapımı ile bu amaçla yapılacak kamulaştırma, demiryolu bakımı, onarımı ve demiryolu araçlarının alımı amacıyla TCDD'ye sermayesini artırmak suretiyle ödenmek üzere Hazine Müsteşarlığı bütçesine özel ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

Özel gelir ve ödenek kaydedilen tutarlardan yılı içerisinde kullanılamayan kısımları ertesi yıl bütçelerine devren gelir ve ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

Sermaye ödenekleri yılı yatırım programı ile ilişkilendirilir.

Yürürlük

Madde 43 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 44 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

01.08.2003 Tarihli 4971 sayılı Kanunun Geçici Maddeleri:

Geçici Madde 1- Bu Kanunun yürürlük tarihinden önce 4046 sayılı Kanunun 22 nci maddesine göre Devlet Personel Başkanlığınca atama teklifi yapılmış olmakla birlikte kurum

ve kuruluşlarca tekemmül ettirilemeyen atama işlemleri ile aynı mahiyetteki işlemlerle ilgili olarak yargı mercilerine açılmış ve devam eden davalar hakkında 4046 sayılı Kanunun bu Kanunla değiştirilen 22 nci maddesi hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 2- Bu Kanunun yayımı tarihinden önce 24.11.1994 tarihli ve 4046 sayılı Kanunun 22 nci maddesi gereğince şahsa bağlı hakları saklı tutulan ve halen bu haktan yararlanan personelin şahsa bağlı hakları bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç yıl sonra sona erer. Bu Kanunla değiştirilen 4046 sayılı Kanunun 22 nci maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesi hükmü, 03.04.1997 tarihli ve 4232 sayılı Kanunun yayımı tarihinden sonra nakledilen 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (1) sayılı cetvelde yer alan personel hakkında da atama tarihinden itibaren uygulanır.

Geçici Madde 3- Yüksek Planlama Kurulunun 27.09.1988 tarihli ve 88/9 sayılı Kararı ile Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketi (T.C. Turizm Bankası Anonim Şirketi) mal varlığından çıkarılarak Turban Turizm Anonim Şirketine devredilmek suretiyle özelleştirme kapsamına alınan varlıkların bedeline ilişkin tasfiye işlemi, Yüksek Planlama Kurulunun 26.12.1988 tarihli ve 88/9-1 sayılı Kararı ile tespit edilmiş bulunan Japon Yeni cinsinden meblağın bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki Türk Lirası karşılığının, faizsiz olarak ve aylık eşit taksitler halinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç on iki ay içerisinde Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketine ödenmesi suretiyle yapılır.

3.7.2005 Tarih ve 5398 sayılı Kanunun Özelleştirme Uygulamalarına İlişkin Geçici Maddesi

Geçici Madde 1- 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Kanun gereğince yapılan özelleştirme uygulamaları çerçevesinde kuruluşların (iştirakler hariç) özelleştirilmesi neticesinde İş Kanunu hükümlerine tabi daimi ve geçici işçilerden (kapsam dışı personel hariç) 01/01/1992 ila 20/10/2004 tarihleri arasında iş akdi özel sektör tarafından feshedilenlerden 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (C) fıkrası kapsamında istihdam edilecek olanlarda, özelleştirme tarihinden itibaren özel sektör tarafından en geç 6 ay içinde iş akitlerinin feshi şartı aranmaz.

^[1] Kanunun adı 21/07/2005 tarihli ve 25882 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 03/07/2005 tarihli ve 5398 sayılı Kanun’un 1 inci maddesi ile değiştirilmiştir.

^[2] 4046 sayılı Kanunun 3/1 maddesine 01/08/2003 tarih ve 4971 sayılı Kanun ile eklenen ‘ve İdarenin hak, alacak ve borçları hakkında karar vermek,’ ibaresi Anayasa Mahkemesinin

2003/87 E., 2005//110 K. Sayılı Kararı ile iptal edilmiş olup iptal Kararı 16.05.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

[3] Fıkranın son cümlesinde yer alan ‘ve İstanbul temsilciliği’ ibaresi 03/07/2005 tarih 5398 sayılı Kanunun 11. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

[4] A bendinin son cümlesinde yer alan ‘ve hangi süre içinde’ ibaresi 03/07/2005 tarih ve 5398sayılı Kanunun 11. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

[5] 03/07/2005 tarih ve 5398 Sayılı Kanunun 7. maddesi ile 4046 sayılı Kanunun 21. maddesinde yer alan ‘İş ve İşçi Bulma Kurumu’ ibareleri ‘Türkiye İş Kurumu’ olarak değiştirilmiştir.

[6] Fıkranın son cümlesi 03/07/2005 tarih ve 5398 Sayılı Kanunun 7. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

[7] Değişik ibare: 01.08.2003-4971/8 md.

[8] Bendin sonunda yer alan “ve limanların, mülkiyetin devri dışındaki yöntemlerle özelleştirilmelerinden Türk uyruklu gerçek ve tüzel kişiler yararlanabilir. Bu haktan yararlanabilecek şirketin Türk Ticaret Siciline tescil edilmiş olması, yabancı sermaye payının % 49’u geçmemesi, İdare ve temsil etmeye yetkili olanların ekseriyetinin Türk vatandaşı olması ve şirket ana sözleşmesine göre oy ekseriyetinin Türk vatandaşlarında bulunması zorunludur.” ibareleri 16.06.2004 tarih ve 5189 sayılı Kanun ile çıkarılmıştır.

[9] 23/05/2000 tarih ve 4568 sayılı Kanunun 5 maddesi 4046 sayılı Kanunun Geçici 7. maddesi 01.01.2001 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.³⁰⁵

³⁰⁵ Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
<http://www.oib.gov.tr/baskanlik/yasa.htm>, (Erişim) 5 Ocak 2010.

TEKEL Tarihçe – İndex**EK 2**

1. 1862- Tuz talimatnamesi ile tuz tekeli oluşturuldu.
2. 1862- Tütün ithalatı yasaklandı.
3. 1874- "Duhan Resmi Hakkında Nizamname" uyarınca tütünde bandrol usulü uygulanmaya başlandı.
4. 1879- 22. teşrin 1879 tarihli sözleşme ile Rüsumu Sitte İdaresi kuruldu.
5. 1881- Muharrem Kararnamesi ile Duyuru Umumiye İdaresi kuruldu.
6. 1883- Memalik-i Osmaniyye Duhanları müşterekül-menfaa Reji Şirketinin kurulması için anlaşma imzalandı.
7. 1884- Reji Şirketi faaliyete başladı.
8. 1884- Cibali Sigara Fabrikası Kuruldu.
9. 1884- İzmir Sigara Fabrikası kuruldu.
10. 1895- Adana Sigara Fabrikası Kuruldu.
11. 1897- Samsun Sigara Fabrikası kuruldu.
12. 1905- Bomonti Bira Şirketi kuruldu.
13. 1906- Çamaltı Tuzlasının kurulmasına karar verildi.
14. 1920- "Men-i Müskirat Kanunu" nun kabulü ile alkollü içki kullanımı yasaklandı.
15. 1921- Yabancı Şirket ve Duyun-ı Umumiyenin Yetki ve Gelirleri Kısıldı.
16. 1923- "Reji" Şirketinin Bütün Mal Varlığı, Hak ve Vecibeleri Devlete İntikal Etti.
17. 1925- Tütün ve Tütünle İlgili Hizmetlerin Devlet Tarafından Yürütülmesi Kararlaştırıldı
18. 1926- Tütün ve tütün Mamulleri ile Alkollü İçkiler İnhisar Altına Alındı. Alkollü İçki İnhisarının İşletilmesi önce Polonya ve sonra bir Türk Şirketine verildi.
19. 1927- 1071 Sayılı Yasa ile Alkollü İçkiler tekeli idaresi tekrar hükümete verildi.
20. 1930- 1701 Sayılı "Tütün İnhisarı Kanunu" kabul edildi.
21. 1934- Barut ve Patlayıcı Maddeler İnhisar Altına Alındı.
22. 1938- 3437 Sayılı "tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu" kabul edildi.
23. 1942- 4250 Sayılı "İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu" çıkarıldı.
24. 1946- TEKEL'in adı "TEKEL Genel Müdürlüğü" oldu.
25. 1946- 4857 Sayılı Yasa ile kibrit ve çakmak tekelinin işletilmesi hakkı TEKEL Genel Müdürlüğü'ne devredildi.
26. 1952- Kibrit de devlet tekeli kaldırıldı.
27. 1955- Barut ve benzeri patlayıcı maddeler ile fişeklerde Devlet tekelinin işletilmesini TEKEL'in görev alanından çıkaran 6551 sayılı Yasa kabul edildi.
28. 1961- TEKEL'in tütün üreticisini destekleme görevini yeniden düzenleyen 196 sayılı "Ekici Tütünleri Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanun" kabul edildi.
29. 1962- Çanakkale Şarap ve Kanyak Fabrikası kuruldu.

30. 1969- 1177 sayılı "Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu" kabul edildi.
31. 1970- Şanlıurfa Suma Fabrikası kuruldu.
32. 1972- Yozgat Bira Fabrikası kuruldu.
33. 1973- Çay tekelinin işletilmesi TEKEL'in sorumluluk alanından çıkarıldı.
34. 1984- TEKEL yabancı sigara ithalatına başladı.
35. 1986- Özel Sektöre "TEKEL" ile Ortaklık Şartıyla, Sigara Üretim İzni Verildi.
36. 1987- Kurumun daha önce "TEKEL İşletmeleri Genel Müdürlüğü" olan adı, kısaca TEKEL olmak üzere "Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü" olarak değiştirildi.
37. 1995- Alaşehir Suma Fabrikası kuruldu.
38. 2001- Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 05.02.2001 tarih ve 2001/06 sayılı Kararı ile özelleştirme kapsam ve programına alındı.
39. 2002- 4733 sayılı kanun ile Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu kuruldu.
40. 2003- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 02.06.2003 tarih ve 527 sayılı Olur'ları ile Sigara Sanayii İşletmeleri Müessesesi , Sigara Sanayii İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'ne; Alkollü İçkiler Sanayii Müessesesi, Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticareti A.Ş.'ne; Pazarlama ve Dağıtım Müessesesi; Alkollü İçkiler Pazarlama ve Dağıtım A.Ş. ile Sigara Pazarlama ve Dağıtım A.Ş. olarak yeniden yapılandırıldı. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 22.12.2003 tarih ve 2003/85 sayılı Kararı ile Alkollü İçkiler Sanayii ve Ticareti A.Ş.'nin en yüksek teklifi veren Nurol, Limak, Özaltın, Tütsab konsorsiyumuna satılmasına karar verildi.
41. 2004- Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticareti A.Ş. 27.02.2004 tarihinde ihaleyi kazanan Nurol, Limak, Özaltın, Tütsab konsorsiyumuna satışı yapılarak devredildi.
42. 2004- Özelleştirme Yüksek Kurulunun 2004/27 sayılı kararı ile Kelkit Kibrit Fabrikası kapatıldı.
43. 2005- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 2004/ÖİB-K-45 sayılı kararı ile "Kristal Tuz Rafinerisi Anonim Şirketi" M. Altundal ve C. Çakmak Ortak Girişimine satıldı. Hisse Devri Sözleşmesi 10.02.2005 tarihinde imzalandı.
44. 2005- Özelleştirme İdaresi Başkanlığının 2005/154 sayılı kararı ile "Kaldırım Tuzlası", 2005/155 sayılı kararı ile "Kayacık Tuzlası", 2005/156 sayılı kararı ile "Yavşan Tuzlası"nın özelleştirilmesine karar verildi.
45. 2006- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğüne dönüştürüldü.
46. 2006- Özelleştirme İdaresi Başkanlığının 2006/21 sayılı kararı ile Sigara Pazarlama Dağıtım A.Ş. bağlı 82 Pazarlama Dağıtım Başmüdürlüğünün 42'si kapatıldı.

47. 2006- Özelleştirme İdaresi Başkanlığının 303 sayılı Olurları ile 9 adet Koordinatör Başmüdürlük kuruldu.
48. 2006- Araştırma Enstitüleri Daire Başkanlığının Daire Başkanlığı kadrosu "Yaprak Tütün İşletmeleri ve Ticareti Daire Başkanlığı olarak ihdas edildi. Tuz Sanayi Müessese Müdürlüğüne bağlı Çamaltı ve Ayvalık Tuz İşletme Müdürlükleri İnşaat ve Tesisler Daire Başkanlığına bağlandı.
49. 2006- Yaprak Tütün ve Tuz Sanayi Müessese Müdürlükleri Tekel A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona erdirildi.
50. 2006- Özelleştirme İdaresi Başkanlığının 2006/64 sayılı kararı ile 23 Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü ile 5 Yaprak Tütün İşleme Atölyesi kapatıldı.³⁰⁶

³⁰⁶ Türün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tta.gov.tr/default.asp?islem=tarihce.>, (Erişim) 5 Ocak 2010.

2003 DÖNEMİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI
Satış / Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar

EK 3

SÖZLEŞME		SATIŞ/DEVİR BEDELİ	
TARİHİ		TL	\$
BLOK SATIŞ :			
TAKSAN	20/6/2003	14.261.580.000.000	10.000.000
GERKONSAN	17/12/2003	4.766.721.450.000	3.350.000
Blok Satış Toplamı		19.038.301.450.000	13.350.000
TESİS ve VARLIK SATIŞ veya DEVİRİ :			
SÜMER H.- 6 taş.	28/1/2003	5.143.000.000.000	3.106.406
KBİ - 103 arsa, 89 lojman	Şub.-Eyl/03	370.313.730.000	230.707
SÜMER H.- 1 taş.	6/3/2003	3.560.000.000	2.223
SÜMER H.- 1 taş.	15/4/2003	7.600.000.000	4.678
TDİ Çeşme Limanı	28/5/2003	18.204.425.000.000	12.500.000
SEKA Afyon İşl.	30/5/2003	4.468.907.300.000	3.100.000
SÜMER H.- 1 Taş.	3/6/2003	95.287.601.000	67.000
SÜMER H.- 1 Taş.	4/6/2003	1.795.587.500	1.250
SÜMER H.- 1 Taş.	9/6/2003	55.764.345.000	39.000
SEKA Balıkesir İşl.	10/6/2003	1.557.190.800.000	1.100.000
SÜMER H.- 5 Taş.	11/6/2003	49.870.625.000	35.000
SÜMER H.- 1 Taş.	12/6/2003	7.476.414.750	5.250
SEKA-1İşt. hissesi	18/6/2003	290.267.290.000	205.000
SEKA-Çaycuma İşl.	19/6/2003	21.380.663.800.000	15.100.000
SEKA-2 Taşınmaz	19/6/2003	651.331.480.000	460.000
SEKA-1 Taşınmaz	19/6/2003	569.207.076.000	402.000
SÜMER H.-1 Taş.	20/6/2003	45.993.595.500	32.250
SÜMER H.- 1 Taş.	23/6/2003	595.158.480.000	420.000
TDİ Kuşadası Lim.	2/7/2003	38.058.255.000.000	27.000.000
TZD Sakarya İşl.	25/7/2003	3.280.906.300.000	2.300.000
EBÜAŞ-1İşt.hissesi	6/8/2003	210.967.800.000	150.000
EBÜAŞ - 44 Taş.	6/8/2003	61.679.952.460	43.855
EBÜAŞ - 1 Taş.	8/9/2003	209.893.080.400	151.600
EBÜAŞ - 25 Taş.	8/9/2003	20.857.778.735	15.065
SÜMER H.- 3 Taş.	10/9/2003	21.527.936.950	15.500
SÜMER H.- 4 Taş.	11/9/2003	321.101.456.000	232.000
SÜMER H.- 4 Taş.	12/9/2003	41.412.754.500	30.000
SÜMER H.- 2 Taş.	15/9/2003	63.331.512.000	46.000

SEKA - Taşucu Tersane Alanı	15/9/2003	2.960.059.800.000	2.150.000
SÜMER H.- 1 Taş.	18/9/2003	17.185.262.500	12.500
SÜMER H.- 9 Taş.	19/9/2003	146.222.478.400	106.500
SÜMER H.- 2 Taş.	22/9/2003	9.662.144.850	7.050
SÜMER H.- 4 Taş.	25/9/2003	285.524.450.750	209.250
SÜMER H.- 1 Taş.	26/9/2003	3.088.415.250	2.250
SÜMER H.- 2 Taş.	30/9/2003	145.253.799.250	105.000
EBÜAŞ-MEYBUZ	30/9/2003	3.610.535.670.000	2.610.000
SÜMER H.- 1 Taş.	1/10/2003	893.503.870.000	641.000
SÜMER H.- 1 Taş.	3/10/2003	14.764.638.000	10.500
SÜMER H.- 1 Taş.	6/10/2003	23.029.743.000	16.500
SÜMER H.- 1 Taş.	14/10/2003	1.088.138.420.000	750.000
EBÜAŞ - 3 Taş.	14/10/2003	9.190.608.750	6.570
TEKEL - Kaya Tuz.	16/10/2003	750.000.000.000	535.079
SÜMER H.- 1 Taş.	20/10/2003	1.500.000.000	1.048
SÜMER H.- 2 Taş.	21/10/2003	23.600.000.000	16.238
SEKA Aksu İşl.	21/10/2003	5.106.304.000.000	3.500.000
SÜMER H.- Eryağ	21/10/2003	663.819.520.000	455.000
SÜMER H.- 2 Taş.	22/10/2003	247.622.340.000	170.000
SÜMER H.- 9 Taş.	23/10/2003	187.500.000.000	127.617
SÜMER H.- Merinos Halı Markası	24/10/2003	425.000.000.000	289.616
SÜMER H.- 5 Taş.	30/10/2003	132.600.000.000	88.628
SÜMER H.- 12 Taş.	31/10/2003	559.450.000.000	375.312
SÜMER H.- 20 Taş.	3/11/2003	1.273.469.456.000	866.952
SÜMER H.- 2 Taş.	4/11/2003	8.750.000.000	5.950
SEKA Kastamonu İşl.	4/11/2003	13.449.044.700.000	9.100.000
SÜMER H.- 2 Taş.	5/11/2003	541.389.975.000	367.500
THY - Lojman	15/11/2003	1.306.000.000.000	890.115
THY - USAŞ (%6)	Kasım-Aralık	5.483.000.000.000	3.815.925
TDİ Trabzon Lim.	20/11/2003	32.678.620.800.000	22.400.000
TDİ Dikili Limanı	20/11/2003	6.200.184.750.000	4.250.000
EBÜAŞ-24 Taş.	2/12/2003	907.110.622.200	623.800
SÜMER H.- Adıyaman İşl.	17/12/2003	2.067.536.150.000	1.450.000
TEKEL-2 Taş.	22/12/2003	580.000.000.000	408.059
TEKEL-2 Taş.	23/12/2003	650.000.000.000	455.810
SÜMER H.-2 Taş.	23/12/2003	97.500.000.000	68.372
TEKEL-6 Taş.	26/12/2003	4.065.000.000.000	2.882.190
TEKEL-2 Taş.	29/12/2003	2.685.000.000.000	1.907.563
Tesis ve Varlık Satış veya Devir Toplamı		185.083.908.309.745	128.472.679
HALKA ARZ :			

-	-	-	-
Halka Arz Toplamı		0	0
ULUSLARARASI HALKA ARZ :			
-	-	-	-
Uluslararası Arz Toplamı		0	0
IMKB'DE SATIŞ İŞLEMLERİ :			
İŞ BANKASI C (%0.09)	12/9/2003	4.435.990.028.000	3.240.501
ARÇELİK (%0.13)	12/9/2003	2.475.000.000.000	1.807.993
TOFAŞ (%0.33)	12/9/2003	2.835.000.000.000	2.070.974
ARÇELİK (%0.35)	16/9/2003	6.860.000.000.000	5.013.806
ARÇELİK (%0.88)	17/9/2003	17.150.000.000.000	12.538.594
TOFAŞ (%1.85)	17/9/2003	15.840.368.789.500	11.581.105
ARÇELİK (%0.01)	3/10/2003	340.994.970.250	250.533
ÜNYE ÇİMENTO (%0.01)	3/10/2003	1.160.000.000	852
ÜNYE ÇİMENTO (%0.01)	7/10/2003	21.268.150.070	15.509
T. Kalkınma Bankası (%0.00009)	4/12/2003	322.367.400	223
IMKB'de Satış Toplamı		49.960.104.305.220	36.520.091
BEDELLİ DEVİR İŞLEMLERİ :			
İSDEMİR - 1 Taşınmaz	11/4/2003	5.550.000.000	3.363
TEKEL - 1 Taşınmaz	20/5/2003	34.000.000.000	22.821
TEKEL - 1 Taşınmaz	1/9/2003	4.200.000.000.000	3.015.530
SEKA - 1 Taşınmaz	25/9/2003	788.400.000	584
TEKEL- 2 Taşınmaz	17/10/2003	174.444.000.000	123.941
TEKEL - 2 Taşınmaz	22/10/2003	164.693.189.000	113.612
TEKEL - 2 Taşınmaz	22/10/2003	223.100.000.000	153.903
TEKEL - 2 Taşınmaz	27/10/2003	130.522.280.000	88.231
TEKEL - 2 Taşınmaz	17/11/2003	3.352.821.962.000	2.285.144
SÜMER HOLDİNG - 4 Taş.	29/11/2003	3.288.663.000.000	2.259.807
EBÜAŞ - 30 Taşınmaz	30/11/2003	(1)	(1)
TEKEL - 2 Taşınmaz	18/12/2003	200.148.840.000	140.442
TEKEL - 2 Taşınmaz	19/12/2003	646.563.200.000	454.756
TEKEL - 2 Taşınmaz	22/12/2003	117.386.773.350	82.588
Bedelli Devir Toplamı		12.538.681.644.350	8.744.722
GENEL TOPLAM		266.620.995.709.315	187.087.491

* Şirket tarafından tahsil edilmiştir.

** Şirkete kredi borcu olarak mahsup edilmiştir.

(1) EBÜAŞ'ye ait 30 arsa, 8 Mayıs 2003 tarihli ÖYK kararı çerçevesinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsil edilmek üzere iz bedeli üzerinden Hazine'ye devredilmiştir

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/2003_uygulamalar.htm, (Erişim) 2 Ocak 2010.

2004 DÖNEMİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI
Satış / Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar

EK 4

SÖZLEŞME		SATIŞ/DEVİR BEDELİ	
TARİHİ		TL	\$
BLOK SATIŞ:			
ESGAZ	10/3/2004	56.654.220.000.000	43.000.000
ETİ BAKIR	12/4/2004	29.121.933.555.000	21.879.000
DİV-HAN A.Ş.	15/4/2004	38.545.737.000.000	28.500.000
BURSAGAZ	19/4/2004	163.371.480.000.000	120.000.000
AMASYA ŞEKER	11/8/2004	1.813.568.750.000	1.250.000
ETİ GÜMÜŞ A.Ş.	13/8/2004	60.139.969.600.000	41.200.000
ETİ KROM A.Ş.	14/09/2004	87.101.180.550.000	58.050.000
ÇAYELİ BAKIR İŞLETMELERİ A.Ş.	23/09/2004	74.350.016.250.000	49.250.000
BET KÜTAHYA ŞEKER FAB. A.Ş.	08/10/2004	35.815.609.080.000	23.820.000
ETİ ELEKTROMETALURJİ A.Ş.	25/10/2004	22.669.233.800.000	15.320.000
Blok Satış Toplamı		569.582.948.585.000	402.269.000
TESİS ve VARLIK SATIŞ veya DEVİRİ:			
TEKEL-2 Taşınmaz	2/1/2004	180.000.000.000	129.192
TEKEL-4 Taşınmaz	6/1/2004	1.660.050.000.000	1.210.499
TEKEL-2 Taşınmaz	8/1/2004	120.000.000.000	87.998
TEKEL-2 Taşınmaz	16/1/2004	311.100.000.000	232.818
EBÜAŞ-5 Taşınmaz	9/2/2004	251.500.000.000	188.700
EBÜAŞ-2 Taşınmaz	11/2/2004	7.700.000.000	5.736
SÜMER HOLD.-1 Taşınmaz	13/2/2004	5.100.000.000.000	3.878.554
THY- Lojman	16/02/2004	306.800.000.000	233.987
SÜMER H.-SÜTAŞ hissesi (%1,57 hisse)	18/2/2004	450.000.000.000	342.488
SÜMER H.-Malatya İşl.	19/2/2004	8.462.553.600.000	6.400.000
SÜMER H.-2 Taşınmaz	23/2/2004	40.000.000.000	30.237
TÜGSAŞ-Gemlik Güb. San. A.Ş. (%100 hisse)	24/2/2004	110.522.169.000.000	83.100.000
SÜMER H.-13 Taşınmaz	24/2/2004	290.000.000.000	219.058
SÜMER H.-2 Taşınmaz	26/2/2004	187.000.000.000	142.235
SÜMER H.-2 Taşınmaz	27/2/2004	510.000.000.000	385.222
TEKEL Alkollü İçkiler San. ve Tic. A.Ş. (%100	27/2/2004	388.446.724.000.000	292.000.000

hisse)			
SÜMER H.-21 Taşınmaz	1/3/2004	713.700.000.000	540.364
SÜMER H.-2 Taşınmaz	4/3/2004	172.000.000.000	130.608
EBÜAŞ-34 Taşınmaz	8/3/2004	910.000.000.000	687.476
TEKEL-1 Taşınmaz	12/3/2004	710.000.000.000	541.482
EBÜAŞ-5 Taşınmaz	16/3/2004	155.500.000.000	118.595
TÜGSAŞ-İGSAŞ (%100 hisse)	18/3/2004	132.882.406.500.000	100.500.000
TEKEL-2 Taşınmaz	30/3/2004	276.000.000.000	210.164
SEKA-Karacasu İşletmesi	31/3/2004	2.701.102.550.000	2.050.000
EBÜAŞ-12 Taşınmaz	2/4/2004	86.964.096.260	66.230
TÜGSAŞ-1 Taşınmaz	5/4/2004	167.374.976.000	128.000
TEKEL-1 Taşınmaz	6/4/2004	38.000.000.000	29.201
TEKEL-7 Taşınmaz	8/4/2004	1.149.500.000.000	877.922
TEKEL-4 Taşınmaz	9/4/2004	1.222.500.000.000	917.990
TEKEL-1 Taşınmaz	12/4/2004	60.000.000.000	44.927
KBİ-Samsun İşletmesi	12/4/2004	14.802.551.445.000	11.121.000
TEKEL-2 Taşınmaz	13/4/2004	585.000.000.000	441.930
TEKEL-2 Taşınmaz	14/4/2004	670.000.000.000	504.219
TEKEL-1 Taşınmaz	14/5/2004	75.000.000.000	50.376
SÜMER H.-1 Taşınmaz	18/5/2004	22.000.000.000	14.430
TEKEL-1 Taşınmaz	20/5/2004	70.000.000.000	45.243
SÜMER H.-1 Taşınmaz	25/5/2004	150.000.000	98
SÜMER H.-7 Taşınmaz	26/5/2004	344.250.000.000	227.465
SÜMER H.-25 Taşınmaz	27/5/2004	1.325.650.000.000	885.828
EBÜAŞ-Samsun Soğuk Hava Deposu	27/5/2004	905.007.600.000	600.000
EBÜAŞ-Manisa Arsası	1/6/2004	667.149.785.000	445.000
TDİ-10 Taşınmaz	1/6/2004	1.056.000.000.000	707.767
SÜMER H.-Ortadoğu Tekonpark A.Ş. (%15.00 hisse)	2/6/2004	125.000.000.000	83.272
EBÜAŞ-Manisa Kombinası	21/6/2004	1.880.815.860.000	1.260.000
SEKA-Ank. Alım Satım Md.lüğü Binası	22/6/2004	5.147.348.250.000	3.450.000
SÜMER H.-1 Taşınmaz	24/6/2004	30.000.000.000	20.221
SÜMER H.-Tümosan İşl.	30/6/2004	40.672.649.600.000	27.200.000
SÜMER H.-1 Taşınmaz	14/7/2004	21.000.000.000	14.697
SÜMER H.-3 Taşınmaz	15/7/2004	195.000.000.000	136.667
EBÜAŞ-9 Taşınmaz	15/7/2004	498.400.000.000	349.325
EBÜAŞ-10 Taşınmaz	15/7/2004	1.767.000.000.000	1.242.244
EBÜAŞ-1 Taşınmaz	20/7/2004	860.000.000.000	604.601
SÜMER H.-2 Taşınmaz	21/7/2004	255.000.000.000	177.934

TDÇİ- Kalkınma Bankası hisseleri (%0.00006 hisse)	22/07/2004	226.340.000	157
SÜMER H.-2 Taşınmaz	22/7/2004	335.000.000.000	231.992
SÜMER H.-1 Taşınmaz	23/7/2004	27.500.000.000	18.853
EBÜAŞ-16 Taşınmaz	23/7/2004	982.500.000.000	673.579
EBÜAŞ-12 Taşınmaz	23/8/2004	946.000.000.000	644.843
SÜMER H.-1 Taşınmaz	27/8/2004	26.250.000.000	17.463
TEKEL-Tuzluca Tuzlası	22/9/2004	648.824.550.000	425.000
TEKEL-Sekili Tuzlası	23/9/2004	931.450.965.000	617.000
SÜMER H.-1 Taşınmaz	24/9/2004	4.500.000.000.000	3.012.322
SÜMER H.-1 Taşınmaz	29/9/2004	21.500.000.000	14.370
SÜMER H.-2 Taşınmaz	30/9/2004	3.850.000.000	2.571
SÜMER H.- Bakırköy İşletmesi	6/10/2004	66.311.124.000.000	44.000.000
PETKİM-1 Taşınmaz	14/10/2004	2.384.635.200.000	1.600.000
TÜGSAŞ-Kütahya Gübre varlıkları	18/10/2004	15.999.442.440.000	10.740.000
SÜMER H.-Çanakkale Sen. Deri İşl.	27/10/2004	3.114.192.900.000	2.100.000
SEKA-Akkuş İşletmesi	9/11/2004	1.136.408.520.000	780.000
KBİ-61 Taşınmaz	26/11/2004	88.842.000.000	62.495
KBİ-2 Taşınmaz	3/12/2004	1.055.000.000	744
SÜMER H.-Diyarbakır İşletmesi	7/12/2004	3.492.000.000.000	2.500.000
SÜMER H.-5 Taşınmaz	8/12/2004	719.550.000.000	517.327
TÜGSAŞ-Ş.Urfa depoları arazisi	14/12/2004	1.966.250.000.000	1.375.000
TDİ-M/F Ankara Feribotu	28/12/2004	3.398.000.000.000	2.500.000
TDİ-M/F Samsun Feribotu	28/12/2004	4.553.320.000.000	3.350.000
Tesis ve Varlık Satış veya Devir Toplamı		841.653.539.177.260	620.195.717
HALKA ARZ:			
THY	1-3/12/2004	92.143.108.183.500	65.326.696
Halka Arz Toplamı		92.143.108.183.500	65.326.696
ULUSLARARASI HALKA ARZ :			
THY	1-3/12/2004	177.655.582.719.000	125.952.471
Uluslararası Arz Toplamı		177.655.582.719.000	125.952.471
İMKB'DE SATIŞ İŞLEMLERİ :			
-		-	-
İMKB'de Satış Toplamı		0	0
BEDELLİ DEVİR İŞLEMLERİ:			
SÜMER H.-2 Taşınmaz	5/1/2004	2.667.175.000.000	1.919.823
TEKEL-2 Taşınmaz	14/1/2004	276.808.096.000	208.178
TEKEL-2 Taşınmaz	19/1/2004	275.300.000.000	206.366

SÜMER H.-2 Taşınmaz	23/1/2004	1.988.461.200.000	1.503.411
TEKEL-2 Taşınmaz	26/1/2004	1.641.400.000.000	1.242.580
TEKEL-4 Taşınmaz	29/1/2004	218.592.390.000	165.466
TEKEL-2 Taşınmaz	30/1/2004	441.000.000.000	330.786
TEKEL-2 Taşınmaz	9/2/2004	136.053.120.000	102.081
SÜMER H.-2 Taşınmaz	10/2/2004	849.943.350.000	633.278
TEKEL-İnegöl Kibrit Fab. taş.	12/2/2004	8.647.630.000.000	6.478.955
TEKEL-Gem. Sun. İp Mües. taş.	16/2/2004	28.974.463.048.140	22.097.921
TÜGSAŞ-22 Taşınmaz	19/02/2004	3.384.560000	2.572
TEKEL-2 Taşınmaz	26/2/2004	94.304.086.400	71.729
SÜMER H.-2 Taşınmaz	14/4/2004	1.459.132.000.000	1.077.571
TEKEL-2 Taşınmaz	29/4/2004	125.000.000.000	88.134
SEKA-4 Taşınmaz	17/5/2004	10.959.120.000.000	7.174.293
KBİ-2 Taşınmaz	08/06/2004	2.500.000.000	1.700
SÜMER H.-2 Taşınmaz	30/6/2004	2.566.877.500.000	1.727.477
TEKEL-2 Taşınmaz	27/7/2004	26.567.809.824.000	18.076.500
SÜMER H.-1 Taşınmaz	16/8/2004	180.000.000.000	122.736
TEKEL-6 Taşınmaz	31/8/2004	4.497.823.630.000	3.004.173
EBÜAŞ-1 Taşınmaz	21/9/2004	10.000.000.000	6.530
TEDAŞ-1 Taşınmaz	6/10/2004	(1)	(1)
PETKİM-1 Taşınmaz	26/10/2004	3.635.600.000.000	2.472.656
TEDAŞ- 1 arsa, 1 trafo binası	2/11/2004	(1)	(1)
TEKEL-2 Taşınmaz	30/11/2004	29.812.695.420	21.004
TEKEL-Sakarya'da 2 Taşınmaz	2/11/2004	324.599.993.193	220.532
SEKA-Ardanuç İşl. varlıkları	3/12/2004	200.000.000.000	141.794
Bedelli Devir Toplamı		96.772.790.493.153	69.098.246
GENEL TOPLAM		1.777.807.969.157.910	1.282.842.130

* Şirket tarafından tahsil edilmiştir.

** 2003 yılı Mali Bütçe Kanunu'nun 45. maddesi çerçevesinde belirlenen bedel üzerinden Maliye Bakanlığı'na devredilmiş ve devir bedeli vergi borçlarına mahsup edilmiştir.

*** SSK prim borçlarından mahsup edilmiştir.

(1) Takas yapılması suretiyle devredilmiştir.

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/2004_uygulamalar.htm ., (Erişim) 2 Ocak 2010.

2005 DÖNEMİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI
Satış / Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar

EK 5

SÖZLEŞME		SATIŞ/DEVİR BEDELİ
TARİHİ		\$
BLOK SATIŞ:		
ATAKÖY TURİZM A.Ş.	28/2/2005	33.697.808
ATAKÖY OTELCİLİK A.Ş.	28/2/2005	62.796.764
ATAKÖY MARİNA ve YAT İŞL.	28/2/2005	23.755.428
ETİ ALÜMİNYUM A.Ş.	29/07/2005	305.000.000
KTHY Kıbrıs Türk Hava Yolları Ltd. Şti	09/09/2005	33.000.000
T.TELEKOM	14/11/2005	6.550.000.000
ADAPAZARI ŞEKER FAB.	15/11/2005	45.750.000
Blok Satış Toplamı		7.054.000.000
TESİS ve VARLIK SATIŞ veya DEVİRİ :		
TDİ-M/S Karadeniz Gemisi	3/1/2005	4.200.000
SÜMER H.-1 Taşınmaz	27/1/2005	754
SÜMER H.-1 Taşınmaz	28/1/2005	82.459
TEKEL-1 Taşınmaz	2/2/2005	23.317
TEKEL-1 Taşınmaz	8/2/2005	61.522
TEKEL-2 Taşınmaz	9/2/2005	33.258
TEKEL-Kristal Tuz Raf. ile Kağızman Tuzlası	10/2/2005	715.000
TEKEL-2 Taşınmaz	11/2/2005	135.064
SÜMER H.-İst. İmar Ltd. Şti.	14/2/2005	3.569.801
TEKEL-1 Taşınmaz	15/2/2005	20.071
TEKEL-3 Taşınmaz	16/2/2005	111.868
TEKEL-1 Taşınmaz	17/2/2005	28.864
TEKEL-2 Taşınmaz	18/2/2005	1.032.155
TEKEL-1 Taşınmaz	22/2/2005	127.692
TEKEL-1 Taşınmaz	24/2/2005	44.618
TEKEL-14 Taşınmaz	1/3/2005	240.839
TEKEL-1 Taşınmaz	12/4/2005	32.436
SÜMER H.-Beykoz İşletmesi	13/4/2005	29.750.000
SÜMER H.-Makina ve Techizat	27/5/2005	4.143.467
TEKEL-1 Taşınmaz	7/6/2005	30.249
TEKEL-1 Taşınmaz	16/6/2005	25.508
SÜMER H.-1 Taşınmaz	16/6/2005	16.485
SÜMER H.-1 Taşınmaz	17/6/2005	16.542
SÜMER H.-3 Taşınmaz	21/6/2005	482.738
SÜMER H.-1 Taşınmaz	28/6/2005	665.216

TÜGSAŞ-Samsun Gübre San. A.Ş. (%100) hisse	4/7/2005	41.000.000
ERCIYES SOSYAL TESİSİ (DSİ)	7/7/2005	469.000
ERCIYES SOSYAL TESİSİ (BAYINDIRLIK ve İSKAN BAK.)	7/7/2005	232.000
ERCIYES SOSYAL TESİSİ (KARAYOLLARI GN. MD.LÜĞÜ)	7/7/2005	306.000
SÜMER H.-1 Taşınmaz	11/7/2005	493.264
SÜMER H.-Manisa Pam. Men. A.Ş.	12/7/2005	3.751.000
SÜMER H.-Aselsan	21-22/7/2005	1.371.063
EBÜAŞ -5 Taşınmaz	27/7/2005	101.044
EBÜAŞ -1 Taşınmaz	28/7/2005	1.047.434
Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü - Kuşadası tatil Köyü	28/7/2005	34.500.000
SÜMER HOLD.-Sarıkamış İşletmesi	11/08/2005	1.325.000
SÜMER HOLD.-2 Taşınmaz	23/08/2005	6.611.813
SÜMER HOLD.-Tercan İşl. Mak. ve Techizat	25/08/2005	91.582
TÜGSAŞ-Fatsa Depoları	26/08/2005	973.000
SÜMER HOLD.-Tercan İşl. Mak. ve Techizat	05/09/2005	2.870.544
TÜGSAŞ-Tekirdağ Depoları	05/09/2005	1.250.000
SÜMER HOLD.-2 Taşınmaz	14/09/2005	62.533
TEKEL- TEKA ile Sigara San. İşl. A.Ş.'ye ait puro mar. ve varlıklar	31/10/2005	1.325.000
Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü-İstanbul Hilton Oteli	15/11/2005	255.500.000
SÜMER HOLD.-1 Taşınmaz	24/11/2005	16.630
TEKEL.-1 Taşınmaz	13/12/2005	519.558
SÜMER HOLD.-1 Taşınmaz	20/12/2005	6.101
THY-USAŞ %3	Ağustos/Aralık2005	4.828.427
KBİ Murgul 41 arsa	Kasım/Aralık2005	31.599
Tesis ve Varlık Satış veya Devir Toplamı		404.272.515
HALKA ARZ :		
PETKİM	15/4/2005	273.719.827
Halka Arz Toplamı		273.719.827
İMKB'DE SATIŞ İŞLEMLERİ:		
TÜPRAŞ	4/3/2005	453.977.633
PETKİM	02-05/12/2005	6.257.009
İMKB'de Satış Toplamı		460.234.642
BEDELLİ DEVİR İŞLEMLERİ:		
SEKA-2 Taşınmaz	5/1/2005	74.477
TÜPRAŞ-8 Taşınmaz	3/2/2005	4.716

KBİ-3 Taşınmaz	22/2/2005	9.987
TDİ-1 Taşınmaz	3/3/2005	450.000
SEKA-3 Taşınmaz	08/3/2005	2.891.017
TDİ-Şehir Hat. Hiz. ve Gemiler	15/3/2005	21.820.000
TEKEL-1 Taşınmaz	07/04/2005	42.697
TEKEL-10 Taşınmaz	07/04/2005	100.405
TEKEL-4 Taşınmaz	18/3/2005	87.802
TEKEL-1 Taşınmaz	29/04/2005	3.463
ETİ ALÜMİNYUM A.Ş. -4 Taşınmaz	05/05/2005	65.957
TEKEL-2 Taşınmaz	05/05/2005	300.529
TEKEL-1 Taşınmaz	07/07/2005	45.917
TEKEL-1 Taşınmaz	11/07/2005	27.698
TEKEL-1 Taşınmaz	10/08/2005	720.984
TEKEL-1 Taşınmaz	15/08/2005	197.841
SÜMER H- Yeşilova Halı Yün İp. ve Bat. Fab. T. A.Ş.	18/07/2005	73.497
TEDAŞ -1 Taşınmaz	15/09/2005	18.529
TEDAŞ -1 Taşınmaz	21/09/2005	1.950
TEKEL -1 Taşınmaz	23/09/2005	160.186
TEDAŞ -1 Taşınmaz	28/09/2005	1.121
TEDAŞ -1 Taşınmaz	30/09/2005	64.523
TEDAŞ -2 Taşınmaz	12/10/2005	805
TEDAŞ -2 Taşınmaz	15/11/2005	14.955
TEDAŞ -1 Taşınmaz	23/11/2005	41.067
TEDAŞ -1 Taşınmaz	24/11/2005	936
TEDAŞ -4 Taşınmaz	01/12/2005	1.071.790
TEDAŞ -2 Taşınmaz	01/12/2005	58.546
SEKA- 2 Taşınmaz	03/06/2005	1.283.161
TDİ- Turan Emeksiz Yolcu Gemisi	20/07/2005	100.000
TÜPRAŞ- 1 Taşınmaz	22/07/2005	63
SÜMER H-9 Daire	22/12/2005	278.852
Bedelli Devir Toplamı		30.013.471
GENEL TOPLAM		8.222.240.231

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/2005_uygulamalar/2005_uygulamalar.htm,
(Erişim) 2 Ocak 2010.

2006 DÖNEMİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI
Satış / Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar

EK 6

SÖZLEŞME TARİHİ		SATIŞ/DEVİR BEDELİ
		\$
BLOK SATIŞ :		
TÜPRAŞ	26.01.2006	4.140.000.000
ERDEMİR	07.02.2006	2.770.000.000
BAŞAK SİGORTA A.Ş. ve BAŞAK EMEKLİLİK A.Ş.	16.05.2006	268.000.000
Blok Satış Toplamı		7.178.000.000
TESİS ve VARLIK SATIŞ veya DEVİRİ :		
THY-USAŞ (%3)	19.25.01.2006	5.181.739
TEKEL-KAYACIK TUZLASI	26.01.2006	42.200.000
TEKEL-KALDIRIM TUZLASI	26.01.2006	40.700.000
Emekli Sandığı Genel Müd.- Büyük Ankara Otel	26.01.2006	36.830.000
TEKEL-Ankara Başmüdürlük Binası (İkiz Kuleler)	31.01.2006	100.000.000
TEKEL-İzmir'de 1 arsa	23.02.2006	556.657
TEKEL-Ağrı'da 1 arsa	24.02.2006	5.528
TEDAŞ-Manisa'da direk yeri	01.03.2006	1.460
TEKEL-YAVŞAN TUZLASI	02.03.2006	37.300.000
TEKEL-Bursa'da 1 daire	03.03.2006	46.469
TEKEL-Bursa'da 1 daire	06.03.2006	32.360
TEKEL-Bursa'da 1 daire	07.03.2006	48.439
SÜMER H- İzmir'de 1 taşınmaz	07.03.2006	4.229
Emekli Sandığı Genel Müd. Büyük Efes Otel	07.03.2006	121.500.000
Emekli Sandığı Genel Müd. -Kızılay Emek İşhanı	08.03.2006	55.500.000
TEDAŞ-İstanbul'da direk yeri	04.04.2006	6.270
SÜMER H- İzmir'de 1 taşınmaz	18.05.2006	5.710
KBİ- Giresun'da 2 Maden ruhsatı işletme Hakkı Devir	31.05.2007	117.777
KBİ- Sinop'da 1 Maden ruhsatı işletme Hakkı Devir	20.06.2007	8.782
TEDAŞ-İstanbul'da 1 taşınmaz	28.06.2006	2.464
Emekli Sandığı Genel Müd.- Büyük Tarabya Otel	30.06.2006	145.300.000
KBİ- Murgul İşlet. Hid. Elek. Sant. Samsun'da varlıklar	06.07.2006	37.600.000
TEDAŞ İstanbul'da 1 taşınmaz	10.07.2006	12.633
TEDAŞ İstanbul'da 2 taşınmaz	26.07.2006	7.780

TEDAŞ İstanbul'da 2 taşınmaz	03.08.2006	7.576
TEDAŞ Kocaeli'de 2 taşınmaz	07.08.2006	5.228
TEDAŞ İstanbul'da 2 taşınmaz	09.08.2006	2.524
TEDAŞ Koçaeli'de 1 taşınmaz	10.08.2006	1.194
TEDAŞ İstanbul'da 2 taşınmaz	15.08.2006	69.378
TEDAŞ Mersin'de taşınmaz	22.09.2006	13.617
TEKEL-Tekirdağ'da 1 taşınmaz	03.10.2006	214.492
TEKEL-Bartın'da 1 taşınmaz	03.10.2006	5.344
TEKEL-Sinop'ta 1 taşınmaz	04.10.2006	36.738
TDİ Samsun'da taşınmaz (Eski Acente Binası)	04.10.2006	169.389
TEKEL-İskenderun'da 1 taşınmaz	05.10.2006	25.217
TEKEL-Tekirdağ'da 1 taşınmaz	05.10.2006	190.797
TEKEL-Tekirdağ'da 1 taşınmaz	05.10.2006	89.035
TEKEL-Kırklareli'de taşınmaz	10.10.2006	94.257
TEKEL-İskenderun'da 1 taşınmaz	11.10.2006	64.205
TEKEL-Bodrum Tesisleri ve Taşınmazları	18.10.2006	1.780.001
TEDAŞ- Denizli'de Taşınmaz	30.10.2006	666
TEDAŞ- Bursa'da 4 Taşınmaz	01.11.2006	54.080
TEKEL- Antalya'da 1 Taşınmaz	09.11.2006	278.851
TEKEL-Kırşehir'de 1 Taşınmaz	20.11.2006	73.074
TEDAŞ-İstanbul'da taşınmaz	22.11.2006	7.235
TEDAŞ-Bursa'da 2 Taşınmaz	06.12.2006	4.375
TEDAŞ-İstanbul'da taşınmaz	11.12.2006	3.745
TEDAŞ-Aydın'da 1 taşınmaz	28.12.2006	33.478
TEDAŞ-Koçalei'de 2 taşınmaz	28.12.2006	2.776
Tesis ve Varlık Satış veya Devir Toplamı		626.195.569
HALKA ARZ :		
THY	16,17,18.05.2006	207.820.151
Halka Arz Toplamı		207.820.151
İMKB'DE SATIŞ İŞLEMLERİ :		
İMKB'de Satış Toplamı		0
BEDELLİ DEVİR İŞLEMLERİ :		
TEKEL-1 TAŞINMAZ	03.01.2006	144.676
TEKEL-1 TAŞINMAZ	05.01.2006	10.561
TEKEL-1 TAŞINMAZ	06.01.2006	53.542
TDİ- Yakıt II Gemisi	20.01.2006	180.000
TEKEL-1 TAŞINMAZ	22.02.2006	30.610
TEKEL-2 TAŞINMAZ	22.03.2006	350.404
TEKEL-1 TAŞINMAZ	07.04.2006	925.909

TEDAŞ-1 TAŞINMAZ	08.06.2006	388
TEDAŞ-3 TAŞINMAZ	23.06.2006	28
TEKEL-1 TAŞINMAZ	26.06.2006	233.938
TEKEL-1 TAŞINMAZ	28.06.2006	224.779
TEKEL-198 TAŞINMAZ	30.06.2006	75.849.826
TEKEL-2 TAŞINMAZ	06.07.2006	2.000.340
TEKEL-2 TAŞINMAZ	12.07.206	180.283
TEKEL-1 TAŞINMAZ	14.07.2006	19.764
TEKEL-1 TAŞINMAZ	19.07.2006	6.982
Sümer Hol 1 Taşınmaz	27.07.2006	447.617
T. Şeker Fab.- Malatya Taşınmaz (1 yıllık Kira)	14.08.2006	989
TDİ- Şehir Hat. Çanakkale Hiz. ve 9 Gemi	14.08.2006	65.908
TEDAŞ-1 TAŞINMAZ	04.09.2006	19.897
TEKEL-1 TAŞINMAZ	11.09.2006	61.356
TEDAŞ-1 TAŞINMAZ	14.09.2006	149.085
TEKEL-1 TAŞINMAZ	14.09.2006	453.043
TEKEL-1 TAŞINMAZ	20.09.2006	398.769
TEKEL-1 TAŞINMAZ	04.10.2006	76.252
TEKEL-1 TAŞINMAZ	09.10.2006	93.027
TEKEL-1 TAŞINMAZ	20.10.2006	50.723
TEKEL-2 TAŞINMAZ	21.11.2006	300.864
TEKEL-1 TAŞINMAZ	05.11.2006	333.217
TEDAŞ-1 TAŞINMAZ	12.12.2006	7.351
TEDAŞ-1 TAŞINMAZ	20.10.2006	473.299
TEKEL-37 TAŞINMAZ	20.10.2006	262.511
TEKEL-Kırıkkale'de TAŞINMAZ	18.12.2006	738.698
TEKEL-37 TAŞINMAZ	20.10.2006	5.103
Bedelli Devir Toplamı		84.149.739
GENEL TOPLAM		8.096.165.459

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,
http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/2006_uygulamalar/2006_uygulamalar11.htm.,
(Erişim) 2 Ocak 2010.

2009 DÖNEMİ ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI
Satış / Devir İşlemi Tamamlanan Uygulamalar

EK 7

2009 YILI UYGULAMALARI

**SATIŞ / DEVİR İŞLEMİ TAMAMLANAN
KURULUŞLAR:**

	SÖZLEŞME TARİHİ	SATIŞ / DEVİR BEDELİ (\$)
<u>BLOK SATIŞ :</u>		
<i>Blok Satış Toplamı</i>		<i>0</i>
<u>TESİS ve VARLIK SATIŞ veya DEVİRİ:</u>		
TEDAŞ - İstanbul'da taşınmaz	16/01/2009	12.675
TEDAŞ - Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. (%100 Hisse)	28/01/2009	1.225.000.000
TEDAŞ - İstanbul'da taşınmaz	02/02/2009	22.484
TEDAŞ - Amasya'da taşınmaz	03/02/2009	115.117
TEDAŞ - Adana'da 1 taşınmaz	11/02/2009	276.243
TEDAŞ - Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş. (%100 Hisse)	11/02/2009	600.000.000
TEDAŞ - İstanbul'da taşınmaz	12/02/2009	11.534
TEDAŞ - Hatay'da taşınmaz	13/02/2009	91.480
TEKEL - Tunceli'de taşınmaz	16/02/2009	52.590
TEKEL - Muş'da taşınmaz	16/02/2009	3.669
TEDAŞ - Rize'de taşınmaz	17/02/2009	27.670
TEKEL - İzmir'de taşınmaz	18/02/2009	16.737
TEKEL - Kayseri'de 3 taşınmaz	20/02/2009	25.468
TEKEL - Diyarbakır'da taşınmaz	20/02/2009	32.838
TEKEL - Çorum'da taşınmaz	20/02/2009	78.214
TEKEL - Manisa'da taşınmaz	20/02/2009	2.418
TEDAŞ - İzmir'de taşınmaz	20/02/2009	818
TEDAŞ - İstanbul'da taşınmaz	23/02/2009	429.816
TEKEL - Artvin'de 5 taşınmaz	24/02/2009	72.718
TEDAŞ - İstanbul'da taşınmaz	25/02/2009	23.702
TEDAŞ - Sakarya'da taşınmaz	25/02/2009	3.669
TEKEL - Karabük'de taşınmaz	27/02/2009	7.393
TEKEL - Hatay'da taşınmaz	27/02/2009	42.229
TEKEL - Denizli'de taşınmaz	02/03/2009	192.604
TEDAŞ - İzmir'de taşınmaz	04/03/2009	1.507
TEDAŞ - Malatya'da taşınmaz	09/03/2009	84.312
TEKEL - Tunceli'de taşınmaz	24/03/2009	104.123
TEKEL - Mersin'de taşınmaz	25/03/2009	40.369

TEKEL - Çorum'da taşınmaz	01/04/2009	60.544
TEKEL - Adana'da taşınmaz	03/04/2009	31.624
TEKEL - Denizli'de taşınmaz	03/04/2009	409.872
TEDAŞ - 1 taşınmaz	03/04/2009	22.323
TEKEL - İzmir'de taşınmaz	07/04/2009	257.249
TEKEL - Manisa'da taşınmaz	07/04/2009	212.343
TEDAŞ - İstanbul'da taşınmaz	07/04/2009	28.165
TEDAŞ - 1 taşınmaz	08/04/2009	586
TEDAŞ - İzmir'de taşınmaz	10/04/2009	2.161
TEKEL - Kırşehir'de 3 taşınmaz	13/04/2009	46.753
TEKEL Kastamonu Jüt İpliği Fab. Makina ve techizatı	14/04/2009	486.743
TEDAŞ - Samsun'da 1 taşınmaz	15/04/2009	1.872
TEDAŞ - Samsun'da 1 taşınmaz	15/04/2009	2.232
TEDAŞ - İzmir'de 3 taşınmaz	15/04/2009	339.394
TEDAŞ - İzmir'de 2 taşınmaz	28/04/2009	8.122
TEDAŞ - İstanbul'da 3 taşınmaz	29/04/2009	24.543
TEDAŞ - İzmir'de 2 taşınmaz	05/05/2009	155.488
TEDAŞ - Kocaeli'de 2 taşınmaz	06/05/2009	5.802
TEDAŞ - Kocaeli'de 2 taşınmaz	08/05/2009	17.004
TEDAŞ - İstanbul'da 2 taşınmaz	13/05/2009	36.013
T. ŞEKER FAB. - Malatya'da 2 taşınmaz	13/05/2009	7.671
TEDAŞ - İstanbul'da 2 taşınmaz	15/05/2009	45.995
TEDAŞ - Ankara'da 1 taşınmaz	02/06/2009	745
TEDAŞ - Elazığ'da 1 taşınmaz	15/06/2009	106.341
TEDAŞ - Giresun'da 1 taşınmaz	16/06/2009	71.461
TEDAŞ - Elazığ'da 1 taşınmaz	17/06/2009	113.725
TEDAŞ - Elazığ'da 1 taşınmaz	17/06/2009	84.481
TEDAŞ - Elazığ'da 1 taşınmaz	17/06/2009	75.058
TEDAŞ - Ankara'da 2 taşınmaz	02/07/2009	5.075
TEDAŞ - İzmir'de 1 taşınmaz	06/07/2009	5.118
TEDAŞ - İzmir'de 2 taşınmaz	15/07/2009	38.003
TEDAŞ - Rize'de 1 taşınmaz	22/07/2009	450
TEDAŞ - Bursa'da 1 taşınmaz	06/08/2009	905
TEDAŞ - İstanbul'da 2 taşınmaz	11/08/2009	25.745
TEDAŞ - İstanbul'da 2 taşınmaz	20/08/2009	28.902
TEDAŞ - İstanbul'da 1 taşınmaz	24/08/2009	31.625
TEDAŞ - Kocaeli'de 1 taşınmaz	25/08/2009	10.842
TEDAŞ - Kocaeli'de 1 taşınmaz	25/08/2009	7.910
TEDAŞ - Hatay'da 1 taşınmaz	27/08/2009	961
TEDAŞ - Kocaeli'de 1 taşınmaz	07/09/2009	2.849
TEDAŞ - Kocaeli'de 1 taşınmaz	08/09/2009	895
TEDAŞ - Bursa'da 7 taşınmaz	08/09/2009	493.754
TEDAŞ - Bursa'da 2 taşınmaz	11/09/2009	87.572
TEDAŞ - İstanbul'da 1 taşınmaz	28/09/2009	24.698
TEDAŞ - Hatay'da 3 taşınmaz	02/10/2009	1.948
TEDAŞ - Hatay'da 2 taşınmaz	02/10/2009	1.755
TEDAŞ - Hatay'da 1 taşınmaz	12/10/2009	1.655
TEDAŞ - İzmir'de 1 taşınmaz	13/10/2009	961
TEDAŞ - Hatay'da 1 taşınmaz	14/10/2009	111
TEDAŞ - Hatay'da 1 taşınmaz	15/10/2009	156
TEDAŞ - Ordu'da 1 taşınmaz	20/10/2009	41.649
TEDAŞ - Hatay'da 1 taşınmaz	22/10/2009	659
TEDAŞ - İstanbul'da 1 taşınmaz	28/10/2009	91.075
TEDAŞ - Meram Elektrik Dağıtım A.Ş. (%100 Hisse)	30/10/2009	440.000.000
TEDAŞ - İzmir Gazimur'de 1 taşınmaz	23/11/2009	1.566

TEDAŞ - İzmir Aliağa'da 1 taşınmaz	14/12/2009	24.778	
TEDAŞ - Yalova'da 1 taşınmaz	17/12/2009	13.656	
TEDAŞ - Hatay'da 1 taşınmaz	17/12/2009	6.565	
TEDAŞ - İstanbul'da 1 taşınmaz	21/12/2009	84.773	
TEDAŞ - İstanbul'da 1 taşınmaz	21/12/2009	56.250	
TEDAŞ - İstanbul'da 2 taşınmaz	22/12/2009	24.532	
TEDAŞ - İzmir'de 1 taşınmaz	28/12/2009	46.607	
SÜMER HOLDİNG - Kayseri'de 1 bina	28/12/2009	138.188	
Tesis ve Varlık Satış veya Devri Toplamı		2.270.728.895	
<u>HALKA ARZ</u>			
-	-	-	-
Halka Arz Toplamı			0
<u>BEDELLİ DEVİR İŞLEMLERİ:</u>			
T. ŞEKER FAB. A.Ş. - Eskişehir'de taşınmaz	05/01/2009	1.266.151	
DMO - İzmir'de taşınmaz	02/04/2009	1.214.182	
T. ŞEKER FAB. A.Ş. - Konya 1 taşınmaz	02/06/2009	3.164	
TEDAŞ - Edirne-Keşan'da 1 Taşınmaz	11/06/2009	246.709	
T. ŞEKER FAB. A.Ş. - Eskişehir'de taşınmaz	14/07/2009	11.269	
TEDAŞ - Sakarya'da 1 taşınmaz	28/08/2009	16.780	
TEDAŞ - Mersin'de 1 taşınmaz	09/09/2009	9.029	
TEKEL - İzmir'de 2 taşınmaz	29/09/2009	34.346	
TEKEL - Mersin'de 2 taşınmaz	30/09/2009	820.543	
T. ŞEKER FAB. - Uşak'da 2 taşınmaz	07/10/2009	3.748	
T. ŞEKER FAB. - Burdur'da 1 taşınmaz	22/10/2009	8.923	
T. ŞEKER FAB. - Tokat'da 1 taşınmaz	27/10/2009	10.035	
TEKEL - Kastamonu'da 2 taşınmaz	28/10/2009	563.927	
TEKEL - Konya'da 1 taşınmaz	10/12/2009	44.783	
TEDAŞ - Afyon'da 1 taşınmaz	15/12/2009	2.675	
Bedelli Devir Toplamı		4.256.264	
GENEL TOPLAM		2.274.985.159	

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi,

http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/2007_uygulamalar/2009_uygulamalar_tr.htm.,

(Erişim) 2 Ocak 2010.

ÖZET

[KARADAĞ, Tuğçen]. [Türk Kamu Yönetiminde Özelleştirme: TEKEL Örneği], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2010].

Çalışmada, “Türk kamu yönetiminde özelleştirme konusu ve TEKEL örneği” incelenmektedir.

Çalışmada öncelikle, özelleştirme kavramı ile özelleştirme konusunda literatür araştırmaları yapılmıştır. Daha sonra Kamu İktisadi Teşebbüslerinden, Türkiye’deki özelleştirme faaliyetlerinden ve TEKEL’in özelleştirilmesinden ve meydana gelen sonuçlarına değinilmiştir.

Bu araştırmanın amacı, özelleştirmenin ne olduğunu ve TEKEL’in özelleştirilmesinin devlet ve halk açısından gerekli olup olmadığını literatür taramalarıyla, incelemeler ve görüşmelerle birlikte ortaya çıkan dokümanlarla anlatıp, sosyal açıdan yeni bilgiler üretmektir. Bu çalışmada varılan sonuç ise, küreselleşmenin dayatmasıyla ortaya çıkan özelleştirme olgusunun, son zamanlarda gündem konusu olan ve halkın sağlığını da tehdit ettiği için araştırma konusu yapılan TEKEL’in özelleştirilmesinin mucizevî sonuçlar getirmediğinin, çalışanların mağdur kalıp haklarının korunmadığının, üreticinin ve tüketicinin dışında devletinde suiistimal edilmek istendiği görüşünü ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Sözcükler

1. Kamu Yönetimi
2. Özelleştirme
3. Kamu İktisadi Teşebbüsü
4. Küreselleşme
5. TEKEL

ABSTRACT

[KARADAĞ, Tuğçen]. [Privatization in Turkish Public Administration: TEKEL], [Post Graduate Thesis], Ankara, [2010].

In this study, 'Privatization in Turkish Public Administration' subject and the TEKEL corporation sample is examined.

Firstly in the study, privatization concept and the literary research about privatization is made up. Afterwards, study is mentioned about the State Economic Enterprises, the privatization activities and the privatization of the TEKEL corporation and its results.

The purpose of this study is, explain what the privatization means and the necessity of the privatization of TEKEL corporation for the people and the government with literature reviews, investigations and documents which are come up with interviews and generate new knowledge from the social point. The conclusions of this study is exposing, the privatization of TEKEL corporation which the agenda and threatens the health of the people that made the subject recently, did not bring miraculous results, protection of the rights of victims of the employees did not die and producers and consumers outside the state is also the intended exploitation, with the research for resulting from globalization impose privatization case.

Key Words

1. Public Administration
2. Privatization
3. State Economic Enterprises
4. Globalization
5. TEKEL

